आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को प्रतिवेदन

नेपाल राष्ट्र बैंक

आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को प्रतिवेदन

नेपाल राष्ट्र बैंक

विषय सूची

भाग १
समष्टिगत आर्थिक स्थिति तथा वित्तीय अवस्था

विश्व उत्पादन, व्यापार र मुद्रास्फीति १
    विश्व उत्पादन १
    विश्व व्यापार १
    विश्व मुद्रास्फीति १
नेपालको समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति २
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन २
    आर्थिक वृद्धि २
    कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना ३
    कृषि क्षेत्र ४
    उद्योग क्षेत्र ५
    सेवा क्षेत्र ६
    उपभोग, लगानी तथा वचत ६
    कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय ७
मुद्रास्फीति तथा ज्यालादर ७
    उपभोक्ता मुद्रास्फीति ७
    थोक मूल्य मुद्रास्फीति ८
    राष्ट्रिय तलव तथा ज्यालादर सूचकाङ्क ९
बाह्य क्षेत्र ९
    वैदेशिक व्यापार स्थिति ९
    शोधनान्तर १०
    कुल विदेशी विनिमय संचिति ११
    वैदेशिक ऋण १२
    विनिमयदर प्रवृत्ति १२
सरकारी वित्त स्थिति १३
    सरकारी खर्च १३
    सरकारी राजस्व १३
    करसम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाहरू १४
    करका दरहरू १४
    वैदेशिक नगद अनुदान १५
    सरकारी बजेट घाटा/वचत स्थिति १५
    न्यून वित्त परिचालन १५
    सार्वजनिक संस्थानहरूको स्थिति १६
    सार्वजनिक संस्थानहरूको निजीकरण र खारेजी १६

मौद्रिक स्थिति १६
मौद्रिक योगाङ्कहरूको स्थिति १६
मौद्रिक विस्तारका कारक तत्वहरू १७
सञ्चित मुद्रा १७
मुद्रा तथा वित्तीय बजार १८
व्याजदर संरचना १८
स्थायी तरलता सुविधा तथा अन्तरबैंक कारोवार १८
वाणिज्य बैंक तथा अन्य वित्तीय संस्थाहरूले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट लिएको पुनर्कर्जा सुविधा १८
विदेशी विनिमय बजार १९
धितोपत्र बजार १९
विकास ऋणपत्रको बोलकबोल निष्काशन २०
वित्तीय संस्थाहरू २१
वित्तीय संस्थाहरूको संख्या २१
वित्तीय संरचना २१
वाणिज्य बैंकहरू २२
वणिज्य बैंकहरूको साधनको स्रोत २२
वाणिज्य बैंकहरूको साधनको उपयोग २३
वाणिज्य बैंकहरूको निष्क्रिय कर्जा स्थिति २३
विकास बैंकहरू २४
वित्त कम्पनीहरू २४
लघु बित्त सम्बन्धी कारोबार गर्ने बित्तीय संस्थाहरू २५
ग्रामीण स्वावलम्बन कोष २५
नेपाल राष्ट्र बैंकबाट वित्तीय कारोवार गर्न इजाजत प्राप्त सहकारी संस्थाहरू २६
नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजत प्राप्त गैरसरकारी संस्थाहरू २६
बीमा कम्पनीहरू २६
कर्मचारी सञ्चय कोष २६
नागरिक लगानी कोष २६
हुलाक बचत बैंक २७
निक्षेप बीमा तथा कर्जा सुरक्षण निगम २७
कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेड २७

तालिका

तालिका १.१ कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर (२०५७/५८ को मूल्यमा) २
तालिका १.२ कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत अंश तथा वृद्धिदरमा सापेक्षिक योगदान (२०५७५८ को मूल्यमा) ४
तालिका १.३ प्रमुख खाद्य बालीहरूको उत्पादकत्व (के.जी प्रति हेक्टर) ४
तालिका १.४ हवाइमार्गबाट नेपाल भ्रमणमा आएका विदेशी पर्यटकहरूको संख्या ६
तालिका १.५ कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी (प्रचलित बजार मूल्यमा) ७
तालिका १.६ सञ्चिति पर्याप्तता परिसूचकहरू (Reserve Adequacy Indicators) १२
तालिका १.७ विदेशी विनिमय प्रवृत्ति १२
तालिका १.८ करका दरहरू १५
तालिका १.९ अन्तरबैंक कारोवार तथा भारित औसत मासिक अन्तरबैंक ब्याजदरको स्थिति १८
तालिका १.१० १२ वर्षे विकास ऋणपत्रको बोलकबोल निष्कासन २०

तालिका १.११ सूचीकृत भएका ऋणपत्र तथा म्युचुअल फण्ड यूनिटहरू २०
तालिका १.१२ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्या २१
तालिका १.१३ नेपालको वित्तीय प्रणालीको संरचना २२
तालिका १.१४ वाणिज्य बैंकहरूको निष्क्रिय कर्जाको स्थिति २४
तालिका १ .१५ ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको कारोवार विवरण २६

चार्ट

चार्ट १.१: कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना (आर्थिक वर्ष २०५३।५४ ३
चार्ट १.२: कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना (आर्थिक वर्ष २०६३।६४) ३
चार्ट १.३ : वार्षिक औसत मुद्रास्फीति ८
चार्ट १.४ : वार्षिक औसत थोक मुद्रास्फीति ९
चार्ट १.५ : सरकारी खर्चको संरचना १३
चार्ट १.६ : राजस्व परिचालनको संरचना १४
चार्ट १.७ : शेयर मूल्य स्थिति १९

भाग १ तालिकाहरू

तालिका १ विश्व आर्थिक वृद्धिदर २८
तालिका २ विश्व व्यापार २८
तालिका ३ विश्व मूल्य स्थिति २९
तालिका ४ समष्टिगत आर्थिक परिसूचकहरू ३०
तालिका ५ कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत वृद्धिदर (२०५७।५८ को मूल्यमा) ३१
तालिका ६ कृषि उत्पादन सूचकाङ्कको वृद्धिदर ३२
तालिका ७ प्रमुख औद्योगिक वस्तुहरूको उत्पादन सूचकाङ्क (समूहगत) ३३
तालिका ८ राष्ट्रिय शहरी क्षेत्रको उपभोक्ता मूल्य सूचकांक (वस्तुगत) वार्षिक औसत ३४
तालिका ९ राष्ट्रिय थोक मूल्य सूचकांक (वस्तुगत)वार्षिक औसत ३५
तालिका १० मौद्रिक सर्भेक्षण ३६
तालिका ११ सरकारी वित्त स्थिति ३७
तालिका १२ नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण ३८
तालिका १३ वैदेशिक व्यापार स्थिति ३९
तालिका १४ अन्य मुलुकतर्फ निर्यात भएका प्रमुख वस्तुहरू ३९
तालिका १५ शोधनान्तर स्थिति ४०
तालिका १६ कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति ४१
तालिका १७ शेयर बजार परिसूचक ४१
तालिका १८ वाणिज्य बैंकहरूको सम्पत्ति र दायित्वको विवरण ४२
तालिका १९ विकास बैंकहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण ४३
तालिका २० वित्त कम्पनीहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण ४३
तालिका २१ लघु वित्त संस्थाहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण ४४
तालिका २२ सीमित बैंकिङ्ग कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण ४४
तालिका २३ बीमा कम्पनीहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण ४५
तालिका २४ कर्मचारी संचयकोषको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण ४५
तालिका २५ नागरिक लगानी कोषको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण ४६

अनुसूची

अनुसूची १.१ वित्तीय कारोवार गर्न स्वीकृति प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको नामावली ४७

भाग २

नेपाल राष्ट्र बैंकको कामकारबाही

आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को मौद्रिक नीति ५५
मौद्रिक नीतिको उद्देश्य ५५
मौद्रिक नीतिको रणनीतिक लक्ष्य ५५
मौद्रिक नीतिको सञ्चालन लक्ष्य ५६
मौद्रिक नीतिका उपकरणहरू ५६
बैकदर र पुनरकर्जादर ५६
अनिवार्य नगद अनुपात ५६
रूग्ण उद्योग पुनरकर्जा ५६
खुला बजार कारोबार ५६
स्थायी तरलता सुविधा ५७
लघु वित्त ५७
तोकिएको न्यूनतम चुक्ता पूँजीमा बढी जिल्लामा कारोवार संचालन गर्न पाउने ५७
वाणिज्य बैंकहरूले विपन्न वर्ग परियोजनामा कर्जा प्रवाह गर्न थप व्यवस्था ५७
ग्रामीण स्वावलम्बन कोष ५५
ग्रामीण विकास बैंकका गतिविधि र तिनको शेयर हस्तान्तरण ५८
सामुदायिक भूमिगत जल सिंचाई सेक्टर आयोजना ५८
पश्चिम तराई गरिबी निवारण आयोजना ५९
तेस्रो पशु विकास आयोजना ५९
महिलाका लागि लघु कर्जा परियोजना ५९
ग्रामीण महिलाका लागि उत्पादन कर्जा कार्यक्रम ५९
विदेशी विनिमय व्यवस्थापन ६०
वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम ६१
नेपाल राष्ट्र बैंकको सुदृढीकरण ६१
नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको पुनरसंरचनागत सुधार ६२
राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक ६२
नेपाल बैंक लिमिटेड ६३
समग्र वित्तीय क्षेत्रको सक्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ६४
बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन ६५
बैंक तथा वित्तीय संस्था स्थापना सम्बन्धी नीतिमा संशोधन ६५
KYC का सम्बन्धमा ग्राहकले स्वघोषणा गरे मान्य हुने ६६
कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा केही परिवर्तन ६६
पूँजी पर्याप्तता अनुपात ६७
वित्तीय विवरण स्वीकृतिका लागि पेश गर्नुपर्ने ६७
बाउन्स हुने चेक जारी भएमा अपनाइने प्रक्रिया सम्बन्धमा ६७
कालो सूचीमा सूचीकृत बैंक तथा वित्तीय संस्थाका शेयरधनीहरूका सम्बन्धमा ६७
नियतवश ऋण नतिर्ने कालो सूचीमा परेका ऋणीहरूका सम्बन्धमा ६८
संयुक्त कर्जा लगानी र कर्जा सीमा ६९

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले स्थिर सम्पत्ति खरिद गर्ने सम्बन्धमा ६९
राष्ट्र बैंकबाट इजाजत प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले अन्य कानुन वमोजिम निक्षेप तथा कर्जा कारोवार गरिरहेका वित्तीय संस्थाहरूमा निक्षेप राख्न तथा कर्जा कारोवार गर्न नपाउने ६९
प्राथमिक शेयर निष्काशन बिक्री खुला गरेको पहिलो सात कार्य दिनसम्म त्यस्तो शेयर खरिद गर्न, कर्जा दिन नपाउने ६९
राष्ट्र बैंकबाट इजाजत प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले एक आपसको धितोपत्रमा गरेको लगानी बिक्री गर्नुपर्ने ७०
गुनासो सुनुवाई समिति ७०
थप दुई वाणिज्य बैंकलाई कारोवार सञ्चालन गर्ने स्वीकृति र थप एउटालाई सैद्धान्तिक सहमति प्रदान ७०
थप विकास बैंकलाई इजाजत प्रदान ७०
थप ४ वित्त कम्पनीलाई इजाजत र ७ लाई सैद्धान्तिक सहमति प्रदान ७१
शाखा विस्तारसम्बन्धी नयाँ व्यवस्था ७१
गैरसरकारी संस्थालाई वित्तीय मध्यस्थताको अनुमति प्रदान गर्ने कार्य स्थगित ७१
नेपाल सरकारको ऋणपत्रको साँवा तथा व्याज भुक्तानी रकमको शोधभर्ना प्राप्त नहुँदासम्म अनिवार्य नगद अनुपातमा गणना गरिने ७२
विपन्न वर्गमा लगानी गर्ने गरी थोक कर्जा उपलब्ध गराउन सक्ने सम्बन्धमा ७२
विकास बैंकहरूले वाणिज्य बैंककहरूबाट विपन्न वर्ग कर्जा कार्यक्रम अन्तर्गत लिएको कर्जाका सम्बन्धमा ७२
बैंक तथा वित्तीय संस्था निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण ७२
वाणिज्य बैंकहरूको समष्टिगत शाखा कार्यालय र विशेष स्थलगत निरीक्षण ७२
नेपाल बंगलादेश बैंकको नियन्त्रण ७३
नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा नेपाल बंगलादेश बैंक लि.को व्यवस्थापन हस्तान्तरण ७४
पूर्व सचेत संकेत प्रणाली सुरू ७४
वासलद्वारा प्रतिपादित बैंकिङ्ग सुपरिवेक्षणका सिद्धान्तहरूका सम्बन्धमा ७४
विकास बैंक, वित्त कम्पनी र लघु वित्त संस्थाहरूको निरीक्षण ७४
अनुगमन निरीक्षण ७४
विशेष कारवाही ७४
मुद्रा व्यवस्थापन ७५
कुल नोट निष्काशन ७५
नोटकोष/तोडा चलान ७५
नोट जलान ७५
सुन चाँदीको खरिद बिक्री ७५
विविधि ७५
संस्थागत सुधार ७५
सूचना प्रविधि ७६
जनशक्ति व्यवस्थापन ७७
तालिम, गोष्ठी, सेमिनार, भ्रमण तथा अन्तरक्रिया ७९
पारिवारिक बजेट सर्वेक्षण आयोजना, विशेष अध्ययन/अनुसन्धान, प्रकाशन र प्रसारण ८१
सञ्चालक समितिको बैठक ८१

तालिका

तालिका २.१	बैंक तथा वित्तीय संस्था स्थापना गर्न आवश्यक न्यूनतम पूँजी	६५
तालिका २.२	२०६३ साउनदेखि २०६४ असार मसान्तसम्ममा स्थापना भएका विकास बैंकहरूको विवरण	७१
तालिका २.३	२०६३ साउनदेखि २०६४ असार मसान्तसम्ममा स्थापना भएका वित्त कम्पनीहरूको विवरण	७१
तालिका २.४	निरीक्षण गरिएका वाणिज्य बैंकहरूको शाखा संख्या	७३
तालिका २.५	२०६३ साउनदेखि २०६४ असार मसान्तसम्म अनिवार्य अवकाश पाएका, सेवाबाट हटाइएका, राजीनामा दिएका, मृत्यु भएका तथा बैंक सेवामा प्रवेश गरेका तथा बैंक सेवाबाट बाहिरिएका कर्मचारीहरूको विवरण	७७
तालिका २.६	२०६४ असार मसान्तमा कार्यरत जनशक्ति तथा क्इक एबचतलभच द्वारा प्रस्तावित जनशक्तिको विवरण	७७
तालिका २.७	सुरक्षा समूह (करार) तर्फको संरचना	७८
तालिका २.८	आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा पदपूर्तिसम्बन्धी सम्पन्न भएका कामको विवरण	७९

भाग २ तालिकाहरू

तालिका १	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई नेपाल राष्ट्र बैंकबाट उपलब्ध गराईएको पुनर्कर्जाको बक्यौता विवरण	८२
तालिका २	चलनचल्तिमा रहेका विभिन्न दरका नोटहरू	८२
तालिका ३	नोटको सुरक्षण	८३
तालिका ४	श्रेणी अनुसार दरबन्दी तथा बहालीमा रहेका कर्मचारीको संख्या	८३
तालिका ५	स्वदेशमा सञ्चालित तालिम कार्यक्रम तथा गोष्ठीहरू	८४
तालिका ६	विदेशमा सञ्चालित तालिम, सेमिनार, बैठक तथा गोष्ठीहरू	८५
तालिका ७	अध्ययन	९१

अनुसूची

अनुसूची २.१	आर्थिक वर्ष २०६३६४ मा वित्तीय विवरण प्रकाशित गर्न स्वीकृति प्रदान गर्दा वाणिज्य बैकहरूलाई दिइएका निर्देशनहरू	९२
अनुसूची २.२	आर्थिक वर्ष २०६३६४ मा समष्टिगत स्थलगत निरीक्षण गरिएका वित्तीय संस्थाहरू	९६
अनुसूची २.३	आर्थिक वर्ष २०६३६४ मा अनुगमन निरीक्षण र विशेष निरीक्षण गरिएका वित्तीय संस्था	९८
अनुसूची २.४	आर्थिक वर्ष २०६३६४ मा स्थलगत तथा गैरस्थलगत निरीक्षण एवं सुपरिवेक्षणबाट औंल्याइएका कैफियतहरू कार्यान्वयनको क्रममा कारबाही गरिएका वित्तीय संस्थाहरू	९९
अनुसूची २.५	आर्थिक वर्ष २०६३६४ मा अनिवार्य नगद मौज्दात कायम नगरे बापत हर्जाना लगाइएका वित्तीय संस्थाहरू	१००
अनुसूची २.६	सञ्चालक समिति	१०१
अनुसूची २.७	अधिकृत विशिष्ट र अधिकृत प्रथमको नामावली	१०२

भाग ३
नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय विवरण

सम्पत्ति तथा दायित्व	१०३
आय विवरण	१०५

चार्ट

चार्ट ३.१ नेपाल राष्ट्र बैंकको सम्पत्ति संरचना	१०५
चार्ट ३.२ नेपाल राष्ट्र बैंकको दायित्व संरचना	१०६
चार्ट ३.३ नेपाल राष्ट्र बैंकको संचालन आम्दानी संरचना	१०७

नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय विवरण १०८–१४४

भाग

१

समष्टिगत आर्थिक स्थिति तथा वित्तीय अवस्था

- विश्व उत्पादन, व्यापार र मुद्रास्फीति १
- नेपालको समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति २
- मुद्रास्फीति तथा ज्यालादर ७
- बाह्य क्षेत्र ९
- सरकारी वित्त स्थिति १३
- मौद्रिक स्थिति १६
- मुद्रा तथा वित्तीय बजार १८
- वित्तीय संस्थाहरू २१

भाग

१

समष्टिगत आर्थिक स्थिति तथा वित्तीय अवस्था

विश्व उत्पादन, व्यापार र मुद्रास्फीति

विश्व उत्पादन

1.1 अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषबाट अक्टोबर २००७ मा प्रकाशित वर्ल्ड इकोनोमिक आउटलुकका अनुसार सन् २००६ मा विश्वको आर्थिक वृद्धिदर ५.४ प्रतिशत रह्यो, जुन सन् २००५ को तुलनामा ०.६ प्रतिशत बिन्दुले बढी छ। विश्वको आर्थिक वृद्धिदर सन् २००७ मा ५.२ प्रतिशत तथा सन् २००८ मा ४.८ प्रतिशत रहने कोषको प्रक्षेपण रहेको छ (तालिका १)। चीनको उत्साहजनक आर्थिक वृद्धिदर तथा भारत र रूसलगायत अन्य उदीयमान विकासोन्मुख मुलुकहरू समेतको आर्थिक विस्तार सुदृढ रहेबाट सन् २००७ मा विश्वको आर्थिक वृद्धिदर ५.२ प्रतिशत रहने अनुमान कोषले गरेको छ।

1.2 सन् २००७ को प्रथम ६ महिनामा विश्व अर्थतन्त्रको वृद्धिदर सुदृढ रहे तापनि अगष्ट र सेप्टेम्बरमा देखिएको वित्तीय असन्तुलन (Financial turmoil) को कारण विश्वको आर्थिक क्रियाकलापको विस्तारमा अवरोध आउने तथा अनिश्चितता बढ्ने संकेत देखिएको छ। वित्तीय क्षेत्रमा देखिएको असन्तुलन र यसबाट आउँदा दिनमा विश्वको आर्थिक वृद्धिदरमा पर्नसक्ने नकारात्मक प्रभाव, सम्भावित मुद्रास्फीतिको बढ्दो चाप, पेट्रोलियम पदार्थको बजारमा देखिएको उतारचढावको स्थिति, बढ्दो विदेशी विनिमय आप्रवाहबाट विकासोन्मुख मुलुकहरूमा पर्नसक्ने प्रभाव, निरन्तररूपमा बढ्दै गएको विश्वव्यापी असन्तुलन विश्व अर्थतन्त्रका लागि प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहेका छन्। संयुक्त राज्य अमेरिकामा घरजग्गा कारोबारको खस्कँदो अवस्था अझ समस्याग्रस्त बन्दै जाने, कर्जा बजारमा आएको अवरोधले थप प्रतिकूल प्रभाव पार्नसक्ने जस्ता कारणले गर्दा सन् २००८ मा अमेरिकाको आर्थिक वृद्धिदर सामान्य रहने कोषको अनुमान छ। सन् २००८ मा जापान तथा युरो क्षेत्रको आर्थिक वृद्धिदर समेत सन् २००७ को तुलनामा न्यून रहने कोषको अनुमान रहेको छ।

1.3 त्यसैगरी, सन् २००६ मा उदीयमान एसियाली राष्ट्रहरूको आर्थिक वृद्धिदर ९.३ प्रतिशत तथा दक्षिण एसियाको आर्थिक वृद्धिदर ९.१ प्रतिशत रहेको छ भने कोषले सन् २००७ मा यी क्षेत्रहरूको आर्थिक वृद्धिदर क्रमशः ९.२ प्रतिशत तथा ८.४ प्रतिशत हुने प्रक्षेपण गरेको छ। छिमेकी मुलुकहरू भारत र चीनले सन् २००६ मा क्रमशः ९.७ प्रतिशत तथा ११.१ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल गरेकोमा सन् २००७ मा भारतको ८.९ प्रतिशत तथा चीनको ११.५ प्रतिशत आर्थिक वृद्धिदर रहने अनुमान कोषले गरेको छ।

विश्व व्यापार

1.4 सन् २००६ मा विश्व व्यापारको आयतन ९.२ प्रतिशतले बढेकोमा सन् २००७ मा ६.६ प्रतिशत तथा सन् २००८ मा ६.७ प्रतिशतले विस्तार हुने कोषको प्रक्षेपण रहेको छ। विकसित मुलुकहरूको आयात सन् २००६ मा ७.४ प्रतिशतले वृद्धि भयो भने विकासोन्मुख मुलुकहरूको आयात १४.९ प्रतिशतले बढ्यो। त्यसैगरी, यस अवधिमा विकसित मुलुकहरूको निर्यात ८.२ प्रतिशतले र विकासोन्मुख मुलुकहरूको निर्यात ११.० प्रतिशतले बढेको छ। कोषले सन् २००७ मा विकसित तथा विकासोन्मुख मुलुकहरूको आयात क्रमशः ४.३ प्रतिशत तथा १२.५ प्रतिशत र निर्यात क्रमशः ५.४ प्रतिशत तथा ९.२ प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण गरेको छ (तालिका २)।

विश्व मुद्रास्फीति

1.5 सन् २००६ को २.३ प्रतिशतको तुलनामा विश्वका विकसित मुलुकहरूको मुद्रास्फीतिदर सन् २००७ मा २.१ प्रतिशत रहने कोषको अनुमान छ। खाद्यान्न तथा उर्जाजन्य वस्तुहरूको उच्च मूल्य वृद्धि तथा उदीयमान मुलुकहरूको उत्साहजनक आर्थिक वृद्धिका कारण विकासोन्मुख मुलुकहरूको मुद्रास्फीतिदर भने सन् २००६ को ५.१

प्रतिशतबाट बढेर सन् २००७ मा ५.९ प्रतिशत पुग्ने अनुमान छ। कोषका अनुसार सन् २००८ मा विकसित तथा विकासोन्मुख मुलुकहरूको मुद्रास्फीतिदर क्रमशः २.० प्रतिशत तथा ५.३ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण छ। सन् २००७ मा संयुक्त राज्य अमेरिकाको अन्तरनिहित मुद्रास्फीति (Core Inflation) २.० प्रतिशतभन्दा तल झरेको छ भने युरो क्षेत्रमा मुद्रास्फीतिदर २.० प्रतिशतभन्दा तल नै रहेको तथा दक्षिण एसियाली मुलुकहरूको मुद्रास्फीतिदर सन् २००६ को ६.४ प्रतिशतबाट बढेर सन् २००७ मा ६.६ प्रतिशत पुग्ने अनुमान गरिएको छ (तालिका ३)।

नेपालको समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति

कुल गार्हस्थ्य उत्पादन

आर्थिक वृद्धि

1.6 एक दशकभन्दा लामो सशस्त्र द्वन्द्वको समाप्तिपछि मुलुकमा शान्ति बहाली भई आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा देशको आर्थिक क्रियाकलापमा सुधार हुने अपेक्षा गरिएको थियो। तर यसबीच तराई क्षेत्रमा असहज परिस्थिति उत्पन्न भयो। औद्योगिक सुरक्षा कमजोर रहन गयो। औद्योगिक क्षेत्रमा मजदूर तथा व्यवस्थापनबीच तनावको स्थिति देखापर्‍यो र समय-समयमा बन्द तथा हड्तालको स्थिति पनि रह्यो। यसका साथै, विद्युत् कटौती र पेट्रोलियम पदार्थको अभाव जस्ता कारणले गर्दा मुलुकमा लगानीमैत्री वातावरण बन्न सकेन। यी सबै कारणहरूले गर्दा समीक्षा वर्षमा मुलुकको गैरकृषि क्षेत्र प्रत्यक्षरूपमा प्रभावित हुनगयो। प्रतिकूल मनसुनका कारण कृषि क्षेत्रको उत्पादन पनि सन्तोषजनक रहन सकेन। परिणामस्वरूप देशको समग्र आर्थिक वृद्धिदर अपेक्षितरूपमा हुन सकेन।

1.7 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादन उत्पादकको मूल्यमा २.५ प्रतिशतले बढेको प्रारम्भिक अनुमान छ। आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा उक्त वृद्धिदर २.८ प्रतिशत थियो। प्रतिकूल मौसमका कारण धान वालीको उत्पादनमा निकै कमी आयो। यसले गर्दा कुल कृषि उत्पादनमा झण्डै आधा योगदान रहेको खाद्य तथा अन्य वाली समूहको उत्पादन घट्न गयो। फलस्वरूप, समग्र कृषि क्षेत्रको समीक्षा वर्षको उत्पादन वृद्धिदर विगत आठ वर्षकै न्यूनतम स्तरमा रहन गयो।

1.8 समीक्षा वर्षमा गैरकृषि क्षेत्रको वृद्धिदर पनि अघिल्लो वर्षको तुलनामा सन्तोषजनक रहन सकेन। उद्योग क्षेत्रको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको तुलनामा झण्डै आधा अर्थात् २.२ प्रतिशत रह्यो भने सेवा क्षेत्रको वृद्धिदरमा पनि केही कमी आयो। कृषि, उद्योग तथा सेवा सबै क्षेत्रको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको तुलनामा सुधार नभएका कारण समीक्षा वर्षमा देशको समग्र आर्थिक वृद्धिदर तुलनात्मकरूपले घट्न पुग्यो।

1.9 समीक्षा वर्ष दशौं योजनाको अन्तिम वर्ष पनि हो। यस परिप्रेक्ष्यमा विश्लेषण गर्दा आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा मुलुकको समग्र आर्थिक वृद्धिदर दशौं योजना अवधिकै न्यूनतम स्तरमा रह्यो। कृषि क्षेत्रको औसत वृद्धिदर दशौं योजनाको न्यूनतम लक्ष्यको हाराहारीमा पुगे पनि गैरकृषि क्षेत्रको औसत वृद्धिदर लक्ष्यभन्दा निकै कम रहन गएको कारण दशौं योजनाको न्यूनतम आर्थिक वृद्धि दरको लक्ष्य पनि हासिल हुन सकेन (तालिका १.१)।

तालिका १.१
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर
(२०५७/५८ को मूल्यमा)

	२०५९।६०	२०६०।६१	२०६१।६२	२०६२।६३	२०६३।६४	पाँच वर्षको औसत	दशौं योजनाको न्युनतम लक्ष्य
कृषि	३.३	४.८	३.५	१.१	०.७	२.७	२.८
गैरकृषि	३.५	५.३	२.७	४.६	३.६	३.९	५.२
उद्योग	३.१	१.४	३.०	४.३	२.२	२.८	-
सेवा	३.७	६.८	२.५	४.७	४.१	४.४	-
कुल*	३.८	४.४	२.९	३.१	२.३	३.३	४.३

स्रोत : केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, राष्ट्रिय योजना आयोग तथा नेपाल राष्ट्र बैंकको गणना।

* आधार मूल्यमा।

कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना

1:10 विगत दश वर्षको तथ्याङ्क विश्लेषण गर्दा मुलुकमा केही संरचनागत परिवर्तन भएको देखिन्छ । यथार्थ कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि तथा उद्योग क्षेत्रको योगदान क्रमशः घट्दै गएको छ भने सेवा क्षेत्रको योगदान क्रमिकरूपमा बढ्दै गएको छ । आर्थिक वर्ष २०५३।५४ मा कृषि, उद्योग तथा सेवा क्षेत्रको योगदान क्रमशः ३९.८ प्रतिशत, २३.२ प्रतिशत र ३७.० प्रतिशत रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा यस्तो योगदान क्रमशः ३६.१ प्रतिशत, १६.८ प्रतिशत र ४७.१ प्रतिशत रहेको छ (चार्ट १.१ र १.२) ।

चार्ट १.१: कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना (आर्थिक वर्ष २०५३।५४)

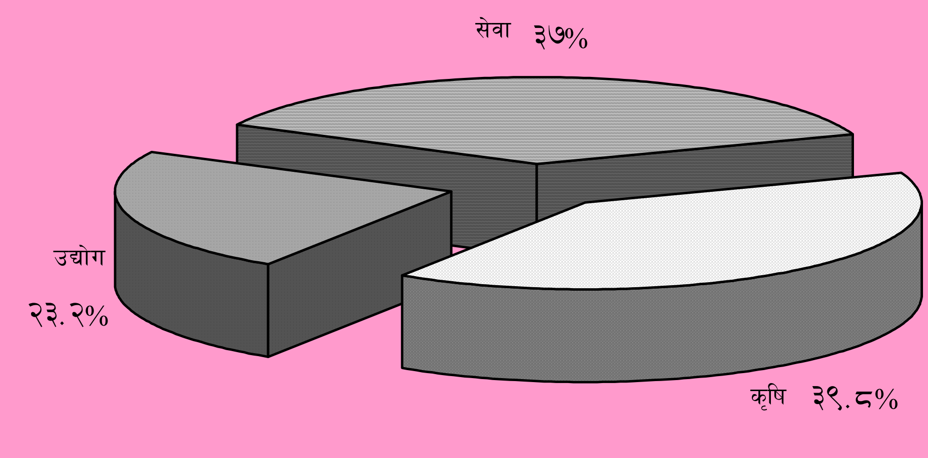

चार्ट १.२: कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना (आर्थिक वर्ष २०६३।६४)

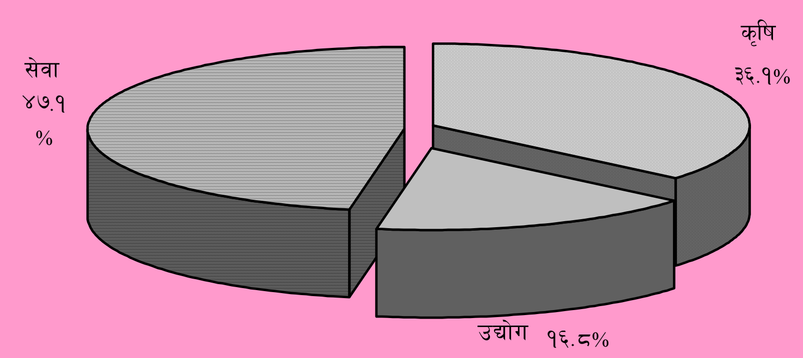

1:11 आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान ३६.८ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ३६.१ प्रतिशतमा झरेको छ । कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर घट्न गएको कारण समग्र आर्थिक वृद्धि दरमा यस क्षेत्रको सापेक्षिक योगदान अघिल्लो वर्षको १२.३ प्रतिशतबाट उल्लेखनीय ह्रास आई ९.४ प्रतिशत कायम रहेको छ । त्यस्तै, उद्योग क्षेत्रको योगदानमा खासै ह्रास नआए तापनि वृद्धिदरमा उल्लेख्य कमी आएको कारण समग्र वृद्धिदरमा यस क्षेत्रको सापेक्षिक योगदान अघिल्लो वर्षको २१.७ प्रतिशतबाट घटी १४.५ प्रतिशतमा सीमित रहन पुगेको छ । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा उल्लेखनीय अंश ओगटेको सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर तुलनात्मक रुपमा उच्च भएका कारण समग्र आर्थिक वृद्धिदरमा यस क्षेत्रको सापेक्षिक योगदान अघिल्लो वर्षको ६६.० प्रतिशतबाट वृद्धि भई ७६.१ प्रतिशत पुगेको छ (तालिका १.२) ।

तालिका १.२
कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत अंश तथा वृद्धिदरमा सापेक्षिक योगदान
(२०५७/५८ को मूल्यमा)

प्रतिशतमा

क्षेत्र	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा अंश		कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर		वृद्धिदरमा सापेक्षिक योगदान	
	२०६२।६३	२०६३।६४	२०६२।६३	२०६३।६४	२०६२।६३	२०६३।६४
कृषि	३६.८	३६.१	१.१	०.७	१२.३	९.४
गैरकृषि	६३.२	६३.९	४.६	३.६	८७.७	९०.६
उद्योग	*१६.९*	*१६.८*	*४.३*	*२.२*	*२१.७*	*१४.५*
सेवा	*४६.३*	*४७.१*	*४.७*	*४.१*	*६६.०*	*७६.१*
कुल[@]	१००.०	१००.०	३.३	२.५	१००.०	१००.०

@ बैंक सेवा शुल्क घटाउनु अघिको आधारभूत मूल्यमा।

स्रोत : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग र नेपाल राष्ट्र बैंकको गणना।

कृषि क्षेत्र

1.12 आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा १.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको कृषि क्षेत्रको उत्पादन समीक्षा वर्षमा झन कम अर्थात् ०.७ प्रतिशतले मात्र विस्तार भयो। कृषि उत्पादनको यो वृद्धिदर विगत आठ वर्षकै न्यूनतम हो। समीक्षा वर्षमा तरकारी तथा बागवानी एवं फलफूल तथा मसला समूहको उत्पादन वृद्धि उच्च रहे तापनि समग्र कृषि उत्पादनमा झण्डै आधा हिस्सा ओगट्ने खाद्य खासगरी धान तथा अन्य वाली समूहको उत्पादनमा आएको गिरावटका कारण कृषि उत्पादनमा सुस्तता आएको हो।

1.13 समीक्षा वर्षमा खाद्य तथा अन्य वालीको उत्पादन सूचकाङ्क ३.३ प्रतिशतले घट्यो। अघिल्लो वर्ष भने यस्तो सूचकाङ्क स्थिर रहेको थियो। कुल कृषि उत्पादनमा झण्डै २१ प्रतिशत भार रहेको धान वालीको उत्पादनमा आएको उच्च गिरावटको कारण खाद्य तथा अन्य वाली समूहको उत्पादन घटेको हो। समीक्षा वर्षमा धानको उत्पादन अघिल्लो वर्षको १.९ प्रतिशत ह्रासको तुलनामा १२.६ प्रतिशतले घटेको छ। धान वालीको उत्पादनमा भएको यो लगातार तेस्रो वर्षको ह्रास हो। समीक्षा वर्षमा गहुँको उत्पादन ८.७ प्रतिशत, मकैको ४.९ प्रतिशत तथा उखुको उत्पादन ५.६ प्रतिशतले बढेको छ (तालिका ६)। समीक्षा वर्षमा धानको उत्पादकत्वमा केही कमी आयो भने मकै तथा गहुँको उत्पादकत्वमा सुधार भयो। अघिल्ला वर्षहरूको तथ्यांक विश्लेषण गर्दा धानको उत्पादकत्वमा उतारचढाब देखिएको छ भने मकै तथा गहुँको उत्पादकत्वमा भने क्रमिक सुधार हुँदै गएको छ (तालिका १.३)।

तालिका १.३
प्रमुख खाद्य बालीहरूको उत्पादकत्व (के.जी प्रति हेक्टर)

आर्थिक वर्ष	धान	मकै	गहुँ
२०५४।५५	२४१७	१७११	१५६४
२०५५।५६	२४५०	१६७८	१६९५
२०५६।५७	२५९८	१७६५	१७९३
२०५७।५८	२७०३	१८००	१८०६
२०५८।५९	२७४५	१८२९	१८८६
२०५९।६०	२६७५	१८७७	२००९
२०६०।६१	२८५७	१९०६	२०८७
२०६१।६२	२७८२	२०१९	२१३४
२०६२।६३	२७१७	२०३८	२०७४
२०६३।६४	२५५७	२०९१	२१५६

स्रोत : कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय।

1.14 अघिल्लो वर्ष उत्साहजनकरूपमा वृद्धि भएको आलुको उत्पादन समीक्षा वर्षमा १.६ प्रतिशतले घटेको छ। त्यस्तै, समीक्षा वर्षमा दलहन, सूर्ती, जुट, कोदो तथा अन्य खाद्य वालीको उत्पादन घटेको छ भने जौ तथा भटमासको उत्पादन सामान्यरूपले बढेको छ।

1.15 समीक्षा वर्षमा तरकारी तथा बागवानी समूहको उत्पादन सूचकाङ्क ६.७ प्रतिशतले बढेको छ। अघिल्लो वर्ष यस समूहको उत्पादन ५.७ प्रतिशतले बढेको थियो। यस समूहअन्तर्गत उल्लेखनीय हिस्सा रहेको तरकारीको उत्पादन अघिल्लो वर्षको ५.७ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा समीक्षा वर्षमा ६.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ।

1.16 समीक्षा वर्षमा फलफूल तथा मसला समूहको उत्पादन सूचकाङ्कमा सुधार आएको छ। अघिल्लो वर्ष ०.८ प्रतिशतले घटेको सो समूहको उत्पादन समीक्षा वर्षमा ५.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। अघिल्लो वर्ष फलफूलको उत्पादन घटेकोमा समीक्षा वर्षमा सुधार भएको छ। त्यस्तै, समीक्षा वर्षमा मसला, चिया तथा कफीको उत्पादनमा वृद्धि भएको छ।

1.17 समग्र कृषि उत्पादनमा झण्डै एक चौथाई हिस्सा ओगट्ने पशुजन्य तथा दुग्ध समूहको उत्पादन सूचकाङ्क समीक्षा वर्षमा २.६ प्रतिशतले बढेको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो सूचकाङ्क ३.० प्रतिशतले बढेको थियो। कुल कृषि उत्पादनमा १२.४ प्रतिशत हिस्सा रहेको दूधको उत्पादन समीक्षा वर्षमा अघिल्लो वर्षकै हाराहारी अर्थात् ३ प्रतिशतले बढेको छ। त्यस्तै, राँगा, खसी तथा भेंडाको मासुको उत्पादनमा राम्रै सुधार देखिएको छ।

1.18 समीक्षा वर्षमा अन्य पशुजन्य समूहको उत्पादन सूचकाङ्क अघिल्लो वर्षको ०.३ प्रतिशतको सीमान्त वृद्धिको तुलनामा ३.२ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। समीक्षा वर्षको यस्तो वृद्धिदर विगत पाँच वर्षकै उच्च हो। यस समूहअन्तर्गतका सबै वस्तुको उत्पादनमा सुधार आएको छ। समीक्षा वर्ष बंगूर र कुखुराको मासु तथा अण्डाको उत्पादनमा वृद्धि भएको छ। अघिल्लो वर्ष ३.७ प्रतिशतले ह्रास भएको हाड तथा छालाको उत्पादन समीक्षा वर्ष ७.० प्रतिशतले बढेको छ।

1.19 समीक्षा वर्षमा वनजन्य समूहको उत्पादन सूचकाङ्कमा केही सुधार आयो। अघिल्लो वर्ष २.५ प्रतिशतले ह्रास भएको यस समूहको उत्पादन समीक्षा वर्ष १.७ प्रतिशतले विस्तार भएको छ। समीक्षा वर्षमा दाउराको उत्पादनमा ०.२ प्रतिशतले ह्रास आएको छ भने काठको उत्पादनमा केही सुधार आएको छ। औषधिजन्य वस्तुको उत्पादन वृद्धि दर अघिल्लो वर्षको तुलनामा न्यून रह्यो।

1.20 समीक्षा वर्षको धान रोपाईं गर्ने समयमा वर्षाको स्थिति सन्तोषजनक रहन सकेन। मौसम तथा जलवायु विज्ञान केन्द्रले दिएको तथ्याङ्कअनुसार वर्षा मापन गर्ने देशका विभिन्न ३७ स्टेशनहरूमध्ये २९ स्टेशनमा सामान्यभन्दा कम वर्षा भयो। कतियप साना पकेट एरियामा सामान्यभन्दा बढी वर्षा भए तापनि देशका अधिकांश भागमा सामान्यभन्दा ८० प्रतिशत कम वर्षा भयो। यसैगरी तराई क्षेत्रमा सामान्यभन्दा ४० प्रतिशत कम वर्षा भयो। धान उत्पादनको दृष्टिले अग्रणी मानिएका क्षेत्रहरूमा न्यून वर्षा हुँदा रोपाईं प्रभावित हुन गई धानको उत्पादनमा प्रतिकूल असर पर्न गयो। खासगरी झापा, महोत्तरी, सर्लाही, धनुषा, सिराहा, सप्तरी, रौतहट, बारा तथा चितवन जिल्लाहरू सुख्खाबाट प्रभावित रहे।

1.21 सिंचाइतर्फ समीक्षा वर्षमा थप २८,२४६ हेक्टर भूमिमा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध भई वर्षको अन्तसम्ममा कुल सिंचित क्षेत्र ११,९४,६२८ हेक्टर पुगेको छ। यो क्षेत्रफल कुल खेतीयोग्य भूमिको ४५.२ प्रतिशत हुन आउँछ। त्यसैगरी, कृषिको लागि आवश्यक अन्य सामाग्रीमध्ये कृषि सामाग्री कम्पनी लिमिटेडबाट वितरण गरिएको रासायनिक मलको आपूर्ति अघिल्लो वर्षको १३.३ हजार मेट्रिक टनबाट ८९.५ प्रतिशतले वृद्धि भई २५.२ हजार मेट्रिक टन पुगेको छ। राष्ट्रिय वीउविजन कम्पनीबाट वितरण गरिएको उन्नत वीउविजन भने अघिल्लो वर्षको ३.६ मेट्रिक टनबाट ११.१ प्रतिशतले कमी भई समीक्षा वर्षमा ३.२ मेट्रिक टन भएको छ।

उद्योग क्षेत्र

1.22 अघिल्लो वर्ष ४.३ प्रतिशतले बढेको उद्योग क्षेत्रको उत्पादन समीक्षा वर्षमा २.२ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भएको अनुमान छ। निर्माण क्षेत्रको उत्पादन उल्लेख्यरूपमा घट्न गएको कारण समीक्षा वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धि अघिल्लो वर्षको तुलनामा न्यून रहेको हो।

1.23 थप विद्युत् परियोजना सञ्चालनमा नआएको तथा मागअनुरूप आपूर्ति बढाउन नसकिएको कारण विद्युत्, ग्यास तथा पानी क्षेत्रको उत्पादन वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको ३.६ प्रतिशतको तुलनामा समीक्षा वर्षमा सामान्य घट्न गई ३.२ प्रतिशत रहेको अनुमान छ।

1.24 निर्माणजन्य वस्तुहरूको आयातमा वृद्धि भए तापनि त्यस्ता वस्तुहरूको आन्तरिक उत्पादन न्यून रहेको कारण निर्माण क्षेत्रको उत्पादन अघिल्लो वर्ष ७.३ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा समीक्षा वर्षमा १.५ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भएको अनुमान छ। त्यस्तै, समीक्षा वर्ष खानी तथा उत्खनन् क्षेत्रको उत्पादन ६.० प्रतिशतले बढेको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धि दर ७.६ प्रतिशत रहेको थियो।

1.25 उत्पादनमूलक उद्योग क्षेत्रको उत्पादन वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको २.० प्रतिशतको तुलनामा समीक्षा वर्षमा २.२ प्रतिशत रहेको छ। समीक्षा वर्षमा औद्योगिक उत्पादन सूचकाङ्क भने २.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको अनुमान छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर २.० प्रतिशत मात्र रहेको थियो। समीक्षा वर्ष ऊनी गलैंचा, पश्मिना, तयारी पोशाक, प्लास्टिकका सामान, ईंटा, धातुका समान तथा बिजुलीको तारको उत्पादन घटेको छ भने अन्य वस्तुको उत्पादन बढेको छ। समीक्षा वर्षमा तयारी पोशाकको उत्पादन १२.९ प्रतिशत, ईंटा तथा टायलको ११.७ प्रतिशत, उनी गलैचाको १०.१ प्रतिशत, पश्मिनाको ९.१ प्रतिशत, प्लाष्टिकका सामानको ७.२ प्रतिशत र वनस्पती घ्यूको ५.९ प्रतिशतले घटेको छ भने पशुदानाको उत्पादन १८.३ प्रतिशत, औषधिको ११.९ प्रतिशत, धागोको ११.३ प्रतिशत,

चिनीको ११.३ प्रतिशत, वियरको ११.२ प्रतिशत, मदिराको १०.८ प्रतिशत र भटमासको तेलको १०.० प्रतिशतले बढेको छ (तालिका ७)।

1.26 समीक्षा वर्ष उद्योग विभागले रू. २ अर्ब ९९ करोड ६८ लाख कुल परियोजना लागत भएका १८४ वटा विदेशी संयुक्त लगानीका उद्योगहरू स्थापनाको लागि स्वीकृति दियो। अघिल्लो वर्ष कुल रू.४ अर्ब १२ करोड १० लाख लागतका ११६ वटा संयुक्त विदेशी लगानीका उद्योगहरू स्थापना गर्न स्वीकृति दिएको थियो। समीक्षा वर्ष कुल परियोजना लागतमध्ये विदेशी लगानीको हिस्सा ९७.४ प्रतिशत रहेको छ। समीक्षा वर्षमा दर्ता गरिएका विदेशी संयुक्त लगानीका कुल १८४ उद्योगहरूमध्ये सेवासम्बन्धी ८६ वटा, पर्यटनसम्बन्धी ५५ वटा, उत्पादनमूलक ३८ वटा, निर्माणसम्बन्धी २ वटा तथा कृषि, उर्जा र खनिजसँग सम्बन्धित उद्योगहरू ३ वटा रहेका छन्। कुल विदेशी लगानीको आधाभन्दा बढी हिस्सा उत्पादनमूलक उद्योगहरूमा रहेको छ। समीक्षा वर्षमा दर्ता भएका उद्योगहरूबाट कुल ७ हजार १ सय ५० जनाले रोजगारी पाउने अनुमान गरिएको छ। देशगत आधारमा हेर्दा समीक्षा वर्षमा सबैभन्दा बढी विदेशी लगानी भारतको रहेको छ। त्यसपछि क्रमशः चीन, अमेरिका, क्यानडा, दक्षिण कोरिया, बेलायत आदि मुलुकहरूको रहेको छ। स्वीकृति प्राप्त सबै उद्योगहरू स्थापना भई कार्य प्रारम्भ गरेमा देशमा औद्योगिक उत्पादन तथा रोजगारी बढ्ने देखिन्छ।

सेवा क्षेत्र

1.27 अघिल्लो वर्ष ४.७ प्रतिशतले बढेको सेवा क्षेत्र समीक्षा वर्षमा ४.१ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ। थोक तथा खुद्रा व्यापार क्षेत्रको उत्पादन घटेको र होटल तथा रेष्टुरेन्ट क्षेत्रको उत्पादन समान्यरूपमा मात्र बढेको कारण समीक्षा वर्षमा सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको तुलनामा केही कम रहेको हो। व्यापारजन्य आन्तरिक उत्पादनमा खासै वृद्धि हुन नसक्दा थोक तथा खुद्रा व्यापार क्षेत्रको उत्पादन अघिल्लो वर्षको ३.७ प्रतिशत वृद्धिको विपरीत २.६ प्रतिशतले घटेको छ। पर्यटक आगमनमा वृद्धि भए तापनि होटल तथा रेष्टुरेन्ट क्षेत्रको उत्पादन अघिल्लो वर्षको ६.० प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा समीक्षा वर्षमा २.८ प्रतिशतले मात्र बढेको छ।

1.28 अघिल्लो वर्ष हवाईमार्गवाट २ लाख ८७ हजार ७१९ जना पर्यटकले नेपाल भ्रमण गरेकोमा समीक्षा वर्ष १५.३ प्रतिशतले वृद्धि भई यस्तो संख्या ३ लाख ३१ हजार ६४० पुगेको छ। क्षेत्रगतरूपमा विश्लेषण गर्दा भारतीय पर्यटक आगमन संख्या अघिल्लो वर्ष ३१.७ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ०.६ प्रतिशतले मात्र बढन गई १ लाख १ हजार ८६२ पुगेको छ। तेस्रो मुलुकको पर्यटक आगमन संख्या भने अघिल्लो वर्ष ६.९ प्रतिशतले मात्र बढेकोमा समीक्षा वर्षमा २३.२ प्रतिशतले वृद्धि भई २ लाख २९ हजार ७७९ पुगेको छ। देशमा शान्ति सुरक्षाको अवस्थामा क्रमशः सुधार हुँदै गएको कारणले तेस्रो मुलुकको पर्यटक आगमन संख्यामा वृद्धि भएको हो। समीक्षा वर्षमा हवाईमार्गवाट आउने पर्यटक संख्यामध्ये भारतीय तथा तेस्रो मुलुकको अंश क्रमशः ३०.७ प्रतिशत र ६९.३ प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो अंश क्रमशः ३५.२ प्रतिशत र ६४.८ प्रतिशत थियो (तालिका १.४)।

तालिका १.४
हवाइमार्गबाट नेपाल भ्रमणमा आएका विदेशी पर्यटकहरूको संख्या

विवरण	आगमन संख्या			प्रतिशत परिवर्तन		अंश	
	२०६१।६२	२०६२।६३	२०६३।६४	२०६२।६३	२०६३।६४	२०६२।६३	२०६३।६४
भारत	७६,८५०	१,०१,२३१	१,०१,८६२	३१.७	०.६	३५.२	३०.७
तेस्रो मुलुक	१,७४,४८०	१,८६,४०८	२,२९,७७९	६.९	२३.२	६४.८	६९.३
कुल	**२,५१,३२९**	**२,८७,७१९**	**३,३१,६४०**	**१४.५**	**१५.३**	**१००.०**	**१००.०**

स्रोत : पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय।

1.29 यातायात, भण्डारण तथा सञ्चार; वित्तीय मध्यस्थ्यता; र रियल स्टेट, घर भाडा तथा व्यावसायिक गतिविधि क्षेत्रको वृद्धिदर क्रमशः ८.१ प्रतिशत, ८.६ प्रतिशत र ८.६ प्रतिशत रहेको अनुमान छ। अघिल्लो वर्ष यी क्षेत्रहरूको वृद्धिदर क्रमशः ४.४ प्रतिशत, १६.५ प्रतिशत र १.१ प्रतिशत रहेको थियो। यसैगरी सार्वजनिक प्रशासन र रक्षा; शिक्षा; स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य; र अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर क्रमशः ३.६ प्रतिशत, ५.६ प्रतिशत, ५.२ प्रतिशत र ५.० प्रतिशत रहेको अनुमान छ। अघिल्लो वर्ष उपर्युक्त क्षेत्रहरूको वृद्धिदर क्रमशः ६.९ प्रतिशत, २.७ प्रतिशत, ७.० प्रतिशत र ७.५ प्रतिशत रहेको थियो।

उपभोग, लगानी र बचत

1.30 कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कुल उपभोगको अंश अघिल्लो वर्ष ९२.१ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा १.५ प्रतिशत बिन्दुले कमी आई ९०.६ प्रतिशतमा झरेको अनुमान छ। निजी क्षेत्र र सरकारी क्षेत्रको उपभोग अघिल्लो वर्ष १४.९ प्रतिशत र ८.३ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा समीक्षा वर्षमा क्रमशः ९.३ प्रतिशत र १०.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको अनुमान छ। अघिल्लो वर्ष कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा लगानीको अनुपात २६.० प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ०.७ प्रतिशत बिन्दुले घट्न गई २५.३ प्रतिशत रहेको छ। त्यस्तै, अघिल्लो वर्ष कुल गार्हस्थ उत्पादनको ७.९ प्रतिशत

रहेको कुल गार्हस्थ्य बचत समीक्षा वर्षमा वृद्धि भई ९.४ प्रतिशत पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको २०.९ प्रतिशत रहेको कुल स्थिर पूँजी निर्माण समीक्षा वर्षमा सीमान्तदरले घट्न गई २०.३ प्रतिशतमा सीमित हुन पुगेको छ।

1.31 प्रचलित मूल्यमा अघिल्लो वर्ष १२.७ प्रतिशतले बढेको कुल आन्तरिक माग समीक्षा वर्षमा ९.३ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ। अघिल्लो वर्षको तुलनामा समीक्षा वर्षमा लगानी सामान्य दरले बढे तापनि कुल उपभोग (निजी क्षेत्रको उपभोग) को वृद्धिदरमा कमी आएको कारणले कुल आन्तरिक मागको वृद्धि दर घट्न गएको हो।

कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय

1.32 स्वदेशमा बस्ने नागरिकहरूको लागि उपभोग वा बचतका लागि प्राप्त कुल आय नै कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय (Gross National Disposable Income) हो। यस्तो आय देशमा खर्च गर्ने निर्णय र खर्च प्रवृत्ति तथा देशभित्र हुने आयको प्रवाह (Flow of Fund) विश्लेषण गर्ने प्रमुख आधार हो। कुल गार्हस्थ्य उत्पादनले स्वदेशको उत्पादनबाट प्राप्त हुने आयलाई मात्र मापन गर्छ। वाह्य स्रोतबाट आउने आयलाई यसले समेट्दैन। कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा साधनहरूको खुद आय जोडेर प्राप्त हुने कुल राष्ट्रिय आय (Gross National Income) मा विदेशबाट प्राप्त हुने खुद ट्रान्सफर जोडेपछि कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय प्राप्त हुन्छ। वैदेशिक रोजगारमा गएका नेपालीहरूबाट वर्षेनी प्राप्त हुने विप्रेषण स्वदेश भित्रको खर्च प्रक्रियामा निर्णायक रहने र त्यस्तो खर्चले समग्र आर्थिक क्रियाकलापलाई प्रभावित पार्ने हुँदा कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आयको गणना र यसको अन्य परिसूचकहरूसँगको तुलना सान्दर्भिक र महत्वपूर्ण मानिन्छ।

1.33 समीक्षा वर्षमा कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आयको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको १२.९ प्रतिशतको तुलनामा १०.३ प्रतिशत रहेको अनुमान छ। प्रचलित मूल्यमा उपर्युक्त वर्षहरूमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर क्रमशः ९.७ प्रतिशत र ११.३ प्रतिशत रहेको थियो। त्यस्तै, समीक्षा वर्ष कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आयको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात ११९.२ प्रतिशत रहेको अनुमान छ, अघिल्लो वर्ष यस्तो अनुपात १२०.३ प्रतिशत रहेको थियो (तालिका ४)। खुद ट्रान्सफरमा निजी क्षेत्रको विप्रेषणबाट प्राप्त आयको अंश उल्लेखनीय रहँदै आएको छ। समीक्षा वर्षमा विप्रेषण २.५ प्रतिशतले बढेको र विप्रेषण आयको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात १३.९ प्रतिशत रहेको अनुमान छ (तालिका १.५)।

तालिका १.५
कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी (प्रचलित बजार मूल्यमा)

विवरण	२०६१।६२	२०६२।६३	२०६३।६४	२०६२।६३	२०६३।६४
	रू. करोडमा			प्रतिशत परिवर्तन	
कुल उपभोग	५२१३०.१	५९५३५.५	६५२१७.०	१४.२	९.५
कुल लगानी	१५५९०.७	१६७९९.१	१८२३८.४	७.८	८.६
आन्तरिक माग	६७७२०.८	७६३३४.७	८३४५५.५	१२.७	९.३
खूद निर्यात	-८७७९.६	-११६८७.६	-११५०७.८	३३.१	-१.५
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	५८९४१.२	६४६४७.१	७१९४७.७	९.७	११.३
खूद साधन आय	१६३.७	४९५.६	४४४.४	२०२.८	-१०.३
खूद ट्रान्सफर	९७७०.४	१२६१४.६	१३३६९.८	२९.१	६.०
- विप्रेषण	६५५४.१	९७६८.९	१००१४.५	४९.०	२.५
कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय	६८८७५.२	७७७६७.२	८५७६१.९	१२.९	१०.३

स्रोत : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग।

मुद्रास्फीति तथा ज्यालादर

उपभोक्ता मुद्रास्फीति

1.34 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति ६.४ प्रतिशत रह्यो। आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा यस्तो मुद्रास्फीति ८.० प्रतिशत थियो। २०६२ फागुन महिनामा पेट्रोलियम पदार्थमा भएको मूल्य वृद्धिको आधार प्रभाव (Base Effect) तथा नेपाली मुद्रा अमेरिकी डलरसँग उल्लेख्य मात्रामा अधिमूल्यन भएकोले अघिल्लो वर्षको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा उपभोक्ता मुद्रास्फीतिमा सुधार आएको हो।

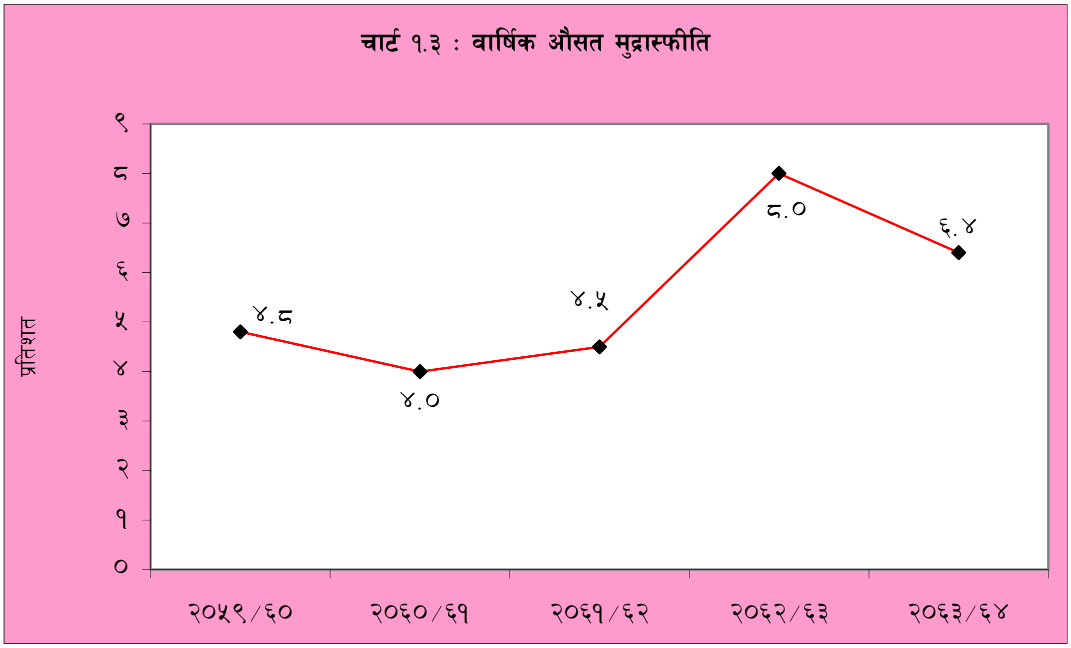

1.35 समूहगतरूपमा खाद्य तथा पेयपदार्थ समूहको वार्षिक औसत मूल्य सूचकाङ्क अघिल्लो वर्ष ७.८ प्रतिशतले बढेकोमा आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा ७.२ प्रतिशतले बढेको छ। समीक्षा वर्षमा मसलाको २२.५ प्रतिशतले, दालको १७.० प्रतिशतले र तरकारी तथा फलफूलको ११.१ प्रतिशतले मूल्य वृद्धि भएको छ। चामलको मूल्य अघिल्लो वर्ष १४.९ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा २.८ प्रतिशतले मात्र बढेको कारण अन्न तथा अन्नबाट बनेका परिकारको मूल्य ६.४ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष खाद्यान्नको मूल्य वृद्धि १३.४ प्रतिशत रहेको थियो। समीक्षा वर्ष चिनी तथा चिनीजन्य पदार्थको मूल्य ७.१ प्रतिशतले घटेको छ । अघिल्लो वर्ष उक्त मूल्य ५.९ प्रतिशतले बढेको थियो । यसैगरी, गैरखाद्य वस्तु तथा सेवा समूहको मूल्य अघिल्लो वर्ष ८.१ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ५.५ प्रतिशतले मात्र बढेको छ। २०६२ फागुनमा पेट्रोलियम पदार्थमा गरिएको मूल्य वृद्धिको आधार प्रभावका कारण यस समूहको मूल्यमा सुधार आएको हो ।

1.36 क्षेत्रगत आधारमा, समीक्षा वर्षमा काठमाडौं उपत्यका, तराई र पहाडको मूल्य सूचकाङ्क क्रमशः ६.१ प्रतिशत, ६.७ प्रतिशत र ६.० प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर क्रमशः ६.५ प्रतिशत, ८.६ प्रतिशत र ८.६ प्रतिशत रहेको थियो। बारम्बारको तराई बन्द तथा हड्ताल जस्ता कारणहरूले गर्दा समीक्षा वर्षमा तराई क्षेत्रको मूल्य वृद्धिदरमा अन्य भौगोलिक क्षेत्रको तुलनामा सुधार आउन नसकेको हो ।

1.37 यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा औसत अन्तर्निहित मुद्रास्फीति (Core Inflation) ६.० प्रतिशत रह्यो। आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा यस्तो मुद्रास्फीति ४.५ प्रतिशत थियो। यसले सर्वसाधारणको मुद्रास्फीतिकारी अपेक्षा बढ्न गएको संकेत गरेको छ।

थोक मूल्य मुद्रास्फीति

1.38 २०६३।६४ मा वार्षिक औसत राष्ट्रिय थोक मूल्य सूचकाङ्क ९.० प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर ८.९ प्रतिशत थियो। समीक्षा अवधिमा आयातित वस्तुको मूल्यमा उल्लेख्य कमी आएको भए तापनि कृषिजन्य वस्तु र स्वदेशमा उत्पादित औद्योगिक वस्तुहरूको मूल्यमा वृद्धि भएको कारण समग्र थोक मूल्य सूचकाङ्कमा चाप पर्न गएको हो ।

1.39 समूहगतरूपमा कृषिजन्य वस्तुको मूल्य अघिल्लो वर्ष ९.९ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष ११.६ प्रतिशतले बढेको छ। मरमसला (२२.१ प्रतिशत), दलहन (२०.४ प्रतिशत), नगदे बाली (१४.८ प्रतिशत), खाद्यान्न (१०.८ प्रतिशत) र फलफूल तथा तरकारी (९.१ प्रतिशत) को मूल्यमा उच्च वृद्धिको कारण कृषिजन्य वस्तुको मूल्यमा बढी चाप परेको हो। यसैगरी, स्वदेशमा उत्पादित औद्योगिक वस्तुको थोक मूल्य अघिल्लो वर्ष ३.६ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ८.५ प्रतिशतले बढेको छ। मुख्यतः निर्माण सामाग्रीको मूल्यमा भएको उल्लेख्य वृद्धि (१५.६ प्रतिशत) र खाद्यान्नको मूल्यमा भएको उच्च वृद्धि (८.२ प्रतिशत) ले यस उपसमूहको मूल्यमा चाप परेको हो । आयातित वस्तुको वार्षिक औसत थोक मूल्य भने अघिल्लो वर्ष १०.७ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा समीक्षा वर्षमा ५.६ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भएको छ। २०६२ फागुनमा पेट्रोलियम पदार्थमा भएको मूल्य वृद्धिको आधार प्रभाव तथा समीक्षा वर्षमा

नेपाली रूपैयाँ अमेरिकी डलरसँग उल्लेख्यरूपमा (करिब १४ प्रतिशतले) अधिमूल्यन भएको कारण समेतले यस उप-समूहको मूल्य वृद्धिमा कमी आएको हो ।

चार्ट १.४ : वार्षिक औसत थोक मुद्रास्फीति

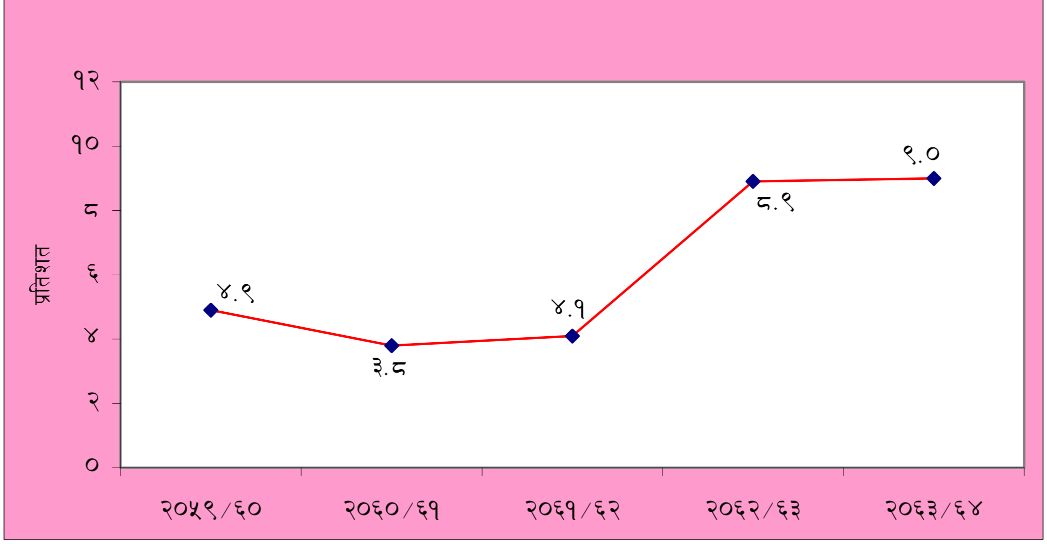

राष्ट्रिय तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क

1:40 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा वार्षिक औसत राष्ट्रिय तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क ९.८ प्रतिशतले बढेको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो सूचकाङ्क ३.९ प्रतिशतले बढेको थियो। औद्योगिक मजदूरहरूको ज्यालादरमा भइरहेको वृद्धि, नेपाली युवाहरूको शहरोन्मुख प्रवृति तथा वैदेशिक रोजगारीतर्फको आकर्षणजस्ता कारणहरूले गर्दा समीक्षा वर्षमा समग्र राष्ट्रिय तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्कमा चाप पर्न गएको हो। अघिल्लो वर्षको तुलनामा समीक्षा वर्षमा औद्योगिक मजदूरको ज्यालादर १३.० प्रतिशत, कृषि मजदूरको ज्यालादर १०.३ प्रतिशत र निर्माण मजदूरको ज्यालादर ७.७ प्रतिशतले बढेको छ।

बाह्य क्षेत्र

वैदेशिक व्यापार स्थिति

1:41 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा वैदेशिक व्यापार सन्तोषजनक रहेन। भारततर्फको निर्यात वृद्धिदरमा शिथिलता आएको तथा अन्य मुलुकतर्फ निर्यात घट्ने प्रवृत्ति बढेकोले कुल निर्यात वृद्धिदरमा कमी आएको छ। त्यस्तै भारतबाट आयातको वृद्धि अघिल्लो वर्षको तुलनामा कम भए तापनि अन्य मुलुकबाटको आयातको वृद्धिदर बढेको तथा समग्र निर्यात भन्दा समग्र आयातको वृद्धिदर उच्च रहेकोले व्यापार घाटामा विस्तार भएको छ। अघिल्लो वर्ष २.६ प्रतिशतले बढेको कुल निर्यात आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा ०.९ प्रतिशत (रू. ५६ करोड) ले मात्र वृद्धि भई रू. ६० अर्ब ८० करोड पुगेको छ (तालिका १३) । शान्ति सुरक्षा स्थितिमा अपेक्षित सुधार नहुनुको साथै बारम्बारको बन्द तथा विद्युत आपूर्तिमा अनियमितता र नेपाली रूपैयाँ अमेरिकी डलरसँग अधिमूल्यन भएको कारण समीक्षा वर्षमा निर्यातको वृद्धिदरमा कमी आएको हो। कुल निर्यात/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात अघिल्लो वर्षको ९.३ प्रतिशतबाट आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा ८.४ प्रतिशतमा झरेको छ। अघिल्लो आर्थिक वर्षमा १६.३ प्रतिशतले बढेको कुल आयात आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा १०.३ प्रतिशत (रू. १७ अर्ब ९३ करोड) ले वृद्धि भई रू. १९१ अर्ब ७१ करोड पुगेको छ। कुल आयात/कुल गाहस्थ्र्य उत्पादन अनुपात अघिल्लो वर्षको २६.९ प्रतिशतबाट घटेर आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा २५.८ प्रतिशतमा झरेको छ। समीक्षा वर्ष कुल व्यापार घाटा १५.३ प्रतिशतले बढी रू. १३० अर्ब ९१ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष कुल व्यापार घाटा २५.१ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. ११३ अर्ब ५५ करोड रहेको थियो। अघिल्लो वर्ष व्यापार घाटा/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात १७.६ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्ष उक्त अनुपात १७.५ प्रतिशतमा झरेको छ। त्यसैगरी कुल व्यापार अघिल्लो वर्ष १२.४ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष ७.९ प्रतिशतले बढेको छ।

1:42 अघिल्लो वर्ष ४.६ प्रतिशतले बढेको भारततर्फको निर्यात समीक्षा वर्ष २.८ प्रतिशत (रू. १ अर्ब १६ करोड) ले मात्र बढ्न गई रू. ४१ अर्ब ८७ करोड रहन गयो (तालिका १३)। भारतद्वारा नेपालको निर्यातमा लगाइएको ४ प्रतिशत अतिरिक्त भन्सार कर साउन २०६३ मा हटाइए तापनि केही वस्तुहरूमा उक्त कर यथावत् रहनु त्यसतर्फको निर्यात वृद्धिदरमा कमी आउनुको एक प्रमुख कारण हो। भारततर्फ हुने निर्यातको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको तुलनामा झण्डै आधा भए तापनि तेस्रो मुलुकतर्फ हुने निर्यात उच्च दरले घटेको कारण मुलुकको कुल निर्यातमा भारततर्फको निर्यातको अंश अघिल्लो वर्षको ६७.६ प्रतिशतबाट बढेर समीक्षा वर्ष ६८.९ प्रतिशत पुगेको छ। समीक्षा वर्ष भारततर्फ विशेषगरी धागो, जस्तापाता, कपडा, एम.एस. पाइप र जुसको निर्यातमा वृद्धि भएको छ भने पोलिष्टर धागो, प्लाष्टिकका सामान, जी.आई.पाइप, गाईवस्तुको दाना र तयारी पोशाकको निर्यातमा कमी आएको छ।

1:43 तेस्रो मुलुकतर्फको निर्यात अघिल्लो वर्ष १.४ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्ष थप ३.१ प्रतिशत (रू. ६० करोड) ले घटी रू. १८ अर्ब ९२ करोडमा सीमित भएको छ (तालिका १३)। अन्य मुलुकतर्फ तयारी पोशाकको निर्यात अघिल्लो वर्ष १.३ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष १६.१ प्रतिशतले घटी रू. ५ अर्ब २१ करोड रहेको छ। समीक्षा वर्ष पश्मिनाको निर्यात ४१.० प्रतिशतले घटी रू. ९३ करोडमा सीमित भएको छ। कमजोर उत्पादन अवस्था तथा चिनियाँ एवं भियतनामी कार्पेटले खडा गरेको प्रतिस्पर्धाका कारण नेपाली कार्पेटको मागमा कमी आउनाले समीक्षा वर्ष ऊनी गलैंचाको निर्यात ४.१ प्रतिशतले घटी रू. ५ अर्ब ६० करोडमा झरेको छ। समीक्षा वर्षमा अन्य मुलुकतर्फ गरगहना, छालाका तयारी सामान र दालको निर्यातमा वृद्धि आएको छ (तालिका १४)।

1:44 भारतबाट भएको आयात अघिल्लो वर्ष २०.८ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष ९.९ प्रतिशत (रू. १० अर्ब ६० करोड) ले वृद्धि भई रू. ११७ अर्ब ७४ करोड पुगेको छ (तालिका १३)। भारतबाट विशेषगरी सवारी साधन तथा पार्टपूर्जा, कोल्ड रोल्ड शीट इनक्वाइल, धागो, हट रोल्ड शीट इनक्वाइल र विद्युतीय सामानको आयातमा वृद्धि आएको छ। भारतबाट मुख्यतया चामल, रसायन, रासायनिक मल, कस्मेटिक्स, तयारी पोशाकको आयात घटेको छ। परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी आयात हुने व्यवस्थाअन्तर्गत भारतबाट समीक्षा वर्ष कुल रू. १७ अर्ब ७२ करोड (भारतबाट हुने आयातको १५.१ प्रतिशत) मूल्य बराबरका सामान आयात भएको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो आयात रू. १२ अर्ब १ करोड (भारतबाट हुने आयातको ११.२ प्रतिशत) बराबर रहेको थियो। भारतसँगको व्यापार घाटा अघिल्लो वर्ष ३३.५ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा समीक्षा वर्ष १४.२ प्रतिशतले विस्तार हुन गएको छ। फलस्वरूप, कुल व्यापार घाटामा भारतको अंश अघिल्लो वर्षको ५८.५ प्रतिशतबाट घटेर समीक्षा वर्ष ५८.० प्रतिशत रहेको छ। कुल आयातमा भारतको अंश अघिल्लो वर्ष ६१.७ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्ष ६१.४ प्रतिशतमा झरेको छ।

1:45 अन्य मुलुकबाट भएको आयात अघिल्लो वर्ष ९.६ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष ११.० प्रतिशत (रू. ७ अर्ब ३३ करोड) ले बढ्न गई रू. ७३ अर्ब ९७ करोड पुगेको छ (तालिका १३)। समीक्षा वर्षमा अन्य मुलुकबाट विशेषगरी सुन, कच्चा पाम तेल, कम्प्युटर पार्टस्, दूरसञ्चारका सामाग्री तथा सुपारीको आयात बढेको छ भने पाम तेल, तयारी पोशाक, कपडा, प्लाष्टिकका दाना र जुत्ता तथा चप्पलको आयातमा ह्रास आएको छ। फलस्वरूप, कुल व्यापार घाटामा अन्य मुलुकहरूको अंश अघिल्लो वर्षको ४१.५ प्रतिशतबाट केही बढेर समीक्षा वर्ष ४२.० प्रतिशत पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष १४.९ प्रतिशतले बढेको अन्य मुलुकहरूसँगको व्यापार घाटा समीक्षा वर्ष १६.८ प्रतिशतले बढ्न गएको छ। कुल आयातमा अन्य मुलुकहरूको अंश अघिल्लो वर्षको ३८.३ प्रतिशतबाट समीक्षा वर्ष ३८.६ प्रतिशत पुगेको छ भने कुल निर्यातमा ३२.४ प्रतिशतबाट ३१.१ प्रतिशतमा झरेको छ।

शोधनान्तर

1:46 सीमा व्यापारलाई समेत समायोजन गरी एफ.ओ.वि. मूल्यमा गणना गर्दा आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा कुल निर्यात २.३ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ६२ अर्ब ९० करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष कुल निर्यात २.५ प्रतिशतले बढेको थियो। समीक्षा वर्ष पेट्रोलियम पदार्थको आयात ०.३ प्रतिशतले घटी रू ३३ अर्ब ५५ करोड रहेको तथा अन्य वस्तुहरूको आयात ११.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको कारण कुल आयात ९.३ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. १८७ अर्ब ४५ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष पेट्रोलियम पदार्थ तथा अन्य वस्तुहरूको आयात क्रमशः २६.३ प्रतिशत र १५.८ प्रतिशतले बढेको कारण कुल आयात १७.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो। यस प्रकार वस्तु व्यापार घाटा अघिल्लो वर्ष २८.३ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष १३.२ प्रतिशतले बढी रू १२४ अर्ब ५५ करोड पुगेको छ।

1:47 अघिल्लो आर्थिक वर्ष ८.७ प्रतिशतले घटेको पर्यटन आय समीक्षा वर्ष ६.० प्रतिशतले बढी रू. १० अर्ब १३ करोड पुगेको छ भने अन्यत्र नपरेको सरकारी आय अघिल्लो वर्ष ९.४ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा समीक्षा वर्ष ६५.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. १२ अर्ब ३४ करोड पुगेको छ। त्यसैगरी अघिल्लो वर्ष ८.५ प्रतिशतले बढेको अन्य सेवा आय समीक्षा वर्ष १.५ प्रतिशतले बढी रू. ९ अर्ब ६२ करोड पुगेको छ। फलस्वरूप, अघिल्लो वर्ष १.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको कुल सेवा आय समीक्षा वर्ष २१.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. ३२ अर्ब ८ करोड पुगेको छ। सेवा क्षेत्रको भुक्तानीतर्फ यातायात, भ्रमण तथा अन्य खर्च क्रमशः १५.६ प्रतिशत, ३२.० प्रतिशत र १५.८ प्रतिशतले बढेको

कारण कुल सेवा भुक्तानी २१.५ प्रतिशतले बढी रू ४० अर्ब ४६ करोड पुगेको छ । यस प्रकार कुल सेवा आयको तुलनामा भुक्तानी अझ बढेको कारण खूद सेवा आय अघिल्लो वर्ष रू. ६ अर्ब ८२ करोडले ऋणात्मक रहेकोमा समीक्षा वर्षमा अझ बढी अर्थात् रू. ८ अर्ब ३८ करोडले ऋणात्मक रहेको छ । यसरी समीक्षा वर्ष वस्तु तथा सेवा क्षेत्रको कुल घाटा अघिल्लो वर्षको तुलनामा १३.७ प्रतिशतले बढी रू. १३२ अर्ब ९३ करोड पुगेको छ ।

1.48 समीक्षा वर्ष आय शीर्षकतर्फको प्राप्ति (income credit) २६.८ प्रतिशतले बढी रू १४ अर्ब ५० करोड पुगेको छ भने उक्त शीर्षकतर्फको भुक्तानी ९.१ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ७ अर्ब ७ करोड पुगेको छ । फलस्वरूप, वस्तु, सेवा तथा आयतर्फको समग्र घाटा १२.१ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १२५ अर्ब ५० करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो घाटा २९.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १११ अर्ब ९२ करोड पुगेको थियो ।

1.49 अघिल्लो वर्ष १०.५ प्रतिशतले घटेको अनुदान समीक्षा वर्ष ३.४ प्रतिशतले घटी रू १८ अर्ब २२ करोडमा सीमित भएको छ (तालिका १५) । निजी क्षेत्रको विप्रेषण (workers' remittances) अघिल्लो वर्ष ४९.० प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष २.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १०० अर्व १४ करोड पुगेको छ । यस अवधिमा निवृत्तिभरण (pension) आय ७.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. १२ अर्ब ९४ करोड पुगेको छ भने अन्य ट्रान्सफर आय (भारतीय अन्तःशुल्क फिर्ता) १८.० प्रतिशतले ह्रास भई रू १ अर्ब ९० करोडमा सीमित भएको छ । समीक्षा वर्ष ट्रान्सफर भुक्तानी १०.८ प्रतिशतले ह्रास भई रू. ४ अर्ब २० करोडमा सीमित भएको छ । अघिल्लो वर्ष ट्रान्सफर भुक्तानी ३०.८ प्रतिशतले बढेको थियो । फलस्वरूप, खूद ट्रान्सफर आय समीक्षा वर्ष २.३ प्रतिशतले बढी रू. १२८ अर्ब ९९ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष खूद ट्रान्सफर आय २९.१ प्रतिशतले बढेको थियो ।

1.50 समीक्षा वर्ष चालू खाता रू ३ अर्ब ५० करोड (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ०.५ प्रतिशत) ले बचतमा रहेको छ (तालिका १५) । खूद सेवा आयमा ह्रास तथा व्यापार घाटामा वृद्धि भए तापनि विप्रेषण आप्रवाहका कारण चालू खातामा उक्त बचत रहेको हो । अघिल्लो वर्ष यस्तो बचत रू १४ अर्ब २३ करोड (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको २.२ प्रतिशत) रहेको थियो ।

1.51 अघिल्लो वर्ष ९७.४ प्रतिशतले बढेको पूँजी खातातर्फको ट्रान्सफर समीक्षा वर्षमा ४३.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. ४ अर्ब ४५ करोड पुगेको छ (तालिका १५) ।

1.52 वित्तीय खातातर्फ समीक्षा वर्ष अन्य लगानी सम्पत्ति (other investment assets) रू. १० अर्ब ६९ करोड थप भएको छ, जसमध्ये रू. ५ अर्ब १३ करोड व्यापारिक साख (trade credit) रहेको छ । अघिल्लो वर्ष अन्य लगानी सम्पत्ति रू. १४ अर्ब १ करोड थप भएको थियो । अन्य लगानी दायित्व (other investment liabilities) तर्फ समीक्षा वर्ष व्यापारिक साख (trade credit) रू. १ अर्ब ७३ करोडले वृद्धि भएको छ । समीक्षा वर्ष सरकारी ऋण आप्रवाह रू ९ अर्ब ६९ करोड भएको छ भने साँवा भुक्तानी रू. ७ अर्ब ५४ करोड भएको छ । फलस्वरूप, खूद सरकारी ऋण आप्रवाह रू. २ अर्ब १५ करोड भएको छ । समीक्षा वर्ष मुद्रा तथा निक्षेपतर्फको दायित्व रू. ४ अर्ब ७८ करोडले वृद्धि हुन गएको छ ।

1.53 समीक्षा वर्ष चालू खाता बचतमा रहेको तथा विविध पूँजी आप्रवाह रू ५ अर्ब ५८ करोड बराबर भएको कारण रिजर्भ तथा तत्सम्बन्धी शीर्षकमा रू १० अर्ब ६७ करोडले वृद्धि भएको छ (तालिका १५) । फलस्वरूप, समीक्षा वर्ष रू ५ अर्ब ८८ करोडको समग्र शोधनान्तर बचत भएको छ । अघिल्लो वर्ष रू. २५ अर्ब ६० करोडको शोधनान्तर बचत भएको थियो ।

कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति

1.54 २०६४ असार मसान्तमा कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति २०६३ असार मसान्तकै हाराहारीमा अर्थात् रू. १६५ अर्ब ११ करोड रहेको छ जसमध्ये नेपाल राष्ट्र बैंकसँग रहेको विदेशी मुद्रा सञ्चितिको अंश ७८.५ प्रतिशत रहेको छ (तालिका १६) । कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति अघिल्लो वर्ष रू. १६५ अर्ब ३ करोड रहेकोमा नेपाल राष्ट्र बैंकसँग रहेको सञ्चितिको अंश ८०.० प्रतिशत थियो । विदेशी विनिमय सञ्चितिको विद्यमान स्तरले १०.३ महिनाको वस्तु आयात र ८.५ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न पर्याप्त रहेकोले सञ्चितिको स्तर सुविधाजनक रहेको छ ।

1.55 २०६३ असार मसान्तमा कुल विदेशी विनिमय सञ्चितिको विस्तृत मुद्रा प्रदाय र सञ्चित मुद्रासँगको अनुपात क्रमशः ४७.६ प्रतिशत र १४८.८ प्रतिशत रहेकोमा २०६४ असार मसान्तमा ती अनुपातहरू क्रमशः ४१.८ प्रतिशत र १३८.३ प्रतिशत रहेका छन् ।

तालिका १.६
सञ्चिति पर्याप्तता परिसूचकहरू (Reserve Adequacy Indicators)

क.सं.	परिसूचक	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४[अ]
१.	*व्यापार परिसूचक (महिनामा)*			
	आयात धान्ने क्षमता -वस्तु मात्र)	१०.४	११.४	१०.३
	आयात धान्ने क्षमता -वस्तु तथा सेवा)	८.८	९.६	८.५
२.	*ऋण परिसूचक (प्रतिशतमा)*			
	कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति/कुल बाह्य ऋण	५९.१	७०.५	७६.२
३.	*मौद्रिक परिसूचक (प्रतिशतमा)*			
	कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति/विस्तृत मुद्रा प्रदाय	४३.२	४७.६	४१.८
	कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति/सञ्चित मुद्रा	१३४.६	१४८ .८	१३८ .३
४.	*समष्टिगत आर्थिक परिसूचक (प्रतिशतमा)*			
	कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	२२.०	२५.५	२२.९

अ : अपरिष्कृत

वैदेशिक ऋण

1:56 २०६४ असार मसान्तमा भुक्तानी गर्न बाँकी नेपालको कुल वैदेशिक ऋण २०६३ असार मसान्तको तुलनामा ७.४ प्रतिशतले घटी रू. २१६ अर्ब ६३ करोडमा झरेको छ। २०६३ असार मसान्तमा उक्त ऋण रू. २३३ अर्ब ९७ करोड रहेको थियो।

विनिमयदर प्रवृत्ति

1:57 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा पनि नेपाली रूपैयाँको भारतीय रूपैयाँसँगको विनिमय दर स्थिर रह्यो। तथापि यस अवधिमा नेपाली रूपैयाँ अन्य प्रमुख अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राहरूको तुलनामा भने अधिमूल्यन भएको छ। २०६३ असार मसान्तको तुलनामा २०६४ असार मसान्तमा नेपाली रूपैयाँ अमेरिकी डलरसँग १४.२६ प्रतिशतले अधिमूल्यन भएको छ। त्यसैगरी, नेपाली मुद्रा यस अवधिमा स्टर्लिङ्ग पाउण्डसँग ३.६१ प्रतिशत, यूरोसँग ५.१० प्रतिशत र जापानी येनसँग २०.५७ प्रतिशतले अधिमूल्यन भएको छ।

तालिका १.७
विदेशी विनिमय प्रवृत्ति

विदेशी मुद्रा	खरीद दर-नेपाली रूपैयामा असार मसान्त			अधिमूल्यन(+)/ न्यूनमूल्यन(-) (प्रतिशतमा)	
	२०६२	२०६३	२०६४	२०६२।६३	२०६३।६४
१ अमेरिकी डलर	७०.३५	७४.१०	६४.८५	-५.०६	१४.२६
१ पाउण्ड स्टर्लिङ्ग	१२४.००	१३६.१७	१३१.४३	-८.९४	३.६१
१ युरो	८४.९८	९३.८२	८९.२७	-९.४२	५.१०
१० जापानी येन	६.२९	६.३९	५.३०	-१.५६	२०.५७

सरकारी वित्त स्थिति

सरकारी खर्च

1.58 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा नगद प्रवाहमा आधारित कुल सरकारी खर्च २३.३ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. १२५ अर्ब ३२ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष सरकारी खर्च १२.५ प्रतिशतले बढेको थियो। चालू तथा पूँजीगत दुबै खर्चको वृद्धिदरमा विस्तार आएकोले कुल सरकारी खर्चको वृद्धि अघिल्लो वर्षको तुलनामा उच्च रहेको हो।

1.59 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा नेपाल सरकारको चालू खर्च १४.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. ७४ अर्ब १४ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष चालू खर्च ९.४ प्रतिशतले बढेको थियो। आर्थिक सहायता तथा क्षतिपूर्तितर्फको खर्चमा भएको उल्लेखनीय वृद्धि, सार्वजनिक संस्थानको दायित्व भुक्तानी, सरकारी कर्मचारीको भत्ता वृद्धि, प्रहरी चौकी पुनस्थापना, माओवादी शिविर व्यवस्थापनलगायत शान्ति व्यवस्था कायम गर्नमा उल्लेखनीय रकम खर्च भएकोले चालू खर्चमा चाप परेको हो।

1.60 समीक्षा वर्षमा पूँजीगत खर्च ५७.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रू.३२ अर्ब ३१ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष पूँजीगत खर्च २४.६ प्रतिशतले बढेको थियो। नेपाल सरकारले नेपाल आयल निगमलाई रू. १ अर्ब ५० करोड ऋण प्रवाह गरेको र वर्षको अन्त्यमा स्थानीय निकायहरूलाई उल्लेखनीय रकम निकासा गरेको कारण समीक्षा वर्षमा पूँजीगत खर्चको वृद्धिदरमा विस्तार आएको हो।

1.61 समीक्षा वर्षमा कुल सरकारी खर्चमा चालू खर्चको अंश ५९.२ प्रतिशत, पूँजीगत खर्चको अंश २५.८ प्रतिशत, साँवा भुक्तानीको अंश १३.४ प्रतिशत र फ्रीज खर्चको अंश १.७ प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष ती अनुपातहरू क्रमश: ६३.५ प्रतिशत, २०.१ प्रतिशत, १४.१ प्रतिशत र २.३ प्रतिशत रहेका थिए।

चार्ट १.५ : सरकारी खर्चको संरचना
(आर्थिक वर्ष २०६३।६४)

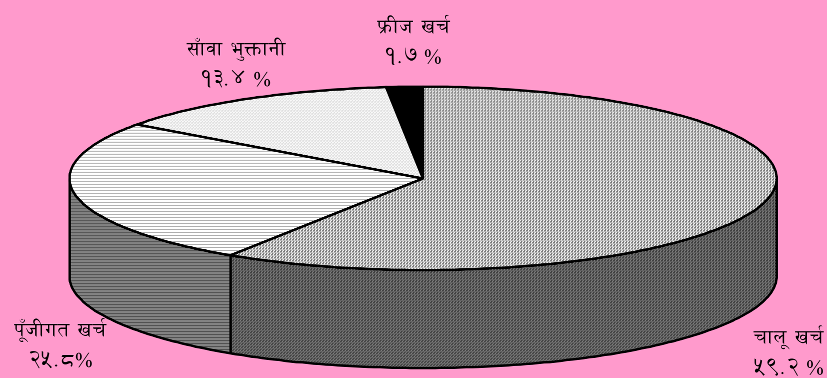

सरकारी राजस्व

1.62 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा नेपाल सरकारको राजस्व २१.३ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. ८७ अर्ब ७१ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष उक्त राजस्व ३.१ प्रतिशतले मात्र बढेको थियो। राजस्व प्रशासनमा गरिएको सुधारको फलस्वरूप राजस्वको वृद्धिदर उच्च रहेको हो। यसको अतिरिक्त आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा भन्सारका दरहरू घटाइएको कारण राजस्व वृद्धिदर अत्यन्त कम भई आधार सानो भएकोले पनि समीक्षा वर्षमा राजस्व वृद्धिदर उच्च रहेको हो।

1.63 राजस्वका शीर्षकहरूमध्ये मूल्य अभिवृद्धि कर आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा २१.० प्रतिशतले वृद्धि भई रू. २६ अर्ब १५ करोड परिचालन भएको छ। अघिल्लो वर्ष सो कर १४.४ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भएको थियो। ठूला करदाता एकाइ (Large Taxpayers' Unit-LTU) स्थापना भएको, विलिङ्ग प्रणालीको सुदृढीकरण र ननफाइलर, सस्पेण्डेड रिटर्न र आउटस्ट्याण्डिङ्गलाई व्यवस्थित गर्ने कार्यमा तीव्रता आएकोले समीक्षा अवधिमा मूल्य अभिवृद्धि करको वृद्धिदर उच्च रहेको हो।

1.64 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा भन्सार महसूलबाट प्राप्त हुने राजस्व ८.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. १६ अर्ब ७० करोड परिचालन भएको छ। अघिल्लो वर्ष सो राजस्व २.३ प्रतिशतले घटेको थियो। त्यसैगरी, समीक्षा वर्षमा अन्त:शुल्क राजस्व ४३.६ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ९ अर्ब ३४ करोड परिचालन भएको छ। अघिल्लो वर्ष सो राजस्व ०.९

प्रतिशतले मात्र वृद्धि भएको थियो। भन्सार प्रशासनमा सुधार, स्वचालित भन्सार प्रणाली (ASYCUDA) को विस्तार, भन्सार तथा अन्तःशुल्कका दरहरूमा गरिएको समायोजन तथा उच्च भन्सार तथा अन्तःशुल्क दर लाग्ने सवारी साधनहरू तथा पार्टपूर्जाको आयातमा वृद्धि, अन्तःशुल्क लाग्ने नयाँ वस्तुहरूको पहिचानजस्ता कारणले भन्सार तथा अन्तःशुल्क राजस्वको वृद्धिदर उच्च रहेको हो।

1.65 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा आयकर राजस्व ४३.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १५ अर्ब ७३ करोड परिचालन भएको छ। अघिल्लो वर्ष सो राजस्व ४.६ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भएको थियो। सरकारी स्वामित्वका नेपाल टेलिकम र राष्ट्रिय बीमा संस्थान तथा निजी क्षेत्रका सूर्य नेपाल, नेपाल अरब बैंक लिमिटेडजस्ता संस्थाहरूबाट उल्लेखनीय आयकर प्राप्त भई संस्थागत आयकरको वृद्धिदर उत्साहजनक रहेकोले समीक्षा वर्षमा आयकर राजस्वको वृद्धिदर उच्च रहेको हो।

1.66 समीक्षा वर्षमा कुल राजस्वमा मूल्य अभिवृद्धि करको अंश २९.८ प्रतिशत, भन्सारको १९.० प्रतिशत, अन्तःशुल्कको १०.७ प्रतिशत र आयकरको अंश १७.९ प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष ती अनुपातहरू क्रमशः २९.९ प्रतिशत, २१.२ प्रतिशत, ९.० प्रतिशत र १५.१ प्रतिशत थिए।

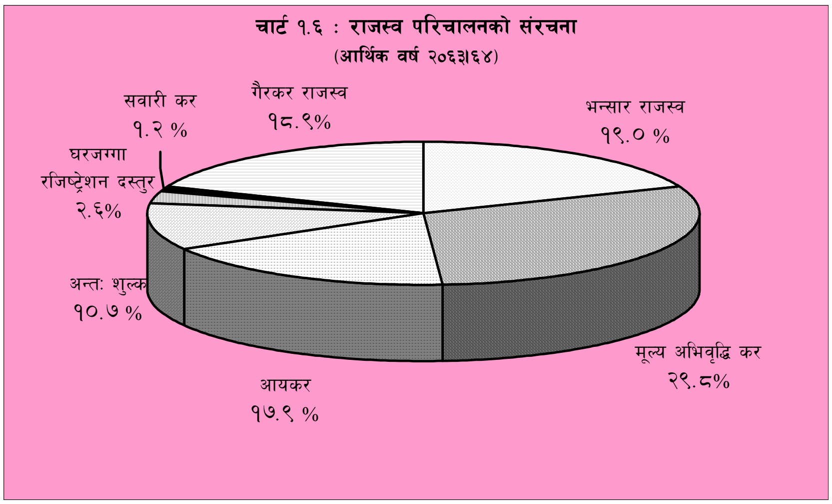

1.67 समीक्षा वर्षमा गैरकर राजस्व ११.४ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १६ अर्ब ५४ करोड परिचालन भएको छ। अघिल्लो वर्ष गैरकर राजस्व ७.३ प्रतिशतले घटेको थियो। नेपाल राष्ट्र बैंकलगायत अन्य केही सरकारी संस्थानहरूले सरकारलाई चुक्ता गर्ने लाभांशमा वृद्धि भएको कारण गैरकर राजस्व बढेको हो।

करसम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाहरू

1.68 आयकरतर्फ आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा व्यक्तिको लागि र परिवारको लागि आयकर नलाग्ने हद क्रमशः रू १ लाख र रू १ लाख २५ हजार आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा पनि कायम रह्यो।

1.69 २०६२ माघ महिनामा भन्सारका दरहरूमा गरिएको हेरफेरले मुलुकको राजस्व सङ्कलनमा परेको नकारात्मक असरलाई न्यून गर्न आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा सवारी साधनका पार्टपूर्जा, एयरकण्डीशन मेशीनलगायतका ४० भन्दा बढी वस्तुको भन्सार दरमा वृद्धि गरिएको थियो।

करका दरहरू

1.70 आयकरतर्फ आयकर छुटको सीमाभन्दा माथिको रू ७५,००० मा १५ प्रतिशतका दरले र त्यसभन्दा माथिको रकममा २५ जोड १.५ प्रतिशतले कर लाग्ने प्रावधान आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा पनि कायम रह्यो। आर्थिक वर्ष २०६२।६३ र २०६३।६४ मा विद्यमान करका दरहरु निम्न तालिका १.८ बमोजिम रहेका छन्।

तालिका १.८
करका दरहरू

कर	२०६२/६३	२०६३/६४
१. पैठारी महसूल (प्रतिशतमा)	५, १०, १५, २५, ३५, ४०, ८०	५, १०, १५, २०, २५, ३०, ४०, ५५, ८०
२. निकासी महसूल (प्रतिशतमा)	०.५, १, ८, ७०, २००	०.५, १, ८, ७०, २००
३. अन्तःशुल्क (प्रतिशतमा)	२, ४, ५, १५, ३२	४, ५, १५, ३२, ५३
४. मूल्य अभिवृद्धि कर (प्रतिशतमा)	१३	१३
५. आयकर		
(क) आयकर नलाग्ने हद		
(१) व्यक्तिको लागि	रू. १००,०००।	रू. १००,०००।
(२) दम्पत्ति वा परिवारको लागि	रू. १,२५,०००।-	रू. १,२५,०००।-
(ख) आयकरको दर (प्रतिशतमा)		
(१) पहिलो रू ७५,०००।- मा	१५ प्रतिशत	१५ प्रतिशत
(२) त्यसपछिको बाँकी रकममा	२५+१.५ प्रतिशत	२५+१.५ प्रतिशत
संस्थागत कर		
(क) कर्पोरेट खुद आयमा समदरले		
(१) बैंक, वित्तीय कम्पनी लगायत वित्तीय संस्थाहरू	३० प्रतिशत	३० प्रतिशत
(२) अन्य	२५ प्रतिशत	२५ प्रतिशत
(ख) साझेदारी फर्म	२५ प्रतिशत	२५ प्रतिशत

वैदेशिक नगद अनुदान

1.71 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा वैदेशिक नगद अनुदान ४३.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रू.१२ अर्ब ७५ करोड परिचालन भएको छ । अघिल्लो वर्ष विदेशी नगद अनुदान रू ८ अर्ब ८८ करोड मात्र परिचालन भएको थियो । यस अवधिमा रोड कनेक्टीभिटी सेक्टर आयोजनाको लागि एसियाली विकास बैंकले; कुष्ठ रोग नियन्त्रण, स्थानीय स्तरका साना आयोजना र बजेट सहयोग कार्यक्रमअन्तर्गत भारतले; खाद्यान्न सहयोग, ऋणमोचन कोष, रेडियो प्रसारण क्षमता विस्तार र नन्प्रोजेक्ट अनुदानअन्तर्गत जापानले; ग्रामीण खानेपानी व्यवस्थापन आयोजनाको लागि फिनल्याण्डले; र सुशासन अभिवृद्धि, स्थिरता र सुरक्षा अभिवृद्धिलगायत स्वास्थ्य क्षेत्रको विकासका लागि अमेरिकाले उल्लेखनीय अनुदान सहयोग प्रदान गरेको कारण वैदेशिक अनुदानको वृद्धि उल्लेखनीय रहेको हो ।

सरकारी बजेट घाटा/बचत स्थिति

1.72 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा सरकारी नगद बजेट रू. १८ अर्ब ७६ करोडले घाटामा रहेको छ । अघिल्लो वर्ष बजेट रू. १६ अर्ब ४३ करोडले घाटामा थियो । आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा नगद बजेट घाटाको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात २.५ प्रतिशत रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा सो अनुपात २.६ प्रतिशत रहेको छ । कुल सरकारी खर्चको तुलनामा कुल गैरऋण साधन परिचालन कम भएको कारण समीक्षा वर्षमा बजेट घाटा बढेको हो ।

न्यून वित्त परिचालन

1.73 न्यून वित्त पूर्तिको उपायको रूपमा कुल आन्तरिक ऋण आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा रू. १७ अर्ब ८९ करोड परिचालन भएको छ । कुल आन्तरिक ऋणमध्ये रू. १२ अर्ब ५ करोड ट्रेजरी विल निष्काशनबाट, रू ५ अर्ब ५० करोड विकास ऋणपत्रमार्फत् र रू ३४ करोड नागरिक बचतपत्रमार्फत् पूर्ति भयो ।

1.74 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा कुल आन्तरिक ऋणको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात २.५ प्रतिशत रहेको छ । नेपाल सरकारको खुद आन्तरिक ऋण परिचालन समीक्षा वर्षमा रू. ५ अर्ब ११ करोड (कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ०.७१ प्रतिशत) मात्र रहेको छ । फलतः समीक्षा वर्षको अन्त्यमा नेपाल सरकारको कुल तिर्न बाँकी आन्तरिक ऋण (नेपाल सरकारको नेपाल राष्ट्र बैंकसँगको नगद मौज्दात समायोजन गरेपछि) रू ९६ अर्ब १४ करोड पुगेको छ ।

1.75 न्यून वित्त पूर्तिको अर्को उपाय वैदेशिक नगद ऋण परिचालन आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा १५.० प्रतिशतले बढी रू.४ अर्ब ४२ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष रू. ३ अर्ब ८५ करोड बराबर वैदेशिक ऋण परिचालन भएको थियो । एसियाली विकास बैंकले ग्रामीण माइक्रो फाइनान्स सेक्टर विकास कार्यक्रमका लागि रू ४ अर्ब ऋण सहायता उपलब्ध गराएको कारण वैदेशिक ऋण परिचालनमा सो वृद्धि भएको हो ।

1.76 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा नेपाल सरकारको नेपाल राष्ट्र बैंकसँग रू. ३ अर्ब १६ करोड नगद बचत कायम रहेको छ ।

सार्वजनिक संस्थानहरूको स्थिति

1.77 नेपाल सरकारको पूर्ण/अधिकांश स्वामित्वमा रहेका ३६ वटा संस्थानहरूको आर्थिक अवस्था हेर्दा आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा १७ वटा संस्थानहरूले मुनाफा आर्जन गरेको र १९ वटा संस्थानहरू नोक्सानीमा रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को प्रगति अनुमान भने तुलनात्मकरूपमा सन्तोषजनक रहेको छ । समीक्षा वर्षमा २१ वटा संस्थानहरूले खुद मुनाफा आर्जन गर्ने र १५ वटा संस्थानहरू मात्र घाटामा जाने अनुमान छ । तर मुनाफा आर्जन गर्ने संस्थानहरूमध्ये अधिकांशको आर्थिक अवस्था, क्षमता उपयोग तथा कर्मचारी उत्पादकत्व भने सन्तोषजनक देखिंदैन ।

1.78 आर्थिक वर्ष २०६२/६३ सम्म संस्थानहरूमा नेपाल सरकारको शेयर लगानी रू ६५ अर्ब ६८ करोड र ऋण लगानी रू ६२ अर्ब ७२ करोड रहेको थियो । सो आर्थिक वर्षमा नेपाल सरकारले शेयर लगानीमा लाभांश रू २ अर्ब ८ करोड प्राप्त गऱ्यो, जुन शेयर लगानीको ३.२ प्रतिशत हुन आउँछ । अधिकांश संस्थानहरू घाटामा सञ्चालित भएका र सञ्चित नोक्सानीको रकम पनि उल्लेखनीय भए तापनि आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा संस्थानहरूले खुद रू २ अर्ब ५४ करोड मुनाफा आर्जन गरेका थिए । आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा संस्थानहरूको खुद मुनाफा रू ६ अर्ब ९१ करोड हुने अनुमान छ । सो खुद मुनाफामा मुख्यरूपमा नेपाल टेलिकम, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक र नागरिक उड्ड्यन प्राधिकरणको सकारात्मक योगदान रहेको छ भने नेपाल आयल निगम र उदयपुर सिमेण्ट उद्योग लि.को खुद नोक्सानीले नकारात्मक असर पारेको छ । आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा संस्थानहरूको कुल शेयरधनी कोषमा वृद्धि भई रू ३९ अर्ब ५७ करोड पुगेको छ । कृषि विकास बैंकमा भएको थप पूँजी लगानी र नेपाल टेलिकमको मुनाफा यसका प्रमुख कारणहरू हुन् ।

1.79 केही संस्थानहरूको कार्यसम्पादन सुधिई खुद मुनाफा बढेको कारण नेपाल सरकारले ती संस्थानहरूबाट प्राप्त गर्ने संस्थागत आयकर अघिल्लो वर्ष रू १९ करोड ५८ लाख प्राप्त भएकोमा आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा रू १ अर्ब २ करोड प्राप्त भएको छ ।

1.80 संस्थानहरूमा सरकारले गरेको लगानीको ज्यादै न्यून प्रतिफल प्राप्त हुनु, लेखापरीक्षण अद्यावधिक नहुनु, जनशक्तिको चाप तीव्र रहनु, अधिकांश संस्थानहरू घाटामा सञ्चालित हुनु, कतिपय संस्थानहरूको नेटवर्थ ऋणात्मक रहनु, संस्थानहरूले कर्मचारीको लागि कोष खडा नगरी सुविधा वृद्धि गरी सरकारलाई अदृश्य भार बोकाउनु, राजनैतिक हस्तक्षेप हावी हुनु, नेपाल आयल निगमको सन्दर्भमा क्रयमूल्यभन्दा कम मूल्यमा नोक्सानी व्यहोरेर पेट्रोलियम बिक्री गर्नुपर्ने बाध्यता हुनु आदि संस्थानहरूका हालका मुख्य चुनौतीहरू हुन् ।

सार्वजनिक संस्थानहरूको निजीकरण र खारेजी

1.81 वर्तमान खुला र उदार अर्थतन्त्रको अवधारणाअनुरूप, मूलतः सरकारलाई परेको प्रशासनिक एवं वित्तीय भार कम गर्ने, उद्योग एवं प्रतिष्ठानको व्यावसायिक दक्षता अभिवृद्धि गरी उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने र आर्थिक विकासमा निजी क्षेत्रको सहभागिता वृद्धि गर्ने जस्ता उद्देश्यहरू लिई विगत डेढ दशकदेखि नेपाल सरकारले औचित्यता, दक्षता, उपयुक्तता एवं प्रभावकारिताको आधारमा संस्थानहरूको निजीकरण कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । हालसम्म २९ वटा संस्थानहरूको निजीकरण एवं खारेजीको कार्य सम्पन्न भइसकेको छ तापनि निजीकरणका आफ्नै समस्याहरू छन् । विघटित सार्वजनिक संस्थानहरूको दायित्व अद्यापि फरफारक हुननसकी सरकारले अझै पनि भुक्तानी गर्नुपरिरहेको र कतिपय विघटित संस्थानहरूको मुद्दा अदालतमा विचाराधीन रहनाले सरकारले पाउनुपर्ने रकम सहज रूपमा प्राप्त हुन नसकेको जस्ता समस्याहरू मुख्य छन् ।

मौद्रिक स्थिति

मौद्रिक योगाङ्कहरूको स्थिति

1.82 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा विस्तृत मुद्राप्रदाय १४.० प्रतिशतले वृद्धि भई रू. ३९५ अर्ब ३२ करोड पुगेको छ । आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा उक्त मुद्राप्रदाय १५.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । अघिल्लो वर्ष कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँग विस्तृत मुद्राप्रदायको अनुपात ५३.६ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्ष उक्त अनुपात केही बढी ५४.९ प्रतिशत पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष संकुचित मुद्राप्रदाय १४.२ प्रतिशतले विस्तार भएकोमा समीक्षा वर्ष १२.१ प्रतिशतले बढेको छ । विस्तृत मुद्राप्रदायको अर्को अंश आवधिक निक्षेप अघिल्लो वर्ष १६.४ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा १४.९ प्रतिशतले बढेको छ । आर्थिक वर्ष २०६२/६३ को तुलनामा समीक्षा वर्षमा विदेशी विनिमय नाफा/नोक्सान समायोजित खुद वैदेशिक सम्पत्तिको वृद्धिदर उल्लेख्यरूपमा घटेको कारणले गर्दा मौद्रिक योगाङ्कहरूको विस्तार अघिल्लो वर्षको तुलनामा न्यून रहेको हो ।

1.83 संकुचित मुद्राका अंशहरूमध्ये चलनचल्तीमा रहेको मुद्रा अघिल्लो वर्ष १३.३ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष ७.४ प्रतिशतले बढी २०६४ असार मसान्तमा कुल रू. ८३ अर्ब ५२ करोड रहेको छ। आर्थिक गतिविधिमा शिथिलता आएको र विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिदर न्यून रहेको कारणले गर्दा चलनचल्तीमा रहेको मुद्राको मागको वृद्धि घट्न गएको हो। त्यस्तैगरी, चल्ती निक्षेप अघिल्लो वर्ष १६.० प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष २२.४ प्रतिशतले बढेको छ। निजी क्षेत्रतर्फ उपभोग कर्जा र शेयर लगानीको लागि मार्जिन कर्जा बढेकोले चल्ती निक्षेप बढेको हो।

1.84 माग पक्षबाट विश्लेषण गर्दा अघिल्लो वर्षको तुलनामा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर न्यून रहेको र मुद्रास्फीतिदर पनि कम रहेकोले समीक्षा वर्षमा मुद्राको माग न्यून रहेको हो।

मौद्रिक विस्तारका कारक तत्वहरू

1.85 मुद्रा प्रदायका विस्तारकारी स्रोतहरूमध्ये विदेशी विनिमय नाफा-नोक्सान समायोजित खुद वैदेशिक सम्पत्ति अघिल्लो वर्ष रू. २५ अर्ब ६० करोड (२३.८ प्रतिशत) ले बढेकोमा समीक्षा वर्ष रू. ५ अर्ब ८८ करोड (४.२ प्रतिशत) ले मात्र बढेको छ। विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिमा उल्लेख्य कमी आएको र निर्यातको वृद्धि पनि अघिल्लो वर्षको तुलनामा कम रहेकोले खुद वैदेशिक सम्पत्तिको वृद्धिमा कमी आएको हो।

1.86 मौद्रिक क्षेत्रको कुल आन्तरिक कर्जाको विस्तार अघिल्लो वर्ष ११.७ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा १६.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। गैरवित्तीय सरकारी संस्थाहरूमाथिको दावी उच्च रहेको, थप दुई वाणिज्य बैंकहरूले कारोवार सुरू गरेको र निजी क्षेत्रका वाणिज्य बैंकहरूले उपभोग कर्जा, निर्माण जस्ता क्षेत्रमा लगानी बढाएकोले निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा बढ्न गई मौद्रिक क्षेत्रको कुल आन्तरिक कर्जामा उपर्युक्त विस्तार भएको हो।

1.87 आन्तरिक कर्जा योगाङ्कहरूमा नेपाल सरकारमाथिको खुद दावी अघिल्लो वर्ष झैं समीक्षा वर्ष पनि १०.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। नेपाल सरकारको खर्च वृद्धिको साथसाथै साधन परिचालन पनि उच्च रहेको कारणले समीक्षा वर्ष नेपाल सरकारमाथिको दावी अघिल्लो वर्षको हाराहारीमा नै रहेको हो।

1.88 मौद्रिक क्षेत्रको निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा १४.४ प्रतिशतले बढेकोमा आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा १८.९ प्रतिशतले बढेको छ। फलतः कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँग निजी क्षेत्रको कर्जाको अनुपात अघिल्लो वर्ष ३७.७ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ४०.२ प्रतिशत पुगेको छ। निजीक्षेत्रमा स्थापित वाणिज्य बैंकहरूले कर्जाका नयाँ क्षेत्रहरू पहिल्याई कर्जामा विविधीकरण ल्याउनुको साथै निर्माण, सेवा, थोक तथा खुद्रा व्यापार जस्ता क्षेत्रमा कर्जा लगानी बढाएका र नयाँ थप दुई वाणिज्य बैंकहरूले समेत वित्तीय कारोवार सञ्चालन गरेकाले निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा विस्तार उच्च रहेको हो।

1.89 गैरवित्तीय सरकारी संस्थाहरूमाथिको दावी अघिल्लो वर्ष ३२.१ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्षमा १२.१ प्रतिशतले बढेको छ। समीक्षा वर्षमा नेपाल आयल निगम, नेशनल ट्रेडिङ्ग लिमिटेड, जनक शिक्षा सामाग्री केन्द्र लि. र नेपाल खाद्य संस्थानले बैंकिङ्ग क्षेत्रबाट थप कर्जा उपयोग गरेकोले उक्त दावी बढेको हो।

1.90 वित्तीय संस्थाहरूमाथिको दावी अघिल्लो वर्ष ०.३ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्ष १.१ प्रतिशतले बढेको छ। गैरसरकारी वित्तीय सँस्थाहरूमाथिको दावी बढेकोले सरकारी वित्तीय सँस्थाहरूमाथिको दावी घटेको भए पनि उक्त दावी बढेको हो। वाणिज्य बैंकहरूले वित्त कम्पनी तथा अन्य वित्तीय संस्थाहरूमा अल्पकालीन लगानी बढाएकाले गैरसरकारी वित्तीय सँस्थाहरूमाथिको दावी बढेको हो।

1.91 खुद अमौद्रिक दायित्व अघिल्लो वर्ष १३.१ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष ९.८ प्रतिशतले बढेको छ। वाणिज्य बैंकहरूको जगेडा कोष र अन्य दायित्वको वृद्धिदरमा कमी आएको कारणले खुद अमौद्रिक दायित्वको वृद्धिदरमा केही कमी आएको हो। कुल आन्तरिक कर्जामा खुद अमौद्रिक दायित्व घटाएर प्राप्त हुने खुद आन्तरिक सम्पत्ति समीक्षा वर्ष २०.५ प्रतिशतले बढेको छ। उक्त सम्पत्ति अघिल्लो वर्ष ११.१ प्रतिशतले बढेको थियो।

सञ्चित मुद्रा

1.92 अघिल्लो वर्ष सञ्चित मुद्रा १४.९ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ७.६ प्रतिशतले बढेको छ। समीक्षा वर्षमा निजी क्षेत्रको विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धि न्यून रहेकोले मौद्रिक अधिकारीको खुद वैदेशिक सम्पत्ति कम दरले बढेको हुँदा सञ्चित मुद्राको वृद्धि न्यून रहेको हो। सञ्चित मुद्राका अंशहरूमध्ये चलनचल्तीमा रहेको मुद्राको वृद्धि अघिल्लो वर्ष १३.३ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ७.४ प्रतिशतले बढेको छ भने वाणिज्य बैंकहरूसँग रहेको नगद मौज्दातको वृद्धि २३.८ प्रतिशतबाट २१.६ प्रतिशतमा झरेको छ। त्यस्तैगरी, अघिल्लो वर्ष वाणिज्य बैंकहरूको नेपाल राष्ट्र बैंकसँग रहेको निक्षेप १३.२ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष ०.२ प्रतिशतले घटेको छ।

मुद्रा तथा वित्तीय बजार

ब्याजदर संरचना

1.93 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेपमा दिने ब्याजदरमा परिवर्तन आएन । अघिल्लो वर्षझैं समीक्षा वर्ष बचत निक्षेपमा प्रदान गर्ने ब्याजदर २ प्रतिशतदेखि ५ प्रतिशतसम्म र १ वर्षे मुद्दतीमा दिने ब्याजदर २.२५ प्रतिशतदेखि ५.० प्रतिशतसम्म रहेको छ । कर्जाको ब्याजदरमा पनि खासै परिवर्तन आएन । तर अधिविकर्षमा लिने न्यूनतम ब्याजदर भने २०६३ असारमा ६.५ प्रतिशत रहेकोमा २०६४ असारमा ६ प्रतिशतमा झरेको छ । सरकारी ऋणपत्रहरूको भारित औसत ब्याजदर तथा अन्तरबैंक ब्याजदर अघिल्लो वर्षको तुलनामा केही कम रहेको छ । अघिल्लो वर्ष ९१-दिने तथा ३६४-दिने ट्रेजरी बिल्सको भारित औसत वार्षिक ब्याजदर क्रमशः २.८४ र ३.९५ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा २.४२ तथा ३.५० प्रतिशतमा झरेको छ । त्यस्तै, भारित औसत वार्षिक अन्तरबैंक ब्याजदर अघिल्लो वर्ष २.४७ रहेकोमा समीक्षा वर्ष केही घटेर २.२६ रहेको छ ।

स्थायी तरलता सुविधा तथा अन्तरबैंक कारोवार

1.94 वाणिज्य बैंकहरूले अघिल्लो वर्ष कुल रू. ९ अर्ब ८८ करोड स्थायी तरलता सुविधा उपयोग गरेकोमा आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा रू. ४६ अर्ब ९८ करोड बराबरको सो सुविधा उपयोग गरेका छन् । केही वाणिज्य बैंकहरूले वित्त कम्पनी तथा अन्य वित्तीय संस्थाहरूमा अल्पकालीन लगानी गरेकोले सो सुविधाको उपयोग बढेको हो । समीक्षा वर्षको एघारौं र बाह्रौं महिनामा वाणिज्य बैंकहरूको तरलतामा केही कमी आएकोले पनि यसको उपयोग बढेको हो । त्यस्तै, केही वाणिज्य बैंकहरू, जस्तै नेपाल बंगलादेश बैंक र नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंकमा तरलता सङ्कट परेकोले पनि स्थायी तरलता सुविधाको उपयोग बढेको हो । तर अघिल्लो वर्षको तुलनामा अन्तरबैंक कारोवारमा भने केही कमी आएको छ । अघिल्लो वर्ष कुल रू. १७५ अर्ब ७५ करोड बराबर अन्तरबैंक कारोवार भएकोमा समीक्षा वर्ष ३.२ प्रतिशतले कमी आई रू. १७० अर्ब १८ करोड बराबरको अन्तरबैंक कारोवार भएको छ ।

तालिका १.९
अन्तरबैंक कारोवार तथा भारित औसत मासिक अन्तरबैंक ब्याजदरको स्थिति

महिना	२०६२/६३		२०६३/६४	
	रकम (रू. करोडमा)	ब्याजदर (प्रतिशतमा)	रकम (रू. करोडमा)	ब्याजदर (प्रतिशतमा)
साउन	२०५५.४	२.४७	१३३९.७	२.०७
भदौ	२४६७.१	३.८७	१८८३.०	१.८३
असोज	१२०२.१	३.१८	१५८५.५	२.११
कात्तिक	१०३६.९	२.३६	१४८८.०	१.२०
मंसिर	१५५३.३	०.९६	१४१८.०	१.३४
पुस	११२५.६	१.२२	१७३९.५	३.०३
माघ	१४५४.१	२.४८	८९६.२	२.०१
फागुन	२००७.५	२.८४	७७१.३	१.३९
चैत	१५६५.४	१.९७	७२९.५	१.६९
वैशाख	७९७.०	३.५२	२०३०.०	३.३५
जेठ	१०२४.५	१.७७	१७३९.७	२.७२
असार	१२८६.२	२.१३	१३९८.०	३.०३
जम्मा	**१७५७५.०**	**२.४७**	**१७०१८.४**	**२.२६**

वाणिज्य बैंक तथा अन्य वित्तीय संस्थाहरूले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट लिएको पुनर्कर्जा सुविधा

1.95 नेपाल राष्ट्र बैकले वाणिज्य बैंक तथा अन्य वित्तीय संस्थाहरूलाई प्रदान गरेको पुनर्कर्जा सुविधा वक्यौता अघिल्लो वर्ष कुल रू. १ अर्ब ९ करोड ६० लाख रहेकोमा समीक्षा वर्षमा रू. ५६ करोड २० लाखमा झरेको छ (भाग दुई तालिका १) । अघिल्लो वर्ष वाणिज्य बैंकहरूसँग कुल रू. ३२ करोड ९० लाख बराबरको पुनर्कर्जा बक्यौता रहेकोमा समीक्षा वर्षमा रू. ८ करोड १० लाख मात्र रहेको छ । अघिल्लो वर्षको अन्त्यमा सरकारी वित्तीय संस्थाहरूसँग नेपाल राष्ट्र बैंकको कुल रू. ७६ करोड ७० लाख बराबरको पुनर्कर्जा सुविधाको बक्यौता रहेकोमा समीक्षा वर्षमा रू. ४८ करोड १० लाखमा झरेको छ । अघिल्लो वर्ष नेपाल राष्ट्र बैंकको कृषि विकास बैंकसँग रू. ११ करोड १० लाख, नेपाल औद्योगिक विकास निगमसँग रू. ६१ करोड ९० लाख, ग्रामीण विकास बैंकसँग रू. १ करोड र नेपाल विकास बैंकसँग रू. २ करोड ७० लाख पुनर्कर्जा सुविधाको बक्यौता थियो भने समीक्षा वर्षमा ती वित्तीय

संस्थाहरूसँग क्रमशः रू. १ लाख, रू. ४६ करोड ४० लाख, रू. १ करोड र रू. ७० लाख बराबरको पुनर्कर्जा सुविधा बक्यौता रहेको छ ।

विदेशी विनिमय बजार

1.96 आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा नेपाल राष्ट्र बैंकले विदेशी विनिमय बजार हस्तक्षेपमार्फत् वाणिज्य बैंकहरूबाट अमेरिकी डलर ७६ करोड ६ लाखको खुद खरिद गरी रू. ५५ अर्ब २२ करोड बराबरको तरलता प्रवाह गरेकोमा आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा अमेरिकी डलर ९१ करोड ५८ लाख खुद खरिद गरी रू. ६४ अर्ब ४६ करोड बराबरको तरलता प्रवाह गरेको छ । विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको तुलनामा कम रहे पनि परिमाण उच्च रहेको, आयातको वृद्धिदर घटेको तथा नेपाली मुद्रा अमेरिकी डलरसँग अधिमूल्यन भएको कारण अमेरिकी डलर संचिति गर्ने प्रवृत्ति घटेको हो । यसरी वैदेशिक विनिमय हस्तक्षेपमार्फत बढेको तरलतालाई भारतीय मुद्राको मौज्दात तथा माग व्यवस्थापन गर्ने कार्यले धेरै मात्रामा प्रशोचन गर्‍यो भने बाँकी रहेको तरलता खुला बजार कारोवारमार्फत प्रशोचन गरियो । भारतीय रूपैयाँ (भा.रू.) को सञ्चिति व्यवस्थापन गर्ने क्रममा समीक्षा वर्ष अमेरिकी डलर ९३ करोड भारतीय मुद्रा बजारमा बिक्री गरी रू. ६४ अर्ब ५२ करोड बराबरको भा.रू. खरिद भयो । आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा अमेरिकी डलर ६० करोड बिक्री गरी रू. ४२ अर्ब ९६ करोड बराबरको भा.रू. खरिद भएको थियो । भारततर्फको आयात तथा व्यापार घाटा पूरा गर्ने उपायको रूपमा अमेरिकी डलर बिक्री तथा भा.रू. खरिद समीक्षा वर्षमा बढेको हो ।

धितोपत्र बजार

1.97 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ नेपालको शेयर बजारको लागि उत्साहजनक रह्यो । वर्षभरि नै Bullish Trend बाट अगाडि बढेको नेप्से परिसूचक वार्षिक बिन्दुगत आधारमा ७६.८१ प्रतिशतले बढेर २०६४ असार मसान्तमा ६८३.९५ बिन्दुमा पुग्यो । Open Out Cry System अन्तर्गत धितोपत्रको दोस्रो बजार कारोबार सञ्चालन गर्नका लागि २०५० साल जेठ १३ गते नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेड स्थापना भएयता नेप्से परिसूचकमा आएको यो तेजी सबैभन्दा ठूलो हो । उक्त लिमिटेडमा २०५० साल पुस २९ गतेदेखि धितोपत्रको दोस्रो बजार कारोबार सञ्चालन हुँदै आएको छ । देशको शान्ति सुरक्षाको स्थितिमा सुधार आएकोले शेयर लगानीकर्ताहरूको मनोबल बढ्नुका साथै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका उपलब्धिपूर्ण वित्तीय परिसूचकहरू सार्वजनिक हुने क्रमसँगै लगानीकर्ताहरूको अपेक्षाकारी चाहना बढेका कारण नेप्से परिसूचकमा उल्लेख्य वृद्धि भएको हो । यसबाहेक विप्रेषण आप्रवाहमा निरन्तर विस्तार, वैकल्पिक लगानीका अवसरहरूको अभाव तथा न्यून ब्याजदर आदिका कारण समेत शेयर बजारतर्फ लगानीकर्ताहरूको आकर्षण बढेकोले उक्त परिसूचकको वृद्धि उच्च रहेको हो ।

चार्ट १.७ : शेयर मूल्य स्थिति

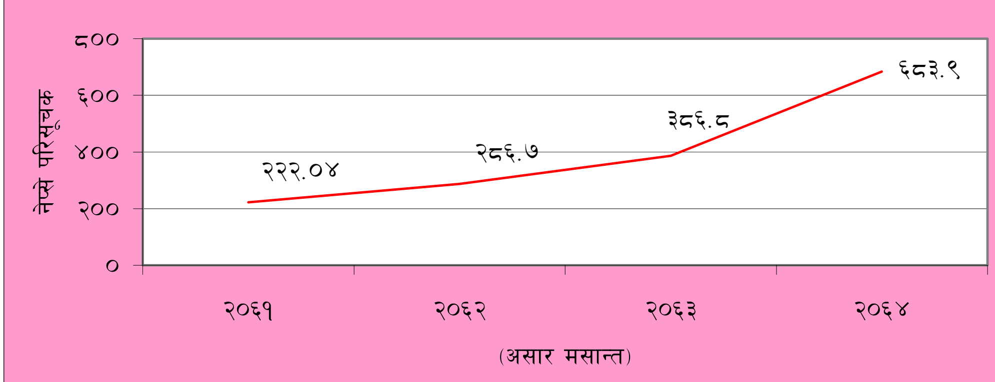

1.98 २०६३ असार मसान्तमा सूचीकृत कम्पनीहरूको संख्या १३५ रहेकोमा २०६४ असार मसान्तमा पनि यो संख्या १३५ नै रहेको छ । यद्यपि यसबीचमा नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेडले १२ वटा कम्पनीहरूको सूचीकरण खारेज गरेको छ । सूचीकृत कम्पनीहरूको चुक्ता पूँजी अघिल्लो वर्ष रू १९ अर्ब ९५ करोड रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ९ प्रतिशतले वृद्धि भई रू २१ अर्ब ७४ करोड पुगेको छ ।

1.99 २०६३ असार मसान्तमा रू ९६ अर्ब ७६ करोड रहेको बजार पूँजीकरण (Market Capitalization) २०६४ असार मसान्तमा ९२.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १८६ अर्ब ३० करोड पुगेको छ । समीक्षा वर्षमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा बजार पूँजीकरणको अनुपात २५.९ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्ष यो अनुपात १५.० प्रतिशत थियो । कुल

गार्हस्थ्य उत्पादनसँग चुक्ता पूँजीको अनुपात भने अघिल्लो वर्ष ३.१ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ३.० प्रतिशतमा झरेको छ।

1:100 धितोपत्र बजारको नियामक निकायको रूपमा २०५० साल जेठ २५ गते स्थापना भएको नेपाल धितोपत्र बोर्डले आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा विभिन्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई रू. २९ करोड २ लाख ५० हजार बराबरको साधारण शेयर, रू १ अर्ब ८१ करोड ७२ लाख ५० हजार बराबरको हकप्रद शेयर, रू. २५ करोड बराबरको डिवेञ्चर तथा रू ४० करोड बराबरको अग्राधिकार शेयर निष्काशनको लागि स्वीकृति प्रदान गरेको छ।

विकास ऋणपत्रको बोलकबोल निष्कासन

1:101 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा तीन पटक गरी रू. ५ अर्ब ५० करोड बराबरको १२ वर्षे विकास ऋणपत्र निष्कासन गरियो । बाह्र वर्षको लागि जारी गरिएको ६.५ प्रतिशत ब्याजदर (coupon) अंकित विकास ऋणपत्रको सबै बोलकबोल प्रिमियममा बिक्री भएको थियो । विकास ऋणपत्रको दोस्रो बजार कारोबारको लागि नेपाल धितोपत्र बजार लिमिटेडमा सूचीकरण गर्ने कार्य सम्पन्न भई समीक्षा वर्षदेखि दोस्रो बजार कारोवार पनि सुरू भयो।

तालिका १.१०

१२ वर्षे विकास ऋणपत्रको बोलकबोल निष्कासन

मिति	निष्कासित रकम (रू. करोडमा)	कुपन रेट	औसत बोलकबोल मूल्य	वास्तविक ब्याजदर (प्रतिशतमा)
२०६३/८/१२	१२०	६.५	११३.२९	५.३९
२०६३/११/२९	२१०	६.५	११५.५२	५.२१
२०६४/३/२१	२२०	६.५	११४.८४	५.२६

1:102 नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेडमा २०६३ मंसिर २९ देखि सरकारी ऋणपत्रको दोस्रो बजार कारोवार प्रारम्भ भएको छ। यस्तो कारोवार गर्न ७ वटा धितोपत्र दलाल र ३ वटा बजार निर्माताहरूले नेपाल स्टक एक्सचेञ्जबाट स्वीकृति प्राप्त गरेका छन्। २०६४ असार मसान्तसम्म सो लिमिटेडमा रू ७ अर्ब ५ करोडका सरकारी ऋणपत्रहरू सूचीकृत भएका छन्। समीक्षा वर्षमा रू ३६ करोड ६७ लाख ७० हजार बराबरको सरकारी ऋणपत्रको दोस्रो बजार कारोबार भएको छ।

1:103 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को असार मसान्तसम्म वाणिज्य बैंकहरूद्वारा निष्काशित कुल रू २ अर्ब ६ करोडका ऋणपत्रहरू (प्रतिऋणपत्र रू १०० चुक्ता मूल्य भएको) तथा एन.आई.डि.सी. क्यापिटल मार्केटको व्यवस्थापन तथा नेपाल औद्योगिक विकास निगमको ट्रष्टीशीपमा निष्काशित रू १० करोड (प्रतियुनिट रू १० चुक्ता मूल्य भएको) का म्युचुअल फण्ड यूनिटहरू (तालिका १.११) नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेडमा सूचीकृत भएका छन्।

तालिका १.११

सूचीकृत भएका ऋणपत्र तथा म्युचुअल फण्ड यूनिटहरू

संस्था	मिति	रकम (रू करोडमा)	ब्याजदर	भुक्तानी अवधी
नेपाल इन्भेस्टमेण्ट बैंक लिमिटेड	२०५८.१२.१२	३०	८.५%	७ वर्ष
हिमालयन बैंक लिमिटेड	२०५८.१२.१२	३६	८.५%	५ वर्ष
एभरेष्ट बैंक लिमिटेड	२०६१.८.१४	३०	६.०%	७ वर्ष
बैंक अफ काठमाडौं लिमिटेड	२०६२.५.२२	२०	६.०%	७ वर्ष
नेपाल इन्भेस्टमेण्ट बैंक लिमिटेड	२०६३.२.१६	२५	६.०%	७ वर्ष
एन.आइ.सि. बैंक लिमिटेड	२०६३.२.१७	२०	६.०%	७ वर्ष
नेपाल एस.वि.आई. बैंक लिमिटेड	२०६३.३.११	२०	६.०%	७ वर्ष
नेपाल इन्भेस्टमेण्ट बैंक लिमिटेड#	२०६४.२.२९	२५	६.२५%	७ वर्ष
एनसीएम म्युचुअल फण्ड	२०५९.२.२३	१०	५.०%*	१० वर्ष
	जम्मा	२१६		

* लाभांश दर,

\# सूचीकृत हुन बाँकी।

वित्तीय संस्थाहरू

वित्तीय संस्थाहरूको संख्या

1:104 यस बैंकबाट वित्तीय कारोबार गर्न इजाजत प्राप्त वाणिज्य बैंकहरूको संख्या समीक्षा वर्षको अन्तमा २० पुगेको छ (तालिका १.१२)। यसैगरी समीक्षा वर्षको अन्तमा विकास बैंकहरूको संख्या ३८, वित्त कम्पनीको संख्या ७४ र लघुवित्तसम्बन्धी कारोवार गर्ने 'घ' वर्गका वित्तीय संस्थाहरू (ग्रामीण विकास बैंकसमेत) को संख्या १२ पुगेको छ। यस बैंकबाट सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्न इजाजत प्राप्त सहकारी संस्थाहरूको संख्या १९ बाट १७ मा झरेको छ भने गैरसरकारी संस्थाहरूको संख्या ४७ नै कायम रहेको छ। समष्टिगतरूपमा २०६४ असार मसान्तसम्म २१ वटा बीमा कम्पनीहरू, कर्मचारी सञ्चय कोष, नागरिक लगानी कोष र हुलाक बचत बैंकसमेत गरी २३२ वित्तीय संस्थाहरू कार्यरत रहेका छन्।

तालिका १.१२
बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्या

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू	२०६३ असार मसान्त	२०६४ असार मसान्त
वाणिज्य बैंक	१८	२०
विकास बैंक	२९	३८
वित्त कम्पनी	७०	७४
लघु वित्त कारोवार गर्ने संस्थाहरू	११	१२
नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतप्राप्त सहकारीसंस्थाहरू (सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्ने)	१९	१७
नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजत प्राप्त गैरसरकारी संस्थाहरू (सीमित बैंकिङ्ग कारोवार गर्ने)	४७	४७
बीमा कम्पनी	२१	२१
कर्मचारी सञ्चयकोष	१	१
नागरिक लगानी कोष	१	१
हुलाक बचत बैंक	१	१
हुलाक बचत बैंकका निक्षेप सङ्कलन गर्ने कार्यालयहरूको संख्या	११७	११७

वित्तीय संरचना

1:105 बैंकिङ्ग क्षेत्र र सम्झौतीत बचत संस्थाहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात २०६४ असार मसान्तमा ११२.२ प्रतिशत रहेको छ। कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा शेयर बजार पूँजीकरणसमेत समावेश गर्दा वित्तीय प्रणालीको कुल सम्पत्तिको अनुपात १३८.१ प्रतिशत हुन आउँछ (तालिका १.१३)।

1:106 वित्तीय संस्थाहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व संरचनामा २०६४ असार मसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूको सर्वाधिक ५४.५ प्रतिशत अंश रहेको छ। त्यसपछि नेपाल राष्ट्र बैंकको २१.६ प्रतिशत, कर्मचारी सञ्चय कोषको ७.४ प्रतिशत, वित्त कम्पनीहरूको ६.६ प्रतिशत, विकास बैंकहरूको ३.१ प्रतिशत र बीमा कम्पनीहरूको ४.० प्रतिशत रहेको छ।

तालिका १.१३
नेपालको वित्तीय प्रणालीको संरचना

(रू करोडमा)

विवरण	२०६२।६३			२०६३।६४		
	कुल सम्पत्ति/ दायित्व	अंश प्रतिशतमा	कुल सम्पत्तिको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात प्रतिशतमा	कुल सम्पत्ति/ दायित्व *(अपरिष्कृत)*	अंश प्रतिशतमा	कुल सम्पत्तिको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात प्रतिशतमा
वित्तीय संस्थाहरू	**६०८६८.१**	**८७.६**	**९४.२**	**७०६४२.१**	**८७.५**	**९८.२**
नेपाल राष्ट्र बैंक	१६७९७.४	२४.१	२६.०	१७४२०.९	२१.६	२४.२
वाणिज्य बैंकहरू	३७७७१.६	५४.३	५८.४	४३९७३.५	५४.५	६१.१
वित्त कम्पनीहरू	३८८४.१	५.६	६.०	५३०३.५	६.६	७.४
विकास बैंकहरू	१४०३.६	१.९	२.०	२५२९.३	३.१	३.५
लघुवित्त कारोवार गर्ने वित्तीय संस्थाहरू	८१९.७	१.२	१.३	१०५५.९	१.३	१.५
सहकारी संस्थाहरू	२८७.७	०.४	०.४	३५९	०.४	०.५
सम्झौतीत बचत संस्थाहरू	**८६०९.६**	**१२.४**	**१३.३**	**१००३७.७**	**१२.४**	**१४.०**
कर्मचारी संचय कोष	५३६३	७.७	८.३	५९९७	७.४	८.३
नागरिक लगानी कोष	७२४.८	१.०	१.१	८४२.५	१.०	१.२
विमा कम्पनीहरू	२५२१.८	३.६	३.९	३१९८.२	४.०	४.४
हुलाक बचत बैंक	४४.७	०.१	०.१	६९.०	०.१	०.१
जम्मा	**६९६१८.३**	**१००.०**	**१०७.५**	**८०७४८.८**	**१००.०**	**११२.२**
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (रू करोडमा)	६४६४६.९			७१९४७.६		
धितोपत्र बजारको बजार पूँजीकरण (रू करोडमा)	९६७६.३			१८६३०.१		
बजार पूँजीकरणको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात (प्रतिशतमा)	१५.०			२५.९		

वाणिज्य बैंकहरू

वाणिज्य बैंकहरूको साधनको स्रोत

1:107 वाणिज्य बैंकहरूको सम्पत्ति/दायित्व अघिल्लो वर्ष १०.९ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष ११.१ प्रतिशतले विस्तार भई २०६४ असार मसान्तमा कुल रू. ४३९ अर्ब ७४ करोड पुगेको छ। नयाँ दुई वाणिज्य बैंकहरूको वित्तीय बजारमा प्रवेश भएको र वाणिज्य बैंकहरूले कर्जा प्रवाह बढाएकोले समीक्षा वर्षमा कुल सम्पत्ति तथा दायित्व बढेको हो ।

1:108 आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा कुल निक्षेप दायित्व १६.० प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा १५.३ प्रतिशतले बढी २०६४ असार मसान्तमा रू. ३३४ अर्ब ४५ करोड पुगेको छ। २०६४ असार मसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेपको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात अघिल्लो वर्ष ४४.९ प्रतिशत रहेको तुलनामा ४६.५ प्रतिशत पुगेको छ। निक्षेप दायित्वका अंशहरूमध्ये चल्ती निक्षेपको वृद्धि अघिल्लो वर्ष ८.१ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा १९.५ प्रतिशत रहेको छ। स्वदेशी मुद्राको चल्ती निक्षेप अघिल्लो वर्ष १२.७ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष २०.७ प्रतिशतले बढेको छ। त्यस्तैगरी, बचत निक्षेप अघिल्लो वर्ष १६.६ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष १५.१ प्रतिशतले बढेको छ। बचत निक्षेपका अंशहरूमध्ये स्वदेशी मुद्राको बचत निक्षेप अघिल्लो वर्ष १७.५ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष १५.५ प्रतिशतले बढेको छ। मुद्दती निक्षेप अघिल्लो वर्ष १८.२ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष १४.० प्रतिशतले बढी रू ११४ अर्ब ३ करोड पुगेको छ। स्वदेशी मुद्राको मुद्दती निक्षेप अघिल्लो वर्ष १४.६ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष १३.७ प्रतिशतले बढेको छ। अघिल्लो वर्ष ४५.४ प्रतिशतले बढेको वैदेशिक मुद्राको मुद्दती निक्षेप समीक्षा वर्ष १५.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ।

1:109 निक्षेपको संरचनालाई हेर्दा अघिल्लो वर्ष कुल निक्षेपमा चल्ती निक्षेपको अंश १२.३ प्रतिशत, बचत निक्षेपको ५२.३ र आवधिक निक्षेपको ३४.५ प्रतिशत रहेको थियो भने समीक्षा वर्ष क्रमशः १२.८ प्रतिशत, ५२.२ प्रतिशत र ३४.१ प्रतिशत रहेकोले निक्षेपको संरचनामा खासै परिवर्तन भएको देखिँदैन ।

1:110 समीक्षा वर्षमा वणिज्य बैंकहरूले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट उपयोग गरेको सापटी रू १ अर्ब ८७ करोड रहेको छ । अघिल्लो वर्ष सो सापटी रू ३३ करोड मात्र थियो । कर्जाको माग बढेको कारणले गर्दा वाणिज्य बैंकहरूको नेपाल राष्ट्र बैंकसँगको सापटी अघिल्लो वर्षको तुलनामा बढेको हो ।

1:111 वाणिज्य बैंकहरूको अन्य दायित्व अघिल्लो वर्ष १.७ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्षमा ३.७ प्रतिशतले अरू घटेको छ । नेपाल बैंक लिमिटेड तथा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकले समीक्षा वर्ष खराब कर्जाको साँवा तथा ब्याजगरी कुल रू. १६ अर्ब २ करोड अपलेखन गरेको कारणले गर्दा वाणिज्य बैंकहरूको अन्य दायित्व घटेको हो । सो अपलेखित कर्जालाई समायोजन गर्दा उक्त दायित्व समीक्षा वर्षमा ११.५ प्रतिशतले बढेको देखिन्छ ।

वाणिज्य बैंकहरूको साधनको उपयोग

1:112 वाणिज्य बैंकहरूको कर्जा तथा लगानी अघिल्लो वर्ष १०.० प्रतिशतले विस्तार भएकोमा समीक्षा वर्ष १५.९ प्रतिशतले विस्तार भई २०६४ असार मसान्तमा रू. ३५६ अर्ब ३८ करोड पुगेको छ। कर्जा तथा लगानीका अंशहरूमध्ये निजी क्षेत्रतर्फ गएको कर्जाको अंश उच्च रहेको छ। उक्त कर्जा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ३९.१ प्रतिशत र कुल निक्षेपको ८४.१ प्रतिशत रहेको छ भने सम्पत्ति तथा दायित्वको ६४.० प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष निजी क्षेत्रतर्फ गएको कर्जा १४.९ प्रतिशतले विस्तार भएकोमा समीक्षा वर्ष १७.१ प्रतिशतले विस्तार भई २०६४ असार मसान्तमा रू. २८१ अर्ब ३८ करोड पुगेको छ ।

1:113 अघिल्लो वर्ष वाणिज्य बैंकहरूले सरकारी ऋणपत्रमा गरेको लगानी २०.४ प्रतिशतले विस्तार भएकोमा समीक्षा वर्षमा ११.९ प्रतिशतले विस्तार भई २०६४ असार मसान्तमा रू. ६५ अर्ब ८५ करोड पुगेको छ। यसरी वाणिज्य बैंकहरूको कुल सम्पत्तिमा सरकारी ऋणपत्रमा गरेको लगानी १५.० प्रतिशत रहेको छ । २०६३ असार मसान्तमा यस्तो अंश १४.९ प्रतिशत थियो । त्यस्तैगरी, वाणिज्य बैंकहरूको गैरसरकारी संस्थाहरूमाथिको दावी अघिल्लो वर्ष ३२.१ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्ष १२.२ प्रतिशतले बढेको छ। समीक्षा वर्षमा नेपाल आयल निगम, नेशनल ट्रेडिङ्ग लिमिटेड, जनक शिक्षा सामाग्री केन्द्र लिमिटेड र नेपाल खाद्य संस्थानले बैंकिङ्ग क्षेत्रबाट थप कर्जा उपयोग गरेकोले उक्त दावी बढेको हो ।

1:114 वाणिज्य बैंकहरूको तरल कोष अघिल्लो वर्ष २२.८ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष ५.५ प्रतिशतले बढेको छ। विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिदरमा कमी आएकोले वाणिज्य बैंकहरूको वैदेशिक सम्पत्तिको वृद्धिदर घटेको र निजी क्षेत्रतर्फ कर्जा माग बढ्न गएकोले तरल कोषको वृद्धि अघिल्लो वर्षको तुलनामा न्यून रहेको हो। समीक्षा वर्षमा तरल कोष वाणिज्य बैंकहरूको कुल सम्पत्तिको १४.८ प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष सो अनुपात १५.६ प्रतिशत रहेको थियो। उक्त कोषका अंशहरूमध्ये विदेशमा राखिएको मौज्दात अघिल्लो वर्ष ३०.६ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष ८.१ प्रतिशतले मात्र बढेको छ। त्यस्तैगरी, वाणिज्य बैकहरूको नगद मौज्दात अघिल्लो वर्ष २३.८ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष २१.६ प्रतिशतले बढेको छ भने नेपाल राष्ट्र बैंकसँगको मौज्दात ०.२ प्रतिशतले घटेको छ, जुन अघिल्लो वर्ष १३.२ प्रतिशतले बढेको थियो। विप्रेषण आप्रवाहको घट्दो वृद्धिदर र बढ्दो उपभोग कर्जा मागको कारणले गर्दा वाणिज्य बैंकहरूको नेपाल राष्ट्र बैंकसँगको मौज्दात सीमान्त रूपले घटेको हो ।

वाणिज्य बैंकहरूको निष्क्रिय कर्जा स्थिति

1:115 २०६३ असार मसान्तमा वाणिज्य बैकहरूको समग्र निष्क्रिय कर्जाको अनुपात कुल कर्जाको १३.८ प्रतिशत रहेकोमा २०६४ असार मसान्तमा सो अनुपात ९.७ प्रतिशतमा झरेको छ (तालिका १.१४)। अघिल्लो वर्ष नेपाल बैंक लिमिटेडको निष्क्रिय कर्जाको अनुपात २५.१ प्रतिशत रहेकोमा २०६४ को असार मसान्तमा १४.६ प्रतिशतमा झरेको छ । त्यस्तै राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको निष्क्रिय कर्जाको अनुपात २०६३ असार मसान्तमा ४५.३ प्रतिशत रहेकोमा २०६४ असार मसान्तमा २६.४ प्रतिशत कायम हुन आएको छ। पुनरसंरचनामा रहेका यी वाणिज्य बैंकहरूले कर्जा असूलीको प्रक्रियालाई कडाईका साथ अगाडि बढाएको र समीक्षा वर्षमा नेपाल बैंक लिमिटेडले खराब कर्जाको साँवाबाट कुल रू. ८२ करोड १७ लाख र ब्याजबाट रू. २ अर्ब ४ करोड ७६ लाख गरी कुल रू. २ अर्ब ८६ करोड ९३ लाख र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकले साँवाबाट कुल रू. ४ अर्ब ५ करोड ५२ लाख तथा ब्याजबाट रू. ९ अर्ब ९ करोड ९३ लाख गरी कुल रू. १३ अर्ब १५ करोड ४५ लाख अपलेखन गरेकोले पनि यी बैंकहरूको निष्क्रिय कर्जाको अनुपात घटेको हो। सरकारी स्वामित्व रहेका नेपाल बैंक लिमिटेड, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक र कृषि विकास बैंक बाहेकका निजी क्षेत्रका वाणिज्य बैंकहरूको निष्क्रिय कर्जाको अनुपात ४.९ प्रतिशत रहेको छ। तर समीक्षा वर्षमा नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड र नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्श बैंक लिमिटेडको खराब कर्जाको अनुपात भने बढेको छ ।

तालिका १.१४
वाणिज्य बैंकहरूको निष्क्रिय कर्जाको स्थिति

प्रतिशतमा

वाणिज्य बैंकहरू	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४
नेपाल बैंक लिमिटेड	४९.०	२५.१	१४.६
राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक	५०.७	४५.३	२६.४
नविल बैंक लिमिटेड	१.३	१.३	१.१
नेपाल इन्भेष्टमेण्ट बैंक लिमिटेड	१.६	२.३	२.१
स्ट्याण्डर्ड चार्टर्ड बैंक नेपाल लिमिटेड	२.७	२.१	१.८
हिमालयन बैंक लिमिटेड	११.३	६.१	३.५
नेपाल एसबिआई बैंक लिमिटेड	७.१	६.३	०.५
नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड	१२.३	१२.३	३५.१
एभरेष्ट बैंक लिमिटेड	१.६	१.२	०.८
बैंक अफ काठमाडौं लिमिटेड	७.४	२.५	२.२
नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लिमिटेड	८.६	११.१	३०.६
लुम्बिनी बैंक लिमिटेड	१४.७	३१.९	१९.९
नेपाल इण्डष्ट्रियल एण्ड कमर्सियल बैंक लिमिटेड	३.८	२.६	१.१
माछापुच्छ्रे बैंक लिमिटेड	०.४	०.३	१.१
कुमारी बैंक लिमिटेड	१.१	०.९	०.७
लक्ष्मी बैंक लिमिटेड	१.६	०.७	०.४
सिद्धार्थ बैंक लिमिटेड	२.५	१.३	०.३
कृषि विकास बैंक लिमिटेड		१८.३	१६.५
कुल	१८.७	१३.८	९.७

विकास बैंकहरू

1:116 विकास बैंक ऐन २०५२ को तर्जुमासँगै नेपालमा कृषि, उद्योग र व्यापारको विकासका लागि वित्तीय सेवा प्रवाह गर्ने उद्देश्यका साथ निजी क्षेत्रबाटसमेत विकास बैंक स्थापना गर्ने कार्य प्रारम्भ भएको हो। यद्यपि विकास बैंक ऐन २०५२ आउनुभन्दा अगाडि कृषि विकास बैंक (हाल वाणिज्य बैंकमा परिणत भइसकेको) र नेपाल औद्योगिक विकास निगम गरी २ वटा संस्थाहरू विकास बैंकको रूपमा कार्यरत थिए। हाल विकास बैंकहरू बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन २०६३ अन्तर्गत यस बैंकबाट वित्तीय कारोबार गर्न इजाजत प्राप्त 'ख' वर्गका वित्तीय संस्था समूहमा सञ्चालित छन्। यी बैंकहरूको प्रभावकारी नियमनका लागि यस बैंकले समय-समयमा आवश्यक निर्देशन जारी गर्दछ। समीक्षा वर्षमा यी बैंकहरूको समष्टिगत वित्तीय साधन अघिल्लो वर्षको तुलनामा ८०.२ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६४ असार मसान्तमा रू २५ अर्ब २९ करोड पुगेको छ (तालिका १९)। समीक्षा अवधिमा विकास बैंकहरूको साधनको प्रमुख स्रोत कुल निक्षेप ७७.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १५ अर्ब ६१ करोड पुगेको छ। त्यसैगरी पूँजीकोष ४९.५ प्रतिशत र सापटी ३९.० प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। साधनको उपयोगतर्फ ठूलो हिस्सा ओगट्ने कर्जा तथा सापटी ८५.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १६ अर्ब ९ करोड पुगेको छ।

वित्त कम्पनीहरू

1:117 २०४९ सालमा वित्त कम्पनी ऐन २०४२ मा पहिलो पटक संशोधन गरेपश्चात् वित्त कम्पनी स्थापना गर्ने कार्यमा तीव्रता आएको छ। हाल यी कम्पनीहरू बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन २०६३ अन्तर्गत यस बैंकबाट इजाजत प्राप्त 'ग' वर्गका वित्तीय संस्था समूहमा सञ्चालित छन्। समीक्षा वर्षमा यी कम्पनीहरूको समष्टिगत वित्तीय साधन ३६.५ ले वृद्धि भई २०६४ असार मसान्तमा रू ५३ अर्ब ४ करोड पुगेको छ (तालिका २०)। अघिल्लो वर्ष यी कम्पनीहरूको कुल साधन २७.६ प्रतिशतले बढेको थियो। समीक्षा वर्षमा यी कम्पनीहरूको साधनको प्रमुख स्रोत कुल निक्षेप २५.९ ले वृद्धि भई रू ३४ अर्ब ४० करोड पुगेको छ। यसैगरी यी कम्पनीहरूको पूँजीकोष रू ५ अर्ब २९ करोड र सापटी रू ३ अर्ब ८५ करोड पुगेको छ।

1:118 वित्त कम्पनीहरूको समष्टिगत साधनको उपयोगतर्फ कर्जा तथा सापटी २०६४ असार मसान्तमा ३०.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ३५ अर्ब ३० करोड पुगेको छ। समीक्षा वर्षमा वित्त कम्पनीहरूको लगानी ६५.४ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ४ अर्ब ५४ करोड पुगेको छ। २०६४ असार मसान्तमा वित्त कम्पनीहरूको तरल सम्पत्ति रू ७ अर्ब ८४ करोड रहेको छ।

लघु वित्तसम्बन्धी कारोबार गर्ने वित्तीय संस्थाहरू

1.119 लघु वित्तसम्बन्धी कारोवार गर्ने 'घ' श्रेणीका वित्तीय संस्थाहरूको समूहमा पाँचवटा ग्रामीण विकास बैंक, पाँचवटा ग्रामीण बैंक अनुशरणकर्ता र दुईवटा लघु वित्तसम्बन्धी थोक कारोवार गर्ने संस्थाहरू पर्दछन् ।

1.120 देशको ग्रामीण क्षेत्रमा बसोबास गर्ने विपन्न वर्गका महिलाहरूलाई समूहमा आवद्ध गरी विविध किसिमका आयमूलक काममा संलग्न गराउनका लागि आवश्यक पर्ने वित्तीय साधनको परिपूर्ति गर्ने उद्देश्यले हरेक विकास क्षेत्रमा एक/एक वटा ग्रामीण विकास बैंकहरू स्थापना भई हालसम्म कार्यरत छन् । मुख्यतया नेपाल राष्ट्र बैंक र नेपाल सरकारको पूँजी सहभागितामा स्थापित यी बैंकहरूमध्ये पूर्वाञ्चल र मध्यमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकहरूमा रहेको नेपाल राष्ट्र बैंकको शेयर निजी क्षेत्रलाई हस्तान्तरण गरिसकिएको छ । त्यस्तै पश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकमा रहेको शेयरमध्ये अधिकांश शेयर निजी क्षेत्रमा हस्तान्तरण गरिसकिएको छ भने मध्यपश्चिमाञ्चल र सुदूरपश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकहरूमा यस बैंकको क्रमशः ६३.१७ प्रतिशत र ६८.४६ प्रतिशत शेयर लगानी रहिरहेको छ । पूर्वाञ्चल, पश्चिमाञ्चल, मध्यपश्चिमाञ्चल र सुदूरपश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकहरूमा स्थापनाकालदेखि नै नेपाल सरकारको क्रमशः ८.२५ प्रतिशत, १६.५ प्रतिशत, १६.५ प्रतिशत र ८.४६ प्रतिशत शेयर लगानी रहेकोमा सो लगानी यथावत् छ ।

1.121 त्यसैगरी ग्रामीण बैंक अनुशरणकर्ताको रूपमा निजी क्षेत्रबाट स्थापित अन्य पाँच बैंकहरू (निर्धन उत्थान बैंक, छिमेक विकास बैंक, स्वावलम्बन विकास बैंक, डिप्रोक्स विकास बैंक र नेरूडे वित्तीय संस्था लिमिटेड) कार्यरत छन् ।

1.122 पाँचवटा ग्रामीण विकास बैंक र पाँचवटा निजी क्षेत्रबाट स्थापित लघुवित्त कारोवार गर्ने वित्तीय संस्थाहरूबाहेक ग्रामीण लघुवित्त विकास केन्द्र (RMDC) र साना किसान विकास बैंक गरी दुईवटा वित्तीय संस्थाहरू लघुवित्तको थोक कारोबारमा सम्लग्न छन् । २०५५ साल कात्तिक १३ गते स्थापना भएको ग्रामीण लघुवित्त विकास केन्द्रले विकास बैंक, लघु वित्त विकास बैंक, सहकारी संस्था, गैरसरकारी संस्था आदिलाई थोक लघु कर्जा उपलव्ध गराउँदै आएको छ भने २०५८ साल असार २२ गते स्थापित साना किसान विकास बैंकले साना किसान सहकारी संस्थाहरूलाई थोक लघुकर्जा प्रदान गर्दै आएको छ । नेपाल राष्ट्र बैंक, वाणिज्य बैंकहरू, लघु वित्त विकास बैंकहरू तथा कर्जा सुरक्षण निगमको शेयर स्वामित्वमा स्थापित ग्रामीण लघु वित्त विकास केन्द्रको चुक्ता पूँजी २०६४ असार मसान्तमा रू २५ करोड रहेको छ । २०६४ असार मसान्तमा यस केन्द्रको कुल सापटी रू १ अर्ब ५३ करोड ३९ लाख रहेको छ भने कुल कर्जा लगानी रू १ अर्ब १३ करोड ५० लाख रहेको छ ।

यसैगरी कृषि विकास बैंक, नेपाल सरकार, नेपाल बैंक लिमिटेड, नबिल बैंक र साना किसान सहकारी संस्थाहरूको शेयर स्वामित्वमा स्थापित साना किसान विकास बैंकको चुक्ता पूँजी २०६४ असार मसान्तमा रू ११ करोड ९९ लाख रहेको छ । २०६४ असार मसान्तसम्म उक्त बैंकले २१९ वटा साना किसान सहकारी संस्था लिमिटेडहरूलाई रू १ अर्ब ३३ करोड कर्जा प्रदान गरेको छ भने यस बैंक र यस बैंकबाट इजाजत प्राप्त 'क' श्रेणीका बाणिज्य बैंकहरू मुख्यतया कृषि विकास बैंकबाट गरी रू १ अर्ब १३ करोड सापटी लिएको छ ।

1.123 लघु वित्तसम्बन्धी कारोवार गर्ने उल्लिखित वित्तीय संस्थाहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व २०६४ असार मसान्तमा २०६३ असार मसान्तको तुलनामा २८.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १० अर्ब ५६ करोड पुगेको छ (तालिका २१) । २०६४ असार मसान्तमा यी संस्थाहरूको कुल निक्षेप तथा कुल सापटी क्रमशः रू १ अर्ब १ करोड र रू ७ अर्ब १९ करोड पुगेको छ भने कुल कर्जा तथा कुल लगानी क्रमशः रू ५ अर्ब ५८ करोड र रू २ अर्ब ३५ करोड पुगेको छ ।

ग्रामीण स्वावलम्बन कोष

1.124 नेपाल सरकारद्वारा २०४७ सालमा स्थापित र नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा प्रवर्द्धित ग्रामीण स्वावलम्बन कोषले सहकारी र गैरसरकारी संस्थाहरूलाई लघुवित्त कारोवारका लागि थोक कर्जा प्रवाह गर्दै आएको छ । २०६४ असार मसान्तसम्ममा कोषले रू १३ करोड २६ लाख कर्जा वितरण गरेको छ भने रू ८ करोड १२ लाख सावाँ असुल गरेको छ (तालिका १.१५) ।

तालिका १ .१५
ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको कारोवार विवरण

विवरण	२०६३ असार	२०६४ असार
कर्जा वितरण भएको जिल्ला संख्या	४७	४८
कर्जा वितरित संस्था संख्या	२५०	२७७
लाभान्वित परिवार संख्या	९९४९	१२२२८
वितरित कर्जा रकम (रू करोडमा)	१०.१३	१३.२६
असूल भएको रकम (रू करोडमा)	६.८५	८.१२
लगानीमा रहिरहेको रकम (रू करोडमा)	३.२८	५.१४
भाखा नाघेको कर्जा (असूल हुनुपर्ने रकमको प्रतिशत)	८.४	८.५
कर्जा असूली (प्रतिशत)	९१.६	९१.५

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट वित्तीय कारोबार गर्न इजाजत प्राप्त सहकारी संस्थाहरू

1:125 सहकारी ऐन २०४८ अन्तर्गत स्थापना भई सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्न यस बैकबाट इजाजतप्राप्त सहकारी संस्थाहरू यस बैकबाट सहकारी संस्थालाई जारी गरिएको निर्देशन २०५९ (संशोधित २०६०) बमोजिम वित्तीय कारोबार गर्दै आएका छन्। समीक्षा वर्षको असार मसान्तमा यस्ता संस्थाहरूको संख्या १७ रहेको छ र यी संस्थाहरूको कुल पूँजीकोष रू ३५ करोड ५० लाख रहेको छ (तालिका २२)। उक्त पूँजीकोष अघिल्लो वर्ष रू ३२ करोड ४० लाख रहेको थियो। यसैगरी समीक्षा अवधिमा यी संस्थाहरूको निक्षेप सङ्कलन रू २ अर्ब ५४ करोड पुगेको छ भने कर्जा तथा सापटी रू २ अर्ब २३ करोड पुगेको छ। सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्ने यी संस्थाहरूले २०६४ असार मसान्तसम्ममा सरकारी धितोपत्र, मुद्दती खाता र अन्यमा गरी रू १७ करोड ८० लाख लगानी गरेका छन्।

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतप्राप्त गैरसरकारी संस्थाहरू

1:126 संस्था दर्ता ऐन २०३४ अन्तर्गत स्थापना भई वित्तीय मध्यस्थताको काम गर्ने संस्थासम्बन्धी ऐन २०५५ को प्रावधानअनुसार यस बैकबाट सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्न इजाजतप्राप्त गैरसरकारी संस्थाहरूको संख्या ४७ रहेको छ। २०६४ असार मसान्तमा यी संस्थाहरूले गरेको लघु कर्जा प्रवाह रू ७७ करोड ५६ लाख रहेको छ।

बीमा कम्पनीहरू

1:127 बीमा ऐन २०४९ अन्तर्गत २०६४ असार मसान्तसम्म २१ वटा वीमा कम्पनीहरू सञ्चालनमा छन्। यीमध्ये जीवन वीमा कारोवार गर्ने ४, निर्जीवन वीमा कारोवार गर्ने १६ र जीवन तथा निर्जीवन दुवै प्रकारका कारोवार गर्नेको संख्या १ छ। स्वामित्व संरचनाका हिसाबले ३ वटा बीमा कम्पनीहरू विदेशी पूँजी लगानीमा र ४ वटा वीमा कम्पनीहरू विदेशी वीमा कम्पनीहरूसँगको संयुक्त पूँजी लगानीमा सञ्चालित छन्। यसै गरी १३ बीमा कम्पनीहरू निजी क्षेत्रबाट स्थापित छन् भने एउटा कम्पनी सरकारी स्वामित्वमा रहेको छ। बीमा कम्पनीहरूको नियामक निकाय बीमा समितिबाट प्राप्त तथ्याङ्कअनुसार यी कम्पनीहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व २०६३ असारको तुलनामा २६.८ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६४ असार मसान्तमा रू ३१ अर्ब ९८ करोड पुगेको छ (तालिका २३)। २०६४ असार मसान्तसम्ममा बीमा कम्पनीहरूको वार्षिक प्रिमियम सङ्कलन रू ७ अर्ब ९९ करोड पुगेको अनुमान छ। अघिल्लो वर्ष यो रकम रू ६ अर्ब ५८ करोड रहेको थियो।

कर्मचारी सञ्चय कोष

1:128 कर्मचारी सञ्चय कोष ऐन, २०१९ अन्तर्गत २०१९ भदौ ३१ गते स्थापित कर्मचारी सञ्चय कोषले निजामती कर्मचारी, सैनिक, प्रहरी, शिक्षक, सरकारी संस्थान तथा केही निजी कम्पनीका कर्मचारीहरूको सञ्चय कोषको व्यवस्थापन गर्दै आएको छ। नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयअन्तर्गत रहेको यस कोषको सम्पत्ति/दायित्व २०६४ असारमा अघिल्लो वर्षको सोही अवधिको तुलनामा ११.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ५९ अर्ब ९७ करोड पुगेको छ (तालिका २४)। अघिल्लो वर्ष सो रकम रू ५३ अर्ब ६३ करोड रहेको थियो। दायित्वतर्फको मुख्य अंश सञ्चय कोष २०६३ असारमा रू ४८ अर्ब १४ करोड रहेकोमा २०६४ असार मसान्तमा १३ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ५४ अर्ब ३८ करोड पुगेको छ।

नागरिक लगानी कोष

1:129 नागरिक लगानी कोष ऐन, २०४७ अन्तर्गत २०४७ चैत ४ गते स्थापित नागरिक लगानी कोषले व्यक्तिगत तथा संस्थागत बचत परिचालन गर्नुका साथै ऋण तथा सापटी प्रदान गर्ने र विभिन्न सङ्गठित संस्थाहरूको धितोपत्र निश्काशनको कामलाई सहज तुल्याउन निष्काशन प्रबन्धकको कामसमेत गर्दै आएको छ। यो कोष पनि नेपाल

सरकार, अर्थ मन्त्रालयअन्तर्गत रहेको छ । २०६४ असार मसान्तमा यस कोषको सम्पत्ति/दायित्व गत वर्षको सोही अवधिको तुलनामा १६.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ८ अर्ब ४२ करोड पुगेको छ (तालिका २५) । अघिल्लो वर्ष यस्तो सम्पत्ति रू ७ अर्ब २४ करोड रहेको थियो । यस कोषको दायित्वतर्फ महत्वपूर्ण अशं ओगटेको कोष सङ्कलन अघिल्लो वर्ष रू ६ अर्ब ७२ करोड रहेकोमा २०६४ असारमा १४.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ७ अर्ब ७१ करोड पुगेको छ । सम्पत्तितर्फको लगानी ७.३ प्रतिशतले बढेर २०६४ असारमा रू ५ अर्ब ५१ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष यो रकम रू ५ अर्ब १४ करोड रहेको थियो ।

हुलाक बचत बैंक

1.130 नेपाल सरकार, हुलाक सेवा विभागद्वारा सञ्चालित हुलाक बचत बैंकले २०३३ सालदेखि कार्यारम्भ गरेको हो । यस बैंकका निक्षेप सङ्कलन गर्ने कार्यालयहरूको संख्या २०६३ असारमा ११७ रहेकोमा २०६४ असार मसान्तमा पनि उक्त संख्या यथावत् रहेको छ । हुलाक बचत बैंकको कुल निक्षेप २०६३ असार मसान्तमा रू ४२ करोड ४९ लाख ८० हजार रहेकोमा २०६४ असार मसान्तमा रू ७० करोड २ लाख ८७ हजार पुगेको छ । सो बैंकमा रहेका कुल खाता संख्या २०६३ असार मसान्तमा २५,९२५ रहेकोमा २०६४ असार मसान्तमा ३४,२८० पुगेको छ । २०६४ असार मसान्तमा यस बैंकका ४९ वटा लगानी गर्ने कार्यालयहरूमार्फत् रू २७ करोड ६ लाख लगानीमा रहिरहेको छ ।

निक्षेप बीमा तथा कर्जा सुरक्षण निगम

1.131 दुर्गम क्षेत्र तथा गरीब जनताको घरदैलोमा बैंकिङ्ग सेवा पुर्‍याउनको लागि प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा वाणिज्य बैंकहरूलाई लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने उद्देश्यले २०३१ असोज ४ गते स्थापना भएको निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण निगमले प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रलगायत पशुधन सुरक्षण, तरकारी वाली सुरक्षण, वैदेशिक रोजगार कर्जा सुरक्षण, लघु तथा विपन्न वर्ग कर्जा सुरक्षण र साना तथा मझौला उद्यम कर्जा सुरक्षण जस्ता कार्यहरू गर्दै आएको छ । यस निगमले २०६४ असार मसान्तसम्म रू. ९२ करोडको कर्जा सुरक्षण गरेको छ ।

कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेड

1.132 नेपाल राष्ट्र बैंकको अगुवाईमा २०४६ सालमा स्थापना भएको कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेडले ऋणको भुक्तानीसम्बन्धी अवस्थाको बारेमा जानकारी हासिल गरी सो जानकारी बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई उपलब्ध गराउने र कालोसूचीमा रहेका ऋणीहरूको विवरण तयार पार्ने गर्दछ । यस केन्द्रमा नेपाल राष्ट्र बैंक, वाणिज्य बैंकहरू, विकास बैंकहरू र वित्त कम्पनीको क्रमशः १० प्रतिशत, ६० प्रतिशत, १५ प्रतिशत र १५ प्रतिशत शेयर स्वामित्व रहेको छ । २०६४ असार मसान्तमा यस केन्द्रमा रहेको अभिलेखानुसार बैंक तथा वित्तीय संस्थाका २,२३५ ऋणीहरू कालोसूचीमा रहेका छन् । सो केन्द्रमा रहेको अभिलेखानुसार २०६४ असार मसान्तसम्म ३,३३९ ऋणीहरू कालोसूचीमा रहेकामा १,१०४ ऋणीहरू सो मितिसम्म उक्त सूचीबाट हटेका थिए ।

तालिका १
विश्व आर्थिक वृद्धिदर
(वार्षिक प्रतिशत परिवर्तन)

			प्रक्षेपण	
	२००५	२००६	२००७	२००८
विश्व उत्पादन	४.८	५.४	५.२	४.८
विकसित अर्थतन्त्र	२.५	२.९	२.५	२.२
प्रमुख विकसित अर्थतन्त्रहरू	२.३	२.६	२.१	१.९
अमेरिका	३.१	२.९	१.९	१.९
जर्मनी	०.८	२.९	२.४	२.०
फ्रान्स	१.७	२.०	१.९	२.०
जापान	१.९	२.२	२.०	१.७
बेलायत	१.८	२.८	३.१	२.३
क्यानाडा	३.१	२.८	२.५	२.३
अन्य विकसित अर्थतन्त्रहरू	३.९	४.४	४.३	३.८
विकासोन्मुख अर्थतन्त्रहरू	७.५	८.१	८.१	७.४
विकासोन्मुख एशिया	९.२	९.८	९.८	८.८
आसियान-४*	५.१	५.४	५.६	५.६
चीन	१०.४	११.१	११.५	१०.०
दक्षिण एशिया**	८.६	९.१	८.४	८.०
बंगलादेश	६.३	६.४	५.८	६.०
भारत	९.०	९.७	८.९	८.४
पाकिस्तान	७.७	६.९	६.४	६.५

* इण्डोनेशिया, मलेशिया, फिलिपिन्स र थाइल्याण्ड ।
** बंगलादेश, भारत, माल्दिभ्स, नेपाल, पाकिस्तान र श्रीलंका ।
स्रोतः वर्ल्ड इकोनोमिक आउटलुक, अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष, वासिङ्गटन डि.सी, अक्टोबर २००७ ।

तालिका २
विश्व व्यापार
(वार्षिक प्रतिशत परिवर्तन)

			प्रक्षेपण	
	२००५	२००६	२००७	२००८
विश्वको व्यापार आयतन (वस्तु र सेवा)	७.५	९.२	६.६	६.७
आयात				
विकसित अर्थतन्त्रहरू	६.१	७.४	४.३	५.०
विकासोन्मुख अर्थतन्त्रहरू	१२.१	१४.९	१२.५	११.३
निर्यात				
विकसित अर्थतन्त्रहरू	५.८	८.२	५.४	५.३
विकासोन्मुख अर्थतन्त्रहरू	११.१	११.०	९.२	९.०

स्रोत : वर्ल्ड इकोनोमिक आउटलुक, अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष, वासिङ्गटन डि.सी, अक्टोबर २००७ ।

तालिका ३
विश्व मूल्य स्थिति
(वार्षिक प्रतिशत परिवर्तन)

			प्रक्षेपण	
	२००५	२००६	२००७	२००८
पेट्रोलियम पदार्थ*	४१.३	२०.५	६.६	९.५
गैरइन्धन (non-fuel) वस्तुहरू	१०.३	२८.४	१२.२	-६.७
उपभोक्ता मूल्य				
विकसित अर्थतन्त्र	२.३	२.३	२.१	२.०
विकासोन्मुख अर्थतन्त्रहरू	५.२	५.१	५.९	५.३
विकासोन्मुख एशिया	३.६	४.०	५.३	४.४
आसियान - ४	७.३	८.२	४.०	४.२
चीन	१.८	१.५	४.५	३.९
दक्षिण एशिया	५.०	६.४	६.६	४.९
बंगलादेश	७.०	६.५	७.२	६.३
भारत	४.२	६.१	६.२	४.४
पाकिस्तान	९.३	७.९	७.८	७.०

*   संयुक्त अधिराज्यको ब्रेन्ट, दुवइ र पश्चिम टेक्सासको कच्चा पेट्रोलियम पदार्थको औसत मूल्य।
स्रोत : वर्ल्ड इकोनोमिक आउटलुक, अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष, वासिङ्गटन डि.सी, अक्टोवर २००७।

तालिका ४
समष्टिगत आर्थिक परिसूचकहरू

सि.नं.	विवरण	२०६१।६२	२०६२।६३	२०६३।६४
		परिवर्तन (प्रतिशतमा)		
१.	उत्पादक मूल्यमा			
	(क) कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (२०५७।५८को मूल्यमा)	३.१	२.८	२.५
	(ख) कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (प्रचलित मूल्यमा)	९.८	९.७	११.३
२.	कुल राष्ट्रिय उत्पादन (प्रचलित मूल्यमा)	१०.५	१०.२	११.१
३.	कुल उपभोग	१०.१	१४.२	९.५
४.	कुल लगानी	१८.४	७.८	८.६
५.	कुल राष्ट्रिय बचत	१४.५	८.८	१२.७
६.	कुल स्थिर पूँजी निर्माण	७.७	१५.२	८.०
७.	कुल गार्हस्थ बचत	८.०	-२५.०	३१.७
८.	कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय	११.१	१२.९	१०.३
९.	मुद्रा प्रदाय (M_1)	६.६	१४.२	१२.१
१०.	विस्तृत मुद्रा प्रदाय (M_2)	८.३	१५.६	१४.०
११.	कुल आन्तरिक कर्जा	१३.८	११.७	१६.७
१२.	आवधिक निक्षेप	९.२	१६.४	१४.९
१३.	कुल निर्यात	८.९	२.६	०.९
१४.	कुल आयात	९.७	१६.३	१०.३
१५.	कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति	-०.२	२७.०	०.०
१६.	सरकारी राजस्व	१२.५	३.१	२०.९
१७.	सरकारी खर्च	११.४	१२.५	२३.३
१८.	सरकारी बजेट घाटा	१२.९	१४.९	१५.९
१९.	आन्तरिक ऋण#	१४३.१	४.१	१६.२
२०.	राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क	४.५	८.०	६.४
२१.	थोकमूल्य सूचकाङ्क	७.३	८.९	९.०
	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादक मूल्य) सँगको अनुपात (प्रतिशतमा)			
१.	कुल उपभोग	८८.४	९२.१	९०.६
२.	कुल लगानी	२६.५	२६.०	२५.३
३.	कुल राष्ट्रिय बचत	२८.४	२८.२	२८.६
४.	कुल स्थिर पूँजी निर्माण	१९.९	२०.९	२०.३
५.	कुल गार्हस्थ्य बचत	११.६	७.९	९.४
६.	कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय	११६.९	१२०.३	११९.२
७.	मुद्रा प्रदाय (M_1)	१७.०	१७.५	१७.६
८.	विस्तृत मुद्रा प्रदाय (M_2)	५१.०	५३.६	५४.९
९.	कुल आन्तरिक कर्जा	३३.४	४९.९*	५०.१*
१०.	आवधिक निक्षेप	३४.०	३६.२	३७.३
११.	कुल निर्यात	१०.०	९.३	८.४
१२.	कुल आयात	२५.४	२६.९	२५.८
१३.	विदेशी विनिमय सञ्चिति	२२.०	२५.५	२२.९
१४.	सरकारी राजस्व	११.९	११.२	१२.१
१५.	सरकारी खर्च	१५.३	१५.७	१७.४
१६.	राजस्व बचत	-०.४	-१.०	-०.५
१७.	सरकारी बजेट घाटा	-२.४	-२.५	-२.६
१८.	आन्तरिक ऋण#	१.९	२.०	२.१
१९.	व्यापार सन्तलन	-१५.४	-१७.६	-१७.५
२०.	चालू खाता सन्तुलन	२.०	२.२	०.५
२१.	भुक्तानी गर्न बाँकी कुल बाह्य ऋण	३७.३	२६.२	३०.०

नगद मौज्दातमा भएको परिवर्तन समावेश ।

* कृषि विकास बैंकको एकीकृत वासलात समावेश गरिएको आधारमा ।

तालिका ५
कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत वृद्धिदर
(२०५७/५८ को मूल्यमा)

(प्रतिशतमा)

शीर्षक	वृद्धिदर		
	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४
१. **कृषि क्षेत्र**	**३.५**	**१.१**	**०.७**
कृषि तथा बन	३.४	१.०	०.६
मत्स्यपालन	७.१	९.९	३.०
२. **गैरकृषि क्षेत्र**	**२.७**	**४.६**	**३.६**
उद्योग क्षेत्र	३.०	४.३	२.२
खानी तथा उत्खनन्	६.८	७.६	६.०
औद्योगिक उत्पादन	२.६	२.०	२.२
विद्युत, ग्याँस तथा पानी	४.०	३.६	३.२
निर्माण	२.९	७.३	१.५
सेवा क्षेत्र	**२.५**	**४.७**	**४.१**
थोक तथा खुद्रा व्यापार	- ६.२	३.७	-२.६
होटल तथा रेष्टुरेन्ट	-५.४	६.०	२.८
यातायात,भण्डारण तथा सञ्चार	२.०	४.४	८.१
वित्तीय मध्यस्थता	२४.३	१६.५	८.६
रियल स्टेट, घर भाडा तथा व्यावसायिक गतिविधि	१०.०	१.१	८.६
सार्वजनिक प्रशासन र रक्षा	६.६	६.९	३.६
शिक्षा	९.८	२.७	५.६
स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	११.३	७.०	५.२
अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवा	-३.४	७.५	५.०
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादक मूल्यमा)	**३.१**	**२.८**	**२.५**

स्रोत : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

तालिका ६
कृषि उत्पादन सूचकाङ्कको वृद्धिदर

कृषि उपज	भार	२०५८/५९	२०५९/६०	२०६०/६१	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४
		प्रतिशत परिवर्तन					
खाद्य तथा अन्य बाली	**४९.४१**	**२.३**	**२.०**	**३.४**	**१.५**	**०.०**	**-३.३**
धान	२०.७५	-१.२	-०.८	७.८	-३.७	-१.९	-१२.६
मकै	६.८८	१.८	३.९	१.३	७.९	१.१	४.९
गहुँ	७.१४	८.७	६.८	३.२	४.०	-३.३	८.७
कोदो	१.३७	-०.१	०.१	०.२	२.३	०.४	-२.१
जौं	०.२२	१.०	३.०	-११.२	४.२	-५.३	१.८
आलु	४.६७	१२.१	४.०	७.३	५.८	१३.६	-१.६
उखु	१.२४	१.६	४.२	-१.६	३.१	३.६	५.६
सनपाट	०.१७	-२.४	६.५	-०.९	-४.०	१५.२	-१०.१
सुर्ती	०.०६	-५.३	-८.१	-४.३	-८.९	-९.९	-२.६
भटमास	०.१९	३.२	३.७	३.७	२.४	-१.४	१.१
दाल	४.४२	१.०	३.०	-११.२	४.२	-५.३	-५.३
अन्य	२.२९	१.४	-२.८	-२.०	५.७	-३.४	-२.७
तरकारी तथा बागबानी	**९.७१**	**५.१**	**३.६**	**५.०**	**९.३**	**५.७**	**६.७**
तरकारी	९.७०	५.१	३.६	५.०	९.३	५.७	६.७
अन्य	०.०१	-१.९	७.७	७.६	८.५	-२.५	-६.५
फलफूल तथा मसला	**७.०४**	**-१.०**	**२१.६**	**२.८**	**६.६**	**-०.८**	**५.४**
सुन्तला	०.९७	७.८	६.३	६.३	७.०	-२.४	५.०
आँप	१.५६	-२१.८	३६.१	-१८.७	२७.७	-२.४	५.०
केरा	०.४०	०.६	१.६	१.८	१.४	-२.४	५.०
स्याउ	०.४२	१.६	२.३	३.०	२.८	-२.४	५.०
मसला	१.७९	७.१	४८.७	१३.३	१.५	१.६	६.१
चिया	०.०५	१३.३	९.०	४२.१	८.२	१०.०	८.२
कफी	०.००४	५६.२	३५.३	१६.०	१४.६	२०.१	१९.३
अन्य	१.८५	२.८	२.२	२.५	२.१	-२.४	५.०
पशुजन्य तथा दुग्ध पदार्थ	**२३.२५**	**२.५**	**३.२**	**३.४**	**२.१**	**३.०**	**२.६**
भैंसीको मासु	४.४२	२.१	२.६	२.१	४.०	२.२	३.५
खसी तथा भेंडाको मासु	३.२४	१.९	२.५	२.०	२.६	२.५	४.७
दूध	१२.३६	३.१	३.२	३.०	३.४	२.९	३.०
अन्य	३.२३	१.५	५.०	८.०	-५.४	५.२	-१.८
अन्य पशुजन्य	**२.४३**	**७.०**	**०.६**	**०.९**	**१.७**	**०.३**	**३.२**
सँगुर तथा बंगूरको मासु	०.५०	२.३	०.२	-१.५	२.२	०.३	१.७
कुखुराको मासु	०.६७	६.३	४.४	७.२	-२.५	०.९	३.२
अण्डा	०.८१	६.१	३.५	३.३	२.५	१.३	२.८
हाड तथा छाला	०.३५	१८.६	-१०.३	-१०.०	८.३	-३.७	७.०
अन्य	०.१०	१.४	-३.३	-१२.९	४.०	०.६	०.६
बनजन्य	**८.०७**	**१.९**	**१.९**	**१.०**	**०.२**	**-२.५**	**१.७**
काठ	१.०९	५.८	४.४	-३.३	-२.३	-१.४	२.७
दाउरा	४.९४	१.८	२.०	२.२	-०.७	-४.३	-०.२
औषधिजन्य बस्तु	०.०२	३.४	३.५	३.०	४.४	५.४	१.१
अन्य	२.०३	०.१	०.१	०.५	३.९	१.४	५.७
समग्र सूचकांक	**१००.००**	**२.४**	**३.७**	**३.३**	**२.८**	**१.१**	**०.४**

स्रोत : केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका ७
प्रमुख औद्योगिक वस्तुहरूको उत्पादन सूचकाङ्क (समूहगत)

क.सं.	औद्योगिक वस्तुको समूह	आर्थिक वर्ष २०६०/६१=१००					
		भार प्रतिशत	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४अ	२०६२/६३	२०६३/६४
			सूचकाङ्क			*प्रतिशत परिवर्तन*	
१	**वनस्पती तेल तथा घ्यू**	**१५.७८**	**१०७.०२**	**१०८.७३**	**१०८.२४**	**१.६**	**-०.५**
	वनस्पती घ्यू	१०.०८	१०८.८२	१११.९४	१०५.३६	२.९	-५.९
	तोरीको तेल	१.९५	९७.७१	९३.०४	१०२.१८	-४.८	९.८
	भटमासको तेल	३.७४	१०७.२९	१०८.५७	११९.४७	१.२	१०.०
२	**दुग्ध पदार्थ**	**२.७७**	**१०३.४३**	**१०५.०४**	**१०६.९२**	**१.६**	**१.८**
	प्रशोधित दूध	२.७७	१०३.४३	१०५.०४	१०६.९२	१.६	१.८
३	**अन्न तथा पशु दाना**	**८.१६**	**१०५.२२**	**१०६.४६**	**११५.७८**	**१.२**	**८.८**
	चामल	४.३३	१०६.२३	१०४.८३	११२.८०	-१.३	७.६
	गहुंको पिठो	२.१९	१०६.०१	१०८.४४	११२.६१	२.३	३.८
	पशु दाना	१.६३	१०२.१०	१०८.७७	१२८.६७	६.५	१८.३
४	**अन्य खाद्य पदार्थ**	**७.९३**	**१०५.३८**	**११०.२१**	**११७.७३**	**४.६**	**६.८**
	विस्कुट	१.०४	१०८.११	११२.२५	११५.६८	३.८	३.१
	चिनी	२.९२	१०३.९३	१०६.२१	११८.२६	२.२	११.३
	चाउचाउ	२.७२	१०५.३६	११२.४३	११६.७२	६.७	३.८
	प्रशोधित चिया	१.२५	१०६.५४	११३.०४	१२०.३९	६.१	६.५
५	**पेय समूह**	**६.५९**	**१०२.४९**	**१०६.९१**	**११७.४१**	**४.३**	**९.८**
	मदिरा	२.३९	९९.६२	१०५.१८	११६.५३	५.६	१०.८
	वियर	२.९२	१०४.६८	१०८.१८	१२०.२५	३.३	११.२
	हल्का पेयपदार्थ	१.२८	१०२.८६	१०७.२३	११२.६०	४.२	५.०
६	**सुर्तिजन्य वस्तु**	**६.५३**	**१००.४६**	**९९.६८**	**१०२.६९**	**-०.८**	**३.०**
	चुरोट	६.५३	१००.४६	९९.६८	१०२.६९	-०.८	३.०
७	**लत्ता कपडा**	**५.२**	**१०५.८९**	**१११.८२**	**१२१.५५**	**५.६**	**८.७**
	धागो	३.१८	१०८.२७	११८.०८	१३१.४७	९.१	११.३
	सूती कपडा	१.२७	१०३.७०	१०३.४०	१०८.०८	-०.३	४.५
	सिन्थेटिक कपडा	०.७५	९९.४९	९९.५५	१०२.३०	०.१	२.८
८	**अन्य लत्ता कपडा**	**६.५९**	**१०६.३४**	**१०८.७४**	**१०१.३४**	**२.३**	**-६.८**
	ऊनी गलैचा	४.३२	१०५.६७	१०६.८९	९६.०७	१.२	-१०.१
	जुटका सामान	२.२७	१०७.६२	११२.२५	१११.३६	४.३	-०.८
९	**बुनेको कपडा**	**१.१८**	**१००.७२**	**९७.१३**	**८८.२५**	**-३.६**	**-९.१**
	पश्मिना	१.१८	१००.७२	९७.१३	८८.२५	-३.६	-९.१
१०	**लगाउने कपडा**	**७.१४**	**८०.४२**	**६८.१३**	**५९.३६**	**-१५.३**	**-१२.९**
	गार्मेन्ट	७.१४	८०.४२	६८.१३	५९.३६	-१५.३	-१२.९
११	**छाला र छालाका सामान**	**०.९२**	**१०६.०४**	**११०.९९**	**१२१.३७**	**४.७**	**९.४**
	प्रशोधित छाला	०.९२	१०६.०४	११०.९९	१२१.३७	४.७	९.४
१२	**काठ तथा काठका सामान**	**०.९५**	**१०२.४९**	**९८.९९**	**१००.६२**	**-३.४**	**१.६**
	चिरेको काठ	०.९५	१०२.४९	९८.९९	१००.६२	-३.४	१.६
१३	**कागज र कागजका उत्पादन**	**१.४२**	**१०५.४४**	**१०५.८८**	**११०.५७**	**०.४**	**४.४**
	कागज	१.४२	१०५.४४	१०५.८८	११०.५७	०.४	४.४
१४	**प्रकाशन, छापाखाना तथा रेकर्डिङ**	**१.५८**	**१०३.२९**	**१०५.७४**	**१०६.२७**	**२.४**	**०.५**
	पत्रपत्रिका	१.५८	१०३.२९	१०५.७४	१०६.२७	२.४	०.५
१५	**अन्य रासायानिक पदार्थ**	**१०.३४**	**१०५.०२**	**१११.६८**	**१२३.५३**	**६.३**	**१०.६**
	औषधि	७.०१	१०४.४३	१०८.९०	१२१.८७	४.३	११.९
	सावन	३.३३	१०६.२६	११७.५३	१२७.०३	१०.६	८.१
१६	**प्लाष्टिकका सामान**	**४.७५**	**१०१.२३**	**१०३.३२**	**९५.९१**	**२.१**	**-७.२**
	प्लाष्टिकका सामान	४.७५	१०१.२३	१०३.३२	९५.९१	२.१	-७.२
१७	**गैर धातु खनिजजन्य उत्पादन**	**५.३४**	**१०२.५८**	**१०७.६८**	**१०३.७०**	**५.०**	**-३.७**
	इटा टायल	२.४२	१०४.१८	१०७.४६	९४.९२	३.१	-११.७
	सिमेन्ट	२.९२	१०१.२६	१०७.८७	११०.९७	६.५	२.९
१८	**फेब्रिकेटेड धातुका समान**	**३.७**	**१०१.२९**	**१०९.८१**	**११७.३६**	**८.४**	**६.९**
	फलामको रड तथा पत्ती	३.७	१०१.२९	१०९.८१	११७.३६	८.४	६.९
१९	**धातुका उपकरण**	**१.४५**	**१०२.३०**	**१०१.६१**	**९६.९१**	**-०.७**	**-४.६**
	घरेलु धातुका सामान	१.४५	१०२.३०	१०१.६१	९६.९१	-०.७	-४.६
२०	**बिजुलीका उपकरण**	**१.६८**	**१०३.६२**	**१०८.५६**	**१०८.१४**	**४.८**	**-०.४**
	बिजुलीको तार तथा केवल	१.६८	१०३.६२	१०८.५६	१०८.१४	४.८	-३.०
	समग्र सूचकांक	**१००**	**१०२.६५**	**१०४.७४**	**१०७.३०**	**२.०**	**२.४**

अ = प्रारम्भिक अनुमान ।

स्रोत : केन्द्रीय तथ्यांक विभाग ।

तालिका ८
राष्ट्रिय शहरी क्षेत्रको उपभोक्ता मूल्य सूचकांक (वस्तुगत)
वार्षिक औसत
(आधार वर्ष २०५२।५३ = १००)

उपभोग्य वस्तुहरू	भार	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४*	प्रतिशत परिवर्तन	
	%	१	२	३	२/१	३/२
कुल सूचकाङ्क	**१००.००**	**१६१.८**	**१७४.७**	**१८५.९**	**८.०**	**६.४**
खाद्य तथा पेय पदार्थ	**५३.२०**	**१५४.७**	**१६६.८**	**१७८.८**	**७.८**	**७.२**
अन्न तथा अन्नबाट बनेका परिकार	१८.००	१४५.१	१६४.६	१७५.१	१३.४	६.४
चामल	(१४.१६)	१४२.४	१६३.६	१६८.१	१४.९	२.८
दाल	२.७३	१३१.६	१५०.४	१७५.९	१४.३	१७.०
तरकारी तथा फलफूल	७.८९	१४६.९	१५३.८	१७०.८	४.७	११.१
मरमसला	१.८५	१४६.५	१४९.१	१८२.६	१.८	२२.५
मासु, माछा तथा फुल	५.२१	१६८.५	१७४.८	१८६.३	३.७	६.६
दूध तथा दुग्ध पदार्थ	४.०५	१५१.१	१५८.१	१६९.९	४.६	७.५
तेल तथा घ्यू	३.०७	१५०.८	१४७.४	१५७.३	-२.३	६.७
चिनी तथा चिनीजन्य पदार्थ	१.२१	१५४.६	१६३.७	१५२.०	५.९	-७.१
पेय पदार्थ	२.२८	१६५.०	१८०.७	१८८.१	९.५	४.१
रेष्टुराँको खाना	६.९१	१९२.६	२०४.०	२१०.७	५.९	३.३
गैरखाद्य वस्तु तथा सेवा	**४६.८**	**१७०.१**	**१८३.९**	**१९४.१**	**८.१**	**५.५**
लत्ता कपडा तथा तयारी लुगा	८.९२	१४१.५	१४५.४	१४८.६	२.८	२.२
कपडा	(२.२८)	१३०.७	१३३.७	१३५.६	२.३	१.४
तयारी लुगा	(५.७५)	१४०.५	१४४.६	१४७.९	२.९	२.३
जुत्ता	२.२	१३३.९	१३७.८	१४३.५	२.९	४.१
घरायसी सामान तथा सेवा	१४.८७	१७८.१	२००.९	२१५.४	१२.८	७.२
हाउस फर्निसिङ्ग एण्ड हाउसहोल्ड गुड्स	३.५	१३५.९	१४१.४	१४८.७	४.०	५.२
घर भाडा	४.१९	१५१.६	१५८.४	१६५.२	४.५	४.३
सरसफाई	१.२६	१४१.८	१४४.६	१५९.२	२.०	१०.१
इन्धन, बत्ती तथा पानी	(५.९२)	२३०.३	२७७.६	३०१.५	२०.५	८.६
यातायात तथा सञ्चार	४.०३	१९८.२	२३२.८	२५४.८	१७.५	९.५
औषधि तथा व्यक्तिगत हेरचाह	८.०३	१७२.१	१७६.५	१८१.०	२.६	२.५
शिक्षा, शैक्षिक सामाग्री तथा मनोरंजन	७.०९	१९०.१	२००.०	२११.८	५.२	५.९
सूर्ति तथा सूर्तिजन्य पदार्थ	१.६६	१५६.२	१६३.१	१७३.१	४.४	६.१
पेट्रोलीयम पदार्थ	२.७१	३०९.८	४०४.४	४४९.०	३०.५	११.०
अन्य वस्तु तथा सेवा	९७.२९	१५७.८	१६८.५	१७८.८	६.८	६.१
शहरी क्षेत्रको उपभोक्ता मूल्य सुचकाङ्क -काठमाडौ उपत्यका						
कुल सूचकाङ्क	१००.०	१५७.६	१६७.८	१७८.०	६.५	६.१
खाद्य तथा पेय पदार्थ	५१.५	१५१.८	१५९.५	१६९.४	५.१	६.२
गैर खाद्य बस्तु तथा सेवा	४८.५	१६३.८	१७६.७	१८७.२	७.९	५.९
पेट्रोलीयम पदार्थ	३.०४	२९६.९	३८१.४	४१८.३	२८.५	९.७
अन्यवस्तु तथा सेवा	९६.९६	१५३.२	१६१.१	१७०.५	५.२	५.८
शहरी क्षेत्रको उपभोक्ता मूल्य सुचकाङ्क -तराई						
कुल सूचकाङ्क	१००.०	१६३.८	१७७.९	१८९.९	८.६	६.७
खाद्य तथा पेय पदार्थ	५५.०	१५५.०	१६९.५	१८२.८	९.४	७.८
गैर खाद्य बस्तु तथा सेवा	४५.०	१७४.५	१८८.१	१९८.६	७.८	५.६
पेट्रोलीयम पदार्थ	२.५४	३११.४	४०६.९	४५१.५	३०.७	११.०
अन्यवस्तु तथा सेवा	९७.४६	१५९.९	१७१.९	१८३.१	७.५	६.५
शहरी क्षेत्रको उपभोक्ता मूल्य सुचकाङ्क -पहाड						
कुल सूचकाङ्क	१००.०	१६३.५	१७७.५	१८८.२	८.६	६.०
खाद्य तथा पेय पदार्थ	१००.०	१५८.८	१७१.५	१८३.४	८.०	६.९
गैर खाद्य बस्तु तथा सेवा	१००.०	१६८.८	१८४.२	१९३.७	९.१	५.२
पेट्रोलीयम पदार्थ	१००.०	३२७.१	४३५.७	४९२.७	३३.२	१३.१
अन्यवस्तु तथा सेवा	१००.०	१५९.६	१७१.३	१८०.९	७.३	५.६

तालिका ९
राष्ट्रिय थोक मूल्य सूचकांक (वस्तुगत)
वार्षिक औसत
(२०५६।५७ = १००)

समूह/उपसमूहहरू	भार प्रतिशतमा	२०६१/६२ १	२०६२/६३ २	२०६३/६४* ३	प्रतिशत परिवर्तन २/१	 ३/२
कुल सूचकाङ्क	**१००.०**	***१२३.३***	***१३४.३***	***१४६.४***	**८.९**	**९.०**
कृषिसम्बन्धी वस्तुहरू	**४९.६**	**११८.५**	**१३०.२**	**१४५.३**	**९.९**	**११.६**
खाद्यान्न वस्तुहरू	१६.६	१०२.४	११९.०	१३१.९	१६.२	१०.८
नगदे वाली	६.१	१४७.३	१५९.४	१८३.०	८.२	१४.८
दलहन	३.८	११८.७	१३६.४	१६४.२	१४.९	२०.४
फलफूल तथा तरकारी	११.२	११४.७	१२०.७	१३१.७	५.२	९.१
मसलाहरू	१.९	१०२.०	१०८.५	१३२.५	६.४	२२.१
पशुजन्य उत्पादन	१०.०	१३४.८	१४३.८	१५५.०	६.७	७.८
स्वदेशमा उत्पादित औद्योगिक वस्तुहरू	**२०.४**	**१२१.६**	**१२६.०**	**१३६.७**	**३.६**	**८.५**
खाद्यजन्य वस्तुहरू	६.१	११२.०	११६.४	१२५.९	३.९	८.२
पेय तथा सुर्तीजन्य वस्तुहरू	५.७	१२२.२	१२८.२	१३५.२	४.९	५.५
निर्माण सामग्री	४.५	१४५.९	१४९.१	१७२.३	२.२	१५.६
अन्य	४.१	१०८.५	१११.९	११५.९	३.१	३.६
आयातित वस्तुहरू	**३०.०**	**१३२.३**	**१४६.५**	**१५४.७**	**१०.७**	**५.६**
पेट्रोलियम वस्तुहरू तथा कोईला	५.४	१९६.२	२४४.५	२६७.३	२४.६	९.३
रासायनिक मल तथा रासायनिक वस्तुहरू	२.५	१४३.१	१६२.१	१६९.५	१३.३	४.६
यातायातका साधन तथा मेशिनरी वस्तुहरू	७.०	११७.३	१२५.३	१२८.२	६.८	२.३
इलेक्ट्रिक तथा इलेक्ट्रोनिक वस्तुहरू	१.९	९६.७	९६.२	९५.६	-०.५	-०.६
औषधि	२.७	१०८.३	१११.७	११३.५	३.१	१.६
कपडाजन्य वस्तुहरू	३.१	११३.२	१११.२	११०.७	-१.८	-०.४
अन्य वस्तुहरू	७.४	१२२.२	१३०.४	१४१.५	६.७	८.५

* अपरिष्कृत ।

स्रोत : नेपाल राष्ट्र बैंक ।

तालिका १०
मौद्रिक सर्भेक्षण
(असार मसान्त)

(रू. करोडमा)

	२०६२	२०६३	२०६३[कृ]	२०६४[अ]	रकम परिवर्तन		प्रतिशत परिवर्तन	
					२०६२/६३	२०६३/६४	२०६२/६३	२०६३/६४
१. खुद वैदेशिक सम्पत्ति	१०,७७४.२	१३,९४३.९	१३,९४३.९	१३,१८८.९	२,५५९.८[1]	५८८.४[2]	२३.८	४.२
१.१ वैदेशिक सम्पत्ति	१३,०९१.७	१६,६१०.२	१६,६१०.२	१६,५६९.३	३,५१८.५	-४०.९	२६.९	-०.२
१.२ वैदेशिक निक्षेप	२,१५५.७	२,५०८.८	२,५०८.८	२,८२४.७	३५३.१	३१५.९	१६.४	१२.६
१.३ अन्य वैदेशिक दायित्व	१६१.८	१५७.४	१५७.४	५५५.७	-४.३	३९८.२	-२.७	२५३.०
२. खुद आन्तरिक सम्पत्ति	१९,२६९.८	२०,७९७.०	२०,७३८.५	२६,३४३.१	२,१३८.३[1]	४,२६१.३[2]	११.१	२०.५
२.१ कुल आन्तरिक कर्जा	२८,०२४.०	३०,२०६.९	३२,२६८.३	३६,०५५.८	२,१८२.९	३,७९८.५	७.८	११.७
कुल आन्तरिक कर्जा*	२८,०२४.०	३१,३११.६	३२,२६८.४	३७,६५८.२	३,२८७.६	५,४००.९	११.७	१६.७
(क) सरकारलाई गएको खुद कर्जा	६,३८९.४	७,०५६.७	७,०९७.०	७,८३४.४	६६७.३	७४८.४	१०.४	१०.४
सरकारलाई गएको कुल कर्जा	६,३८९.४	७,०५६.७	७,०९७.०	८,१४६.६	६६७.३	१,०४९.६	१०.४	१४.८
सरकारी निक्षेप	-	-	-	३१२.२	-	३०१.२	-	-
(ख) गैरवित्तीय सरकारी संस्थानहरूमाथिको दावी	६५६.६	४४६.१	४५६.१	५११.५	-२१०.५	५५.४	-३२.१	१२.१
(ग) वित्तीय संस्थाहरूमाथिको दावी	१,२७६.३	१,२७२.०	३५८.२	३६२.२	-४.३	४.०	-०.३	१.१
सरकारी	१,२७३.१	१,२६६.०	१८०.८	१७१.३	-७.०	-९.५	-०.६	-५.३
गैरसरकारी	३.२	५.९	१७७.४	१९०.९	२.७	१३.६	८५.२	७.६
(घ) निजी क्षेत्रमाथिको दावी	१९,७०१.७	२१,४३२.१	२४,३५७.०	२७,३४७.७	१,७३०.४	२,९९०.७	८.८	१२.३
निजी क्षेत्रमाथिको दावी*	१९,७०१.७	२२,५३६.८	२४,३५७.०	२८,९५०.१	२,८३५.१	४,५९३.१	१४.४	१८.९
२.२ खुद अमौद्रिक दायित्व	८,७५४.२	९,४०८.७	११,५२९.९	९,७१२.७	४४.५[1]	-४६२.८[2]	०.५	-४.१
खुद अमौद्रिक दायित्व*	८७५४.२	१०५१३.४	११५२९.९	११३१५.०	११४९.२	११३९.६	१३.१	९.८
३. विस्तृत मुद्रा प्रदाय (एम२)	३०,०४४.०	३४,७४२.२	३४,६८२.४	३९,५३२.१	४,६९८.१	४,८४९.७	१५.६	१४.०
३.१ मुद्रा प्रदाय (एम१)	१०,०२०.६	११,४३८.९	११,३०६.१	१२,६६९.०	१,४१८.२	१,३६३.०	१४.२	१२.१
मुद्रा	६,८७८.४	७,७९२.६	७,७७८.०	८,३५१.६	९१४.२	५७३.५	१३.३	७.४
चल्ती निक्षेप	३,१४२.२	३,६४६.२	३,५२८.०	४,३१७.४	५०४.१	७८९.४	१६.०	२२.४
३.२ आवधिक निक्षेप	२०,०२३.४	२३,३०३.३	२३,३७६.३	२६,८६३.०	३,२७९.९	३,४८६.७	१६.४	१४.९
४. सञ्चित मुद्रा	९,६५३.९	११,०८९.८	११,०८९.८	११,९३४.२	१,४३५.९	८४४.४	१४.९	७.६
५. संकुचित मुद्राप्रदाय गुणक (एम१)	१.०३८	१.०३१	१.०२०	१.०६२	०.०	०.०	-०.६	४.१
६. विस्तृत मुद्राप्रदाय गुणक (एम२)	३.११२	३.१३३	३.१२७	३.३१२	०.०	०.@	०.०	५.९

अ अपरिष्कृत ।

कृ कृषि विकास बैंक लिमिटेडको एकीकृत वासलात समावेश ।

१. विनिमयदर परिवर्तन नाफा रू. ६०९.९ करोड समायोजन गरी ।

२. विनिमयदर परिवर्तन घाटा रू. १३४३.४ करोड समायोजन गरी ।

* २०६३ असारमा नेपाल बैंक लिमिटेडले अपलेखन गरेको रू ११.०५ अर्ब (रू. ३६२.९२ करोड साँवा र रू ७४१.७४ करोड ब्याज) र २०६३ असोजमा नेपाल बैंक लिमिटेडले गरेको रू. २.८७ अर्ब (रू ८२.१७ करोड साँवा र रू २०४.७६ करोड ब्याज) तथा मंसिरमा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकले अपलेखन गरेको रू १३.१५ अर्ब (रू ४०५.५२ करोड साँवा र रू ९०९.९३ करोड ब्याज) लाई समावेश गरिएको ।

तालिका ११
सरकारी वित्त स्थिति[१]
(नगद प्रवाहको आधारमा)

(रू. करोडमा)

शीर्षक	रकम			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४*	२०६२/६३	२०६३/६४
विनियोजित खर्च	**९२८०.१**	**१०४०२.३**	**१२७७६.९**	**१२.१**	**२२.८**
चालू खर्च	५९९८.४	६५४१.५	७४६२.६	९.१	१४.१
पूँजीगत खर्च	१७८९.१	२२०३.३	३४२६.२	२३.१	५५.५
क. आन्तरिक साधन/स्रोत र ऋण	१७६१.७	१९०८.३	२८१२.५	८.३	४७.४
ख. वैदेशिक अनुदान	२७.४	२९५.०	६१३.७	९७६.९	१०८.१
साँवा भुक्तानी	१३५३.६	१४२६.८	१६७६.२	५.४	१७.५
अन्य (फ्रीज)	१३९.०	२३०.७	२११.९	६५.९	-८.१
खर्च नभई बाँकी रहेको सरकारी मौज्दात	**२४२.०**	**२३८.६**	**२४४.५**	**-१.४**	**२.५**
चालू खर्च	९६.६	८३.५	४८.६	-१३.६	-४१.८
पूँजीगत खर्च	१४५.२	१५४.८	१९५.५	६.७	२६.३
साँवा भुक्तानी	०.३	०.३	०.५	३.३	४५.२
यथार्थ खर्च	**९०३८.१**	**१०१६३.७**	**१२५३२.४**	**१२.५**	**२३.३**
चालू खर्च	५९०१.८	६४५८.१	७४१४.०	९.४	१४.८
पूँजीगत खर्च	१६४४.०	२०४८.५	३२३०.७	२४.६	५७.७
साँवा भुक्तानी	१३५३.३	१४२६.५	१६७५.७	५.४	१७.५
अन्य (फ्रीज)	१३९.०	२३०.७	२११.९	६५.९	-८.१
साधन स्रोत (स्थानीय निकाय हिसाबबाहेक)	**७६०८.६**	**८५२०.९**	**१०६५६.१**	**१२.०**	**२५.१**
राजस्व	७०१२.३	७२२८.२	८७७१.२	३.१	२१.३
वैदेशिक अनुदान	५२४.६	८८८.५	१२७५.०	६९.४	४३.५
गैरबजेटरी आय, खुद	७५.४	१३०.५	४९७.४	७३.१	२८१.३
अन्य आय #	१.०	-६०.२	२.२	-६४३७.९	-१०३.७
भी.ए.टी.	-४.७	१७.१	-१३.९	-४६५.६	-१८१.१
स्थानीय निकाय हिसाव	-	३१६.८	१२४.१	-	-६०.८
न्यून (-) बचत (+)	**-१४२९.५**	**-१६४२.८**	**-१८७६.३**	**१४.९**	**१४.२**
न्यून व्यहोर्ने स्रोतहरू	**१४२९.५**	**१६४२.८**	**१८७६.३**	**१४.९**	**१४.२**
आन्तरिक ऋण	१२०८.६	१२५८.२	१४३३.९	४.१	१४.०
आन्तरिक ऋण (अधिविकर्ष र अन्य वाहेक)	८९३.८	११८३.४	१७८९.२	३२.४	५१.२
क. ट्रेजरी बिल्स	५४७.१	१०८३.४	१२०५.२	९८.०	११.२
ख. विकास ऋणपत्र	३००.०	७५.०	५५०.०	-७५.०	६३३.३
ग. राष्ट्रिय बचतपत्र	२१.७	०.०	०.०	-१००.०	-
घ. नागरिक बचतपत्र	२५.०	२५.०	३४.१	०.०	३६.३
ङ. अधिविकर्ष+	२६२.३	१०७.१	-३१२.३	-५९.२	-३९१.५
च. अन्य@	५२.५	-३२.३	-४३.१	-१६१.६	३३.४
वैदेशिक ऋण	२२१.०	३८४.६	४४२.४	७४.०	१५.०

१ = नेपाल राष्ट्र बैंकको रेकर्डअनुसार।

= गा.वि.स./न.पा./जि.वि.स. लाई वितरण भएको रकममध्ये खर्च नभई बाँकी रहेको रकम परिवर्तन।

\+ = ऋणात्मक चिन्ह (-) ले बचत जनाउँछ।

@ = नेपाल सरकारको कारोबारबाट आर्जित व्याज तथा अन्य।

* = अनुमान

तालिका १२
नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण

(रू करोडमा)

सि. नं.	ऋणपत्रहरू तथा स्वामित्व	रकम			रकम परिवर्तन		प्रतिशत परिवर्तन	
		२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४*	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६२/६३	२०६३/६४
१	**ट्रेजरी बिल्स**	५१३८.३	६२९७.०	७४४४.५	११५८.७	११४७.५	२२.६	१८.२
	क. बैंकिंग क्षेत्र	५०४२.५	६०८५.५	७२३८.०	१०४३.०	११५२.५	२०.७	१८.९
	अ. नेपाल राष्ट्र बैंक	१०९२.४	९२०.९	१३७६.९	-१७१.४	४५६.०	-१५.७	४९.५
	आ. वाणिज्य बैंकहरू	३९५०.२	५१६४.६	५८६१.२	१२१४.४	६९६.६	३०.७	१३.५
	ख. गैरबैंकिङ्ग क्षेत्र	९५.८	२११.५	२०६.५	११५.७	-५.०	१२०.९	-२.४
२	**विकास ऋणपत्र**	१९९९.९	१७९५.९	१९१७.७	-२०४.०	१२१.८	-१०.२	६.८
	क. बैंकिङ्ग क्षेत्र	९६२.३	७७९.०	७७९.९	-१८३.४	०.९	-१९.१	०.१
	अ. नेपाल राष्ट्र बैंक	१५१.९	१५१.९	१५१.९	०.०	०.०	०.०	०.०
	आ. वाणिज्य बैंकहरू	८१०.५	६२७.१	६२८.०	-१८३.३	०.९	-२२.६	०.१
	ख. गैरबैंकिङ्ग क्षेत्र	१०३७.६	१०१७.०	११३७.८	-२०.६	१२०.९	-२.०	११.९
३	**राष्ट्रिय बचतपत्र**	६५७.७	३८७.७	१५१.७	-२७०.०	-२३६.०	-४१.१	-६०.९
	क. बैंकिङ्ग क्षेत्र	२३.१	२५.४	२८.०	२.३	२.५	९.९	९.९
	अ. नेपाल राष्ट्र बैंक	२३.१	२५.४	२८.०	२.३	२.५	९.९	९.९
	आ. वाणिज्य बैंकहरू	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	-	-
	ख. गैरबैंकिङ्ग क्षेत्र	६३४.५	३६२.२	१२३.७	-२७२.३	-२३८.५	-४२.९	-६५.८
४	**नागरिक बचतपत्र**	१४२.९	१६७.९	१३९.१	२५.०	-२८.८	१७.५	-१७.१
	क. बैंकिङ्ग क्षेत्र	५.०	५.५	६.३	०.६	०.७	११.५	१३.३
	नेपाल राष्ट्र बैंक	५.०	५.५	६.३	०.६	०.७	११.५	१३.३
	ख. गैरबैंकिङ्ग क्षेत्र	१३७.९	१६२.४	१३२.८	२४.४	-२९.५	१७.७	-१८.२
५	**विशेष ऋणपत्र**	३४५.४	३४७.०	२७७.३	१.६	-६९.६	०.५	-२०.१
	क. बैंकिङ्ग क्षेत्र	९४.५	९४.५	९४.५	०.०	०.०	०.०	०.०
	वाणिज्य बैंकहरू	९४.५	९४.५	९४.५	०.०	०.०	०.०	०.०
	ख. गैरबैंकिङ्ग क्षेत्र	२५०.९	२५२.५	१८२.९	१.६	-६९.६	०.६	-२७.६
	जसमध्ये ड्युटी ड्र-ब्याक	१०३.६	१०५.२	३५.५	१.६	-६९.६	१.५	-६६.२
६	**छोटो अवधिको कर्जा तथा सापट**	२६२.३	१०७.१	-३१२.३	-१५५.२	-४१९.४	-५९.२	-३९१.५
	नेपाल राष्ट्र बैंक	२६२.३	१०७.१	-३१२.३	-१५५.२	-४१९.४	-५९.२	-३९१.५
७	**कुल जम्मा**	८५४६.५	९१०२.६	९६१८.१	५५६.१	५१५.५	६.५	५.७
	क. बैंकिङ्ग क्षेत्र	६३८९.७	७०९७.०	७८३४.४	७०७.३	७३७.४	११.१	१०.४
	अ. नेपाल राष्ट्र बैंक	१५३४.६	१२१०.९	१२५०.७	-३२३.८	३९.९	-२१.१	३.३
	आ. वाणिज्य बैंकहरू	४८५५.१	५८८६.१	६५८३.६	१०३१.१	६९७.५	२१.२	११.८
	ख. गैरबैंकिङ्ग क्षेत्र	२१५६.८	२००५.६	१७८३.८	-१५१.२	-२२१.८	-७.०	-११.१

- अनुमान

तालिका १३
वैदेशिक व्यापार स्थिति*

(रू. करोडमा)

विवरण	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४अ	प्रतिशत परिवर्तन	
				२०६२/६३	२०६३/६४
कुल निर्यात	५८७०.६	६०२३.४	६०७९.६	२.६	०.९
भारतमा	३८९१.७	४०७१.५	४१८७.५	४.६	२.८
अन्य देशहरूमा	१९७८.९	१९५१.९	१८९२.१	-१.४	-३.१
कुल आयात	**१४९४७.४**	**१७३७८.०**	**१९१७०.९**	**१६.३**	**१०.३**
भारतबाट	८८६७.६	१०७१४.३	११७७४.०	२०.८	९.९
अन्य देशहरूबाट	६०७९.८	६६६३.७	७३९६.८	९.६	११.०
व्यापार सन्तुलन	**-९०७६.८**	**-११३५४.६**	**-१३०९१.३**	**२५.१**	**१५.३**
भारतसँग	-४९७५.९	-६६४२.८	-७५८६.६	३३.५	१४.२
अन्य देशहरूसँग	-४१००.९	-४७११.८	-५५०४.७	१४.९	१६.८
कुल व्यापार	**२०८१७.९**	**२३४०१.४**	**२५२५०.५**	**१२.४**	**७.९**
भारतसँग	१२७५९.२	१४७८५.८	१५९६१.५	१५.९	८.०
अन्य देशहरूसँग	८०५८.७	८६१५.७	९२८८.९	६.९	७.८

* : भन्सार तथ्यांकमा आधारित

अ : अपरिष्कृत

तालिका १४
अन्य मुलुकतर्फ निर्यात भएका प्रमुख वस्तुहरू

(रू. करोडमा)

		२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४अ	प्रतिशत परिवर्तन	
					२०६२/६३	२०६३/६४
(क)	**प्रमुख वस्तुहरू**	**१४८२.४**	**१५२४.१**	**१३४८.७**	**२.८**	**-११.५**
१	हस्तकलाका सामानहरू (काष्ठ तथा धातु)	६४.४	४३.१	१९.६	-३३.१	-५४.५
२	जडीबुटी	५.५	१.९	४.०	-६५.३	१०७.९
३	नेपाली कागज तथा त्यसबाट निर्मित वस्तु	२४.०	२५.७	१९.१	७.२	-२५.८
४	भुसे तील	०.०	०.७	०.९	०.०	२५.७
५	पश्मिनाका तयारी वस्तु	१०५.०	१५७.८	९३.१	५०.३	-४१.०
६	दाल	१०.७	१९.२	४८.८	८०.०	१५४.६
७	तयारी पोशाक	६१२.५	६२०.४	५२०.६	१.३	-१६.१
८	छालाका तयारी वस्तु	३.०	१.४	११.१	-५२.३	६७१.५
९	सुनचांदीका गहना	३६.३	२८.२	३२.५	-२२.२	१५.२
१०	छाला	२३.६	३१.०	२७.६	३१.६	-११.२
११	चिया	१०.७	१०.८	११.५	०.८	६.६
१२	गलैंचा	५८६.९	५८३.९	५६०.०	-०.५	-४.१
(ख)	**अन्य**	**४९६.५**	**४२७.८**	**५४३.५**	**-१३.८**	**२७.०**
	कुल जम्मा (क + ख)	**१९७८.९**	**१९५१.९**	**१८९२.१**	**-१.४**	**-३.१**

अ : अपरिष्कृत

स्रोत : नेपाल राष्ट्र बैंक

तालिका १५
शोधनान्तर स्थिति

(रू. करोडमा)

विवरण	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४[अ]	प्रतिशत परिवर्तन २०६२/६३	प्रतिशत परिवर्तन २०६३/६४
(क) चालू खाता	**११५४.५**	**१४२२.५**	**३४९.६**	**२३.२**	**-७५.४**
निर्यात, एफ.ओ.बी.	५९९५.६	६१४८.२	६२९०.१	२.५	२.३
तेल	०.०	०.०	०.०	-	-
अन्य	५९९५.६	६१४८.२	६२९०.१	२.५	२.३
आयात, एफ.ओ.बी.	-१४५७१.८	-१७१५४.१	-१८७४५.१	१७.७	९.३
तेल	-२६६५.४	-३३६५.७	-३३५४.९	२६.३	-०.३
अन्य	-११९०६.५	-१३७८८.४	-१५३९०.३	१५.८	११.६
व्यापार सन्तुलन	**-८५७६.२**	**-११००५.८**	**-१२४५५.१**	**२८.३**	**१३.२**
खुद सेवा आय	**-२०३.४**	**-६८१.८**	**-८३७.७**	**२३५.२**	**२२.९**
सेवा आय	२६००.२	२६४७.०	३२०७.९	१.८	२१.२
यात्रा	१०४६.४	९५५.६	१०१२.५	-८.७	६.०
अन्यत्र नपरेको सरकारी आय	६८०.५	७४४.२	१२३३.६	९.४	६५.८
अन्य	८७३.३	९४७.२	९६१.७	८.५	१.५
सेवा भुक्तानी	-२८०३.६	-३३२८.८	-४०४५.६	१८.७	२१.५
यातायात	-१०६०.२	-१२५९.२	-१४५५.७	१८.८	१५.६
यात्रा	-९६९.२	-११९६.१	-१५७८.५	२३.४	३२.०
अन्य	-७७४.२	-८७३.५	-१०११.४	१२.८	१५.८
व्यापार तथा सेवा क्षेत्रको सन्तुलन	**-८७७९.६**	**-११६८७.७**	**-१३२९२.८**	**३३.१**	**१३.७**
खुद आय	**१६३.७**	**४९५.६**	**७४३.२**	**२०२.८**	**५०.०**
आय प्राप्ति	७७५.२	११४३.२	१४५०.१	४७.५	२६.८
आय भुक्तानी	-६११.५	-६४७.७	-७०६.९	५.९	९.१
व्यापार, सेवा तथा आय सन्तुलन	**-८६१६.०**	**-१११९२.१**	**-१२५४९.६**	**२९.९**	**१२.१**
खुद ट्रान्सफर	**९७७०.४**	**१२६१४.६**	**१२८९९.२**	**२९.१**	**२.३**
ट्रान्सफर आय	१०१३१.०	१३०८६.२	१३३१९.७	२९.२	१.८
अनुदान	२१०७.२	१८८५.१	१८२१.८	-१०.५	-३.४
निजी क्षेत्रको विप्रेषण	६५५४.१	९७६८.९	१००१४.५	४९.०	२.५
पेन्सन	१२५०.२	१२००.८	१२९३.७	-४.०	७.७
अन्य	२१९.५	२३१.५	१८९.७	५.५	-१८.०
ट्रान्सफर भुक्तानी	-३६०.६	-४७१.६	-४२०.५	३०.८	-१०.८
(ख) पूँजी खाता (पूँजी ट्रान्सफर)	**१५७.४**	**३१०.७**	**४४५.०**	**९७.४**	**४३.२**
जम्मा (क+ख)	**१३११.८**	**१७३३.२**	**७९४.६**	**३२.१**	**-५४.२**
(ग) वित्तीय खाता (समूह ङ बाहेक)	**-२५५३.७**	**-१३२.५**	**-२३६.२**	**-९४.८**	**७८.३**
प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी आप्रवाह	१३.६	-४७.०	३६.२	-४४५.४	-१७७.१
पोर्टफोलियो लगानी	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अन्य लगानी सम्पत्ति	-२१८६.३	-१४००.९	-१०६९.०	-३५.९	-२३.७
व्यापारिक साख	-३२.४	-१६३.०	-५१२.८	४०३.२	२१४.७
अन्य	-२१५३.९	-१२३७.९	-५५६.२	-४२.५	-५५.१
अन्य लगानी दायित्व	-३८१.०	१३१५.४	७९६.६	-४४५.३	-३९.४
व्यापारिक साख	-४४८.९	९२३.३	१७२.८	-३०५.७	-८१.३
ऋण	७४.४	५२.७	१४५.६	-२९.२	१७६.३
सरकार	१३०.०	७०.४	२१५.१	-४५.९	२०५.६
ऋण प्राप्ती	७२५.४	७६९.१	९६९.०	६.०	२६.०
साँवा भुक्तानी	-५९५.३	-६९८.७	-७५३.९	१७.४	७.९
अन्य क्षेत्र	-५५.६	-१७.७	-६९.५	-६८.२	२९३.२
करेन्सी तथा डिपोजिट	-६.५	३३९.५	४७८.२	-५३१४.४	४०.९
राष्ट्र बैंक	४.६	-११.७	०.२	-३५२.२	-१०२.१
वाणिज्य बैंक	-११.१	३५१.१	४७८.०	-३२५४.६	३६.१
अन्य दायित्व	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
जम्मा (क+ख+ग)	**-१२४१.९**	**१६००.७**	**५५८.४**	**-२२८.९**	**-६५.१**
(घ) विविध पूँजी तथा भुलचूक	**१८०९.६**	**१२९८.५**	**५०८.२**	**-२८.२**	**-६०.९**
जम्मा (क+ख+ग+घ)	**५६७.७**	**२८९९.२**	**१०६६.६**	**४१०.७**	**-६३.२**
(ङ) रिजर्भ तथा सम्बन्धित शीर्षक	**-५६७.७**	**-२८९९.२**	**-१०६६.६**	**४१०.७**	**-६३.२**
रिजर्भ सम्पत्ति	-६४६.२	-२८९९.२	-१३३९.०	३४८.६	-५३.८
नेपाल राष्ट्र बैंक	-३२५.१	-२१२९.७	-१०९४.३	५५५.०	-४८.६
वाणिज्य बैंक	-३२१.१	-७६९.५	-२४४.७	१३९.७	-६८.२
आई.एम.एफ. कर्जा उपयोग	७८.५	०.०	२७२.४	-१००.०	-
खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा परिवर्तन (-वृद्धि)	**-५७४.२**	**-२५५९.८**	**-५८८.४**	**३४५.८**	**-७७.०**

अ : अपरिष्कृत

स्रोत : नेपाल राष्ट्र बैंक

तालिका १६
कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति

(रू. करोडमा)

	असार मसान्त			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०६२	२०६३	२०६४अ	२०६२/६३	२०६३/६४
नेपाल राष्ट्र बैंक	**१०४४२.४**	**१३१९६.८**	**१२९६०.६**	**२६.४**	**-१.८**
परिवर्त्य	१००८२.४	१२४१४.७	१२३७३.५	२३.१	-०.३
अपरिवर्त्य	३६०.०	७८२.०	५८७.१	११७.२	-२४.९
वाणिज्य बैंक	**२५४७.३**	**३३०६.५**	**३५५०.०**	**२९.८**	**७.४**
परिवर्त्य	२३१५.५	३१७९.१	३१६८.१	३७.३	-०.३
अपरिवर्त्य	२३१.८	१२७.५	३८१.९	-४५.०	१९९.६
कुल संचिति	**१२९८९.६**	**१६५०३.३**	**१६५१०.६**	**२७.०**	**०.०**
परिवर्त्य	१२३९७.९	१५५९३.८	१५५४१.६	२५.८	-०.३
अपरिवर्त्य	५९१.८	९०९.५	९६९.०	५३.७	६.५

अ : अपरिष्कृत

तालिका १७
शेयर बजार परिसूचक

		आर्थिक वर्ष		
क्र.सं	विवरण	२०६१।६२	२०६२।६३	२०६३।६४
१	सूचीकृत कम्पनीको संख्या	१२५	१३५	१३५
२	सूचीकृत कम्पनीको चुक्ता पूँजी (रू करोडमा)	१६६७.१	१९९५.८	२१७४.६
३	कुल बजार पूँजीकरण (रू करोडमा)	६१३६.६	९६७६.३	१८६३०
४	वार्षिक कारोवार रकम (रू करोडमा)	४५०.८	३४५.२	८३६
५	कारोवार भएको दिन	२३६	२२८	२३२
६	कारोवार भएको कम्पनी संख्या	१०२	११०	११६
७	कारोवार संख्या	१०६२४६	९७३७४	१२०५१०
८	सूचीकृत शेयर संख्या (हजारमा)	१९४६७३	२२६५४०	२४३५०४
९	कारोवार भएको शेयर संख्या (हजारमा)	१८४३३.५	१२२२१.९	१८१४७
१०	चुक्ता पूँजी/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात (प्रतिशत)	३.८	३.१	३.०
११	कारोवार रकम र चुक्ता पूँजी अनुपात (प्रतिशत)	२६.९	१७.३	३८.४
१२	कारोवार रकम/बजार पूँजीकरण अनुपात (प्रतिशत)	७.३	३.५६	४.४९
१३	बजार पूँजीकरण/गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात (प्रतिशत)	१०.४	१५.०	२५.९
१४	नेप्से परिसूचक (कारोवार बन्द हुँदा)	२८६.६	३८६.८	६८३.९५

स्रोत : नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज लिमिटेड ।

तालिका १८
वाणिज्य बैंकहरूको सम्पत्ति र दायित्वको विवरण
(असार मसान्त)

(रू. करोडमा)

					रकम परिवर्तन		प्रतिशत परिवर्तन	
	२०६२	२०६३	२०६३[क]	२०६४[अ]	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६२/६३	२०६३/६४
१. कुल निक्षेप	२५,०४६.५	२९,०४२.८	२८,९९७.६	३३,४४५.३	३,९९६.३	४,४४७.७	१६.०	१५.३
१.१ चल्ती निक्षेप	३,४१२.०	३,६८९.८	३,५७१.६	४,२६९.२	२७७.८	६९७.६	८.१	१९.५
(क) स्वदेशी	२,८६७.४	३,२३०.६	३,११२.४	३,७५७.६	३६३.३	६४५.१	१२.७	२०.७
(ख) विदेशी	५४४.६	४५९.२	४५९.२	५११.६	-८५.५	५२.५	-१५.७	११.४
१.२ बचत निक्षेप	१३,००१.४	१५,१५७.३	१५,१७१.१	१७,४६३.४	२,१५६.०	२,२९२.३	१६.६	१५.१
(क) स्वदेशी	१२,३९१.८	१४,५६३.९	१४,५७७.७	१६,८३२.०	२,१७२.१	२,२५४.४	१७.५	१५.५
(ख) विदेशी	६०९.६	५९३.४	५९३.४	६३१.३	-१६.२	३७.९	-२.७	६.४
१.३ मुद्धति निक्षेप	८,४१३.७	९,९४७.५	१०,००६.८	११,४०३.२	१,५३३.८	१,३९६.४	१८.२	१४.०
(क) स्वदेशी	७,४१२.२	८,४९१.३	८,५५०.६	९,७२१.५	१,०७९.०	१,१७०.९	१४.६	१३.७
(ख) विदेशी	१,००१.५	१,४५६.२	१,४५६.२	१,६८१.७	४५४.८	२२५.५	४५.४	१५.५
१.४ मार्जिन निक्षेप	२१९.४	२४८.१	२४८.१	३०९.५	२८.७	६१.४	१३.१	२४.७
२. नेपाल राष्ट्र बैंकबाट सापटी	१७२.४	३२.९	३२.९	१८७.१	-१३९.५	१५४.२	-८०.९	४६८.४
३. वैदेशिक दायित्व	२.८	०.८	०.८	१६२.८	-२.०	१६२.१	-७२.१	२१०३५.२
४. अन्य दायित्व	८,८४१.६	८,६९५.२	१०,५६५.२	१०,१७८.३	-१४६.४	-३८६.९	-१.७	-३.७
४.१ पूँजी कोष	९७२.४	१,०५७.२	१,७०५.०	२,००१.७	८४.८	२९६.७	८.७	१७.४
४.२ जगेडा कोषहरू	१,४७७.७	९४६.७	९७४.६	४३३.१	-५३१.१	-५४१.६	-३५.९	-५५.६
४.३ अन्य दायित्व	६,३९१.५	६,६९१.३	७,८८५.६	७,७४३.५	२९९.९	-१४२.१	४.७	-१.८
अन्य दायित्व*	८,८४१.६	९,५६२.१	१०,५६५.२	११,७८०.७	७२०.५	१,२१५.४	८.१	११.५
सम्पत्ति = दायित्व	३४,०६३.३	३७,७७१.६	३९,५९६.५	४३,९७३.५	३,७०८.४	४,३७७.०	१०.९	११.१
५. तरल कोषहरू	५,०२२.३	६,१६७.१	६,१८१.७	६,५२०.१	१,१४४.९	३३८.४	२२.८	५.५
५.१ नगद मौज्दात	४७७.३	५९०.९	६०५.४	७३६.०	११३.६	१३०.५	२३.८	२१.६
५.२ नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्दात	२,०२३.४	२,२९०.७	२,२९०.७	२,२८६.८	२६७.३	-३.९	१३.२	-०.२
५.३ विदेशी मुद्रा मौज्दात	३७.५	३९.९	३९.९	४५.४	२.४	५.५	६.५	१३.७
५.४ विदेशमा रहेको मौज्दात	२,४०४.५	३,१४०.२	३,१४०.२	३,३९३.३	७३५.७	२५३.१	३०.६	८.१
५.५ मार्गस्थ रकम	७९.६	१०५.४	१०५.४	५८.६	२५.९	-४६.९	३२.५	-४४.४
६. कर्जा तथा लगानी	२६,०८६.७	२८,६९७.०	३०,७५८.४	३४,०३५.५	२,६१०.३	३,२७७.१	१०.०	१०.७
कर्जा तथा लगानी*	२६,०८६.७	२८,६९७.०	३०,७५८.४	३५,६३७.९	२,६१०.३	४,८७९.५	१०.०	१५.९
६.१ सरकारमाथिको दाबी	४,८५५.१	५,८४५.९	५,८८६.२	६,५८५.०	९९०.९	६९८.८	२०.४	११.९
६.२ गैरवित्तीय सरकारी संस्थानमाथिको दाबी	६५५.८	४४५.२	४५५.२	५१०.६	-२१०.५	५५.४	-३२.१	१२.२
६.३ वित्तीय संस्थामाथिको दाबी	१,१४३.६	१,१६८.१	२५४.३	२९२.५	२४.५	३८.२	२.१	१५.०
सरकारी	१,१४३.६	१,१६८.१	८२.९	१०५.५	२४.५	२२.६	०	२७.३
गैरसरकारी	-	-	१७१.४	१८७.०	-	१५.६	-	९.१
६.४ निजी क्षेत्रमाथिको दाबी	१९,३२७.०	२१,१११.३	२४,०३६.२	२६,५३६.१	१,७८४.३	२,४९९.९	९.२	१०.४
निजी क्षेत्रमाथिको दाबी*	१९,३२७.०	२२,२१५.९	२४,०३६.२	२८,१३८.४	२,८८८.९	४,१०२.३	१४.९	१७.१
(क) साँवा	१५,४८०.३	१७,५०२.१	१९,८२१.५	२३,१९४.९	२,०२१.८	३,३७३.४	१३.१	१७.०
साँवा*	१५,४८०.३	१७,८६५.१	१९,८२१.५	२३,६८२.६	२,३८४.७	३,८६१.१	१५.४	१९.५
(ख) ब्याज	३,८४६.७	३,६०९.१	४,२१४.७	३,३४१.२	-२३७.५	-८७३.५	-६.२	-२०.७
ब्याज*	३,८४६.७	४,३५०.९	४,२१४.७	४,४५५.८	५०४.२	२४१.२	१३.१	५.७
६.५ खरिद र डिस्काउण्ट गरेको विदेशी बिल	१०५.३	१२६.४	१२६.४	१११.३	२१.२	-१५.२	२०.१	-१२.०
७. अन्य सम्पत्ति	२,९५४.२	२,९०७.५	२,६५६.४	३,४१८.०	-४६.८	७६१.६	-१.६	२८.७

अ अपरिष्कृत

कृ कृषि विकास बैंक लिमिटेडको एकीकृत वासलात समावेश।

* २०६३ असारमा नेपाल बैंक लिमिटेडले अपलेखन गरेको रू ११.०५ अर्ब (रू. ३६२.९२ करोड साँवा र रू ७४१.७४ करोड ब्याज) र २०६३ असोजमा नेपाल बैंक लिमिटेडले गरेको रू. २.८७ अर्ब (रू ८२.१७ करोड साँवा र रू २०४.७६ करोड ब्याज) तथा मंसिरमा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकले अपलेखन गरेको रू १३.१५ अर्ब (रू ४०५.५२ करोड साँवा र रू ९०९.९३ करोड ब्याज) लाई समावेश गरिएको छ।

तालिका १९
विकास बैंकहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रू करोडमा)

	विवरण	असार मसान्त			प्रतिशत परिवर्तन**
		२०६२	२०६३*	२०६४[अ]	२०६३।६४
स्रोत					
	पूँजी कोष	४७५.४९	२७९.५	४१७.८	४९.५
	निक्षेप	३३९५.७८	८७९.१	१५६१.९	७७.७
	सापटी	५११.७८	१६३.४	२२७.२	३९.०
	अन्य	१५०६.५६	७०.१	२९५.६	३२१.७
	नाफा नोक्सान हिसाब	-१०८.११	११.५	२६.८	१३३.०
	साधन = उपयोग	५७८१.५	१४०३.६	२५२९.३	८०.२
उपयोग					
	तरल कोष	४५६.५	२३८.५	३७८.३	५८.६
	लगानी	१९९.१	६८.५	१५७.१	१२९.३
	कर्जा तथा सापटी	२९८९.३७	८६५.९	१६०९.५	८५.९
	अन्य	२१३३.४८	१०१.५	१५३.६	५१.३
	नाफा नोक्सान हिसाब	३.०४	१२९.२	२३०.८	७८.६

* २०६३ देखि कृषि विकास बैंकबाहेक ।
** कृषि विकास बैंकको कारण एक वर्षको प्रतिशत परिवर्तन मात्र दिइएको ।
अ = अपरिष्कृत ।

तालिका २०
वित्त कम्पनीहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रू करोडमा)

	विवरण	असार मसान्त			प्रतिशत परिवर्तन	
		२०६२	२०६३	२०६४अ	२०६२।६३	२०६३।६४
स्रोत						
	पूँजी कोष	३०२.२	४३१.०	५२९.४	४२.६	२२.८
	निक्षेप	२२३४.१	२७३१.६	३४४०.२	२२.३	२५.९
	सापटी	९९.१	११५.५	३८४.८	१६.५	२३३.२
	अन्य	३१७.३	५४९.२	८२७.७	७३.१	५०.७
	नाफा नोक्सान हिसाब	९१.०	५६.८	१२१.५	-३७.६	११३.९
	साधन = उपयोग	३०४३.७	३८८४.१	५३०३.६	२७.६	३६.५
उपयोग						
	तरल कोष	३९०.५	५३९.४	७८४.५	३८.१	४५.४
	लगानी	२४१.१	२७४.५	४५३.९	१३.९	६५.४
	कर्जा तथा सापटी	२१२२	२७०५.७	३५३०.४	२७.५	३०.५
	अन्य	२८९.८	३५४.४	४७४.३	२२.३	३३.८
	नाफा नोक्सान हिसाब	०	१०.१	६०.५		४९९.०

अ = अपरिष्कृत

तालिका २१
लघु वित्त संस्थाहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रू करोडमा)

	विवरण	असार मसान्त			प्रतिशत परिवर्तन	
		२०६२	२०६३	२०६४ अ	२०६२।६३	२०६३।६४
स्रोत						
	पूँजी कोष	७४.०	८३.०	१०६.०	१२.३	२७.७
	निक्षेप	७४.९	९३.३	१०१.४	२४.५	८.८
	सापटी	३४०.३	५३२.५	७१८.७	५६.५	३५.०
	अन्य	१३१.९	९८.९	१२१.३	-२५.०	२२.७
	नाफा नोक्सान हिसात्र	९.१	१२.०	८.५	३२.३	-२८.९
	साधन = उपयोग	६३०.०	८१९.६	१०५५.९	३०.१	२८.८
उपयोग						
	तरल कोष	६४.८	१३२.५	१७४.६	१०४.४	३१.८
	लगानी	१५१.६	१६७.२	२३५.१	१०.३	४०.६
	कर्जा तथा सापटी	३५३.८	४३०.२	५५७.९	२१.६	२९.७
	अन्य	३८.९	६७.५	७०.७	७३.५	४.७
	नाफा नोक्सान हिसाब	२०.९	२२.१	१७.७	५.८	-१९.७

अ = अपरिष्कृत

तालिका २२
सीमित बैंकिङ्ग कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रू करोडमा)

	विवरण	असार मसान्त			प्रतिशत परिवर्तन	
		२०६२	२०६३	२०६४ अ	२०६२।६३	२०६३।६४
स्रोत						
	पूंजी कोष	२७.८	३२.४	३५.५	१६.५	९.६
	निक्षेप	१७२.४	२०१.२	२५४.५	१६.७	२६.५
	सापटी	४.६	७.१	१४.०	५४.३	९७.२
	अन्य	३६.७	४०.७	४८.१	१०.९	१८.२
	नाफा नोक्सान हिसाव	-०.५	६.३	६.९	-१३६०.०	९.५
	साधन = उपयोग	२४१.०	२८७.७	३५९.०	१९.४	२४.८
उपयोग						
	तरल कोष	४२.४	४९.३	४९.०	१६.३	-०.६
	लगानी	१४.२	१६.२	१७.८	१४.१	९.९
	कर्जा तथा सापटी	१४३.१	१६४.६	२२३.०	१५.०	३५.५
	अन्य	४१.३	५५.४	६९.३	३४.१	२५.१

अ = अपरिष्कृत

तालिका २३
बीमा कम्पनीहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रू करोडमा)

विवरण	असार मसान्त		रकम परिवर्तन	प्रतिशत परिवर्तन
	२०६३[अ]	२०६४[अ]	२०६३।६४	२०६३।६४
स्रोत				
चुक्तापूंजी	१६८.०	१६८.०	०	०.०
जगेडा कोष	१९१९.२	२४६९.०	५४९.८	२८.६
अन्य दायित्व	४३४.६	५६१.२	१२६.६	२९.१
जम्मा स्रोत = उपयोग	**२५२१.८**	**३१९८.२**	**६७६.४**	**२६.८**
उपयोग				
बैंक तथा नगद मौज्दात	२१२.५	२२५.६	१३.१	६.२
लगानी	१९३१.८	२४६२.९	५३१.१	२७.५
स्थिर सम्पत्ति	१४०.०	१८६.४	४६.४	३३.१
अन्य सम्पत्ति	२३७.५	३२३.३	८५.८	३६.१

अ = अपरिष्कृत

स्रोत : बीमा समिति

तालिका २४
कर्मचारी संचयकोषको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रू करोडमा)

विवरण	असार मसान्त		रकम परिवर्तन	प्रतिशत परिवर्तन
	२०६३	२०६४ अ	२०६३।६४	२०६३।६४
स्रोत				
संचयकोष	४८१४.०	५४३८.०	६२४.०	१३.०
जगेडा कोष	२९४.०	३१६.०	२२.०	७.५
अन्य दायित्व तथा व्यवस्था	२५५.०	२४३.०	-१२.०	-४.७
जम्मा स्रोत = उपयोग	**५३६३.०**	**५९९७.०**	**६३४.०**	**११.८**
ऋण तथा लगानी	४९५४.०	५६००.०	६४६.०	१३.०
संचयकर्ता सापटी	२१४२.०	२४९२.०	३४९.९	१६.३
बैंक मुद्धती निक्षेप	१८५२.०	२०६३.६	२११.८	११.४
सरकारी ऋणपत्र	४२३.१	५४४.३	१२१.२	२८.७
परियोजना कर्जा	४९७.९	४५७.५	-४०.४	-८.१
शेयर लगानी	३९.१	४२.६	३.५	८.८
अन्य सम्पत्ति	४०९.०	३९७.०	-१२.०	-२.९

अ = अपरिष्कृत

स्रोत : कर्मचारी संचयकोष

तालिका २५
नागरिक लगानी कोषको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रू करोडमा)

साधनको श्रोत	असार मसान्त			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०६२	२०६३ अ	२०६४ प्र	२०६२/६३	२०६३/६४
१. चुक्ता पूँजी तथा जगेडा कोष	८.६	११.५	११.५	३३.७	०.०
२. सङ्कलित कोष	५२६.९	६७१.६	७७१.०	२७.५	१४.८
३. सापटी	०.०	०.०	०.०		
४. अन्य दायित्व	४७.७	४१.७	६०.०	-१२.६	४३.९
स्रोत = उपयोग	५८३.२	७२४.८	८४२.५	२४.३	१६.२
साधनको उपयोग					
१. तरल सम्पत्ति	६९.२	८६.४	१३३.०	२४.९	५३.९
२. लगानी	३६१.६	५१३.६	५५१.०	४२.०	७.३
३. कर्जा तथा सापटी	१०१.४	७३.४	९९.०	-२७.६	३४.९
४. अन्य सम्पत्ति	५१.०	५१.४	५९.५	०.८	१५.८

अ = अपरिष्कृत।

प्र = प्रक्षेपित।

स्रोत : नागरिक लगानी कोष

अनुसूची १.१

वित्तीय कारोवार गर्न स्वीकृति प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको नामावली
(२०६४ असार मसान्त)

(क) वाणिज्य बैंकहरू

(रू. लाखमा)

क.सं.	नाम	केन्द्रीय कार्यालय	सञ्चालन मिति	चुक्तापूँजी
१.	नेपाल बैंक लिमिटेड	धर्मपथ, काठमाडौं	१९९४।७।३०	३८०४
२.	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक&	सिंहदरवार, काठमाडौं	२०२२।१०।१०	११७२३
३.	कृषि विकास बैंक& @	रामशाहपथ, काठमाडौं	२०२४।११।७	७५२८०
४.	नविल बैंक लिमिटेड	कान्तिपथ, काठमाडौं	२०४१।३।२९	४९१७
५.	नेपाल इन्भेष्टमेण्ट बैंक लिमिटेड	दरवारमार्ग, काठमाडौं	२०४२।११।२६	८०१४
६.	स्टाण्डर्ड चार्टर्ड बैंक नेपाल लिमिटेड	नयाँबानेश्वर, काठमाडौं	२०४३।१०।१६	४१३३
७.	हिमालयन बैंक लिमिटेड	ठमेल, काठमाडौं	२०४९।१०।५	८१०८.१
८.	नेपाल एस.वि.आई. बैंक लिमिटेड	हात्तिसार, काठमाडौं	२०५०।३।२३	६४७८
९.	नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड	नयाँबानेश्वर, काठमाडौं	२०५०।२।२३	७१९८.५
१०.	एभरेष्ट बैंक लिमिटेड	लाजिम्पाट, काठमाडौं	२०५१।७।१	५१८०
११.	बैंक अफ काठमाण्डु लिमिटेड	कमलादी, काठमाडौं	२०५१।११।२८	६०३१
१२.	नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लिमिटेड	सिद्धार्थनगर, रूपन्देही	२०५३।६।२८	६९९१
१३.	नेपाल इण्डष्ट्रियल एण्ड कमर्सियल बैंक लिमिटेड	विराटनगर, मोरङ्ग	२०५५।४।५	६६००
१४.	लुम्बिनी बैंक लिमिटेड	नारायणगढ, चितवन	२०५५।४।१	६०००
१५.	माछापुच्छ्रे बैंक लिमिटेड	पृथ्वीचोक, पोखरा	२०५७।६।१७	८२१७
१६.	कुमारी बैंक लिमिटेड	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०५७।१२।२१	७५००
१७.	लक्ष्मी बैंक लिमिटेड	आदर्शनगर, वीरगञ्ज	२०५८।१२।२१	७२९७
१८.	सिद्धार्थ बैंक लिमिटेड	कमलादी, काठमाडौं	२०५९।९।९	६०००
१९.	ग्लोबल बैंक लिमिटेड&	पर्सा, वीरगञ्ज	२०६३।९।१८	५१००
२०.	सिटीजनस् बैंक इन्टरनेशनल लिमिटेड&	कमलादी, काठमाडौं	२०६४।१।७	५६००

(ख) विकास बैकहरू

(रू. लाखमा)

क.सं.	नाम	केन्द्रीय कार्यालय	सञ्चालन मिति	चुक्तापूँजी
१.	नेपाल औद्योगिक विकास निगम	दरवारमार्ग, काठमाडौं	२०१६।३।१	४१५८.२
२.	नेपाल विकास बैंक लिमिटेड	कमलादी, काठमाडौं	२०५५।१०।१७	१६००
३.	उद्यम विकास बैंक लिमिटेड&	नारायणगढ, चितवन	२०५५।११।१०	१५०
४.	मालिका विकास बैंक लिमिटेड&	धनगढी, कैलाली	२०५६।७।२५	३५०
५.	सिद्धार्थ विकास बैंक लिमिटेड	बुटवल, रूपन्देही	२०५५।९।१४	५००
६.	डेभलपमेण्ट क्रेडिट बैंक लिमिटेड	कमलादी, काठमाडौं	२०५७।१०।१०	२६८८
७.	युनाइटेड विकास बैंक लिमिटेड&	जितपुर, बारा	२०५८।१२।३	३५०
८.	नेपाल घरेलु तथा साना उद्योग विकास बैंक लिमिटेड&	हेरिटेज प्लाजा, काठमाडौं	२०५८।३।५	११२०
९.	नारायणी औद्योगिक विकास बैंक लिमिटेड	रत्ननगर, चितवन	२०५८।७।१	२००
१०.	पश्चिमाञ्चल विकास बैंक लिमिटेड	महेन्द्रपार्क, रूपन्देही	२०५९।११।१८	५२५
११.	सहयोगी विकास बैंक लिमिटेड	जनकपुर	२०६०।७।४	२००
१२.	पशुपति विकास बैंक लिमिटेड&	बनेपा, काभ्रे	२०६०।९।१७	२९०
१३.	कर्णाली विकास बैंक लिमिटेड &	नेपालगञ्ज, बांके	२०६०।१०।२२	२०४
१४.	त्रिवेणी विकास बैंक लिमिटेड &	नारायणगढ, चितवन	२०६१।४।११	३५०
१५.	अन्नपूर्ण विकास बैंक लिमिटेड	बनेपा, काभ्रे	२०६१।५।७	६००
१६.	भृकुटी विकास बैंक लिमिटेड &	शंकरनगर, रूपन्देही	२०६१।५।३	२४०

१७.	सुभेक्षा विकास बैंक लिमिटेड	नारायणगढ, चितवन	२०६१।५।२९	२३९
१८.	बागेश्वरी विकास बैंक लिमिटेड	नेपालगञ्ज, बांके	२०६१।७।३	३००
१९.	सानिमा विकास बैंक लिमिटेड	कमलपोखरी, काठमाडौं	२०६१।८।११	३२००
२०.	गौरीशंकर वित्तीय संस्था लिमिटेड	कावासोती, नवलपरासी	२०६१।८।१४	१८३
२१.	गोरखा विकास बैंक लिमिटेड	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०६१।८।१६	३२००
२२.	गण्डकी विकास बैंक लिमिटेड	न्यूरोड, पोखरा	२०६१।१०।६	५००
२३.	इन्फ्रास्ट्रक्चर डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड&	बनेपा, काभ्रे	२०६२।१।१६	५६०
२४.	विजनेश डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	पोखरा	२०६२।१।२७	६००
२५.	विराटलक्ष्मी विकास बैंक लिमिटेड&	विराटनगर, मोरङ्ग	२०६२।१।२८	३००
२६.	एक्सेल डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड&	विर्तामोड, झापा	२०६२।४।६	१४०
२७.	वेस्टर्न डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड &	दाङ, घोराही	२०६२।५।३०	१०८
२८.	हिमचुली विकास बैंक लिमिटेड	महेन्द्रपुल, पोखरा	२०६२।७।२१	३००
२९.	अरनिको विकास बैंक लिमिटेड &	धुलिखेल, काभ्रेपलाञ्चोक	२०६३।३।२२	१५४
३०.	नेपाल डेभलपमेन्ट एण्ड इम्प्लोईमेन्ट प्रोमोशन बैंक लिमिटेड&	कमलादी, काठमाडौं	२०६३।४।१	१९२०
३१.	क्लिन इनर्जी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड&	सितापाइला, काठमाडौं	२०६३।५।२२	१६३२
३२.	मितेरी विकास वित्तीय संस्था लिमिटेड&	महेन्द्रपथ-५, धरान	२०६३।६।२७	१५८
३३.	तिनाउ विकास वित्तीय संस्था लिमिटेड&	संगमपथ, बुटवल	२०६३।६।२७	२१०
३४.	गैडाकोट विकास वित्तीय संस्था लिमिटेड&	नवलपरासी, गैडाकोट	२०६३।९।३	१४०
३५	मुक्तिनाथ विकास बैंक लिमिटेड&	पुतलीबजार, स्याङ्जा	२०६३।९।३	१३०
३६	सेवा विकास बैंक लिमिटेड&	बुटवल	२०६३।११।१३	१२०
३७	कन्काई विकास बैंक लिमिटेड&	दमक, झापा	२०६४।१।२१	१४०
३८	पब्लिक डेभलपमेन्ट फाइनान्सियल इन्स्टिच्युशन लिमिटेड&	वीरगञ्ज , पर्सा	२०६४।२।२४	३००

(ग) वित्त कम्पनीहरू

(रू. लाखमा)

क्र.सं.	नाम	केन्द्रीय कार्यालय	सञ्चालन मिति	चुक्तापूँजी
१.	नेपाल आवास विकास वित्त कम्पनी लिमिटेड	नयाँबानेश्वर, काठमाडौं	२०४९।४।१९	६३८.२१
२.	नेपाल फाइनान्स एण्ड सेभिंग्स कम्पनी लिमिटेड	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०४९।९।२२	३००
३.	एन.आइ.डि.सी.क्यापिटल मार्केट लिमिटेड	कमलमोखरी, काठमाडौं	२०४९।११।२८	७४९.४१
४.	नेशनल फाइनान्स लिमिटेड	न्युरोड, काठमाडौं	२०५०।१।२५	१०४५.७७
५.	अन्नपूर्ण फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	चिप्लेढुङ्गा, पोखरा	२०५०।६।१४	१६८०
६.	नेपाल शेयर मार्केट् एण्ड फाइनान्स लिमिटेड	रामशाहपथ, काठमाडौं	२०५०।७।३	१६००
७.	पिपल्स फाइनान्स लिमिटेड	त्रिपुरेश्वर, काठमाडौं	२०५१।१।२	६६३.९४
८.	मर्केण्टाइल फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड&	आदर्शनगर, वीरगञ्ज	२०५१।७।२४	१८०
९.	काठमाडौं फाइनान्स लिमिटेड	डिल्लीबजार, काठमाडौं	२०५१।७।२४	३३०
१०.	हिमालय फिनान्स एण्ड सेभिंग्स कम्पनी लिमिटेड&	सुन्धारा, काठमाडौं	२०५१।७।२५	४८०
११.	युनियन फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	दरवारमार्ग, काठमाडौं	२०५१।८।२६	७२५.१
१२.	नारायणी फाइनान्स लिमिटेड	भरतपुर, चितवन	२०५१।११।२४	५०१.१
१३.	गोरखा फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	काठमाडौं	२०५१।११।२८	३००
१४.	पश्चिमाञ्चल फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	मिलनचोक १०, बुटवल	२०५१।१२।२६	५५६.६
१५.	नेपाल हाउजिङ एण्ड मर्चेण्ट फाइनान्स लिमिटेड	डिल्लीबजार, काठमाडौं	२०५१।१२।२८	६५३.४
१६.	युनिभर्सल फाइनान्स लिमिटेड	कान्तिपथ, काठमाडौं	२०५२।१।१४	५००.१
१७.	सम्झना फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	बनेपा, काभ्रे	२०५२।१।२०	२२१.६५
१८.	गुडविल फाइनान्स लिमिटेड	डिल्लीबजार, काठमाडौं	२०५२।२।१	५००
१९.	सिद्धार्थ फाइनान्स लिमिटेड	सिद्धार्थनगर, भैरहवा	२०५२।२।११	५२०
२०.	श्रीइन्भेष्टमेण्ट एण्ड फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	डिल्लीबजार, काठमाडौं	२०५२।२।१८	५६०
२१.	लुम्बिनी फाइनान्स एण्ड लिजिङ कम्पनी लिमिटेड	ठमेल, काठमाडौं	२०५२।३।१२	६००
२२.	इन्वेष्टा फाइनान्स लिमिटेड&	आर्दशनगर, वीरगञ्ज	२०५२।४।१	२४०

२३.	यती फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	बैंकरोड, हेटौडा	२०५२।४।१	३१२.५
२४.	स्टेण्डर्ड फाइनान्स लिमिटेड	कमलपोखरी, काठमाडौं	२०५२।४।१	६६०
२५.	एस फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	कान्तिपथ, काठमाडौं	२०५२।४।३०	३२००
२६.	इण्टरनेशनल लिजिङ एण्ड फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	नयाँबानेश्वर, काठमाडौं	२०५२।७।१४	१२००
२७.	महालक्ष्मी फाइनान्स लिमिटेड	अलखिया, वीरगञ्ज	२०५२।८।१५	६६०
२८.	ललितपुर फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	ललितपुर	२०५२।८।२८	५०६.२५
२९.	भाजुरत्न फाइनान्स एण्ड सेभिंग्स कम्पनी लिमिटेड	कान्तिपथ, काठमाडौं	२०५२।९।२५	३५०
३०.	युनाइटेड फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	दरवारमार्ग, काठमाडौं	२०५२।१०।१२	६००
३१.	जनरल फाइनान्स लिमिटेड	चाबहिल, काठमाडौं	२०५२।१०।१८	२४२
३२.	नेपाल श्रीलंका मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड	दरवारमार्ग, काठमाडौं	२०५२।१०।२१	१३००
३३.	मर्चेण्ट फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड&	न्युरोड, काठमाडौं	२०५२।११।१४	२१२.८
३४.	एल्पीक एभरेष्ट फाइनान्स लिमिटेड	काठमाडौं मल, काठमाडौं	२०५३।४।१	७७९.८६
३५.	नेपाल मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड	दरवारमार्ग, काठमाडौं	२०५३।९।११	१९९५.४१
३६.	नवदुर्गा फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	इताछें, भक्तपुर	२०५३।१०।२७	३९५.५
३७.	जानकी फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	जनकपुर, धनुषा	२०५३।११।२४	४००
३८.	पोखरा फाइनान्स लिमिटेड	पोखरा	२०५३।१२।३	६००
३९.	सेन्ट्रल फाइनान्स लिमिटेड	कुपण्डोल, ललितपुर	२०५४।१।२	४८०
४०.	प्रिमियर फिनान्स कम्पनी लिमिटेड	मानभवन, ललितपुर	२०५४।२।२६	२८८
४१.	अरूण फाइनान्स एण्ड सेभिंग्स कम्पनी लिमिटेड &	पुतलीबजार-९, धरान	२०५४।५।१	११०
४२.	मल्टीपरपस सेभिंग्स एण्ड इन्भेष्टमेण्ट कम्पनी लिमिटेड&	राजविराज, सप्तरी	२०५५।१।२	३०
४३.	बुटवल फाइनान्स लिमिटेड	अमरपथ, बुटवल, रूपन्देही	२०५५।३।७	६३२.५०
४४.	सृजना फाइनान्स लिमिटेड	लाहान, सिराहा	२०५६।८।२८	१०५
४५.	नेपाल बंगलादेश फाइनान्स एण्ड लिजिङ कम्पनी लिमिटेड	मेनरोड, विराटनगर	२०५६।१।५	५००.४८
४६.	ओम फाइनान्स लिमिटेड	न्युरोड-९, पोखरा	२०५७।६।१	७००
४७.	कस्मिक मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	दरवारमार्ग, काठमाडौं	२०५७।८।५	७५०.५
४८.	वर्ल्ड मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	पो.व.नं.४४, हेटौडा	२०५८।४।२६	६००
४९.	क्यापिटल मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड	बत्तीसपुतली,काठमाडौं	२०५८।१०।१९	१६१०
५०.	क्रिष्टल फाइनान्स लिमिटेड&	बागदरवार, काठमाडौं	२०५८।११।१	३५०
५१.	रोयल मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड	दरवारमार्ग, काठमाडौं	२०५८।११।२	५५०
५२.	गुहेश्वरी मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड	जावलाखेल, ललितपुर	२०५९।२।३०	५५०
५३.	पाटन फाइनान्स कं.लिमिटेड	मानभवन, ललितपुर	२०५९।३।९	५००
५४.	किष्ट मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड	कमलपोखरी, काठमाडौं	२०५९।११।९	२०००
५५.	फेवा फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	चिप्लेढुङ्गा, पोखरा	२०६०।१।१७	५००
५६.	एभरेष्ट फाइनान्स लिमिटेड	नारायणपथ, सिद्धार्थनगर	२०६०।३।१८	२००
५७.	वीरगञ्ज फाइनान्स लिमिटेड	आर्दशनगर, वीरगञ्ज	२०६०।६।११	६६०
५८.	प्रुडेन्सीयल वित्तीय संस्था लिमिटेड	डिल्लीबजार, काठमाडौं	२०६१।२।२४	५००
५९.	आइ. सि. एफ. सि. वित्तीय संस्था लिमिटेड	भाटभटेनी, काठमाडौं	२०६१।३।३१	५०५.८
६०.	आई. एम. ई. वित्तीय संस्था लिमिटेड	कान्तिपथ, काठमाडौं	२०६२।३।१७	८२५
६१.	सगरमाथा मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स कं.लिमिटेड&	मानभवन, ललितपुर	२०६२।५।१३	३००
६२.	शिखर वित्तीय संस्था लिमिटेड &	थापाथली, काठमाडौं	२०६२।५।३०	३००
६३.	सिभिल मर्चेन्ट वित्तीय संस्था लिमिटेड	कुलेश्वर, काठमाडौं	२०६२।६।२	५००
६४.	प्रभु वित्तीय संस्था लिमिटेड&	कान्तिपथ, काठमाडौं	२०६२।११।४	८५०.२०
६५.	ईम्पेरीयल फाइनान्सियल इन्स्टिच्युशन लिमिटेड	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०६२।११।२४	५००
६६.	कुवेर मर्चेन्ट वित्तीय संस्था लिमिटेड&	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०६२।१२।११	२७५
६७.	नेपाल एक्सप्रेस फाइनान्स लिमिटेड	बुटवल, रूपन्देही	२०६३।१।२१	५००
६८.	भ्याली फाइनान्स लिमिटेड&	महाराजगञ्ज, काठमाडौं	२०६३।१।२८	२७५
६९.	सेती वित्तीय संस्था लिमिटेड&	कैलाली, टिकापुर	२०६३।२।४	५१

७०.	हामा फाइनान्सियल इन्स्टिच्युशन लिमिटेड&	त्रिपुरेश्वर, काठमाडौं	२०६३।३।२	३१५
७१.	रिलायबल इन्भेष्टमेन्ट वित्तीय संस्था लिमिटेड&	बागदरवार, काठमाडौ	२०६३।६।८	५७७.५
७२.	लर्डवुद्ध फाइनान्सियल इन्स्टिच्युशन लिमिटेड&	न्यूरोड, काठमाडौं	२०६३।८।३	३५०
७३.	एपि फाइनान्सियल इन्स्टिच्युशन लिमिटेड&	लेखनाथ चोक, कास्की	२०६४।१।१२	१४०
७४	नमस्ते वित्तिय संस्था लिमिटेड&	घोराही, दाङ	२०६४।३।२५	५१

(घ) लघुवित्त विकास बैंकहरू

(रू. लाखमा)

क.सं	नाम	केन्द्रीय कार्यालय	सञ्चालन मिति	चुक्तापूँजी
१.	पूर्वाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेड &	विराटनगर, मोरङ्ग	२०४९।११।१७	६००
२.	सुदूरपश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेड&	धनगढी, कैलाली	२०४९।११।१७	५८५
३.	पश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेड &	बुटवल, रूपन्देही	२०५१।१२।२८	६००
४.	मध्यपश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेड &	नेपालगञ्ज, बाँके	२०५१।१२।२८	६००
५.	मध्यमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेड &	जनकपुर, धनुषा	२०५३।३।२४	६००
६.	निर्धन उत्थान बैंक लिमिटेड	सिद्धार्थनगर, भैरहवा	२०५५।१२।३०	३२९
७.	रूरल माइक्रो फाइनान्स डेभलपमेण्ट सेन्टर &	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०५६।८।२०	२५००
८.	डिप्रोक्स विकास बैंक	रत्ननगर, चितवन	२०५८।३।१९	१७४
९.	छिमेक विकास बैंक लिमिटेड	मकवानपुर, हेटौडा	२०५८।८।२५	३००
१०.	स्वावलम्बन विकास बैंक	जनकपुर, धनुषा	२०५८।१०।१	२००
११.	साना किसान विकास बैंक लिमिटेड &	तीनकूने, काठमाडौं	२०५८।११।२	११९८
१२.	नेरूडे वित्तीय संस्था लिमिटेड&	विराटनगर	२०६४।३।१	१००

(ढ) सहकारी संस्था (सीमित बैंकिङ्ग कारोवारमात्र)

(रू. लाखमा)

क.सं.	नाम	केन्द्रीय कार्यालय	सञ्चालन मिति	चुक्तापूँजी
१.	नवजीवन सहकारी संस्था लिमिटेड	धनगढी	२०५०।८।३०	१६९.७५
२.	सगुन सहकारी संस्था लिमिटेड	क्षेत्रपाटी, काठमाडौं	२०५१।६।२३	११८.५८
३.	नेपाल सहकारी वित्तीय संस्था लिमिटेड	नयाँबानेश्वर, काठमाडौं	२०५१।९।१५	१९९.५२
४.	द सहारा लोन, सेविङ एण्ड इन्भेष्टमेण्ट कोअपरेटिभस् सोसाइटी	मलंगवा, सर्लाही	२०५२।१।२	२९२.४५
५.	विन्दवासिनी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड	खोपासी, काभ्रे	२०५२।३।७	१३८.३३
६.	महिला सहकारी संस्था लिमिटेड	टेकु, काठमाडौं	२०५२।६।११	१२५.६०
७.	नेपाल वहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेड	झापा	२०५२।९।१०	१८९.६७
८.	राजश्री सेभिंग्स एण्ड इन्भेष्टमेण्ट कोअपरेटिभ सोसाइटी लिमिटेड	मलंगवा, सर्लाही	२०५२।११।७	२२८.३५
९.	सहकारी वित्तीय विकास संस्था लिमिटेड	नेपालगञ्ज	२०५३।३।२	७९.५६
१०.	श्री मनकामना सहकारी संस्था लिमिटेड	काभ्रे, बनेपा	२०५३।११।७	८०.५
११.	भेरी सहकारी संस्था लिमिटेड	नेपालगञ्ज	२०५३।११।२२	६२.८६
१२.	विकु बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड	गैडाकोट, नवलपरासी	२०५४।४।२७	४४.२३
१३.	अमरावती बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेड	नयाँबानेश्वर,काठमाडौं	२०५४।८।१८	७५.०१
१४.	किसान बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेड	लम्की, कैलाली	२०५४।९।१४	३९.९३
१५.	हिमालय सहकारी संस्था लिमिटेड	पुरानोबानेश्वर,काठमाडौं	२०५५।१।१६	४४३.२८
१६.	स्टार बहुउद्देश्यीय बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड	विराटनगर	२०५५।१।१	३८.०५
१७.	उपकार बचत कोष तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड	वालिङ्ग, स्याङ्गजा	२०५६।१२।८	७८.५९

(च) गैरसरकारी संस्था (लघुकर्जा कारोवार गर्ने)

(रू. हजारमा)

क.सं.	नाम	केन्द्रीय कार्यालय	सञ्चालन मिति	पूँजी
१.	नेपाल ग्रामीण विकास समाज केन्द	भानुटोल, विराटनगर	२०५७।२।२३	१७३५३
२.	नेपाल ग्रामीण विकास संस्था	जमल, काठमाडौं	२०५७।२।२३	-
३.	नेपाल सिकारा ग्रामीण विकास कार्यक्रम	भण्डारा, चितवन	२०५७।२।२३	४९६

४.	चारतारे युवा क्लब	वाग्लुङ, पो.व.नं.८	२०५७।२।२३	११०
५.	महुली सामुदायिक विकास केन्द्र	बगधुवा, सप्तरी	२०५७।२।३०	१५७४
६.	सामुहिक युवा क्लब	नयाँगाउ,वर्दिया	२०५७।३।१५	५४
७.	सामुदायिक महिला विकास केन्द्र (स्वेडेक)	राजविराज-७,सप्तरी	२०५७।३।२०	-
८.	ग्रामीण समुदायको लागि योजना प्रत्याभूति समूह नेपाल	धनकुटा	२०५७।५।७	-
९.	ग्रामीण जागरण मन्च	महेन्द्रपथ, बाग्लुङ	२०५७।५।२६	१००
१०.	सर्वोदय ग्रामीण विकास संघ	ठेलिया, सप्तरी	२०५७।६।१०	-
११.	जनजागरण मञ्च	लहरेपौवा, रसुवा	२०५७।७।४	१११
१२.	राष्ट्रिय शैक्षिक तथा सामुदायिक विकास संस्था	कुश्मा, पर्वत	२०५७।७।१६	८६५
१३.	धौलागिरी सामुदायिक स्रोत विकास केन्द्र	बाग्लुङ	२०५७।८।६	-
१४.	नेपाल वातावरण तथा प्रदूषण उन्मुलन युनेस्को क्लब	गोंगवु, काठमाडौं	२०५८।३।२१	१२७
१५.	विकासका लागि स्थानीय स्वयं सेवकहरूको प्रयास	धनकुटा	२०५८।३।२६	२७६
१६.	नेपाल महिला उद्यमी संघ	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०५८।६।८	११४६
१७.	महिला अधिकार तथा विकास केन्द्र	डिल्लीबजार, काठमाडौं	२०५८।१२।३०	-
१८.	मानुषी	ज्ञानेश्वर, काठमाडौं	२०५९।१।२०	८३७
१९.	जीवन विकास समाज	मोरङ्ग	२०५९।३।४	२१६७
२०.	नारी उत्थान तथा बालबालिका संरक्षण संघ	राजविराज-७,सप्तरी	२०५९।३।१८	-
२१.	महिला आदर्श सेवा केन्द्र	काठमाडौं	२०५९।३।१८	६२०
२२.	पाटन विजिनेस एण्ड प्रोफेसनल वीमेन	पुल्चोक, ललितपुर	२०५९।३।१८	१५४३
२३.	नारी उत्थान केन्द्र	दियालोपथ, नारायणगढ चितवन	२०५९।३।१८	-
२४.	महिला स्वावलम्बन समाज	भरतपुर,१२, चितवन	२०५९।३।२०	१९९३३
२५.	नेपाल महिला उत्थान केन्द्र	ललितपुर	२०५९।३।२८	६५०
२६.	भगवान युवा क्लब	आलापोट, कृष्णचौर, काठमाडौं	२०५९।४।७	३५
२७.	श्रृजनात्मक महिला वातावरण विकास संस्था	काठमाडौं	२०५९।४।८	६९५
२८.	श्रृजना सामुदायिक विकास केन्द्र	चोहर्वा, सिरहा	२०५९।४।९	-
२९.	सृजना विकास केन्द्र	पोखरा-८, सीमलचौर	२०५९।५।६	२०९०
३०.	घरेलु तथा साना उद्योग संघ	जयबागेश्वरी, काठमाडौं	२०५९।५।१७	-
३१.	ग्रामीण क्षेत्र विकास तथा अनुसन्धान कार्यक्रम	कुश्मा, पर्वत	२०५९।५।१८	-
३२.	आदर्श युवक क्लब	ठिमी , भक्तपुर	२०५९।५।२१	-
३३.	सोसाईटी वेलफेयर एक्सन नेपाल	सोनापुर-१, दाङ्ग	२०५९।७।८	-
३४.	सोसल अपग्रेड इन प्रोग्रेस अफ एजुकेशनल रिजन	तुलसीपुर न.पा.-५,दाङ्ग	२०५९।७।१२	-
३५.	नेपाल महिला सामुदायिक सेवा केन्द्र	त्रिभुवन न.पा.,दाङ्ग	२०५९।७।१३	-
३६.	ग्रामीण महिला उत्सुकता विकास मञ्च	दुहवी, सुनसरी	२०५९।९।१५	२९९
३७.	ग्रामीण महिला विकास संस्था	त्रिभुवन न.पा.-११ दाङ्ग	२०६०।१।१०	-
३८.	आमा समाज संघ	भरतपुर न.पा.-१०,चितवन	२०६०।१।१६	१५
३९.	ग्रामीण महिला उत्थान केन्द्र	त्रिभुवन न.पा.-११, दाङ्ग	२०६०।३।४	-
४०.	खुर्कोट युवा क्लब	खुर्कोट, पर्वत	२०६०।५।२८	-
४१.	ग्रामिण सेवा नेपाल	भजनी, कैलाली	२०६०।६।८	२११
४२.	नारी अभ्युदय केन्द्र	दियालोपथ, नारायणगढ	२०६०।७।७	-
४३.	महिला उपकार मञ्च	कोहलपुर, बाँके	२०६०।७।१२	२१३१
४४.	छिमेक समाज सेवा संस्था	सानोगौचरण,काठमाडौं	२०६१।६।१३	८८८६
४५.	स्वावलम्वन विकास केन्द्र	डिल्लीबजार,काठमाडौं	२०६१।७।१६	-
४६.	विकास आयोजना सेवा केन्द्र (डिप्रोक्स-नेपाल)	थापाथली, काठमाडौं	२०६१।७।१६	३३०००
४७.	ग्रामिण स्वयं सेवक समाज	हरिवन, सर्लाही	२०६२।८।५	१९५५

& सर्वसाधारणमा शेयर निष्काशन नगरिसकेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू ।

भाग

२

नेपाल राष्ट्र बैंकको कामकारवाही

- आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को मौद्रिक नीति ५५
- लघु वित्त ५७
- विदेशी विनिमय व्यवस्थापन ६०
- वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम ६१
- बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन ६५
- बैंक तथा वित्तीय संस्था निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण ७२
- मुद्रा व्यवस्थापन ७५
- विविध ७५

भाग

२

नेपाल राष्ट्र बैंकको कामकारवाही

आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को मौद्रिक नीति

2.1 यस बैंकले आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को मौद्रिक नीति २०६३ साउन ७ गते सार्वजनिक गर्‍यो । आर्थिक वृद्धिदर न्यूनस्तरमा रहेको, मूल्यमा चापको स्थिति रहेको र निजीक्षेत्रको बढ्दो विप्रेषण आप्रवाहले शोधनान्तर स्थिति अनुकूल रहेको परिप्रेक्ष्यमा आर्थिक वृद्धि तथा मुद्रास्फीतिबीच सन्तुलन कायम गर्ने हिसाबले मौद्रिक नीति तर्जुमा गरिएको थियो । आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को बजेट वक्तव्यमा उल्लेखित ५.० प्रतिशतसम्मको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न पर्याप्त मात्रामा तरलता विद्यमान रहेकोले मुद्रास्फीति नियन्त्रण गर्नेतर्फ मौद्रिक नीतिलाई बढी केन्द्रित गरिएको थियो ।

मौद्रिक नीतिको उद्देश्य

2.2 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को मौद्रिक नीति बजेट वक्तव्यमा उल्लेखित ५.० प्रतिशतको लक्षित आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न आवश्यक तरलताको व्यवस्थापन गर्दै आन्तरिक तथा बाह्य स्थिरता कायम गर्नमा केन्द्रित रह्यो । बाह्य क्षेत्रको अवस्था, उच्च विप्रेषण र वैदेशिक सहयोग आप्रवाहको स्थितिलाई विश्लेषण गरी शोधनान्तर बचत रू. १६ अर्बमा रहने प्रक्षेपण गरियो भने मौसम अनुकूल रही खाद्यवालीहरूको मूल्यमा चापको स्थिति नरहने र मुद्रास्फीतिकारी अपेक्षा सामान्य रहने अनुमानको आधारमा मुद्रास्फीति ६.० प्रतिशत रहने प्रक्षेपण गरिएको थियो ।

2.3 २०६२ फागुनमा गरिएको पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य वृद्धिको अन्तराल प्रभाव २०६३ माघसम्म विद्यमान रहिरह्यो भने खाद्यजन्य वस्तुहरूमध्ये दाल, फलफूल, तरकारी र मरमसलाको मूल्य बढ्यो । यसले समग्र मूल्यस्थितिमा चाप पार्‍यो । तसर्थ, आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को मौद्रिक नीतिको मध्यावधि समीक्षामा वार्षिक नीतिमा प्रक्षेपण गरिएको भन्दा मुद्रास्फीति केही उच्च रहने आंकलन गरिएको थियो । आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा वार्षिक मुद्रास्फीति ६.४ प्रतिशत कायम रहन गयो ।

2.4 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा मौद्रिक नीतिको दोश्रो प्राथामिकतामा रहेको शोधनान्तर बचत सुरूमा रू. १६ अर्बमा कायम राख्ने प्रक्षेपण थियो* । तर, विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धि अघिल्ला वर्षहरूको तुलनामा न्यून रहनुको अतिरिक्त निर्यात व्यापारको खस्कदो प्रवृत्तिले उक्त प्रक्षेपित शोधनान्तर बचतलाई मौद्रिक नीतिको मध्यावधि समीक्षामा रू. १० अर्बमा रहने संशोधित अनुमान गरियो । विप्रेषण आप्रवाह वृद्धि सीमान्त रहेको र निर्यात व्यापारको वृद्धिदरमा पनि उल्लेख्य कमी आएकोले २०६४ असार मसान्तसम्ममा कुल रू. ५ अर्ब ८८ करोड मात्र शोधनान्तर बचत कायम रहन गयो ।

मौद्रिक नीतिको रणनीतिक लक्ष्य

2.5 विद्यमान समष्टिगत स्थिति र सम्भावित आर्थिक परिदृष्यलाई ध्यानमा राखेर अग्रदृष्टिकोणको आधारमा आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को मौद्रिक नीतिको रणनीतिक लक्ष्य तर्जुमा गरिएको थियो । मौद्रिक नीतिको रणनीतिक लक्ष्य निर्धारण गर्दा नेपाली मुद्राको भारतीय मुद्रासँग कायम गरिएको स्थिर विनिमयदर प्रणालीलाई मौद्रिक अंकुश (Nominal Anchor) को रूपमा लिई आर्थिक वृद्धिदर ५.० प्रतिशत र मुद्रास्फीति ६.० प्रतिशतका आधारमा रणनीतिक लक्ष्यको रूपमा रहेको विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर तोकिएको थियो । आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा १५.६ प्रतिशतले बढेको विस्तृत मुद्राप्रदाय आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा १६ प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण गरिएको थियो । मूल्यमा थप

---

* आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा रू. २५ अर्ब ६० करोड शोधानान्तर बचत भएको पृष्ठभूमिमा २०६३/६४ को लागि उक्त प्रक्षेपण गरिएको थियो ।

चाप नपरोस् भन्ने अभिप्रायले विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदरलाई अघिल्लो वर्षको तुलनामा सीमान्तदरले मात्र उच्च राखिएको थियो । लक्ष्यअनुरूप शोधनान्तर बचत कायम हुन नसकेको र न्यून आर्थिक वृद्धिदरका कारणले २०६३/६४ मा विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर १४.० प्रतिशत रह्यो । साथै, मौद्रिक नीतिको अडानबमोजिम खुलाबजार कारोवारमार्फत उल्लेख्य तरलता प्रशोचन गरिएकोले पनि मुद्राप्रदायको वृद्धिदर कम रहेको हो ।

2.6 आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा ११.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको मौद्रिक क्षेत्रको कुल आन्तरिक कर्जा आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा १५.८ प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण गरिएको थियो । देशमा शान्ति पुनर्स्थापनाको कार्य अगाडि बढेकोले राजनैतिक स्थिरता कायम भई आर्थिक गतिविधिहरूमा तीव्रता आउने र बैंक कर्जाको मागमा विस्तार हुने अनुमानको आधारमा आन्तरिक कर्जाको प्रक्षेपण अघिल्लो वर्षको तुलनामा उच्च राखिएको थियो ।

मौद्रिक नीतिको सञ्चालन लक्ष्य

2.7 वाणिज्य बैंकहरूको अधिक तरलतालाई आर्थिक वर्ष २०६१।६२ देखि मौद्रिक नीतिको सञ्चालन लक्ष्यको रूपमा छनौटगरी प्रयोगमा ल्याइएकोमा आर्थिक वर्ष २०६२/६३ र २०६३/६४ मा पनि यथावत कायम राखियो ।

2.8 तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनाको आधारमा वाणिज्य बैंकहरूसँग रहेको अधिक तरलताको अनुगमन गर्ने र तरलतालाई प्रभाव पार्ने कारकहरूका आधारमा तरलता प्रक्षेपण गर्ने कार्यलाई यथावत राखियो । नेपाल राष्ट्र बैंकको साप्ताहिक वासलातको आधारमा तयार गरिने तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनाले दिएको परिणाम अनुरूप खुला बजार कारोबारलाई सञ्चालन गरियो ।

मौद्रिक नीतिका उपकरणहरू

बैंकदर र पुनर्कर्जादर

2.9 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को मौद्रिक नीतिमा बैंकदरलाई यथावत् अर्थात ६.२५ प्रतिशतमा नै कायम राखियो । खुला बजार कारोबार र स्थायी तरलता सुविधाबाट मात्र कुनै वाणिज्य बैंकको तरलता पूर्ति नभएको अवस्थामा वाणिज्य बैंकहरूलाई बैंकदरमा तरलता उपलब्ध गराइने व्यवस्था रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा नेपाल बंगलादेश बैंकमा उत्पन्न तरलता सङ्कट समाधानको लागि उक्त बैंकलाई नेपाल राष्ट्र बैंकले अन्तिम ऋणदाताको हैसियतले कुल रू. १ अर्ब २७ करोड बराबरको असाधारण पुनर्कर्जा सुविधा उपलब्ध गरायो ।

2.10 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को मौद्रिक नीतिमा पुनर्कर्जा सुविधाका दरहरूमा कुनै परिवर्तन गरिएन । स्वदेशी मुद्रामा उपलब्ध गराइने निर्यात कर्जा र कृषि कर्जाका लागि व्यवस्था गरिएको पुनर्कर्जादरलाई साविकको ३.५ प्रतिशत र विदेशी मुद्रामा प्रदान गरिने निर्यात कर्जाको पुनर्कर्जादरलाई विद्यमान ३.२५ प्रतिशतमा नै निरन्तरता दिइयो । रूग्ण उद्योग पुनर्कर्जादरलाई पनि साविकको १.५ प्रतिशतमै यथावत राखियो ।

अनिवार्य नगद अनुपात

2.11 विगत वर्षहरूमा अनिवार्य नगद मौज्दातको अनुपात घटाउँदै लगिएको भए पनि आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा मूल्यमा चापको स्थिति रहेको र वाणिज्य बैंकसँग तरलता रहेको पृष्ठभूमिमा सो अनुपात यथावत् वा ५ प्रतिशतमै राखियो ।

रूग्ण उद्योग पुनर्कर्जा

2.12 आर्थिक वर्ष २०५८।५९ देखि रूग्ण उद्योग पुनरूत्थानको लागि यस बैंकले रूग्ण उद्योग पुनर्कर्जाको व्यवस्था गर्दै आएको छ। उक्त पुनर्कर्जा सुविधाको व्यवस्था गरेदेखि आर्थिक वर्ष २०६३/६४ सम्मको अवधिमा नेपाल राष्ट्र बैंकले कुल रू. ९ अर्ब विनियोजन गरिसकेको छ । आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा रूग्ण उधोग पुनरूत्थानको लागि कुल रू.२ अर्बको पुनर्कर्जा सुविधा व्यवस्था गरेको भए तापनि ८ वटा होटल र १ उद्योग समेतले गरी कुल रू. २४ करोड १९ लाख ९० हजार बराबरको सुविधा उपयोग गरे । साथै यस बैंकबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई उपलब्ध गराइएको पुनर्कर्जा बक्यौता तालिका २.१ मा दिइएको छ ।

खुला बजार कारोवार

2.13 खुला बजार कारोवारको प्रक्रियालाई समीक्षा वर्षमा सरल बनाउने काम भयो । त्यस्तै, रिपो तथा रिभर्स रिपो बोलकबोल कारोवारलाई विश्वसनीय बनाई कानूनी मान्यता दिन वाणिज्य बैंकहरूसँग माष्टर रिपर्चेज सम्झौता सम्पन्न गरियो ।

2.14 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को मौद्रिक नीतिमा नेपाल सरकारको दोस्रो बजार कारोवारमा रहेका ट्रेजरी बिल्सहरू तरलता प्रशोचन गर्न अपर्याप्त भएमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्र जारी गरी तरलता प्रशोचन गर्ने उद्देश्य रहेकोमा विद्यमान ट्रेजरी बिल्सको कारोवारबाट नै तरलता प्रशोचन गर्न पर्याप्त भएकोले समीक्षा वर्षमा नेपाल राष्ट्र बैंक

ऋणपत्र जारी गरिएन । समीक्षा वर्षमा आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा नेपाल सरकारले राष्ट्र बैंकवाट अधिविकर्षको रूपमा लिएको रू. १ अर्ब ७ करोडलाई ट्रेजरी विल्समा रूपान्तरण गरियो ।

स्थायी तरलता सुविधा

2.15 आर्थिक वर्ष २०६१/६२ देखि सुरू गरिएको स्थायी तरलता सुविधाको व्यवस्था समीक्षा अवधिमा पनि निरन्तरता दिइयो । यसको अधिकतम भुक्तानी समयावधि तीन दिनबाट बढाएर पाँच दिन पुर्‍याइयो । यस सुविधाअन्तर्गत बाणिज्य बैंकहरूले राष्ट्र बैंकवाट आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा रू. ४६ अर्व ९७ करोड ऋण उपयोग गरे । अघिल्लो आर्थिक वर्ष बाणिज्य बैंकहरूले रू. ९ अर्व ८८ करोड स्थायी तरलता सुविधा उपभोग गरेका थिए । यस सुविधा अन्तर्गत ट्रेजरी बिल्सको पछिल्लो भारित औसत व्याजदरमा १.५ प्रतिशत पेनालदर लगाई कायम हुन आउने दरमा व्याज निर्धारण गर्ने गरिएको छ ।

लघु वित्त

तोकिएको न्यूनतम चुक्ता पूँजीमा बढी जिल्लामा कारोवार संचालन गर्न पाइने

2.16 मिति २०६२।१२।१३ मा जारी निर्देशनअनुसार लघु वित्त विकास वैंकले न्यूनतम चुक्ता पूँजी रू. २ करोड रहँदा ४ देखि १० जिल्लासम्म कार्यसञ्चालन गर्न पाउने व्यवस्था थियो । लघु वित्तसम्बन्धी कारोवारलाई पहाडी क्षेत्रमा समेत विस्तार गर्ने उद्देश्यले रू. २ करोड चुक्ता पूँजीमा संस्थापना भएका लघु वित्तसम्बन्धी कारोवार गर्ने विकास बैंकले मिति २०६३।१२।१३ देखि नियमित १० जिल्लाका अतिरिक्त थप ५ वटा पहाडी जिल्ला समेत गरी जम्मा १५ जिल्लामा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

वाणिज्य बैंकहरूले विपन्न वर्ग परियोजनामा कर्जा प्रवाह गर्ने थप व्यवस्था

2.17 गरिबीको रेखामुनि रहेका जनताको आय र रोजगार बढाउन वाणिज्य बैंकहरूले विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गर्दा इजाजत प्राप्त कुनै वित्तीय संस्था वा यस बैंकबाट इजाजत पाएका सहकारी संस्थालाई बैंक आफै संलग्न भई तैयार गरेको परियोजनाअन्तर्गत आफ्नो सुपरिवेक्षणमा उपलब्ध गराएको थोक कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा गणना हुने व्यवस्था गरिएको छ ।

ग्रामीण स्वावलम्बन कोष

2.18 वि.सं. २०४७ मा स्थापना भएको ग्रामीण स्वावलम्बन कोष (RSRF) ले आफ्नो स्थापनाकालदेखि नै संस्थागत ऋण प्रणालीसँग पहुँच नभएका ग्रामीण क्षेत्रमा बसोवास गर्ने विपन्न वर्गको लागि आय एवं स्वरोजगारमूलक व्यवसाय सञ्चालन गर्न ग्रामीण क्षेत्रमा काम गर्ने गैरसरकारी/सहकारी संस्थाहरू मार्फत् थोक कर्जा उपलब्ध गराउँदै आएको छ । यस कार्यको लागि आवश्यक पूँजीको आपूर्ति गर्ने सर्न्दमा नेपाल सरकारबाट आर्थिक वर्ष २०४७/४८ मा रू. १ करोड र आर्थिक वर्ष २०४८/४९ मा रू. १ करोड, आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा रू. २ करोड र आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा रू. ५ करोड गरी जम्मा रू. ९ करोडको वीज पूँजी प्राप्त भएको छ । नेपाल राष्ट्र बैंकबाट आर्थिक वर्ष २०५९।६० मा रू. १० करोड, आर्थिक वर्ष २०६०।६१ मा रू. ७ करोड ४८ लाख र आर्थिक वर्ष २०६१।६२ मा रू. ७ करोड ८६ लाख गरी कुल रू. ३४ करोड ३४ लाख पूँजी प्राप्त भएको छ । सोही पूँजीबाट कोषले कोषसँग आवद्ध संस्थाहरूलाई सम्बन्धित संस्थाहरूको प्राथमिक पूँजी (शेयर पूँजी, साधारण जगेडा र नाफा रकम) को आधारमा पहिलो कर्जामा २० गुणासम्म, दोस्रो र तेस्रो कर्जामा १५ गुणासम्म हुने रकम पहिलो पटक रू. १५ लाख, दोस्रो पटक रू.२० लाख र तेस्रो तथा अन्तिम पटक रू. २५ लाखसम्मको कर्जा किस्ताबन्दीमा थोक कर्जाको रूपमा उपलब्ध गराउँदै आएको छ । कोषबाट विपन्न वर्गको उत्थानका लागि पहिलो पटक प्रतिव्यक्ति रू. ४० हजार, दोस्रो पटक रू. ४५ हजार र तेस्रो पटक रू. ५० हजारसम्म सहकारी/गैरसरकारी संस्थाहरू मार्फत् लघु कर्जा उपलब्ध गराउन सकिने व्यवस्था छ ।

2.19 संस्था दर्ता भई कम्तीमा एक वर्ष बचत र कर्जाको कारोवार गरिरहेका र आफ्ना सदस्यहरूमध्ये कम्तीमा ७० प्रतिशत सदस्यहरूबाट नियमित बचत सङ्कलन गरेका संस्थालाई बढीमा तीन वर्षका लागि कोषबाट कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था रहेको छ । कोषले गाउँमा बसोवास गरिआएका आफ्नो वा आफ्नो एकाघर परिवारको नाममा पहाडमा १५ रोपनी र तराईमा १ विघासम्म जमीन भएको, आफ्नो वा आफ्नो एकाघर परिवारका सदस्यको नियमित आयस्रोत नभई वर्षभरी खान लाउन नपुग्ने, सरकारी निकाय वा बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट सञ्चालित आयमूलक कार्यक्रमद्वारा कर्जा सहयोग प्राप्त गरी तिर्नुपर्ने बाँकी कर्जा नदेखिएका व्यक्तिहरूलाई लक्षित वर्गमा समेटी गैरसरकारी/सहकारी संस्थामार्फत् त्यस्ता वर्गहरूलाई आयमूलक स्वरोजगार परियोजना सञ्चालन गर्न कर्जा उपलब्ध गराउँदै आएको छ ।

2.20 कोषबाट वार्षिक ८ प्रतिशत ब्याज दरमा गैरसरकारी/सहकारी संस्थाहरूलाई थोक कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था छ । तर यसरी थोक कर्जा प्राप्त गर्ने संस्थाले कोषबाट प्राप्त कर्जा भुक्तानी तालिकाअनुसार निर्धारित समयमा नै साँवा र ब्याज बुझाएमा त्यस्तो ब्याजको ७५ प्रतिशतले हुन आउने रकम सम्बन्धित संस्थाको विकासका लागि

फिर्ता गरिने व्यवस्था हुँदा कोषको खुद व्याज वार्षिक २ प्रतिशत मात्र हुन जान्छ । साथै संस्थालाई स्वीकृत कर्जामध्ये पहिलो किस्ता वितरण गर्दा बढीमा ६ महिनासम्म निर्व्याजी कर्जा दिने प्रावधान समेत रहेको छ ।

2:21 कोषबाट ऋण लिने सन्दर्भमा तोकिएका शर्त पूरा गर्ने गरी २०६४ असार मसान्तसम्ममा ५२ गैरसरकारी संस्था र २२५ सहकारी संस्थाहरूलाई रू. १३ करोड २६ लाख कर्जा प्रवाह भएको छ । उक्त कर्जामध्ये रू. ८ करोड १२ लाख असूली भई रू. ५ करोड १४ लाख कर्जा लगानीमा रहिरहेको छ । २०६४ असार मसान्तसम्ममा कर्जा असूली दर ९१.६ प्रतिशत रहेको छ । कोषबाट उपलब्ध गराइएको कर्जाबाट गैरसरकारी संस्थाले २६ जिल्लामा र सहकारी संस्थाले ४४ जिल्लामा गरी कुल ४८ जिल्लामा सेवा पुर्‍याएका छन् । यसरी कोषबाट २०६४ असार मसान्तसम्ममा ४८ जिल्लाका १२,२२८ घर परिवार प्रत्यक्षरूपले लाभान्वित भएका छन् ।

2:22 यसैगरी आर्थिक वर्ष २०५९/६० देखि यस बैंकको तर्फबाट गरिने पूँजीगत योगदानबाट दीर्घकालीन पूँजीको आवश्यकता पर्ने व्यवसायहरू खासगरी चिया, अलैंची र कोल्ड स्टोरका लागि आवश्यक पर्ने पूँजीको व्यवस्था गर्न कृषि विकास बैंक र लघु वित्तसम्बन्धी कार्य गर्ने विकास बैंकहरूलाई कोषबाट थोक कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्थासमेत रहेको छ । यसअन्तर्गत २०६४ असारसम्ममा पूर्वाञ्चल, मध्यमाञ्चल, मध्यपश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लि. र साना किसान विकास बैंक प्रत्येकलाई रू. १/१ करोड गरी रू. ४ करोड कर्जा प्रदान गरिएकोमा पूर्वाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक र मध्यमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकले सम्पूर्ण कर्जा चुक्ता गरेका छन् भने मध्यपश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकबाट रू. ४९ लाख ९९ हजार र साना किसान विकास बैंकबाट रू. ६६ लाख ६६ हजार असूल हुन बाँकी देखिन्छ । साथै, कृषि विकास बैंकलाई दीर्घकालीन कर्जा अन्तर्गत रू. ११ करोड ९२ लाख कर्जा प्रदान गरिएकोमा सो रकम असूल हुन बाँकी छ ।

ग्रामीण विकास बैंकका गतिविधि र तिनको शेयर हस्तान्तरण

2:23 ग्रामीण क्षेत्रमा बसोवास गरिरहेका विपन्न महिलाको आर्थिक स्थितिमा सुधार ल्याउने उद्देश्यले देशका पाँचवटै विकास क्षेत्रमा स्थापित ग्रामीण विकास बैंकहरूले २०६४ असार मसान्तसम्ममा कुल १,५९,८३४ ग्रामीण महिला सदस्यहरूलाई रू. १६ अर्ब १८ करोड कर्जा प्रवाह गरेको र सोमध्ये रू. १४ अर्ब ३४ करोड असुली भई रू.१ अर्ब ८४ करोड कर्जा उठाउन बाँकी रहेको छ । यी बैंकहरूले २०६४ असार मसान्तसम्ममा देशका ४७ जिल्लाका १,०४७ गाउँ विकास समितिमा ५,२२३ केन्द्रमार्फत लघु वित्तीय सेवा उपलब्ध गराएका छन् । लघु उद्यम तथा व्यवसायहरूको माध्यमबाट आयआर्जनका अवसरहरू वृद्धि गरी ग्रामीण क्षेत्रमा व्याप्त रहेको गरिबीको संख्या घटाउनमा यी बैंकहरूको योगदान महत्वपूर्ण रहेको छ ।

2:24 ग्रामीण विकास बैंकहरूलाई क्रमशः निजीकरण गर्ने उद्देश्यअनुरूप हालसम्म पश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेडमा राष्ट्र बैंकको स्वामित्वमा रहेको ६१ प्रतिशत शेयरमध्ये ५१ प्रतिशत शेयर तथा पूर्वाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेडमा नेपाल राष्ट्र बैंकको स्वामित्वमा रहेको ३४.९५ प्रतिशत शेयर बिक्री गरी हस्तान्तरण गर्ने कार्य सम्पन्न भइसकेको छ । त्यसैगरी मध्यमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकमा यस बैंकको स्वामित्वमा रहेको ७४ प्रतिशत शेयर निजी क्षेत्रमा हस्तान्तरण गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा पुगिसकेको छ ।

सामुदायिक भूमिगत जल सिंचाई सेक्टर आयोजना

2:25 नेपाल सरकारको २० वर्षे दीर्घकालीन कृषि योजनाअन्तर्गत कृषि उत्पादन वृद्धि गरी साना तथा सिमान्त कृषकहरूको आय वृद्धि गर्ने उद्देश्यले नेपाल सरकार र एसियाली विकास बैंकबीच २०५५ मंसिर १ (१९९८ नोभेम्बर १७) मा सम्पन्न ऋण सम्झौताअनुसार पूर्वी तथा मध्यतराईका १२ जिल्लामा सामुदायिक भूमिगत जल सिंचाई सेक्टर परियोजना (CGISP) सञ्चालनमा रहेको थियो । यस आयोजनाको समयावधि एक वर्ष थप भई २०६४ साउन १६ (३१ जुलाई २००७) मा समाप्त भएको छ । आयोजना सञ्चालनका लागि प्राप्त भएको एस.डी.आर. २ करोड १९ लाखमध्ये एस.डी.आर. ९९ लाख बराबरको रकम कृषकहरूलाई स्यालो ट्यूबवेल जडान र बाली उत्पादन कार्यका लागि कर्जाको रूपमा उपलब्ध गराइने व्यवस्था रहेको थियो ।

2:26 यस आयोजनाअन्तर्गत नेपाल बैंक लिमिटेड, पूर्वाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लि., मध्यमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लि., सहारा नेपाल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि., डिप्रोक्स विकास बैंक लि., छिमेक विकास बैंक लि., अरूणोदय बचत तथा ऋण सहकारी संस्था, कृषक उपकार बचत तथा ऋण सहकारी संस्था, साना किसान विकास बैंक लि. र छिमेक समाज सेवा संस्थाले सहभागी वित्तीय संस्थाको रूपमा कार्य सम्पादन गरेका थिए ।

2:27 यस आयोजनाअन्तर्गत सहभागी वित्तीय संस्थाहरूद्वारा आर्थिक वर्ष २०५७/५८ देखि लगानी कार्य सुरू भएदेखि २०६४ असार मसान्तसम्ममा ६,८८६ समूहगत र १३४ व्यक्तिगत गरी ७,०२० स्यालो ट्यूबवेलमा जम्मा रू. २१ करोड ७७ लाख लगानी भएको छ । यसबाट ३२,१९४ विगाहा क्षेत्रफलमा सिंचाई पुग्ने भई २७,३२२ सीमान्त कृषक परिवारहरू प्रत्यक्षरूपमा लाभान्वित भएका छन् ।

पश्चिम तराई गरिबी निवारण आयोजना

2:28 पश्चिम तराईका आठ जिल्लाहरू कैलाली, कञ्चनपुर, बाँके, बर्दिया, दाङ्ग, कपिलवस्तु, रूपन्देही र नवलपरासीका विपन्न महिलाहरूको आर्थिक एवं सामाजिक स्थितिमा सुधार ल्याउन मद्दत पुऱ्याउने उद्देश्यले नेपाल सरकार र कृषि विकासको लागि अन्तर्राष्ट्रिय कोष (IFAD) बीच २०५४ मंसिर २७ (डिसेम्बर १२, १९९७) मा पश्चिम तराई गरिवी निवारण आयोजना (PAPWT) को लागि ऋण सम्झौता भएको थियो । आर्थिक वर्ष २०५५/५६ देखि कार्यान्वयनमा आएको उक्त आयोजनाको अवधि २०६१ पौष १६ (३१ डिसेम्बर २००४) मा समाप्त भइसकेको छ । यस आयोजनामा सहभागी वित्तीय संस्थाहरूमा पश्चिमाञ्चल, मध्यपश्चिमाञ्चल र सुदूरपश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकहरू, निर्धन उत्थान बैंक र स्वावलम्बन विकास केन्द्र रहेका थिए । यस आयोजना कार्यान्वयनको लागि नेपाल राष्ट्र बैंकले नेपाल सरकारबाट रू. १३ करोड १४ लाख रकम प्राप्त गरेको थियो । उक्त सम्पूर्ण रकम नेपाल राष्ट्र बैंकले सहभागी वित्तीय संस्थाहरूमार्फत् लगानी गरेको छ ।

2:29 आयोजनाअन्तर्गत सहभागी वित्तीय संस्थाहरूलाई प्रदान भएको कुल ऋण रकम रू. १३ करोड ६७ लाख (नेपाल सरकारबाट प्राप्त रू. १३ करोड १४ लाख र घुम्ति कोषअन्तर्गत रू. ५३ लाख ३६ हजार) मध्ये २०६४ असार मसान्तसम्ममा रू. ७ करोड २३ लाख ९४ हजार असूली भई रू. ६ करोड ४३ लाख लगानी रहेको छ । यस आयोजनाबाट आयोजना अवधिमा करिब २२ हजार ऋणी परिवार लाभान्वित भएका छन् । २०६४ असार मसान्तसम्ममा यस आयोजनाअन्तर्गत यस बैंकले नेपाल सरकारलाई रू. २ करोड ७४ लाख ब्याज फिर्ता गरिसकेको छ भने ऋण सम्झौतानुसार नेपाल सरकारलाई २०६२ फागुनदेखि ३६ किस्तामा भुक्तानी गर्नुपर्ने साँवा रकमको चार किस्ता बापतको रू. १ करोड ४६ लाख बुझाइसकेको छ । २०६४ असार मसान्तसम्ममा नेपाल सरकारलाई बाँकी बुझाउनुपर्ने ऋण रकम रू. ११ करोड ६८ लाख रहेको छ ।

तेस्रो पशु विकास आयोजना

2:30 नेपाल सरकार र एसियाली विकास बैंकबीच २०५३ पौष ८ (डिसेम्बर २३, १९९६) मा सम्पन्न ऋण सम्झौताबमोजिम सञ्चालनमा आएको तेस्रो पशु विकास आयोजना (TLDP) को म्याद एक वर्ष थप भई २०६१ साउन १६ (३१ जुलाई २००४) देखि यस आयोजनाको कार्यान्वयन अवधि पनि समाप्त भइसकेको छ । यस आयोजनाको उद्देश्य पशुपंक्षी व्यवसाय सञ्चालन गरिरहेका वा गर्न चाहने कृषक, व्यवसायी एवं सोसम्बन्धी उद्यमीहरूलाई देशभित्र उपलब्ध आधुनिक प्रविधि उपभोग गर्न प्रेरित गरी आवश्यक सेवा र कर्जा उपलब्ध गराउने रहेको थियो ।

2:31 यस आयोजनाअन्तर्गत वाणिज्य बैंक २, विकास बैंक ३, ग्रामीण बैंकिङ्ग अनुसरणकर्ता ४, सहकारी संस्था ८ र गैरसरकारी संस्था २ समेत गरी जम्मा १९ वटा वित्तीय संस्थाहरू सहभागी रहे ।

2:32 सहभागी वित्तीय संस्थाहरूले यस बैंकलाई २०५८ फागुनदेखि २०६८ असारसम्ममा आयोजनाअन्तर्गत प्रदान भएको कर्जा फिर्ता बुझाई सक्नुपर्ने व्यवस्था छ भने नेपाल राष्ट्र बैंकले नेपाल सरकारलाई २०६१ फागुनदेखि २०९१ असारसम्ममा फिर्ता गरिसक्नुपर्ने व्यवस्था छ । जस अनुसार लगानी भइसकेको रकममध्ये किस्ता बापत २०६४ असार मसान्तसम्म विभिन्न वित्तीय संस्थाहरूबाट रू. १६ करोड ५१ लाख ९१ हजार असूल भई रू. १ करोड ८२ लाख ७४ हजार लगानीमा रहिरहेको छ ।

महिलाका लागि लघु कर्जा परियोजना

2:33 नेपाल सरकार र एसियाली विकास बैंकबीच २०५० भदौ ३१ (सेप्टेम्बर १६, १९९३) मा सम्पन्न ऋण सम्झौताबमोजिम ग्रामीण महिलाका लागि उत्पादन कर्जा कार्यक्रमको पूरक परियोजनाको रूपमा आएको महिलाका लागि लघु कर्जा परियोजनाको अवधि २०५९ असार १६ (जुन ३०, २००२) मा सम्पन्न भइसकेको छ । नेपाल राष्ट्र बैंकले नेपाल सरकारलाई २०६४ असार मसान्तसम्ममा साँवा बापत रू. ५ करोड ४९ लाख बुझाइसकेको छ । यस आयोजनाअन्तर्गत सहभागी दुईवटा बैंकहरूलाई वितरीत ऋण रकममध्ये असूल हुनुपर्ने बाँकी सम्पूर्ण रकम चुक्ता भइसकेको छ ।

ग्रामीण महिलाका लागि उत्पादन कर्जा कार्यक्रम

2:34 आर्थिक वर्ष २०३८/३९ मा सुरू गरिएको ग्रामीण महिलाका लागि उत्पादन कर्जा कार्यक्रम (PCRW) को कार्यान्वयन अवधि २०५४ पुस १६ (३१ डिसेम्बर १९९७) सम्म रहेको थियो । उक्त कार्यक्रमअन्तर्गत कुल प्रवाहित कर्जा/ऋण रकम रु २३ करोड ४६ लाख रहेको थियो । नेपाल राष्ट्र बैंकले नेपाल सरकारबाट प्राप्त रकम रु २२ करोड ८७ लाखमध्ये २०६४ असार मसान्तसम्मको साँवाबापत बुझाउनुपर्ने रू. ९ करोड ९७ लाख बुझाई सकेको छ भने रू. १२ करोड ९० लाख बुझाउन बाँकी रहेको छ । यस कार्यक्रमअन्तर्गत वितरित कर्जा रकममध्ये २०६४ असार मसान्तमा रू. ८ करोड ६५ लाख सहभागी २ वटा बैंकहरूसँग उठाउन बाँकी रहेको तथा नेपाल बैंक लिमिटेडबाट यस कर्जा कार्यक्रमअन्तर्गतको सम्पूर्ण रकम असूली भइसकेको छ ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

2:35 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा विदेशी विनिमय व्यवस्थापन सम्बन्धमा निम्न व्यवस्था गरिएको छ :

(१) विभिन्न प्रयोजनका लागि व्यक्ति तथा संघ/संस्थालाई इजाजत प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थामार्फत् सोझै प्रदान गर्न सकिने रकमको सीमा अमेरिकी डलर १,५०० सम्म रहेकोमा अमेरिकी डलर २,५०० पुऱ्याइएको छ ।

(२) भारतबाहेक तेस्रो मुलुकबाट परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी हुने गरी गरिने आयातको लागि खोल्न सकिने युसेन्स (Usance) प्रतीतपत्र विगतमा बढीमा एक वर्ष अवधिसम्मको मात्र हुन सक्ने व्यवस्था रहेकोमा अब उप्रान्त जतिसुकै अवधिको त्यस्तो प्रतीतपत्र खोल्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।

(३) स्थलमार्गवाट चीनको स्वशासित क्षेत्र तिब्बत (नियमानुसार सीमा ओहर दोहोर गर्ने व्यक्तिबाहेक) र सार्क मुलुकहरू (भारतबाहेक) लगायत पोर्ट अफ इन्ट्रीमा प्रवेशाज्ञा दिने देशहरूमा भ्रमणमा जाने नेपाली नागरिकलाई सम्बन्धित देशको प्रवेशाज्ञा (भिसा) भएमा पासपोर्टवापतको सटही सुविधा सीमालाई अमेरिकी डलर ३०० बाट वृद्धि गरी अमेरिकी डलर १,००० पुऱ्याइएको छ ।

(४) परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी हुने गरी खोलिएका प्रतितपत्रमा उल्लिखित रकमभन्दा बढी रकमको कागजात प्राप्त भएको अवस्थामा प्रतीतपत्रमा उल्लिखित रकमको दुई प्रतिशत वा अमेरिकी डलर १,००० मध्ये जुन बढी हुन्छ सोसम्मको कागजात सम्बन्धित बैंक आफैले स्वीकार गर्नसक्ने व्यवस्था रहेकोमा अबदेखि सम्बन्धित प्रतितपत्रको शर्त (Terms and Condition) को अधिनमा रही जतिसुकै रकमको कागजात पनि सम्बन्धित बैंक आफैले स्वीकार गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(५) विनिमयदरको उतारचढावको कारणले हुने जोखिम व्यवस्थापनको लागि सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफूसँग रहेको परिवर्त्य विदेशी मुद्रा मौज्दात विभिन्न प्रकार र अवधिका उपयुक्त उपकरणमा लगानी गर्न तथा फरवार्ड, अप्शन, स्वाप तथा फ्युचर जस्ता डेरिभेटिभस उपकरणसम्बन्धी कारोवार सम्बन्धित बैंकको सञ्चालक समितिले तोकेको मापदण्डभित्र रही आ-आफैले गर्नसक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(६) प्रतीतपत्र खोलेको मितिभन्दा अगाडि जारी भएको ढुवानी कागजातको आधारमा सो प्रतीतपत्रको भुक्तानी गर्न तथा सोसँग सम्बन्धित अन्य काम कारवाही गर्न नपाइने व्यवस्था रहेकोमा यु.सी.पी.डी.सी. ६०० अर्न्तगत रही नेपालको भन्सार बिन्दुमा सामान आइपुगिनसकेको यकिन हुने प्रमाण भएमा वा सम्बन्धित भन्सार कार्यालयबाट सामानको विवरणसमेत उल्लेख गरी लेखेको पत्रमा उल्लिखित सामानको विवरण प्रतीतपत्रमा उल्लिखित सामानको विवरणसँग मेल खाएमा सम्बन्धित बैंक आफैंले प्रतीतपत्र संशोधन गर्नसक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(७) बजारमा सोझै बिक्री गर्ने प्रयोजनको लागि आयात गरिने प्रशोधित तेलको Consumer Pack को Size बढीमा २० किलाग्राम तोक्ने र सोभन्दा बढी तौलको Consumer Pack वा खुल्ला प्रशोधित तेल आयात गर्न नदिने व्यवस्था गरिएकोमा नेपाल सरकार, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयको निर्णयअनुसार उद्योगहरूले खाद्य प्रविधि तथा गुणस्तर नियन्त्रण विभागबाट स्वीकृति लिई औद्योगिक कच्चा पदार्थको रूपमा पैठारी गर्न भने रोक नलगाउने व्यवस्था गरिएको छ ।

(८) यस बैंकवाट इजाजत लिई परिवर्त्य विदेशी मुद्राको खरिद कारोवार गरिरहेका मनिचेञ्जर फर्म/कम्पनीहरूले पनि निर्धारित शर्तअनुरूप परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा खाता खोल्न, बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई बिक्री गर्न वा पासपोर्टबापतको सटही सुविधा उपलब्ध गराउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(९) विधिवत दर्ता भएका फर्म/कम्पनी तथा वाणिज्य बैंकहरूले प्रतीतपत्र वा ड्राफ्ट/टि.टि.को माध्यमबाट मात्र सुनचाँदी (अर्धतयारी समेत) आयात गर्न सकिने व्यवस्था रहेकोमा सुनको आयातलाई सरलीकरण गर्न Stand by letter of credit Bank Guarantee /Hand carry को माध्यमबाट समेत सुन आयात गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।

(१०) नेपालमा दर्ता भएका उत्पादनमूलक औद्योगिक फर्म/कम्पनी र बढीमा पाँच मेगावाट क्षमतासम्मका ऊर्जामूलक उद्योगले भारतका उत्पादनकर्ता फर्म/कम्पनीबाट परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी हुने गरी भारतबाट प्रतीतपत्रमार्फत आयात गर्न पाइने वस्तुहरूको संख्या १२१ पुगेको छ । Generator Set को हकमा भने स्कूल, कलेज, युनिभर्सिटी, हस्पीटल, नर्सिङ्ग होमलगायतका सङ्गठित निकाय (व्यक्ति विशेषबाहेक) लाई आफ्नो प्रयोग (व्यापारिक प्रयोजनबाहेक) का लागि आयात गर्न दिने व्यवस्थासमेत गरिएको छ ।

(११) विदेशमा (भारत बाहेक) उच्च शिक्षा अध्ययन गर्न जाने विद्यार्थीहरूलाई निर्वाह खर्चबापत यस बैंकबाट प्रदान गरिदै आएको परिवर्त्य विदेशी मुद्राको सटही सुविधा शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालयको सिफारिशअनुसार सोझै बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट प्राप्त गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ।

(१२) म्यानपावर कम्पनीहरूले आफ्नो व्यवसाय विस्तारको लागि विदेशमा नियमानुसार शाखा/प्रतिनिधि/सम्पर्क कार्यालय खोली त्यस्ता कार्यालय सञ्चालनको लागि नेपाल सरकारको सम्बन्धित विभागको सिफारिश साथ विदेशी मुद्रा सटही माग गरेमा आवश्यकताअनुसार उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको छ।

(१३) २०६३ साउनदेखि २०६४ असार मसान्तसम्ममा थप ६ फर्म/कम्पनीलाई मनिट्रान्सफर कार्य गर्न इजाजत प्रदान गरिएको र पाँचवटा बन्द भएकोले यस्तो कारोवार गर्ने निकायको संख्या आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को अन्त्यसम्ममा ३३ पुगेको छ। यसैगरी यस्तो कारोवार गर्न चाहने फर्म/कम्पनीलाई सुरूमा आशयपत्र दिने गरिएकोमा आइन्दा सबै प्रक्रिया पूरा गरी निवेदन दिने फर्म/कम्पनीलाई कारोवार गर्न सोझै इजाजत प्रदान गर्ने नीति लिइएको छ।

(१४) आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा काठमाडौं उपत्यकाभित्र थप ४० वटा मनिचेन्जर फर्म/कम्पनीलाई कारोवार गर्न इजाजत प्रदान गरिएको र चारवटा बन्द भएकोले यस्तो कारोवार गर्ने फर्म/कम्पनीको संख्या काठमाडौं उपत्यकाभित्र मात्रै १२९ पुगेको छ भने नेपाल अधिराज्यभरि ३१५ पुगेको छ।

(१५) बैंक तथा वित्तीय संस्था एवं मनिट्रान्सफर र मनिचेन्जर फर्म/कम्पनीबाहेक विदेशी मुद्रा कारोवार (खरिद मात्र) गर्न स्वीकृत लिने होटेल, स्वदेशी तथा विदेशी एयरलाइन्स, ट्राभल, ट्रेकिङ्ग, कार्गो तथा कुरियर एजेन्सीको संख्या आर्थिक वर्ष २०६२।६३ सम्म २,०१४ रहेकोमा यस आर्थिक वर्षमा थप ३०३ ले स्वीकृति लिएकोले यस्तो कारोवार गर्ने एजेन्सीहरूको संख्या २,३१७ पुगेको छ।

वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम

2.36 २०५७ कात्तिक ७ मा नेपाल सरकारले वित्तीय क्षेत्र सुधार सम्बन्धी रणनीति पत्र जारी गरेअनुरूप आर्थिक सुधार कार्यक्रमको एक महत्वपूर्ण अङ्गको रूपमा वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम हाल कार्यान्वयनमा छ। मुलुकको वित्तीय क्षेत्रलाई स्वस्थ, प्रतिस्पर्धी, कुशल तथा व्यावसायिक बनाई आर्थिक विकासको लागि पर्याप्त योगदान दिनसक्ने बनाउने यस कार्यक्रमले लक्ष्य लिएको छ। वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम विश्व बैंक, बेलायत सरकारको अन्तर्राष्ट्रिय विकास विभाग र नेपाल सरकारको ऋण तथा अनुदान सहयोगमा सञ्चालन भइरहेको छ। तीनवटा क्षेत्रलाई केन्द्रविन्दु मानेर वित्तीय क्षेत्र सुधार कायक्रमलाई अगाडि बढाइएको छ।

नेपाल राष्ट्र बैंकको सुदृढीकरण

2.37 नेपाल राष्ट्र बैंकलाई एउटा सक्षम र सबल केन्द्रीय बैंकको रूपमा कायम राख्न नेपाल राष्ट्र बैंकको सुदृढीकरण (Reengineering) सम्बन्धी कार्यलाई अगाडि बढाईएको छ। यसअन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकको मानव संशाधनको विकास गर्ने; नियमन व्यवस्था र निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण प्रणालीलाई अझ बढी सशक्त एवं प्रभावकारी बनाउने; बैंकको कार्यको आधारमा साङ्गठनिक पुनरसंरचना गर्ने; बैंकलाई कम्प्युटराइज्ड गर्ने; बैंकको लेखाप्रणालीलाई अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डअनुरूपको बनाउने तथा बैंकका कामहरू सरल र सहज बनाउने कार्यहरू कार्यान्वयनको क्रममा रहेका छन्।

2.38 बैकलाई चाहिने जनशक्तिको उपयुक्त स्तर हासिल गर्न तथा जनशक्तिको कार्यदक्षता र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउन नियुक्त गरिएका अन्तराष्ट्रिय जनशक्ति सल्लाहकारबाट करारबमोजिम सन्तोषजनकरूपमा कार्य सम्पन्न भइरहेको र मासिक प्रगति विवरणसमेत प्राप्त भइरहेकोले निजको म्याद जुन २६, २००७ मा समाप्त भए पनि एक वर्षको लागि अर्थात् जुन २६, २००८ सम्म बढाइएको छ।

2.39 नेपाल राष्ट्र बैंकको सुपरिवेक्षीय क्षमतामा विकास तथा आवश्यक सुधार ल्याउन यस बैंक र एम/एस आई ई एफ इन एशोसिएसन विथ केपीएमजी, श्रीलंका बीच सम्झौता भई सोहीअनुरूप सातजना अन्तराष्ट्रिय सल्लाहकारहरू नियुक्त गरिएकोमा उक्त संस्थाले सम्झौताको शर्तबमोजिम कार्य गर्न नसकेकोले उक्त सम्झौता विश्व बैंकको सहमति लिई २०६३ माघ १८ गते भङ्ग गरिएको छ। नेपाल राष्ट्र बैंक सञ्चालक समितिबाट सुपरिवेक्षण विभागका लागि परामर्शदाता आवश्यक नरहेको भन्ने निर्णय भएको छ।

2.40 नेपाल राष्ट्र बैंकको लेखाप्रणालीमा सुधार गर्न विश्व बैंक मिसनको सल्लाहअनुरूप गठित राष्ट्र बैंकभित्रका सातजना चार्टड एकाउन्टेन्टहरू सम्मिलित समूहबाट टी.ओ.आर. बमोजिम सन्तोषजनकरूपमा कार्य सम्पादन भइरहेको छ।

2:41 बैंकले सूचना सङ्कलन, संग्रह र प्रवाह कम्प्युटराइज्ड पद्धतिबाट गर्न सुरूवात गरिएको र सो कार्य विस्तारको क्रममा रहेको छ । यसै क्रममा नियुक्त अन्तर्राष्ट्रिय आई.टी. सल्लाहकारले यस बैंकसमक्ष वीड स्पेसीफिकेशन डकुमेण्ट पेश गरिसकेका छन् । उक्त डकुमेण्टमा केही परिमार्जनको आवश्यकता देखिएको हुँदा सोलाई परिमार्जन गराइ अन्तिम रूप प्रदान गर्न आवश्यक कारबाही भइरहेको छ ।

2:42 बैंकमा करारमा नियुक्त जनसम्पर्क अधिकृतको म्याद जुन ३०, २००७ मा समाप्त भएकोमा उक्त सम्झौताको म्याद पुन: एकवर्ष अर्थात् जुन ३०, २००८ सम्म बढाइएको छ ।

2:43 बैकलाई चाहिने जनशक्तिको उपयुक्त स्तर हासिल गर्न तथा जनशक्तिको कार्यदक्षता र क्षमता अभिवृद्धि गर्न बिश्व बैंकको अनुदान सहयोगमा बैंकका विभिन्न विभागका कर्मचारीहरूलाई विभागीय कामको प्रकृतिअनुरूप वैदशिक तालिममा पठाउने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइएको छ । समीक्षा अवधिभर नेपाल राष्ट्र बैंकका सहायक स्तर तथा अधिकृत स्तरसम्मका गरी जम्मा २४५ जनाले वैदशिक तालिम प्राप्त गरेका छन् ।

नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको पुनरसंरचनागत सुधार

2:44 नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैकको पुनरसंरचनाको लागि बैंक रिस्टक्चरिङ्ग सल्लाहकार नियुक्त गर्नका लागि एक्सप्रेशन अफ इन्ट्रेष्ट (EOI) जारी गरिएको छ । प्राप्त एक्सप्रेशन अफ इण्ट्रेष्टहरूको मूल्याङ्कन पश्चात् ६ वटा फर्महरूलाई छनौट गरिएको र ती फर्महरूलाई जारी गर्ने रिक्वेष्ट फर प्रोपोजल (RFP) दस्तावेज पनि तयार भइसकेको छ ।

राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक

2:45 वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमअन्तर्गत राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको पुनरसंरचनासम्बन्धी कार्यका लागि सो बैंकको व्यवस्थापन समूहका परामर्शदाताहरूसँग सुरूमा जनवरी १६, २००३ देखि दुई वर्षका लागि सम्झौता गरिएकोमा करारको म्याद सकिएकोले पहिलो पटक जनवरी १५, २००६ सम्म १ वर्षका लागि र दोस्रो पटक जनवरी १५, २००८ सम्म पुन: दुई वर्षका लागि करारमा उल्लेख भए बमोजिमका कार्य सम्पादन गर्ने शर्तमा करार अवधि थप गरिएको छ । हाल अमेरिकी नागरिक परामर्शदाताको नेतृत्वमा रहेको व्यवस्थापन समूह राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको पुनरसंरचनासम्बन्धी कार्यमा संलग्न रहिआएको छ ।

2:46 बैंकिङ्ग विज्ञको नेतृत्वमा व्यवस्थापन समूह गठन गरी बैंक पुर्नसंरचना गर्ने कार्य सुरू गरेपछि राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकले विविध क्षेत्रमा सफलता हासिल गरेको छ । करारमा दिनु अघि आर्थिक वर्ष २०५८।५९ र २०५९।६० मा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको खुद नोक्सान क्रमश: रू. ७ अर्व ६ करोड ८० लाख र रू. ४ अर्व ८३ करोड ९० लाख रहेको थियो । त्यसपछिका वर्षहरूमा खुद मुनाफा आर्जन गर्न सफल भई आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा बैंकले रू. १ अर्व ६८ करोड १६ लाख खुद मुनाफा आर्जन गर्न सकेको छ । उक्त खुद मुनाफा सोही अवधिको लागि निर्धारण गरको लक्ष्य रू. २ अर्व २१ करोड २० लाखको तुलनामा भने कम रहेको छ ।

2:47 त्यस्तैगरी राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको ऋणात्मक रहेको पूँजीकोषमा क्रमश: सुधार आउने क्रम जारी रहेको छ । उदाहरणको लागि उक्त बैंकको २०६० असार मसान्तमा कुल पूँजीकोष रू. २२ अर्व ३९ करोडले ऋणात्मक रहेकोमा त्यसपछिका वर्षहरूमा सो ऋणात्मक स्थितिमा कमी आई आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को अन्तसम्ममा उक्त बैंकको कुल पूँजीकोष रू. १७ अर्व २१ करोडले ऋणात्मक रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा सीमित गर्नुपर्ने पूँजीकोषको ऋणात्मक लक्ष्य रू. १५ अर्व ५८ करोड भने हासिल हुन सकेको छैन ।

2:48 सो बैंकको निष्क्रिय कर्जा (NPA) को अनुपात आशा गरेअनुरूप नघटे तापनि सोको स्तर भने घट्न थालेको छ । कुल कर्जामा भाखा नाघेको कर्जा २०६० असार मसान्तमा ६०.१५ प्रतिशत रहेकोमा त्यसपछि क्रमश: सुधार आई २०६४ असार मसान्तमा कुल कर्जामा निष्क्रिय कर्जाको अनुपात २९.१६ प्रतिशत रहेको छ । हाल कार्यरत व्यवस्थापन समूहलाई २०६४ असार मसान्तसम्ममा निष्क्रिय कर्जाको अनुपात २८ प्रतिशतमा सीमित राख्नुपर्ने लक्ष्य दिइएको भए तापनि व्यवस्थापन समूहले सो लक्ष्य हासिल गर्न सकेको छैन ।

2:49 राष्ट्रिय बाणिज्य बैंकको विगत केही वर्षदेखि बाह्य लेखापरीक्षण हुन नसकी रहेकोमा नयाँ व्यवस्थापन समूह आएपछि आर्थिक वर्ष २०६२।६३ सम्मको बाह्य लेखापरीक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न भइसकेको छ । लेखापरीक्षणसँग सम्बधित विवरणहरू अद्यावधिक गरिएका छन् । साथै, त्रैमासिकरूपमा वित्तीय विवरणहरू नियमितरूपमा प्रकाशन हुन थालेका छन् । आन्तरिक लेखापरीक्षणसम्बन्धी कार्य नियमितरूपमा व्यवस्थापन समूहलाई दिएको लक्ष्यअनुसार नै भइरहेको छ ।

2:50 बैंकमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको योजनावद्ध विकास गरी जनशक्तिलाई उपयुक्त स्तरमा ल्याउन जनशक्ति सूचना प्रणाली, जनशक्ति विकास योजना आदि बनाई लागू गरिएको छ । जनशक्तिको आवश्यकता मूल्यांकन गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ । त्यसैगरी बैंकले उत्तराधिकारी (Successor) योजना नेपाल राष्ट्र बैंकसमक्ष पेश गरिसकेको छ भने हालै कार्य सम्पादनमा आधारित पुरस्कृत गर्ने प्रणाली लागू गरेको छ । कर्मचारीको संख्यालाई उपयुक्त स्तरमा

राख्न चौथो पटक स्वच्छिक अवकाश योजना लागू गरिएको छ । २०५९ असार मसान्तमा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकमा रहेको कर्मचारी संख्या ५,५८३ बाट क्रमशः घटेर २०६४ असार मसान्तमा ३,१२७ मा सीमित हुन पुगेको छ । व्यवस्थापन समूहलाई २०६४ असार मसान्तमा कर्मचारीहरूको संख्या २,८५४ मा सीमित गर्नुपर्नेमा सो बमोजिम प्रगति भने हुनसकेको छैन ।

2.51 बैंकको व्यवस्थापन समूहले मुद्रा निर्मलीकरण नीति, लगानी तथा ट्रेजरी संचालन म्यानुअल, आन्तरिक लेखा परीक्षण म्यानुअलमा परिमार्जन, व्यापारिक ऋण म्यानुअल लगायत कर्जा व्यवस्थापनमा सुधार ल्याउन कर्जा नीति तथा निर्देशिकाहरूका साथै कर्जा अपलेखन विनियमावली तयार गरी लागू गरेको छ ।

2.52 बैंकिङ्ग कारोवारलाई कम्प्युटर पद्धतिबाट सम्पन्न गर्न ४० वटा शाखाहरूमा र केन्द्रीय कार्यालयअन्तर्गतका दुई विभागहरूमा पुमोरी प्लस सफ्टवेयरबाट कार्य भइरहेको छ भने काठमाडौ उपत्यका बाहिरका ३१ शाखाहरूमा आरबीबीसिस्स (RBBSYS) बाट कार्य भइरहेको छ । आईबीस (International Bidding Integrated System – IBIS) सम्बन्धी कार्य पूर्णतया कार्यान्वयनमा आइसकेको छ । साथै बैंकको कुल कर्जा र निक्षेपको ८३ प्रतिशत अंशलाई कम्प्युटराइजेशन गरिसकिएकोले कर्जा र निक्षेपलाई कम्प्युटराइजेशन गर्न निर्धारण गरिएको लक्ष्य क्रमशः ६५ र ६१ प्रतिशतभन्दा बढी प्रगति भएको छ ।

2.53 व्यवस्थापन समूहले बैंकको व्यवस्थापन सञ्चालन गर्न थालेपछि प्रत्येक वर्ष निक्षेपको आयतन वृद्धि हुन गई २०६४ असार मसान्तसम्ममा उक्त बैंकको कुल निक्षेप रू. ५० अर्ब ३४ करोड पुगेको छ, जुन लक्ष्य रू.४२ अर्ब ४० करोड भन्दा रु ८ अर्ब ६ करोडले बढी छ ।

2.54 बैंकको सक्रिय कर्जाको मात्रामा पनि सकारात्मक परिवर्तन भएको छ । २०६० असार मसान्तमा रू. १० अर्ब ६० करोड रहेको उक्त बैंकको कुल सक्रिय कर्जा २०६४ असार मसान्तसम्ममा रू. १८ अर्ब पुगेको छ । बैंकको व्यवस्थापन समूहलाई २०६४ असार मसान्तमा सक्रिय कर्जा रू. १६ अर्ब २४ करोड पुऱ्याउनु पर्ने लक्ष्य दिएको थियो । अर्कोतर्फ २०६० असार मसान्तमा सो बैंकको निष्क्रिय कर्जा रू. १६ अर्ब रहेकोमा क्रमशः सुधार आई २०६४ असार मसान्तसम्ममा रू. ७ अर्ब ४० करोडमा झरेको छ ।

2.55 व्यवस्थापन करारमा दिइसकेपछि बैंकले विविध क्षेत्रमा सफलता हासिल गरेपनि बैंकले थप चुनौतीको सामना गर्नुपर्ने देखिन्छ । आगामी दिनहरूमा बैंकले निष्क्रिय कर्जाको मात्रा उल्लेखनीयरूपमा घटाई तोकिएको परिमाणमा ल्याउन थप प्रयास गर्नुपर्ने, बैंकमा विद्यमान अधिक तरलताको स्थितिको उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने तथा सक्रिय कर्जाको स्तर वृद्धि गर्न पहल गर्नुपर्ने, कम्प्युटराईजेशनसँग सम्बन्धित कार्यलाई नियमितता तथा तीव्रता दिनुपर्ने, तोकिएको सीमामा कर्मचारी संख्या कायम गरी कर्मचारीको प्रभावकारितामा वृद्धि गर्न थप नीति तथा कार्यक्रम ल्याउनुपर्ने र बैंकलाई निजीकरण योग्य अवस्थामा पुऱ्याउन पुनरसंरचनासम्बन्धी कार्यलाई अगाडि बढाउन प्रभावकारी योजना सहित तयारीको लागि आवश्यक प्रक्रिया यथासम्भव छिटो प्रारम्भ गर्नुपर्ने जस्ता चुनौतीहरूको सामना गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

नेपाल बैंक लिमिटेड

2.56 वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमअन्तर्गत विगत पाँच वर्षसम्म नेपाल बैंक लिमिटेडको व्यवस्थापन विदेशी आइ.सी.सी. कन्सल्टिङ्ग, बैंक अफ स्कटलैण्ड (आयरलैण्ड) समूहले सम्हाल्यो । सन् २००२ जुन १७ मा नेपाल राष्ट्र बैंकसँग सम्झौता भई उक्त बैंकको व्यवस्थापनले दुई वर्षको लागि करारमा लिएको थियो । सो करार अवधि सन् २००४ जुलाइ २१ देखि समाप्त भएकोले उक्त बैंकको व्यवस्थापन करार अवधि सन् २००४ जुलाइ २२ देखि लागू हुने गरी पहिलो पटक एकवर्षको लागि र दोस्रो पटक सन् २००५ जुलाइ २२ देखि लागू हुने गरी २००७ जुलाइ २१ सम्म दुईवर्षको लागि थप गरिएको थियो । सो करार अवधि समाप्त भएपश्चात् आई.सी.सी. कन्सल्टिङ्गले नेपाल बैंकको व्यवस्थापन कार्य छोडेकाले हाल यस बैंकको कर्मचारीहरू सम्मिलित तीन सदस्य रहेको एक व्यवस्थापन समूह गठन भएको छ । सो नयाँ व्यवस्थापन समूहले २००७ जुलाइ २७ देखि उक्त बैंकको व्यवस्थापन जिम्मा लिएको छ ।

2.57 २०६४ असारसम्मको विगत पाँच वर्षको अवधिमा विदेशी व्यवस्थापन समूहले भाखा नाघेको कर्जाको असूलीतर्फ सन्तोषजनक प्रगति हासिल गर्न नसके तापनि अन्य क्षेत्रमा केही उपलब्धि हासिल गरेको छ । उदाहरणको लागि २०५६ सालदेखि वार्षिकरूपमा अर्बौं रकम घाटा व्यहोर्दै आएको नेपाल बैंक लिमिटेडले आर्थिक वर्ष २०५९।६० मा खुद नोक्सान घटाएर करिब रू. २५ करोडमा सीमित गऱ्यो । त्यसपछिका वर्षहरूमा उक्त बैंक खुद मुनाफा आर्जन गर्न सफल भयो । घाटाको स्थितिमा क्रमशः सुधार आई आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा खुद मुनाफा रू. ४२ करोड आर्जन गऱ्यो ।

2.58 त्यस्तैगरी २०६० असार मसान्तमा सो बैंकको कुल पूँजीकोष रू. ९ अर्ब ८० करोडले ऋणात्मक रहेकोमा क्रमशः सुधार आई २०६४ असार मसान्तसम्ममा सो कोष रू. ६ अर्ब ६ करोडले मात्र ऋणात्मक रहेको छ ।

2:59 नेपाल बैंक लिमिटेडको निष्क्रिय कर्जाको अनुपातमा उल्लेख्य गिरावट आएको छ । उक्त बैंकको कुल कर्जामा भाखा नाघेको कर्जा २०६० असार मसान्तमा ६०.४७ प्रतिशत रहेकोमा क्रमशः सुधार आई २०६४ असार मसान्तसम्ममा सो अनुपात १५.१६ प्रतिशतमा झरेको छ । आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा बैंकले कर्जा अपलेखन गरेको कारण पनि निष्क्रिय कर्जाको अनुपातमा कमी हुन गएको हो । अपलेखन गरिएको कर्जाको असूली बैंकसमक्ष चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

2:60 आर्थिक वर्ष २०५६/५७ देखि २०६२/६३ सम्मको लेखापरीक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न भइसकेको छ । लेखापरीक्षण विवरणहरू अद्यावधिक गरिएका छन् । साथै, त्रैमासिकरूपमा वित्तीय विवरणहरू नियमितरूपमा प्रकाशन हुन थालेका छन् ।

2:61 आवश्यक पर्ने जनशक्तिको योजनावद्ध विकास गरी जनशक्तिलाई उपयुक्त स्तरमा ल्याउन सो बैंकले व्यवस्थापन योजना, जनशक्ति विकास योजना र शीप अभिवृद्धि योजना बनाई लागू गरिसकेको छ । आवश्यक जनशक्ति मूल्याङ्कन गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ । त्यसैगरी, बैंकले पूँजी योजना र उत्तराधिकारी (Successor) योजना नेपाल राष्ट्र बैंकसमक्ष पेश गरिसकेको छ । कर्मचारीको संख्यालाई उपयुक्त स्तरमा राख्न स्वैच्छिक अवकाश योजना लागू गरी नेपाल बैंक लिमिटेडमा २०५८ असार मसान्तमा कर्मचारी संख्या ६,०३० रहेकोमा २०६४ असार मसान्तसम्ममा सो संख्या २,९३७ मा झरेको छ ।

2:62 बैंकको कार्य प्रणालीमा सुधार ल्याउन व्यवस्थापन समूहले कर्जा नीति तथा निर्देशिका बनाई लागू गरेको, मुद्रा निर्मलीकरण निर्देशिका बनाई लागू गरेको र सम्पत्ति दायित्व समिति (ALCO) गठन भएको छ । नयाँ लेखा निर्देशिका, आन्तरिक लेखापरीक्षण निर्देशिका, लेखा शीर्षक वर्गीकरण निर्देशिका, पोर्टफोलियो स्थिति तथा बजेट योजना र रणनैतिक योजना तर्जुमा गरी लागू भएका छन् । नेपाल बैंक लिमिटेडले कर्जा अपलेखन विनियमावली तयार गरी सो विनियमावलीअनुरुप अपलेखन गर्ने कार्य समेत सुरू गरिसकेको छ ।

2:63 बैकिङ्ग कारोवारलाई कम्प्युटर पद्धतिबाट सम्पन्न गरी छिटो छरितो तथा व्यवस्थित बनाउने सम्वन्धमा सूचना प्रविधिसम्बन्धी योजना तर्जुमा भई सोहीअनुरूप ४४ वटा शाखाहरूमा कम्प्युटराइजेशनको कार्य समाप्त भएको छ भने थप ३८ वटा शाखाहरू कम्प्युटराइजेशनका लागि पहिचान गरी सोको लागि कार्य भइरहेको छ । त्यसैगरी, बैंकले २७ वटा शाखाहरूमा कुनै पनि शाखा बैंकिङ्ग प्रणाली (ABBS) कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । बैंकको कुल निक्षेप र कर्जाको क्रमशः ७६ र ८८ प्रतिशत अंश कम्प्युटराइजेशन भइसकेको छ ।

समग्र वित्तीय क्षेत्रको सक्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम

2:64 समग्र वित्तीय क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने किसिमका कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने क्रममा नेपालको ऋण असूली न्यायाधीकरणलाई सुदृढ पार्न सीप अभिवृद्धि र भौतिक साधन पूर्ति गर्ने जस्ता कार्यक्रमहरू अगाडि बढाईएका छन् ।

2:65 आर्थिक पत्रकारहरूको क्षमता वृद्धि गर्ने उद्देश्यले सातजना आर्थिक पत्रकारहरूलाई रोअटरस् फाउण्डेशन, लण्डनद्वारा सञ्चालित वित्तीय पत्रकारितासम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको छ । त्यसैगरी, विभिन्न आर्थिक पत्रकार संस्थाहरूसँगको समन्वयमा अर्थिक पत्रकारिताको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न विभिन्न अन्तरक्रिया/कार्यशाला सम्पन्न गरिएको छ ।

2:66 नेपालमा सञ्चालन भइरहेको वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमसम्बन्धी वृत्तचित्र तयार गरिएको र सो टेलिभिजनमा प्रशारणको क्रममा रहेको छ ।

2:67 छरिएर रहेका बैंकिङ्गसम्बन्धी ऐन कानूनलाई एकीकृत गरी समयानुकूल बनाउन २०६३ कात्तिक १९ गते बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३ नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित भई लागू भएको छ ।

2:68 नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ (पहिलो संशोधन) परिमार्जन सहित २०६३ कात्तिक २३ गतेदेखि कार्यान्वयनमा आएको छ । उक्त ऐनमा दफा ८६ (क) देखि दफा ८६ (ढ) सम्मका प्रावधानहरू थप गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई समस्याग्रस्त घोषित गर्न सकिने अवस्था, त्यसपछिको परिणाम, वित्तीय अवस्था हेरी व्यवस्थापन नेपाल राष्ट्र बैंकले आफ्नो नियन्त्रणमा लिन सक्ने व्यवस्था, पूँजी घटबढ गर्न चाल्नुपर्ने व्यवस्थाहरू थप भएका छन् । यसबाट कमजोर व्यवस्थापन र नाजूक वित्तीय स्थिति भई समस्याग्रस्त भएको बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई समयमै आवश्यक सुधार गर्न सकिने स्थिति सिर्जना भएको छ ।

2:69 देशको आर्थिक क्रियाकलापको अधिकतम प्रवर्द्धन गर्नको लागि सुरक्षित कारोवारका सम्बन्धमा एकीकृत कानूनी व्यवस्था गरी चलसम्पत्तिउपरको दायित्व पहिचान गर्ने गराउने सम्बन्धमा एउटा छुट्टै कानूनको व्यवस्था गर्ने उद्देश्यले यस बैंकको समेत सहभागितामा २०६३ कात्तिक ३० मा तर्जुमा भएको सुरक्षित कारोवार ऐन, २०६३ कात्तिक ३० देखि कार्यान्वयनमा आएको छ । अचल सम्पत्तिलाई पनि अचल सम्पत्तिहरू जस्तै गरी धितोमा राखी कारोवार गर्न सकिने नयाँ कानूनको व्यवस्था भएको हुँदा चल तथा अमूर्त सम्पत्तिउपरको दायित्व परिचालन गर्न गराउन सरल हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

2:70 साहुको ऋण तिर्न नसकी दामासाहीमा परेका वा पर्न लागेका वा आर्थिक कठिनाई भोगिरहेका कम्पनीको प्रशासन, दामासाहीसम्बन्धी कार्यविधि तथा त्यस्ता कम्पनीको पुनर्संरचनाका सम्बन्धमा एउटा छुट्टै कानूनको अभावलाई पूर्ति गर्ने उद्देश्यले यस बैंक समेतको सहभागितामा तर्जुमा भएको दामासाहीसम्बन्धी ऐन, २०६३ मंसिर ४ देखि जारी भई लागू भएको छ । यसबाट दामासाहीसम्बन्धी व्यवस्थाको अभावमा विभिन्न कठिनाई भोगिरहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थालगायतका कम्पनीहरूको समस्याको सरलरूपमा समाधानका उपायहरू अवलम्बन गर्न सकिने स्थिति सिर्जना भएको छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन

बैंक तथा वित्तीय संस्था स्थापनासम्बन्धी नीतिमा संशोधन

2:71 वित्तीय संस्थाहरूको संख्या तीव्र गतिमा बढ्दै गएको सन्दर्भमा वित्तीय स्थायित्वमा पर्नसक्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई एक आपसमा गाभिन अभिप्रेरित गरी बजार प्रक्रियाबाट वित्तीय क्षेत्रको सुदृढीकरण गर्न मद्दत पुऱ्याउन यस बैंकबाट २०६३ चैत १३ गतेदेखि लागू हुनेगरी बैंक तथा वित्तीय संस्था संस्थापनासम्बन्धी नयाँ इजाजत नीति जारी भएको छ ।

2:72 नयाँ स्थापना हुने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका लागि आवश्यक चुक्ता पूँजी दोब्बर पार्नु यस इजाजत नीतिको प्रमुख विशेषता हो । यस क्रममा नयाँ स्थापना हुने वाणिज्य बैंकको चुक्तापूँजी रू. १०० करोड बाट रू. २०० करोड पुऱ्याइएको छ भने क्षेत्रीय स्तरको वाणिज्य बैंकको अवधारणा हटाइएको छ । त्यस्तैगरी नयाँ राष्ट्रिय स्तरको विकास बैंकको चुक्तापूँजी रू. ६४ करोड, ४-१० जिल्लामा कार्यक्षेत्र रहने विकास बैंकको चुक्तापूँजी रू. २० करोड, १-३ जिल्लामा कार्यक्षेत्र रहने विकास बैंकको चुक्ता पूँजी रू. १० करोड र राष्ट्रिय स्तरको विकास बैंक बाहेक लिजिङ्ग कारोवार गर्ने विकास बैंकको चुक्तापूँजी रू. ३० करोड पुऱ्याइएको छ । नयाँ राष्ट्रिय स्तरको वित्त कम्पनीको चुक्तापूँजी रू.२० करोड र १-३ जिल्लास्तरको चुक्ता पूँजी रू. १० करोड पुऱ्याइएको छ । विशेष अवस्थामा बाहेक १ जिल्लामा स्थापना हुने वित्त कम्पनीको व्यवस्था हटाएको छ । लघु वित्तसम्बन्धी कारोवार गर्ने विकास बैंकहरूको हकमा विगतको चुक्ता पूँजीमा कुनै परिवर्तन गरिएको छैन ।

तालिका २.१
बैंक तथा वित्तीय संस्था स्थापना गर्न आवश्यक न्यूनतम पूँजी

वर्ग	राष्ट्रिय स्तर	क्षेत्रीय स्तर*	४-१० जिल्ला*	१-३ जिल्ला*
"क"	रू. २०० करोड	-	-	-
"ख"	रू. ६४ करोड	-	रू. ३० करोड a/ रू. २० करोड	रू. ३० करोड a/ रू. १० करोड
"ग"	रू. ३० करोड a/ रू. २० करोड	-	-	रू. ३० करोड a/ रू. १० करोड
"घ"	रू. १० करोड	रू. ६ करोड#	रू. २ करोड c/	रू. १ करोड

* काठमाडौं उपत्यका बाहेक । यस्ता वित्तीय संस्थाहरूको कार्य क्षेत्र/परियोजना तोकिएका जिल्लाहरूमा सीमित रहने ।
a/ लिजिङ्ग कारोवार गर्ने वित्तीय संस्थाको हकमा मात्र लागू हुने ।
b/ लघुवित्त कारोवार मात्र गर्ने वित्तीय संस्था ।
c/ पहाडी क्षेत्रका थप ५ जिल्लामा समेत ।
\# विकास क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने ।

2:73 यस बैंकमा संस्थापनाको लागि निवेदन दिएका तर सैद्धान्तिक सहमति नपाएका संस्थाहरूले नयाँ पूँजीगत व्यवस्थाबमोजिमको प्रावधान २०६७ असार मसान्तसम्ममा पूरा गर्ने प्रतिबद्धता सहितको पूँजी पुऱ्याउने योजना पेश गरेपछि मात्र प्रक्रिया अगाडि बढाइने व्यवस्था गरिएको छ ।

2:74 ५० प्रतिशतभन्दा बढी विदेशी लगानी भएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले १५ प्रतिशत शेयर मात्र सर्वसाधारणलाई छुट्याए पुग्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

2:75 साथै, संस्थापकहरूले लगानी गर्न प्रस्ताव गरेको रकममा कर चुक्ता गरे/नगरेको वारे कर कार्यालयबाट जानकारी लिने व्यवस्था गरिएको छ ।

2:76 व्यक्तिगत/संस्थागत जोखिम बैंकिङ्ग क्षेत्रमा सार्ने मनसायले बैंक/वित्तीय संस्था खोल्ने गरी प्रस्ताव पेश भएमा स्वीकृति नदिन सकिने व्यवस्था थप गरिएको छ । साथै, सार्वजनिक सूचनामार्फत संस्थापकहरूको वित्तीय अनुशासन तथा अवस्थाबारे जानकारी लिने व्यवस्था कायम गरिएको छ ।

2:77 कालोसूची/डिफल्टरको लिष्टसम्बन्धी जानकारी कर्जा सूचना केन्द्र लि. र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट लिने व्यवस्था गरिएको छ । यस बैंकको सहमतिमा मात्र प्रस्तावित संस्थापकहरू परिमार्जन/थपघट गर्नसक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

2:78 एउटा व्यक्ति, परिवार, फर्मले एउटा संस्थामा बढीमा १५ प्रतिशत र प्रत्येक संस्थाहरूमा एक प्रतिशतसम्म मात्र शेयरमा लगानी गर्नसक्ने व्यवस्था गरिएको छ । संस्थापकहरूबाट कम्पनीमा दोहोरो स्वामित्व (Cross holding) हुने गरी लगानी गर्न नपाइने व्यवस्था कायम गरिएको छ । विगतमा लघु वित्त कारोवार गर्ने विकास बैंकहरूको शेयर प्रतिव्यक्ति एकाघर परिवार, फर्म, कम्पनी वा सङ्गठित संस्था वा एकै समूहका कम्पनीले २५ प्रतिशतभन्दा बढी शेयर लिएको भएमा २०६८ असार मसान्तभित्र २५ प्रतिशतको सीमाभित्र ल्याउनुपर्नेछ । तर लघु वित्त विकास बैंकको कारोवार गर्ने 'घ' वर्गको वित्तीय संस्थाको हकमा उपर्युक्त व्यवस्था लागू हुने छैन । व्यक्तिगत विवरणमा समूहगत कम्पनीको समेत पछिल्लो दुई आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण भएको विवरण पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था कायम गरिएको छ ।

2:79 संस्थापकले अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट ऋण सापटी लिई बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संस्थापक शेयरमा लगानी गर्न नपाइने व्यवस्था गरिएको छ । साथै संस्थापकहरूले अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट ऋण सापटी लिए /नलिएको सम्बन्धमा स्पष्ट उल्लेख गरी आफूले कारोवार गर्ने कर कार्यालयको नामसमेत उल्लेख गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसका अतिरिक्त प्रस्तावित संस्थापक धितोपत्र विनिमय बजारको बजार निर्माता वा दलाल नरहेको हुनुपर्ने व्यवस्था थप गरिएको छ ।

2:80 हाल सञ्चालनमा रहिरहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले २०७० असार मसान्तभित्र नयाँ व्यवस्था अनुसारको चुक्ता पूँजी समानुपातिकरूपमा बाँकी वर्षहरूमा पूरा गर्नुपर्नेछ । २०६४ असार मसान्तलाई आधार वर्षको रूपमा लिई आर्थिक वर्ष २०६४।६५ देखि हरेक वर्ष नपुग रकमको समानुपातिक दरले वृद्धि गर्दै लैजानुपर्ने र सोहीबमोजिमको व्यावसायिक योजना/पूँजी योजना पेश गर्नुपर्ने छ । यसरी पूँजी पुऱ्याउँदा उल्लिखित पूँजीमा कम्तीमा ८० प्रतिशत चुक्ता पूँजी र बाँकी २० प्रतिशत प्राथमिक पूँजीमा गणना हुने अन्य स्रोतबाट समेत पूरा गर्नसक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

2:81 २०७० असार मसान्तभित्र माथि उल्लिखित प्रावधानबमोजिम तोकिएको वर्षको चुक्ता पूँजी पूरा नगर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई देहायबमोजिमको कारवाही हुने व्यवस्था गरिएको छ । यस प्रयोजनको लागि चुक्ता पूँजी पूरा नभएको वर्षलाई आधार वर्षको रूपमा लिइने छ ।

(क) आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा तोकिएको चुक्ता पूँजी नपुऱ्याउनेलाई लाभांश रोक्का राख्ने ।

(ख) आर्थिक वर्ष २०६५।६६ मा तोकिएको चुक्ता पूँजी नपुऱ्याउनेलाई निक्षेप सङ्कलन गर्न समेत प्रतिवन्ध लगाईने ।

(ग) आर्थिक वर्ष २०६६।६७ मा तोकिएको चुक्ता पूँजी नपुऱ्याउनेलाई कर्जा लगानीमा समेत प्रतिवन्ध लगाईने ।

(घ) आर्थिक वर्ष २०६७।६८ मा तोकिएको चुक्ता पूँजी नपुऱ्याउनेलाई कर्जा असुली तथा निक्षेप भुक्तानीबाहेकका सम्पूर्ण कारोवारमा प्रतिवन्ध लगाईने छ । सो अवधिपछि इजाजतपत्र रद्द गर्नेतर्फ समेत कारवाही अगाडि बढाइने छ ।

(ङ) माथि उल्लिखित चुक्ता पूँजी नपुग भएका दुई वा सोभन्दा बढी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले उल्लिखित अवधिभित्र आपसमा गाभिने गरी यस बैंकसमक्ष प्रस्ताव पेश गरेमा ती दुवै संस्थामा कायम रहेको पूँजीलाई जोडी चुक्ता पूँजी प्रयोजनको लागि गणना गरिने छ ।

आफ्नो ग्राहक परिचान (Know Your Customer – KYC) सम्बन्धमा

2:82 आफ्नो ग्राहक पहिचान (Know Your Customer, KYC) मार्गदर्शनअनुसार रू. १० लाखदेखि माथि खातामा रकम जम्मा गर्दा स्रोत खुलाउनुपर्ने प्रावधान रहेको छ । स्रोत देखाउने कागजी प्रक्रिया केही झंझटिलो हुने गरेको परिप्रेक्षमा ग्राहकले स्वघोषणा गरेमा पनि मान्य हुने गरिएको छ ।

कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा केही परिवर्तन

2:83 आधुनिक शिक्षा प्रणालीको विकास र विस्तार गर्न सहयोग पुगोस् तथा धेरैभन्दा धेरै विद्यार्थीले आधुनिक शिक्षा प्राप्त गर्न सकून् भन्ने उद्देश्यले वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट व्यक्तिगत जमानीमा प्रवाह भइरहेको शिक्षा कर्जाका लागि थप २० प्रतिशत नोक्सानी व्यवस्था गर्नुपर्ने विद्यमान व्यवस्थालाई हटाईएको छ ।

2:84 साना तथा मझौला उद्यममा प्रवाह भएको कर्जालाई जुनसुकै बीमा कम्पनीमा बीमा गराएको अवस्थामा प्राथमिक क्षेत्र कर्जामा भएको व्यवस्था बमोजिम एक चौथाई मात्र कर्जा नोक्सानी कायम गरे पुग्ने गरिएको छ ।

पूँजी पर्याप्तता अनुपात

2.85 बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कायम गर्नुपर्ने पूँजी पर्याप्तता अनुपात (Capital Adequacy Ratio) लाई वासल दुई (BASEL II) लागू नभएसम्मको लागि आर्थिक वर्ष २०६२।६३ देखि कायम रहेको ११ प्रतिशतलाई यथावत राखिएको छ ।

वित्तीय विवरण स्वीकृतिका लागि पेश गर्नुपर्ने

2.86 बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको वार्षिक वित्तीय विवरणहरू यस बैंकबाट स्वीकृति लिएपछि मात्र प्रकाशित गर्नुपर्ने विद्यमान व्यवस्थामा परिवर्तन गरिएको छ । नयाँ व्यवस्थाअनुसार आर्थिक वर्ष २०६३।६४ देखि आर्थिक वर्ष २०६२।६३ को वित्तीय विवरणलाई समेत लागू हुने गरी क, ख, ग तथा घ वर्गका राष्ट्रिय स्तरका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो वार्षिक हिसाबको आधारमा तयार पारेको वित्तीय विवरण बाह्य लेखापरीक्षकबाट प्रारम्भिक लेखापरीक्षण समाप्त भएपछि उक्त प्रारम्भिक प्रतिवेदन, सो प्रतिवेदनउपर व्यवस्थापकको जवाफ तथा सोका आधारमा तयार पारिएका वित्तीय विवरणहरू (वासलात, नाफा नोक्सान हिसाब, नगद प्रवाह विवरण तथा यस बैंकको निर्देशनअनुसारका सम्पूर्ण अनुसूचीहरू, कर्जा नोक्सानी व्यवस्थाको विवरण समेत) यस बैंकमा स्वीकृतिका लागि पेश गर्नुपर्ने गरिएको छ । उक्त विवरणका आधारमा यस बैंकबाट गैरस्थलगत सुपरिवेक्षण गर्दा कुनै संशोधन गर्नुपर्ने देखिएमा आवश्यक समायोजन गरी आर्थिक वर्षको वित्तीय विवरणमा समावेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

बाउन्स (Bounce) हुने चेक जारी भएमा अपनाइने प्रक्रिया सम्बन्धमा

2.87 कुनै व्यक्ति फर्म, कम्पनी वा सङ्गठित संस्थाले आफ्नो खातामा पर्याप्त मौज्दात नभएको अवस्थामा वा मौज्दात पर्याप्त भए तापनि अन्य कुनै आधारमा भुक्तानी नहुने अवस्थाको जतिसुकै रकमको चेक जारी गरेमा पनि देहायबमोजिम हुने व्यवस्था गरिएको छ :

(क) एकपटक भुक्तानी नभईकन फिर्ता भएको चेकको हकमा भुक्तानी पाउनुपर्नेले चेक जारी गर्नेलाई भुक्तानीको लागि बढीमा सात दिनको समय दिई सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थामा पुनः चेक पेश गर्नसक्ने ।

(ख) सो म्यादपश्चात् पनि रकम भुक्तानी नभएको खण्डमा रकम भुक्तानी पाउनु पर्नेले चेकको रकम भुक्तानी गर्नुपर्ने बैंक वा वित्तीय संस्थामा लिखितरूपमा जानकारी दिनसक्ने ।

(ग) खण्ड (ख) बमोजिम लिखित जानकारी प्राप्त भएपछि सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाले त्यस्तो चेक जारी गर्नेलाई चेकको रकम भुक्तानी गर्न बढीमा सात दिनको सूचना दिनेछ र सो मितिभित्र पनि रकम भुक्तानी हुन नसकेमा त्यस्तो चेक खिच्नेलाई सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाले अनिवार्यरूपमा कालोसूचीमा सूचीकृत गर्नुपर्ने ।

(घ) कसैले बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई त्यस्तो भुक्तानी नहुने चेक दिएमा समेत कालोसूचीमा राख्नुपर्ने ।

यस बमोजिम कालोसूचीमा रहेका व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा सङ्गठित संस्थाले त्यस्तो सूचीबाट फुकुवा नभएसम्म आफ्नो खातामा रकम जम्मा गर्ने बाहेक अन्य कुनै पनि किसिमको बैंकिङ्ग कारोवार गर्न नपाउने ।

कालो सूचीमा सूचीकृत बैंक तथा वित्तीय संस्थाका शेयरधनीहरूका सम्बन्धमा

2.88 कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेडको कालोसूचीमा सूचीकृत यस बैंकबाट ईजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाका शेयरधनीहरूले प्राप्त गर्न सक्ने हकप्रद शेयर, अग्राधिकार शेयर, ऋणपत्र तथा लाभांश सम्बन्धमा देहायबमोजिमको व्यवस्था गरिएको छ ।

(क) त्यस्तो कालोसूचीमा सूचीकृत भइरहेका संस्थापक शेयरधनीले आफू संस्थापक रहेको बैंक/वित्तीय संस्थाको हकप्रद शेयर, अग्राधिकार शेयर तथा ऋणपत्र खरिद गर्न नपाउने ।

(ख) कुनै बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नो सिफारिसमा कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूचीमा सूचीकृत भइरहेका ऋणीले अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संस्थापकलगायतका अन्य शेयरधनीका हैसियतले पाउने लाभांश रकम रोक्का राखी कर्जा चुक्ता गर्ने प्रयोजनका लागि कर्जाको विस्तृत विवरणसहित सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थासँग रकम भुक्तानी माग गरेमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नो संस्थापक लगायतका अन्य शेयरधनीलाई भुक्तानी दिनुपर्ने त्यस्तो लाभांश रोक्का राखी माग गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई उपलब्ध गराउनुपर्ने । यस्तो व्यवस्था आफ्नै बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कर्जा चुक्ता गर्ने प्रयोजनका लागि समेत लागू हुने ।

नियतवश ऋण नतिर्ने कालो सूचीमा परेका ऋणीहरूका सम्बन्धमा

2:89 आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को बजेट वक्तव्यमार्फत बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट कर्जा लिई ऋण नतिर्ने ऋणीलाई २०६३ भदौ मसान्तभित्र ऋणको पुनर्तालिकीकरण गर्न म्याद दिइएको थियो । बैंकले ऋण चुक्ता गर्ने गराउने सम्बन्धमा ऋणीलाई पटक पटक अवसर दिंदा पनि बेवास्ता गरी बसेका र सम्बन्धित बैंकले कारवाही अगाडि बढाउन उपयुक्त ठहऱ्याएका ऋणीहरूलाई प्रक्रियाबमोजिम कारवाही अगाडि बढाउनेबारे नेपाल सरकारको २०६३ मंसिर २९ गतेको निर्णयअनुसार आवश्यक जानकारी तथा कार्यान्वयनका लागि यस बैंकसमक्ष लेखी आएको हुँदा देहायबमोजिमका कारवाही गर्न गराउनको लागि सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई निर्देशन दिईएको छ ।

(क) पाँच करोड रूपैयाँभन्दा बढी साँवा रकम ऋण लिएका ऋणीमध्ये सबैभन्दा बढी ऋण लिने ऋणीहरूलाई प्राथमिकताको आधारमा सम्बन्धित बैंकले क्रमशः कारवाही अगाडि बढाउने । सम्बन्धित बैंकले प्रचलित व्यवस्थाअनुसार गर्न सकिने कारवाही आफै गरी सोको जानकारी यस बैंकलाई दिने वा कारवाहीका लागि सिफारिश साथ यस बैंक समक्ष अनुरोध गर्ने ।

(ख) बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट त्यस्ता ऋणीको नाममा जारी गरिएको डेबिट कार्ड, क्रेडिट कार्ड जस्ता सुविधाहरू तत्काल रोक्का राख्ने व्यवस्था गर्ने ।

(ग) सम्बन्धित बैंकले ऋणको प्रकृति, उपयोगको अवस्था, उठतीको सम्भावना, ऋणीले ऋण भुक्तानी गर्न देखाएको व्यवहार तथा नियत आदि पक्षहरूलाई मनन् गरी बुँदा (क) को परिधिभित्र रही नियतवस ऋण नतिर्ने कालोसूचीमा परेका ऋणीहरू तथा त्यस्ता ऋणीहरूलाई जमानत दिने व्यक्ति, फर्म वा कम्पनी वा संस्थालाई देहाय मध्येको एक वा सोभन्दा बढी कारवाही गर्न यस बैंक समक्ष अनुरोध गर्ने ।

(अ) नियतवश ऋण नतिर्ने ऋणीको राहदानी जफत गर्न र नयाँ जारी गर्न रोक लगाउन परराष्ट्र मन्त्रालय, गृह मन्त्रालयलाई आवश्यक कारवाहीको लागि जानकारी गराउन र सार्वजनिक सूचना समेत प्रकाशित गर्न ।

(आ) नियतवस ऋण नतिर्ने ऋणीलाई सरकारी वा सङ्गठित सार्वजनिक निकायमा विज्ञ/परामर्शदातालगायत सार्वजनिक जिम्मेवारीका ओहदा तथा राजनीतिक नियुक्तिका पदहरूमा नियुक्त नगर्न र नियुक्त भई कार्यरत रहेका छन् भने पदबाट तत्काल अवकाश दिन ।

(इ) मान, पदवी, सम्मान वा राज्यबाट दिइने कुनै पनि किसिमको सुविधा वा सहुलियत प्रदान नगर्न ।

(ई) कम्पनी ऐनअन्तर्गत दर्ता भएका वा हुने कुनै पनि कम्पनीको सञ्चालक हुन रोक लगाउन ।

(उ) नयाँ उद्योग, फर्म वा कम्पनी दर्ता गर्न, सरकारी ठेक्कापट्टामा भाग लिन वा बैंकले स्वीकृति दिएको अवस्थामा ऋणतिर्ने प्रयोजनका लागि बाहेक त्यस्ता ऋणीको स्वामित्वमा रहेको कुनै पनि चल/अचल सम्पत्ति रोक्का राख्ने र यसको लागि सम्बन्धित निकाय (मालपोत कार्यालय, यातायात व्यवस्था कार्यालय, नगरपालिका/ उपमहानगरपालिका/महानगरपालिका) लाई निर्देशन जारी गर्ने व्यवस्था गर्न ।

(ऊ) सरकारी सुरक्षणपत्रहरूमा भएको लगानी जफत गरी लिलाम गर्ने र त्यसरी प्राप्त हुन आउने रकम कर्जा चुक्ता गर्ने प्रयोजनका लागि उपयोग गर्ने ।

(घ) कारवाहीमा परेका ऋणीले ऋण भुक्तानी वा पुनर्संरचना/पुनर्तालिकीकरण गरेमा सम्बन्धित बैंकले सम्बन्धित ऋणीलाई साविकमा गरेका कारवाही फिर्ता गर्न तुरून्त पहल गर्ने ।

2:90 नेपाल सरकारको २०६३ माघ २९ गतेको निर्णयानुसार ५ करोड रूपैयाँभन्दा बढी साँवा रकम ऋण लिएका ८० जना ऋणी तथा ऋणसँग सम्बन्धित व्यक्तिहरूलाई कारवाही गरिएको छ ।

2:91 नेपाल सरकारको निर्णयानुसार कारवाहीमा परेका ऋणी र ऋणीसंग सम्बन्धित व्यक्तिहरूको स्वामित्वमा रहेको कुनै पनि चल सम्पत्ति रोक्का राख्न आवश्यक व्यवस्थाका लागि सवै इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई देहायअनुसार गर्न निर्देशन दिइएको छ ।

(क) ऋणी र ऋणीसँग सम्बन्धित व्यक्तिहरूलाई सबै किसिमका निक्षेप (स्वदेशी तथा विदेशी) को भुक्तानीमा रोक लगाउने ।

(ख) ऋणी र ऋणीसँग सम्बन्धित व्यक्तिहरूलाई प्रदान गरिएको लकर सुविधाअनुसार लकरमा राखिएका सबै सम्पत्ति रोक्का राख्ने ।

संयुक्त कर्जा लगानी र कर्जा सीमा

2:92 संयुक्त लगानीमा सञ्चालनमा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संयुक्त लगानीकर्ता बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको ग्यारेण्टी तथा काउण्टर ग्यारेण्टीमा कर्जा तथा सुविधा प्रदान गर्न सकिने, तर यसरी प्रदान गरिएको कर्जामा प्रति ग्राहक कर्जा सीमाको व्यवस्था भने लागू हुने व्यवस्था कायम गरिएको छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले स्थिर सम्पत्ति खरिद गर्ने सम्बन्धमा

2:93 बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३ अन्तर्गत संचालनमा रहेका कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाले देहायबमोजिमको प्रक्रिया पूरा नगरी आफ्नो स्वप्रयोजनको लागि स्थिर सम्पत्ति (घर जग्गा) को खरिद/लगानी गर्न नपाइने व्यवस्था गरिएको छ ।

(क) संस्था संस्थापना हुँदा भएको पूर्व सञ्चालन खर्च (Pre operating expenses) सम्पूर्णरूपमा अपलेखन भइसकेको नभई,

(ख) सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको प्रबन्धपत्र/नियमावलीमा उल्लेख भएबमोजिमको शेयर सर्वसाधारणमा जारी गरी सकेपछिको साधारण सभा सम्पन्न नभई,

(ग) संस्था मुनाफामा नआई, र

(घ) संस्थाको पूँजीकोष यस बैंकले जारी गरेको निर्देशनबमोजिम नभई ।

2:94 उल्लेखित अवस्था पूरा नगरी स्थिर सम्पत्ति खरिद/लगानी गरेमा सो बराबरको रकम प्राथमिक पूँजीकोष गणना गर्दा घटाउनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

राष्ट्र बैंकबाट इजाजत प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले अन्य कानूनबमोजिम निक्षेप तथा कर्जा कारोवार गरिरहेका वित्तीय संस्थाहरूमा निक्षेप राख्न तथा कर्जा कारोवार गर्न नपाउने

2:95 यस बैंकबाट ईजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले अन्य प्रचलित कानूनबमोजिम निक्षेप परिचालन तथा कर्जाको कारोवार गरिरहेका वित्तीय संस्थामा निक्षेप राख्न तथा कर्जाको कारोवार गर्न नपाइने नयाँ व्यवस्था गरिएको छ । विगतमा गरेको निक्षेप तथा कर्जाको कारोवार २०६५ असार मसान्तभित्र वा भुक्तानी अवधि समाप्त भएपछिमध्ये जुन अगाडि हुन्छ सो अवधिभित्र निर्देशनबमोजिम नियमित गर्नुपर्नेछ । तर, यस बैंकबाट सीमित बैंकिङ्ग कारोवार गर्ने इजाजतपत्र प्राप्त गरेका तथा अन्य प्रचलित कानूनबमोजिम स्थापित सहकारी संस्थाहरू समेतलाई यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले मुद्दती रसिदको धितोमा सरकारी तथा नेपाल राष्ट्र बैंकले जारी गरेको ऋणपत्रको धितोमा कर्जा प्रवाह गर्न भने कुनै बाधा पुग्ने छैन ।

प्राथमिक शेयर निष्काशन बिक्री खुला गरेको पहिलो सात कार्य दिनसम्म त्यस्तो शेयर खरिद गर्न कर्जा दिन नपाउने

2:96 कुनै पब्लिक लिमिटेड कम्पनीबाट प्राथमिक शेयर निस्काशन (IPO) गरी सर्वसाधारणमा बिक्रीको लागि आह्वान गरेको अवस्थामा यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले प्राथमिक शेयर खरीद गर्ने प्रयोजनको लागि कर्जा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा देहायबमोजिमको नयाँ व्यवस्था गरिएको छ ।

(क) पब्लिक लिमिटेड कम्पनीले सर्वसाधारणमा प्राथमिक शेयर निष्कासनको लागि शेयर बिक्री खुल्ला गरेको पहिलो सात कार्यदिनसम्म बैंक तथा वित्तीय संस्थाले त्यस्तो शेयर खरिद गर्ने प्रयोजनका लागि कुनै पनि किसिमको कर्जा दिन नपाउने । तर, पहिलो सात कार्यदिन सम्ममा माग गरेबमोजिमको शेयर पूरा खरिद नभएमा आठौं कार्य दिनदेखि तत्सम्बन्धमा देहाएबमोजिमको व्यवस्था गरिएको छ ।

(अ) प्राथमिक शेयर खरिदको काम गर्न नियुक्त भएको निष्काशन प्रबन्धक (Issue Manager) यस बैंकको इजाजतपत्र प्राप्त संस्था भएमा सो संस्थाले कुनै पनि व्यक्ति/फर्म/कम्पनीलाई IPO का लागि कर्जा प्रदान गर्न नपाउने ।

(आ) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले IPO मा लगानी गर्ने लगानीकर्तालाई प्रदान गर्ने कर्जाको कम्तीमा ५० प्रतिशत नगद मार्जिन राखेर मात्र कर्जा प्रदान गर्नुपर्ने ।

(इ) यसरी प्रदान गरिएको कर्जाको भुक्तानी अवधि बढीमा धितोपत्र ऐन, नियमावली र धितोपत्रसँग सम्बन्धित नियमहरूमा शेयर बाँडफाँडको लागि तोकेको समय अवधिसम्म हुने र यस्तो कर्जाको पुनर्संरचना र पुनर्तालीकीकरण गर्न नपाईने ।

(ई) यस्तो कर्जा प्रवाह गर्दा अन्य कर्जा प्रदान गर्दा अवलम्बन गर्नुपर्ने सम्पूर्ण प्रक्रिया पूरा गरेको हुनुपर्ने ।

(उ) यसरी प्रवाह भएको कर्जा असल कर्जामा रहेको अवस्थाबाहेक अन्य अवस्थामा कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नुपरेमा शत् प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्नुपर्ने ।

राष्ट्र बैंकबाट इजाजत प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले एक आपसको धितोपत्रमा गरेको लगानी बिक्री गर्नुपर्ने

2.97 बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ४८ को उपदफा १ को खण्ड (छ) मा इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाले राष्ट्र बैंकबाट "क","ख" र "ग" वर्गको वित्तीय कारोबार गर्न स्वीकृति पाएका संस्थाको धितोपत्रमा लगानी गर्न नहुने प्रष्ट व्यवस्था हुँदाहुदै पनि कतिपय बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको हकमा त्यस्तो लगानी रहिरहेको सन्दर्भमा त्यस्तो लगानी बिक्री गर्न आवश्यक कारवाही अगाडि बढाउन निर्देशन दिइएको छ ।

गुनासो सुनुवाई समिति

2.98 बैंक तथा ऋणीबीचको कारोवारमा कुनै पनि पक्षलाई पर्न सक्ने मर्काको सुनुवाइको लागि २०६२ वैशाख ११ गते यस बैंकका वरिष्ट डेपुटी गर्भनरको संयोजकत्वमा एक गुनासो सुनुवाई इकाइ (Grievance Hearing Cell–GHC) को गठन गरिएको थियो । सो इकाइको कार्यलाई बढी प्रभावकारी ढङ्गले सम्पन्न गर्नको लागि केन्द्रीय स्तरमा बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका कार्यकारी निर्देशकको संयोजकत्वमा गुनासोसँग सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको प्रतिनिधि र अर्थ मन्त्रालयका प्रतिनिधि सदस्य रहने तथा उद्योग वाणिज्य महासंघको प्रतिनिधि पर्यवेक्षकको रुपमा रहने गरी २०६३ कात्तिक १ गते गुनासो सुनुवाई उपसमितिको गठन गरिएको थियो । जिल्लास्तरमा पनि यस बैंकका जिल्लास्थित कार्यालयका प्रमुखको संयोजकत्वमा गुनासोसँग सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाका प्रतिनिधि सदस्य रहने तथा यस बैंक रहेको जिल्लाको उद्योग वाणिज्य महासंघको प्रतिनिधि पर्यवेक्षकको रूपमा रहने गरी २०६३ कात्तिक १ गते जिल्लास्तरमा पनि गुनासो सुनुवाई उपसमिति गठन गरिएको थियो । केन्द्रीय स्तरमा गुनासो सुनुवाई इकाइअन्तर्गत अर्को उपसमिति गठन गरिएकोमा सोलाई भङ्ग गरी साविकको गुनासो सुनुवाई इकाइलाई नै विस्तार र पुनर्गठन गर्न उपयुक्त हुने देखिएकोले नेपाल सरकारको २०६३ मंसिर २९ गतेको निर्णयानुसार डेपुटी गभर्नरको संयोजकत्वमा अर्थ मन्त्रालयको प्रतिनिधि र बैकर्स संघको अध्यक्ष सदस्यको रूपमा रहने तथा उद्योग वाणिज्य महासंघको प्रतिनिधि पर्यवेक्षकको रूपमा रहने गरी २०६३ पुस २० गते गुनासो व्यवस्थापन समितिको पुनर्गठन गरिएको छ ।

2.99 उपर्युक्तबमोजिम गुनासोको सुनुवाई गर्ने व्यवस्था भएपश्चात् २०६४ असार मसान्तसम्ममा जम्मा ३३८ वटा उजुरी परेकोमा २६३ वटा उपर सुनुवाइ भइसकेको छ भने बाँकी ७५ वटा उजुरीका सम्बन्धमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थासंग आवश्यक पत्राचार भइरहेको छ ।

थप दुई वाणिज्य बैंकलाई कारोबार सञ्चालन गर्ने स्वीकृति र थप एउटालाई सैद्धान्तिक सहमति प्रदान

2.100 पर्सा जिल्लाको वीरगञ्ज उपमहानगरपालिकामा केन्द्रीय कार्यालय रहने गरी ग्लोबल बैंक लिमिटेडलाई २०६३ पुस १८ गतेदेखि वाणिज्य बैंकको रूपमा बैकिङ्ग कारोवार गर्ने इजाजतपत्र प्रदान गरिएको छ । उक्त बैंकको अधिकृत पूँजी दुई अर्ब तथा जारी पूँजी एक अर्ब रहेको छ । बैंकको जारी पूँजीमा सँस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व ५१ प्रतिशत रहेको छ ।

2.101 काठमाडौं महानगरपालिकामा केन्द्रीय कार्यालय रहने गरी सिटिजन्स बैंक इन्टरनेशनल लि.लाई २०६४ वैशाख ५ गते वाणिज्य बैंकको रूपमा कारोवार गर्न इजाजतपत्र प्रदान गरिएको छ । उक्त बैंकको अधिकृत पूँजी दुई अर्ब र जारी पूँजी एक अर्ब रहेको छ । उक्त बैंकमा सस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व ५६ प्रतिशत रहेको छ ।

2.102 काठमाडौं महानगरपालिकामा केन्द्रीय कार्यालय रहने गरी प्राइम कर्मशियल बैंक लिमिटेडलाई २०६४ असार २८ गते वाणिज्य बैंकको रूपमा संस्थापना गर्नका लागि सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गरिएको छ । उक्त बैंकको अधिकृत पूँजी एक अर्ब पचास करोड र जारी पूँजी एक अर्ब रहेको छ । उक्त बैंकमा सस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व ७० प्रतिशत रहेको छ ।

थप विकास बैंकलाई इजाजत प्रदान

2.103 २०६३ साउनदेखि २०६४ असार मसान्तसम्म आठवटा विकास बैंकले वित्तीय कारोवार गर्न इजाजतपत्र प्राप्त गरेका छन् । यीमध्ये एउटा राष्ट्रिय स्तरको, एउटाको कार्यक्षेत्र १० जिल्लामा र बाँकी ६ वटाको कार्यक्षेत्र तीन जिल्लामा सीमित रहने गरी स्थापना भएका छन् । राष्ट्रिय स्तरका विकास बैंकको केन्द्रीय कार्यालय काठमाडौंमा रहेको छ भने अन्य विकास बैंकहरूमा धरानमा १, बुटवलमा २, गैंडाकोटमा १, पुतलीबजारमा १, दमकमा १ र वीरगञ्जमा १ रहेका छन् । यी आठवटा समेत गरी २०६४ असार मसान्तसम्म विकास बैंकहरूको संख्या ३८ पुगेको छ ।

तालिका २.२
२०६३ साउनदेखि २०६४ असार मसान्तसम्ममा स्थापना भएका विकास बैंकहरूको विवरण

क्र.सं.	विकास बैंकको नाम	ठेगाना	कार्यक्षेत्र
१	क्लिन इनर्जी डेभलपमेण्ट बैंक लि.	सितापाइला,काठमाडौं	केन्द्रीयस्तर
२	मितेरी विकास बैंक लिमिटेड	धरान, सुनसरी	३ जिल्ला
३	तिनाउ विकास बैंक लिमिटेड	बुटवल, रूपन्देही	३ जिल्ला
४	गैंडाकोट विकास बैंक लिमिटेड	गैंडाकोट, नवलपरासी	३ जिल्ला
५	मुक्तिनाथ विकास बैंक लि.	पुतलीबजार, स्याङ्जा	३ जिल्ला
६	सेवा विकास बैंक लिमिटेड	बुटवल, रूपन्देही	३ जिल्ला
७	कन्काई विकास बैंक लिमिटेड	दमक, झापा	३ जिल्ला
८	पब्लिक डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	वीरगंज , पर्सा	१० जिल्ला

थप ४ वित्त कम्पनीलाई इजाजत र ७ लाई सैद्धान्तिक सहमति प्रदान

2:104 २०६३ साउनदेखि २०६४ असार मसान्तसम्म थप चार वटा कम्पनीलाई वित्तीय कारोवार सञ्चालन गर्ने अनुमति प्रदान गरिएको छ । यसप्रकार २०६४ असार मसान्तसम्म वित्त कम्पनीहरूको संख्या ७४ पुगेको छ । यसैबीच एउटा कम्पनीको स्तरवृद्धि गरी "ख" वर्गको इजाजतपत्र प्रदान गरिएको र एउटा कम्पनी "क" वर्गको बैंकमा विलय भएको छ । यसैबीच थप ७ वटा कम्पनीहरूलाई समेत संस्थापनाको लागि सैद्धान्तिक सहमतिपत्र प्रदान गरिएको छ । हाल सञ्चालनमा रहेका ७४ वटा वित्त कम्पनीहरूमध्ये ५० वटा काठमाडौं उपत्यकाभित्र र २४ वटा उपत्यका बाहिर रहेका छन् ।

तालिका २.३
२०६३ साउनदेखि २०६४ असार मसान्तसम्ममा स्थापना भएका वित्त कम्पनीहरूको विवरण

क्र.सं.	वित्त कम्पनीको नाम र ठेगाना	कार्यक्षेत्र
१.	रिलायवल इन्भेष्टमेण्ट वित्तीय संस्था लि., सुन्धारा, काठमाडौं	राष्ट्रियस्तर
२.	लर्डबुद्ध फाइनान्सियल इन्ष्टिच्युसन लि., न्यूरोड, काठमाडौं	राष्ट्रियस्तर
३.	एपी फाइनान्सियल इन्ष्टिच्युसन लि., लेखनाथ, कास्की	३ जिल्ला
४.	नमस्ते वित्तीय संस्था लि., दाङ्ग	३ जिल्ला

शाखा विस्तारसम्बन्धी नयाँ व्यवस्था

2:105 यस बैंकले साविकको शाखा/कार्यालयसम्बन्धी व्यवस्थालाई खारेज गरी २०६३ असोज २५ गतेदेखि लागू हुनेगरी नयाँ निर्देशन जारी गरेको छ । नयाँ निर्देशनमा एक्स्टेन्सन काउण्टरसमेत खोल्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

2:106 वित्त कम्पनीहरूको लागि २०६२ साउनदेखि लागू गरिएको शाखा विस्तारसम्बन्धी एकीकृत निर्देशन परिमार्जन गरी २०६३ असोज २६ गतेदेखि लागू गरिएको छ । उक्त निर्देशन अनुसार २०६२ असारमा कायम रहेको चुक्ता पूँजीमा काठमाडौं उपत्यकाभित्र शाखा कार्यालय खोल्न चाहने संस्थाले न्यूनतम रू २ करोड र काठमाडौं उपत्यकाबाहिर शाखा कार्यालय खोल्न चाहने संस्थाले न्यूनतम रू ५० लाख प्रति शाखा पूँजी थप गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । शाखा विस्तार प्रयोजनको लागि पूँजी समायोजन कोषमा थप गर्नुपर्ने रकम समावेश नगरिने, न्यूनतम चुक्तापूँजी रू ५ करोड पुगेपछि मात्र थप गरिएको रकम शाखा प्रयोजनको लागि गणना हुने, सूचना प्रविधिसम्बन्धी विवरण उल्लेख हुनुपर्ने र निष्क्रिय कर्जा अनुपात ५ प्रतिशतभन्दा कम हुनुपर्ने गरी तोकिएको छ ।

गैरसरकारी संस्थालाई वित्तीय मध्यस्थताको अनुमति प्रदान गर्ने कार्य स्थगित

2:107 यस बैंकबाट अनुमति प्राप्त गरी वित्तीय मध्यस्थताको कार्य गर्न इच्छुक गैरसरकारी संस्थालाई अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने कार्य अर्को छुट्टै दोस्रो तहको संस्था (Second-tier Institution) स्थापना नभएसम्मको लागि स्थगित गरिएको छ । राष्ट्रिय लघु वित्त नीति तयार भई सोको आधारमा बन्ने कानूनअन्तर्गत छुट्टै दोस्रो तहको संस्था स्थापना नभएसम्मको लागि यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त सहकारी संस्थाहरूले कुनै किसिमको शाखा तथा कार्यालय खोल्न पाउने छैनन् । त्यस्तैगरी गैरसरकारी संस्थाहरूले संस्था दर्ता भएको जिल्लाभित्रबाहेक अन्यत्र कार्यक्षेत्र विस्तार गर्न स्वीकृति प्रदान गर्ने कार्य समेत हाललाई स्थगित गरिएको छ ।

नेपाल सरकारको ऋणपत्रको साँवा तथा ब्याज भुक्तानी रकमको शोधभर्ना प्राप्त नहुादासम्म अनिवार्य नगद अनुपातमा गणना गरिने

2.108 नेपाल सरकारको ऋणपत्रको साँवा तथा ब्याज भुक्तानी कार्यलाई विस्तारित, सहज र सुविधायुक्त बनाउन बजार निर्माताहरूका अतिरिक्त नेपाल राष्ट्र बैंकबाट "क", "ख" र "ग" वर्गको इजाजत प्राप्त कुनै पनि संस्थाले ऋणपत्रको साँवा तथा ब्याज भुक्तानी गरी सोको शोधभर्नाको लागि नेपाल राष्ट्र बैंकमा माग गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । बजार निर्माता र वाणिज्य बैंकहरूका लागि ऋणपत्रको साँवा भुक्तानी कार्यलाई आकर्षक बनाउन साँवा भुक्तानी रकमको शोधभर्ना प्राप्त नहुँदासम्मको अवधिको लागि उक्त रकमलाई अनिवार्य नगद अनुपातमा गणना गरिने व्यवस्थालाई अन्य संस्थाहरूको हकमा पनि लागू गरिएको छ । साथै, सार्वजनिक बिदा पर्न गई सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई साँवा रकमको शोधभर्ना गर्न नसकिएको अवस्थामा सो बिदाको अवधिको लागि उक्त साँवा रकमलाई नेपाल राष्ट्र बैंकमा राख्नुपर्ने अनिवार्य नगद अनुपातमा गणना हुने व्यवस्था गरिएको छ। यसबाहेक, ब्याज भुक्तानी बापत हाल प्रदान गरिँदै आएको कमिशन उपर्युक्त अन्य संस्थाहरूलाई पनि नियमानुसार प्रदान हुने व्यवस्था गरिएको छ।

विपन्न वर्गमा लगानी गर्ने गरी थोक कर्जा उपलब्ध गराउन सक्ने सम्बन्धमा

2.109 बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त सहकारी संस्थाहरूलाई विपन्न वर्गमा लगानी गर्ने गरी थोक कर्जा उपलब्ध गराउन सक्ने र यसरी उपलब्ध गराएको कर्जा विपन्न वर्गमा लगानी भए नभएको सम्बन्धमा सम्बन्धित बैंकबाट नै अनुगमन गरी ६/६ महिनामा यस बैंकसमक्ष सोको विवरण पठाउनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । साथै, उक्त प्रयोजनका लागि उपलब्ध गराएको थोक कर्जा यस बैंकको निरीक्षणको क्रममा दुरूपयोग भएको पाइएमा दुरूपयोग भए बराबरको रकम विपन्न वर्गमा गणना नगरिने व्यवस्था गरिएको छ।

विकास बैंकहरुले वाणिज्य बैंकहरूबाट विपन्न वर्ग कर्जा कार्यक्रमअन्तर्गत लिएको कर्जाका सम्बन्धमा

2.110 वाणिज्य बैंकहरूबाट विपन्न वर्ग कर्जाअन्तर्गत लघु वित्तसम्बन्धी कारोवार गर्ने विकास बैंकहरूले आर्थिक वर्ष २०६३/६४ भन्दा अगाडि तथा आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा प्राप्त गरेको कर्जा रकम समेत गरी कायम हुन आउने रकममध्ये पहिलो वर्ष अर्थात् आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा न्यूनतम १० प्रतिशत, दोस्रो वर्ष अर्थात् आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा न्यूनतम ४० प्रतिशत, तेस्रो वर्ष अर्थात् आर्थिक वर्ष २०६५/६६ मा न्यूनतम ६० प्रतिशत, चौथो वर्ष अर्थात् आर्थिक वर्ष २०६६/६७ मा न्यूनतम ७० प्रतिशत र पाँचौं वर्ष अर्थात् आर्थिक वर्ष २०६७/६८ देखि शतप्रतिशत विपन्न वर्गमा अनिवार्यरूपमा कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ। सोअनुरूप लगानी नगर्ने लघु वित्तसम्बन्धी कारोवार गर्ने विकास बैंकहरूलाई वाणिज्य बैंकहरूबाट प्रवाह हुने कर्जा विपन्न वर्ग कर्जामा गणना नहुने व्यवस्था कायम गरिएको छ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण

वाणिज्य बैंकहरूको समष्टिगत शाखा कार्यालय र विशेष स्थलगत निरीक्षण

2.111 यस बैंकले प्रत्येक वर्ष वाणिज्य बैंकहरूको समष्टिगत स्थलगत निरीक्षण (Corporate Level On-site Inspection) गर्ने कार्य गर्दै आएको छ । आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा कृषि विकास बैंक सहित १८ वटा वाणिज्य बैंकहरूको समष्टिगत स्थलगत निरीक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ । यस क्रममा स्थलगत निरीक्षण गरिएका वाणिज्य बैंकहरूको १०६ वटा शाखा कार्यालयहरू तथा विभिन्न परियोजनाहरूको स्थलगत निरीक्षण समेत सम्पन्न गरियो ।

तालिका २.४
निरीक्षण गरिएका वाणिज्य बैंकहरूको शाखा संख्या

सि.नं.	वाणिज्य बैंकहरूको नाम	निरीक्षण गरिएका शाखा संख्या
१	नेपाल बैंक लिमिटेड	५
२	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक	७
३	कृषि विकास बैंक लिमिटेड	२९
४	नविल बैंक लिमिटेड	९
५	नेपाल इन्भेष्टमेण्ट बैंक लिमिटेड	५
६	स्ट्याण्डर्ड चार्टर्ड बैंक नेपाल लिमिटेड	–
७	हिमालयन बैंक लिमिटेड	८
८	नेपाल एस.वी.आई.बैंक लिमिटेड	५
९	नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड	३
१०	एभरेष्ट बैंक लिमिटेड	३
११	बैंक अफ काठमाडौं लिमिटेड	४
१२	नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लिमिटेड	६
१३	लुम्बिनी बैंक लिमिटेड	२
१४	नेपाल इण्डष्ट्रियल एण्ड कमर्सियल बैंक लिमिटेड	७
१५	माछापुच्छ्रे बैंक लिमिटेड	६
१६	कुमारी बैंक लिमिटेड	४
१७	लक्ष्मी बैंक लिमिटेड	–
१८	सिद्धार्थ बैंक लिमिटेड	३
	जम्मा	१०६

2:112 लुम्बिनी बैंक लिमिटेड, नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लिमिटेड, कुमारी बैंक लिमिटेड, माछापुच्छ्रे बैंक लिमिटेड, नेपाल इन्भेष्टमेण्ट बैंक लिमिटेड नेपाल बैंक लिमिटेड, बैंक अफ काठमाडौं लिमिटेड, नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड र लक्ष्मी बैंक लिमिटेड गरी जम्मा ९ वटा बैंकहरूका कुल २० वटा शाखाहरूको विशेष स्थलगत निरीक्षण पनि सम्पन्न गरिएको छ ।

2:113 २०६२ फागुनबाट नेपाल बंगलादेश बैंक लि., नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लि. र लुम्बिनी बैंक लिमिटेडलाई यस बैंकको सूक्ष्म निगरानीमा राखी सुरू गरिएको विशेष सुपरिवेक्षण गर्ने कार्य समीक्षा वर्ष पनि कायम गरियो । यी बैंकहरूले रू. ५० लाख वा सोभन्दा बढी कर्जा तथा सुविधा प्रदान गर्नुपरेमा यस बैंकको सहमति प्राप्त गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । सो कार्यको लागि यस बैंकभित्र एक *"कर्जा सहमति कार्यान्वयन समिति"* गठन गरिएको छ ।

2:114 वाणिज्य बैंकहरूबाट कर्जा उपभोग गरिरहेका ठूला ऋणीहरूको कर्जासम्बन्धी डाटावेशलाई व्यवस्थित गर्न र आवश्यकताअनुसारका विभिन्न प्रतिवेदनहरू प्राप्त हुनसक्ने गरी ठूला ऋणी सम्बन्धी सफ्टवेयर तयार गरिएको छ ।

नेपाल बंगलादेश बैंकको नियन्त्रण

2:115 यस बैंकले २०६३ कात्तिक २६ गते बंगलादेश बैंकलाई नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ अनुसार आफ्नो नियन्त्रणमा लिएको थियो । सुपरिवेक्षणबाट देखिएका कैफियत सुधार गर्नको लागि दिइएका निर्देशनहरूको पालना नगरी बारम्बार उल्लंघन हुने गरेको, संस्थागत सुशासनसम्बन्धी व्यवस्था पालना गर्न/गराउन बैंक व्यवस्थापनले नसकेको, उक्त बैंकका प्रमुख संस्थापक शेयरधनी एन.वि.ग्रुप र सोसँग सम्बन्धित फर्म, कम्पनी र व्यक्तिको नाममा उद्देश्य अनुसारको कार्य नै नगरी ठूलो परिमाणको कर्जा प्रवाह गरी दुरूपयोग गरेको, तथा त्यसप्रकारको कर्जा रकम असूलउपर गर्न नसकेको, पूँजीकोष अपर्याप्त रहेकोले पूँजी योजना पेश गर्न लगाइएकोमा सोअनुरूप कार्यान्वयन गराउन बैंक व्यवस्थापन असमर्थ रहेको, नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन विपरीत हुने गरी कर्जा वर्गीकरण गरी कर्जा नोक्सानी व्यवस्था पर्याप्त नराखेको, र एकल ग्राहक कर्जा सीमा नाघ्ने गरी प्रवाह भएका कर्जा तथा सुविधालाई सीमाभित्र ल्याउने प्रयास नगरेको जस्ता कारणले गर्दा उक्त बैंकलाई नियन्त्रणमा लिनुपरेको हो । साथै, यस बैंकका एकजना निर्देशक संयोजक सहित ४ सदस्यीय व्यवस्थापन समिति गठन गरी उक्त बैंकलाई

नियन्त्रणमा लिइएको थियो । उक्त व्यवस्थापन समिति २०६३ कात्तिक २६ देखि २०६३ फागुन २५ सम्म नेपाल बंगलादेश बैंक लि.मा कार्यरत रह्यो ।

2:116 सो व्यवस्थापन समितिले करिब ४ महिनाको अवधिमा बैंकका संस्थापक समूह एन.बि. समूहसँग सम्वन्धित ऋणीहरूबाट रू. ३२ करोड ७९ लाख तथा अन्य ऋणीहरूबाट रू. ७१ करोड गरी कुल रू. १ अर्ब ३ करोड ८० लाख र अन्य सम्पत्ति बिक्रीबाट रू. ४ करोड ९५ लाख गरी जम्मा रू. १ अर्ब ८ करोड ७५ लाख असूल गरेको थियो ।

2:117 उक्त अवधिमा तरलता व्यवस्थापनको लागि सो बैंकले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट रू. १ अर्ब २७ करोड पुनर्कर्जा उपयोग गरेको थियो । सो रकम बैंकले पूर्णरूपमा भुक्तानी गरिसकेको छ ।

नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा नेपाल बंगलादेश बैंक लि.को व्यवस्थापन हस्तान्तरण

2:118 नेपाल बंगलादेश बैंकको व्यवस्थापन तथा कारोवार सञ्चालन निजी क्षेत्रका व्यवसायिक समूहका व्यक्ति, फर्म, कम्पनी र परामर्शदाताहरूमार्फत गर्ने गराउने उद्देश्य राखी बोलपत्रको माध्यमद्वारा श्री वासुदेवराम जोशीले नेतृत्व गरेको समूहलाई बैंकको व्यवस्थापन २०६३ फागुन २५ गतेको कारोवारपश्चात् हस्तान्तरण गरिएको छ ।

पूर्व सचेत संकेत प्रणाली सुरू

2:119 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ देखि वाणिज्य बैंकहरूबाट प्राप्त वित्तीय विवरणको आधारमा हरेक त्रयमासमा त्रैमासिक गैरस्थलगत सुपरिवेक्षण प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्य शुरू गरिएको छ । उक्त प्रतिवेदनमा गरिएको CAELS Rating को आधारमा आवश्यकतानुसार अनुगमन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिई प्राप्त तथ्याङ्कको आधारमा पूर्व सचेत संकेत (Early Warning Signal - EWS) प्रणालीको समेत समीक्षा वर्ष सुरूवात गरिएको छ ।

वासलद्वारा (BASEL Principles) प्रतिपादित बैंकिंग सुपरिवेक्षणका सिद्धान्तहरूका सम्बन्धमा

2:120 अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषका परामर्शदाताको सहयोगमा १५ जनवरी २००७ मा वासल कमिटीले सेप्टेम्बर १९९७ मा प्रथम पटक अनुमोदन गरेको र अक्टोवर २००६ मा परिमार्जित बैंकिङ्ग सुपरिवेक्षण सिद्धान्तहरू (Core Principles) को Self Assessment गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको छ ।

2:121 नेपालमा वासल दुई लागू गर्ने सम्बन्धमा बैंकहरूले जोखिमको आधारमा कायम गर्नुपर्ने पूँजी पर्याप्तता संरचना २००६ लाई परिमार्जित गरी पूँजी प्रयाप्तता संरचना (Capital Adequacy Framework) २००७ तयार गरिएको छ ।

विकास बैंक, वित्त कम्पनी र लघु वित्त संस्थाहरूको निरीक्षण

2:122 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा इजाजतपत्र प्राप्त वित्तीय संस्थाहरूमध्ये 'ख' वर्गका १४ वटा, 'ग' वर्गका २५ वटा र 'घ' वर्गका दुई र अन्य नौ वटा वित्तीय संस्थाहरूको समष्टिगत स्थलगत निरीक्षण र १९ वटा वित्तीय संस्थाहरूको लक्षित निरीक्षण कार्य सम्पन्न गरिएको छ (अनुसूची २.२)

अनुगमन निरीक्षण

2:123 स्थलगत निरीक्षण तथा गैरस्थलगत सुपरिवेक्षणबाट दिईएका निर्देशनउपर भएको प्रगतिका बारेमा आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा ११ वटा वित्तीय संस्थाहरूको अनुगमन निरीक्षण गरिएको छ । (अनुसूची २.३)

2:124 व्यक्ति तथा संघ सस्थाबाट वित्तीय संस्थाउपर गरिएका उजुरी, गुनासा वा सिकायतउपर सत्य तथ्य बुझ्नका लागि विशेष निरीक्षण गर्ने गरिएबमोजिम आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा ११ वटा वित्तीय संस्थाहरूको विशेष निरीक्षण गरिएको छ (अनुसूची २.३) ।

विशेष कारवाही

2:125 यस बैंकबाट स्थलगत तथा गैरस्थलगत निरीक्षण एवम् सुपरिवेक्षणबाट औंल्याईएका कैफियतहरू कार्यान्वयनको क्रममा आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा विभिन्न वित्तीय संस्थाहरूलाई कारवाही गरिएको छ (अनुसूची २.४) ।

2:126 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा साप्ताहिकरूपमा अनुगमन गर्दा यस बैंकको निर्देशन वमोजिम अनिवार्य नगद मौज्दात कायम नगरेका ६ वटा वित्तीय संस्थालाई हर्जाना लगाइएको छ (अनुसूची २.५) ।

2:127 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा ५१ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई सरकारी ऋणपत्रको कारोवार गर्न बजार निर्माताको इजाजत दिइएको थियो । यस्ता बजार निर्माताहरूमध्ये आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा सरकारी ऋणपत्रको कारोवारको आधारमा १५ वटा बजार निर्माताहरूको स्थलगत निरीक्षण तथा अनुगमन गरिएको छ ।

मुद्रा व्यवस्थापन

कुल नोट निष्काशन

2:128 २०६३ असार मसान्तसम्म विभिन्न दरका रू ८४ अर्ब ६३ करोड नोट चलनचल्तीमा रहेकोमा २०६४ असार मसान्तमा चलन चल्तीमा रहेको कुल नोट रू ९१ अर्ब ३१ करोड रहेको छ (तालिका २)।

2:129 नेपाल सरकारबाट स्वीकृति प्राप्त भएअनुसार नयाँ छपाई गरी निष्काशन गरिने सबै दरका नोटको बायाँतर्फ सगरमाथाको चित्र अङ्कित रहनेछ भने दायाँतर्फको पानीछापमा राष्ट्रिय फूल लालीगुराँस अङ्कित हुनेछ । नोट निष्काशन गर्दा राखेको नोट सुरक्षण (तालिका ३) मा दिइएको छ।

2:130 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को वार्षिक छपाई तथा स्टक विवरण अनुसार साउन, असोज र कात्तिक महिनामा रू ५ दरको नोट १० करोड, रू १० दरको २ करोड ७८ लाख, रू २० दरको ५ करोड र रू ५० दरको २ करोड नोट छपाई भई आएको छ।

नोटकोष/तोडा चलान

2:131 देशमा नेपाली नोटहरूको चलनचल्तीमा व्यापकता ल्याउन तथा देशभर बैंकिङ्ग सेवा सुचारू रूपले सञ्चालन गर्नका लागि आवश्यक नेपाली रूपैयाँ सहजरूपमा उपलब्ध गराउन राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकका ४३ वटा शाखा/उपशाखा, नेपाल बैंक लिमिटेडका २३ वटा शाखा/उपशाखा तथा नेपाल राष्ट्र बैंकका जिल्लास्थित सातवटा कार्यालयमा नोटकोषको व्यवस्था रहेको छ। जसअनुसार आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकमा रहेका नोटकोषमा रू ४ अर्ब ४१ करोड १५ लाख ३० हजार र नेपाल बैंक लिमिटेडमा रहेको नोटकोषमा रू. १३ अर्ब ९८ करोड ५० लाख तोडा चलान (Fund Transfer) गरिएको थियो।

नोट जलान

2:132 सर्वसाधारण तथा वाणिज्य बैंकहरूमा रहेका भुत्रा तथा निष्काशन अयोग्य नोटहरू खिची जलाउने व्यवस्था अनुसार आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा रू ६ अर्ब ६५ करोड ९७ लाख ३१ हजार र आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा विभिन्न दरका गरी रू १ खर्ब २१ अर्ब ४७ करोड ९४ लाख २८ हजार बराबरका नोटहरू जलान गरिए।

सुन चाँदीको खरिद बिक्री

2:133 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा ६ किलो ७०६ ग्राम ७०० मिलिग्राम सुन र ६६ किलो ५९४ ग्राम चाँदी खरीद गरियो भने ४ किलो ४८५ ग्राम ६०० मिलिग्राम सुन र ९७६ किलो ७१३ ग्राम चाँदी बिक्री गरिएको छ। त्यस्तै २५०० किलो अन्य धातुको कारोवार भएको छ।

2:134 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा यस बैंकबाट रू. २५।- को स्मारिका सिक्का १५ हजार थान, १५ ग्रामको लक्ष्मी मेडालियन ५ हजार थान र पदक १ हजार ३०२ थान उत्पादन गरी क्रमशः १४ हजार ६१० थान, ३ हजार ५९ थान र १ हजार ३०२ थान वितरण गरिएको छ।

विविध

संस्थागत सुधार

2:135 बैंकको पुनर्संरचना तथा आधुनिकीकरण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिई संस्थागत सुधारलाई प्राथमिकता दिइएको छ।

2:136 यस बैंकको काम कारवाहीलाई अझ वैज्ञानिक, व्यवस्थित, कुशल, प्रभावकारी, पारदर्शी एवं जवाफदेही ढङ्गबाट सम्पन्न गर्ने उद्देश्यले "नेपाल राष्ट्र बैंकको रणनीतिक योजना (२००६–२०१०)" तयार गरी लागू गरिएको छ। सो रणनीतिक योजनामा नेपाल राष्ट्र बैंकको आगामी पाँच वर्षको भिजन, मिसन, उद्देश्य, रणनीति कार्य, कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन सूचक आदि समावेश गरिएका छन्। सोही दीर्घकालीन रणनीतिक योजनासँग तालमेल हुनेगरी वार्षिक कार्ययोजनाहरू समेत तयार गरिएको छ।

2:137 बजेट कार्यान्वयन स्थितिको त्रयमासिक समीक्षा प्रतिवेदन तयार गरी सञ्चालक समितिसमक्ष पेश गर्ने प्रयोजनका लागि सञ्चालक समितिका सदस्य प्रा.डा. विश्वम्भर प्याकुर्‍यालको संयोजकत्वमा "बजेट समीक्षा समिति" गठन गरिएको छ।

2:138 विभिन्न विभाग, पारिवारिक बजेट सर्वेक्षण आयोजना तथा वित्तीय क्षेत्र सुधार परियोजना एवं उपत्यका बाहिरका कार्यालयहरूको १२ वटा स्थलगत, तीनवटा कार्यालयहरूको गैरस्थलगत र चारवटा विभागको कार्यमूलक आन्तरिक

लेखापरीक्षण गरिएको छ । जोखिममा आधारित लेखापरीक्षण गरिएका विभागहरूमा विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग (लगानीसम्बन्धी), राष्ट्रऋण व्यवस्थापन विभाग (खुलाबजार कारोबार सम्बन्धी), सामान्य सेवा विभाग (खरिदसम्बन्धी) र बैंक सुपरिवेक्षण विभाग (गैरस्थलगत निरीक्षणसम्बन्धी) रहेका छन् ।

2:139 आन्तरिक लेखापरीक्षणलाई प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यले लेखापरीक्षण गरिने विभाग/कार्यालयको मुख्य मुख्य कामहरू, लेखापरीक्षणको उद्देश्य, लेखापरीक्षण गर्ने क्षेत्रहरू, टोलीमा जाने कर्मचारीहरू र कार्य अवधि स्पष्टरूपमा खुलाई सम्बन्धित विभाग/कार्यालय र टोलीका सदस्यहरूलाई Letter of Engagement उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको छ ।

सूचना प्रविधि

2:140 बैंकका विभिन्न विभागहरूको कार्यलाई कम्प्युटराईज गर्नको लागि आवश्यक पर्ने नयाँ सफ्टवेयर विकास गर्ने क्रममा बैंकिङ्ग सफ्टवेयरमा थप सुधारको सम्भाव्यता अध्ययन गरी सामान्य हिसाबमा जम्मा/खर्च दुवै पोष्टिङ्ग गर्न सकिने, असर्फी तथा स्मारिका हिसाबमा थान समेत आउने तथा नेपाल सरकारले नयाँ व्यवस्था गरेअनुसार राजस्व तथा सरकारी कारोवारसम्बन्धी कार्यहरू समावेश गरी BANKSYS, KBOSYS, ACNTSYS आदि बैंकिङ्ग तथा अकाउण्टिङ्ग सफ्टवेयरहरूमा परिमार्जन गरिएको छ । समाशोधन गृह सफ्टवेयरलाई स्ट्याण्ड अलोन मोडबाट नेटवर्क भर्सनमा अद्यावधिक गरी सञ्चालनमा ल्याईएको छ । बैंकिङ्ग कार्यालय र राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभागबीच कम्प्यूटर नेटवर्क स्थापना गरी राष्ट्र ऋणसम्बन्धी अकाउण्टिङ्ग कार्यलाई सरलीकरण गर्न बैंकिङ्ग सफ्टवेयरमा आवश्यक सुधार गरिएको छ । निवृत्तिभरण व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (Pension Management Information System) तयार गरिएको छ । त्यसैगरी घर कर्जा सूचना प्रणालीमा थप परिमार्जन गरिएको छ । बैंकको वेभसाइटलाई बढी सूचनामूलक बनाउने क्रममा नयाँ वेभ पेज डिजाइन गरी सम्बन्धित विभागबाट नै सूचना अपलोड गर्न सकिने व्यवस्थाको लागि सम्बन्धित विभागका कर्मचारीहरूलाई तालिम समेत प्रदान गरी सूचना अपलोड गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ । लघु वित्त विभागअन्तर्गत सञ्चालित ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको लेखा प्रणालीको लागि विकास गरिएको सफ्टवेयरमा सो विभागको राय सुझावअनुरूप थप परिमार्जन गरिएको र कार्यान्वयनका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइएको छ । ट्रेजरी विल्समा कागजरहित प्राणाली (Scripless System) लागू गर्न आवश्यक पर्ने सफ्टवेयरको विकास गरी प्रयोगमा ल्याइएको छ ।

2:141 बैंकसँग सम्बन्धित विभिन्न सर्कुलर, सूचना, नियम, कानून, तथ्याङ्क, प्रकाशन तथा अन्य दस्तावेज र बैंकका कर्मचारीहरूले विदेशमा लिएको तालीममा प्राप्त पाठ्य सामग्रीहरूलाई समेत भण्डारण गरी बैंकभित्र यी सम्पूर्ण सामग्रीहरू एक आपसमा बाँड्ने कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन बैंकको इन्ट्रानेट प्रणाली (Intranet System) तयार गरी सञ्चालनमा ल्याइएको छ ।

2:142 बैंकिङ्ग कार्यालय र राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभागको छुट्टाछुट्टै नेटवर्कलाई एकीकृत गरिएको छ ।

2:143 केन्द्रीय कार्यालय र बैंकिङ्ग कार्यालय, थापाथलीबीच डाटा कम्यूनिकेशन लाइन (अप्टिकल फाइवर) स्थापना गरी डाटा कम्प्यूनिकेशन व्यवस्थाको विकास गरिएको छ ।

2:144 केन्द्रीय कार्यालयस्थित इन्टरनेट/इमेल सुविधालाई बैंकिङ्ग कार्यालय, राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग तथा बैंकर्श प्रशिक्षण केन्द्रसम्म विस्तार गरिएको छ ।

2:145 विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागमा स्वीफ्टको शाखा टर्मिनल जडान गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।

2:146 अध्ययन अनुसन्धानमा संलग्न हुने बैंकका उच्च पदस्थ अधिकृतहरूलाई निवासबाटै इन्टरनेट सेवा उपलब्ध गराउने प्रयोजनका लागि सूचना प्रविधि विभागमा E1 line जडान गरी डाइल अप इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध गराइएको छ ।

2:147 बैंकका जिल्लास्थित कार्यालयहरूमा इन्टरनेट तथा इमेल सुविधालाई प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यले पोखरा र नेपालगञ्ज कार्यालयमा लीज्ड लाइन जडान गरी सो सुविधा सञ्चालन गर्न प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराइएको छ ।

2:148 बैंकका जिल्लास्थित कार्यालयहरूको भुक्तानी प्रणाली आधुनिकीकरण एवं व्यवस्थित गर्ने कार्यका लागि बैंकिङ्ग सफ्टवेयरमा आवश्यक परिमार्जन गरिएको र ने.रा.बैंक, जनकपुरमा नेटवर्क पुनर्संरचना कार्यमा सहयोग उपलब्ध गराइएको छ ।

2:149 समीक्षा वर्षमा बैंकमा प्रयोगमा रहेको निम्नानुसारको सफ्टवेयरहरूको डकुमेन्टेसन तयार गरिएको छ ।

- Balance of Payment System Software को डकुमेन्टेसन ।
- Banking Cash Operation System Software को डकुमेन्टेसन ।
- Banking Cash Entry Program को User Manual र डकुमेन्टेसन तयार ।

जनशक्ति व्यवस्थापन

2.150 समयअनुसारको आधुनिक सीप, ज्ञान र दक्षतायुक्त जनशक्तिलाई बैंक सेवामा प्रवेश गराउने कार्यलाई निरन्तरता दिने उद्देश्यले प्रशासन सेवातर्फ चार जना चार्टर्ड एकाउण्टेण्टहरू र कानून विषय लिई स्नातकोत्तर उपाधि प्राप्त एकजनालाई खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको माध्यमद्वारा बैंक सेवाको अधिकृत तृतीय तहमा प्रवेश गराइएको छ भने अन्य १४ जनालाई अधिकृत तृतीय तहमा बैंक सेवामा प्रवेश गराउनको लागि लिखित परीक्षा सम्पन्न भइसकेको छ। तालिका २.५ मा अनिवार्य अवकाश पाएका, सेवाबाट हटाइएका, राजीनामा दिएका, मृत्यु भएका तथा बैंक सेवामा प्रवेश गरेका कर्मचारीको संख्या उल्लेख गरिएको छ।

तालिका २.५
२०६३ साउनदेखि २०६४ असार मसान्तसम्म अनिवार्य अवकाश पाएका, सेवाबाट हटाइएका, राजीनामा दिएका, मृत्यु भएका तथा बैंक सेवामा प्रवेश गरेका तथा बैंक सेवाबाट बाहिरिएका कर्मचारीहरूको विवरण

स्तर	अनिवार्य अवकाश पाएका	राजीनामा	सेवाबाट हटाईएका	मृत्यु	बैंक सेवामा प्रवेश
अधिकृत स्तर	**१५**	**५**		**२**	**५**
अधिकृत विशिष्ट	२	१			
अधिकृत प्रथम	१			१	
अधिकृत द्वितीय	६				
अधिकृत तृतीय	६	४		१	५
सहायक स्तर	**५**	**१**	**१**		
सहायक प्रथम	१	१			
सहायक द्वितीय	१				
सहायक तृतीय	२				
सहायक चतुर्थ	१		१		
सहायक पंचम					
कुल संख्या	२०	६	१	२	५

2.151 २०६३ साउन १ देखि २०६४ असार मसान्तसम्म नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६२ अनुसार ३० वर्ष सेवा अवधि पूरा भएका वा ५८ वर्ष उमेर पुगी सेवाबाट अनिवार्य अवकाश प्राप्त गरेकालगायत राजीनामा दिई बैंक सेवाबाट अलग भएका, सेवाबाट हटाइएका, मृत्यु भएका तथा बैंक सेवामा प्रवेश गरेका कर्मचारीहरूको विवरण तालिका २.५ मा दिइएको छ। २०६४ असार मसान्तसम्ममा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण तालिका २.६ मा दिइएको छ।

तालिका २.६
२०६४ असार मसान्तमा कार्यरत जनशक्ति तथा IOS Partner द्वारा प्रस्तावित जनशक्तिको विवरण

सि.नं.	श्रेणी	२०६४ असार मसान्तमा कार्यरत जनशक्ति*	IOS Partner द्वारा प्रस्तावित जनशक्ति
१	अधिकृत विशिष्ट	११	१७
२	अधिकृत प्रथम	३६	४७
३	अधिकृत द्वितीय	९८	१११
४	अधिकृत तृतीय	३१७	२७०
अधिकृततर्फ जम्मा		४६२	४४५
५	सहायक प्रथम	६०२	४७२
	सहायक द्वितीय	५४	२६४
	सहायक तृतीय	९३	४९
	सहायक चतुर्थ	३१५	१२३
	सहायक पंचम	५	१३३
सहायकतर्फको जम्मा		**१०६९**	**१०४१**
जम्मा		**१५३१**	**१४८६**

* स्थायी कर्मचारी मात्र।

2:152 आई.ओ.एस. पार्टनर्सले प्रस्ताव गरेको कुल कर्मचारी संख्या १४८६ मा अधिकृततर्फ प्रस्तावित ४४५ जना र सहायकतर्फ जम्मा १,०४१ प्रस्तावित रही अधिकृत सहायक अनुपात १:२.३४ रहेको देखिन्छ । २०६४ असार मसान्तसम्म कार्यरत जनशक्तिमा अधिकृततर्फ ४६२ जना र सहायकतर्फ १,०६९ जना कर्मचारीहरू कार्यरत रही अधिकृत सहायक अनुपात १:२.३१ कायम रहेको छ । साथै श्रेणीअनुसार दरवन्दी तथा बहाल रहेका कर्मचारीको संख्या तालिका २.४ मा दिइएको छ ।

2:153 त्यसैगरी, बैंकमा करारमा रहेका सुरक्षा समूहतर्फ स्वीकृत दरवन्दी, कार्यरत जनशक्ति तथा थप गर्न बाँकी जनशक्तिको विवरण तालिका २.७ मा दिइएको छ ।

तालिका २.७
सुरक्षा समूह (करार) तर्फको संरचना

सि.नं.	स्तर	पद	दरबन्दी	कार्यरत	रिक्त
१	अधिकृत द्वितीय	सुरक्षा अधिकृत	१	१	०
२	अधिकृत तृतीय	सहायक सुरक्षा अधिकृत	१	१	०
३	सहायक द्वितीय	सहायक सुरक्षक	२	१	१
४	सहायक तृतीय	सुरक्षा सहायक	१	१	०
५	सहायक चतुर्थ	प्रवन्ध रक्षक	२	२	०
६	सहायक पंचम	रक्षक, नायब रक्षक, सिपाही र पिपा	६७	६३	४
		जम्मा	७४	६९	५

2:154 तालिका २ (छ) को विवरणमा उल्लेखितबाहेक सुरक्षा समूहमा अस्थायी प्रवन्ध रक्षक (पहिले आ.वा.समूहअन्तर्गत कार्यरत अस्थायी कर्मचारीहरू) तीनजना कार्यरत रहेका छन् ।

2:155 बैंकका सम्पूर्ण विभाग तथा कार्यालयहरूको जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने सिलसिलामा गर्नुपर्ने सरूवालाई निष्पक्ष तथा पारदर्शी वनाउने उद्देश्यले परिमार्जित सरूवा नीति लागू गरिएको छ ।

2:156 नगद सेवातर्फको विभिन्न पदमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई प्रशासन सेवाको समान पदमा मिलान गर्ने सन्दर्भमा आवश्यक प्रक्रिया तोकी सोही आधारमा ५६ जना प्रधान नगद सहायकलाई साधारणतर्फको प्रधान सहायक पदमा सेवा मिलान गर्ने काम सम्पन्न भइसकेको छ ।

2:157 नेपाल राष्ट्र बैंक बर्कचारी सेवा विनियमावली, २०६२ को विनियम ४४, ९२ र १६६ मा क्रमशः व्यवस्था भएको अध्ययन काज र अध्ययन बिदाका लागि पूर्व स्वीकृति लिनुपर्नेसम्बन्धी व्यवस्थाहरू कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यले "नेपाल राष्ट्र बैंक उच्च अध्ययनसम्बन्धी कार्यविधि, २०६३" तयार गरी लागू गरिएको छ ।

2:158 सञ्चालक समितिको २०६४ जेठ २४ गतेको बैठकबाट २५ वर्ष स्थायी सेवा गरेका कर्मचारीहरूलाई प्रदान हुँदै आएको "२५ वर्षे सेवा उपहार" को अवधि घटाई अब उप्रान्त २० वर्ष स्थायी सेवा पूरा भएपछि "२०-वर्षे सेवा उपहार" प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

2:159 २०६४ जेठ २४ गतेको सञ्चालक समितिको बैठकले बैंकबाट निवृत्तभरण पाउने प्रत्येक तहका अवकाश प्राप्त कर्मचारी वा निजको हकवालालाई औषधि सुविधा बापत वार्षिक रकम तथा असाध्य रोग लागी औषधोपचार खर्चको लागि बैंकसँग अनुरोध गरेमा थप औषधोपचार खर्च प्रदान गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेको छ ।

2:160 सञ्चालक समितिको २०६३ चैत्र २६ गतेको बैठकबाट नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६२ मा दोस्रो संशोधन गरी विनियम ९ को खण्ड (ख) पछि खण्ड (ग) र (घ) थप गरी बैंकको कार्य सम्पादनको लागि विशेष दरवन्दी सिर्जना गर्नुपरेको अवस्थामा गभर्नरले आवश्यक सर्त तोकी सहायक स्तर तृतीय श्रेणीको पदमा त्यस्तो दरवन्दी सिर्जना गर्न सक्ने र यसरी सिर्जना गरिएको पदमा बढुवा भई पूर्ति भएपछि साविक सहायक चतुर्थको दरवन्दी स्वतः खारेज हुने व्यवस्था गरिएको छ ।

2:161 कर्मचारीहरूको सुविधा र हितलाई ध्यानमा राखी नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६२ मा तेस्रो संशोधन गरिएको छ । उक्त संशोधनमा अन्य कुराका अतिरिक्त अनिवार्य भ्रमण (स्वदेश) विदाको व्यवस्था गरिएको छ ।

2:162 बैंकको जनशक्ति व्यवस्थापनलाई सक्षम समयानुकूल र उत्तरदायी बनाउन नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६२ मा संशोधन गरेर कर्मचारीहरूको बढुवा, बिदा अधिकृत तृतीयसम्मका कर्मचारीहरूले कर्मचारीहरूको कुनै संघ वा सङ्गठनमा सदस्य बन्न वा प्रतिनिधित्व गर्न पाउने व्यवस्थालगायत अन्य वृत्ति विकासमा सघाउ पुग्ने गरी समयसापेक्ष सुधार गरिएको छ ।

2:163 नेपाल राष्ट्र बैंक नगदसम्बन्धी विनियमावली, २०६३, नेपाल राष्ट्र बैंक सञ्चालक समितिको बैठक तथा छापसम्बन्धी विनियमावली, २०६३ तथा नेपाल राष्ट्र बैंक कागजात धुल्याउने विनियमावली, २०६३ को तयार गरी लागू भएको छ । यसबाट नगद सेवालाई यान्त्रिकीकरण गरी नगद कारोवारलाई व्यवस्थितरूपमा सञ्चालन गर्नुका साथै त्यसबाट फाजिल हुन आएका कर्मचारीहरूलाई बैंकको अन्य सेवामा समाहित गर्न सघाउ पुग्नेछ । साथै नेपाल राष्ट्र बैंकको सञ्चालक समितिको बैठक तथा छापलाई कानूनीरूपमा व्यवस्थित गरी सञ्चालन गर्न उक्त विनियमावलीले सघाउ पु¥याउने अपेक्षा गरिएको छ भने नेपाल राष्ट्र बैंक कागजात धुल्याउने विनियमावली, २०६४ लागू भएपश्चात् विभाग/कार्यालयहरूले आफ्नो कार्यालयमा रहेका कागजातहरूलाई विनियमावलीमा तोकिएबमोजिम कुन कागजात कुन समूहमा रहने वा कति अवधिसम्म सुरक्षित राख्नुपर्ने हो सो यकिन गरी त्यस्तो तोकिएको अवधि समाप्त भएका कागजातहरू धुल्याउने वा नष्ट गर्ने कार्यमा सघाउ पुग्न गई पुरानो कागजातहरूको अभिलेख प्रणाली चुस्त र दुरूस्त राख्न सकिने अपेक्षा गरिएको छ ।

2:164 नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६२ मा भएको तेस्रो संशोधनबाट व्यवस्था भएको अनिवार्य भ्रमण (स्वदेश) लाई कार्यान्वयन गर्न अनिवार्य भ्रमण (स्वदेश) बिदा कार्यविधि, २०६४ तयार गरी लागू गरिएको छ ।

2:165 अवीमित घरजग्गा/घरमर्मत सापटीमा साविकमा ३ प्रतिशत ब्याजदर लगाई आइएकोमा २०६३ साउन १ गतेदेखि लागू हुने गरी १ प्रतिशत व्याजदर कायम गर्ने व्यवस्था भएको छ ।

2:166 बैंकका कर्मचारी तथा निजको परिवारलाई आँखासम्बन्धी रोगको उपचारार्थ दैनिक एक शैया र एक छाक खाना नेपाल आँखा अस्पताल, त्रिपुरेश्वरमा निःशुल्क उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको छ ।

2:167 सञ्चालक समितिका अध्यक्ष एवं सदस्यहरू तथा सञ्चालक समितिका सदस्य संयोजक रहने गरी गठन गरेको उप-समितिको संयोजक तथा सदस्यहरूलाई प्रदान हुने बैठक भत्तामा २०६३ मंसिर १४ देखि लागू हुने गरी समायानुकूल वृद्धि गरिएको छ । साथै, सञ्चालक समितिको बैठकको कार्यसँग सम्वन्धित कर्मचारीहरूलाई प्रदान हुने बैठक भत्तामा समेत समयानुकूल वृद्धि गरिएको छ ।

2:168 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ भित्र जनशक्ति व्यवस्थापन विभागबाट २०६२ चैत मसान्तसम्ममा रिक्त रहेका पदहरूमध्ये ६२ को आन्तरिक बढुवाद्वारा पूर्ति गरिएको छ (तालिका २.८) ।

तालिका २.८
आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा पदपूर्तिसम्बन्धी सम्पन्न भएका कामको विवरण

सि.नं.	पद	सेवा	मूल्याङ्कन बढुवातर्फ	कैफियत
१	अधिकृत विशिष्ट	प्रशासन	३	सम्पन्न भइसकेको
२	अधिकृत प्रथम	प्रशासन	५	सम्पन्न भइसकेको
३	अधिकृत द्वितीय	प्रशासन	१३	सम्पन्न भइसकेको
४	अधिकृत तृतीय	प्रशासन	२२	सम्पन्न भइसकेको
५	सहायक खजाञ्ची (अधिकृत तृतीय)	नगद	१	सम्पन्न भइसकेको
६	सहायक(सहायक द्वितीय)	प्रशासन	८	सम्पन्न भइसकेको
७	उप सहायक(सहायक तृतीय)	प्रशासन	१०	सम्पन्न भइसकेको
	जम्मा		६२	

2:169 बैंकमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई स्वदेश तथा विदेशमा उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि अध्ययन बिदा तथा अध्ययन काजमा पठाउने गरिएकोमा आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा ३ जना अधिकृत तहका कर्मचारीहरूलाई विदेशमा अध्ययनका लागि अध्ययन बिदा प्रदान गरिएको छ ।

तालीम, गोष्ठी, सेमिनार, भ्रमण तथा अन्तरक्रिया

2:170 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा विभिन्न कार्यक्रममा जम्मा १,११८ जना कर्मचारीहरूलाई स्वदेश तथा विदेशमा तालिम, अवलोकन तथा अध्ययन भ्रमणमा पठाईएको छ । यसमध्ये ४५१ जना कर्मचारीहरूलाई वैदेशिक तालिम तथा अध्ययन भ्रमणमा र ६६१ जना कर्मचारीहरूलाई देशभित्र नै तालिम प्रदान गरिएको छ (तालिका ६)।

2:171 बैंकर्श प्रशिक्षण केन्द्रबाट आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा २६ वटा तालिम कार्यक्रमहरू संचालन गरिएका छन् । जसमध्ये ८ वटा अधिकृत स्तरीय तथा १४ वटा सहायक स्तरीय गरी २२ वटा तालिम सम्पन्न भएका थिए भने ४ वटा कार्यशाला गोष्ठी संचालन गरिएका थिए । यस अवधिमा संचालित तालिम तथा गोष्ठीहरूबाट कुल ५४२ जनाले प्रशिक्षण प्राप्त गरेका छन् । ती प्रशिक्षार्थीहरूमध्ये २६० जना अधिकृत र २८२ जना सहायकस्तरका रहेका

छन् । उपर्युक्त कार्यक्रमका अतिरिक्त यस बैंकका विभिन्न विभाग एवं अन्य निकायहरूबाट आयोजित कार्यशाला गोष्ठी र कार्यक्रमहरूमा थप ११९ जना अधिकृत तथा कर्मचारी सहभागी भएका छन् ।

2.172 यस वर्षमा बैंकमा विभिन्न विभागहरूबाट नियमित कार्यको अतिरिक्त विभिन्न किसिमका अन्तरक्रिया, तालिम, प्रशिक्षण, सेमिनार तथा कार्यशाला गोष्ठीहरू सम्पन्न गरेका छन् ।

- नेपालमा वासल दुई कार्यान्वयनका सम्बन्धमा काठमाडौंमा वाणिज्य बैंकहरूसँग अन्तरक्रिया;
- स्थलगत निरीक्षण निर्देशिकाको सम्बन्धमा काठमाडौंमा यस बैंकका सम्बन्धित कर्मचारीहरूका लागि दुई दिने गोष्ठी;
- कानूनी पालना (Compliance) (नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, बैंक तथा वित्तीय संस्था अध्यादेश, कम्पनी अध्यादेश, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण विनियमावली तथा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका लागि जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन) सम्बन्धमा सम्बन्धित कर्मचारीहरूका लागि धुलिखेलमा दुई दिने गोष्ठी;
- वासलद्वारा प्रतिपादित प्रभावकारी सुपरिवेक्षणका सिद्धान्तहरू (Core Principles for Effective Banking Supervision) विषयक काठमाडौंमा एक दिने गोष्ठी;
- OSFI Canada को प्राविधिक सहयोगमा २०६३ चैतमा बैंकिङ्ग सुपरिवेक्षण विषयमा करिब ४० जना अधिकृतहरू उपस्थित रहेको एक तीन दिने सेमिनार ।

2.173 नेपाल Asia Pacific Rural and Agricultural Credit Association (APRACA) को संस्थापक सदस्यका साथै कार्यकारी सदस्य रहेको हैसियतले उक्त संस्थाको आयोजनामा सञ्चालित विभिन्न कार्यक्रममा यस बैंकको तर्फबाट आर्थिक एवं भौतिक सहयोग र सभागिता रहने गरेको छ । यस परिप्रेक्ष्यमा समीक्षा वर्षमा कृषि विकास बैंकको आयोजनामा २०६३ असोज २-६ सम्म नेपालमा CICTAB सम्बन्धी तालिम सञ्चालन भएको छ ।

2.174 बैंकका काम कारबाहीमा निहित जोखिमको विश्लेषण, मापन एवं प्राथमिकीकरण गर्ने बारेमा जानकारी दिने उद्देश्यले जोखिम व्यवस्थापन निर्देशिका तयार पारी सो सम्बन्धमा अधिकृत स्तरीय अन्तरक्रिया २०६४ जेठ २२ गते र विभाग/महाशाखा तथा उपत्यका बाहिरका कार्यालय प्रमुख स्तरीय "नेपाल राष्ट्र बैंकमा जोखिम व्यवस्थापन" विषयक गोष्ठी २०६४ असार २६ गते सम्पन्न गरिएको छ ।

2.175 नियमित लेखापरीक्षणको अतिरिक्त जोखिममा आधारित तथा गैरस्थलगत लेखापरीक्षण समेत गर्न सुरू गरिएकोले सो कार्यलाई अझ बढी प्रभावकारी बनाउन सो सम्बन्धमा अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषका वित्तीय सल्लाहकारबाट सम्बन्धित विभागका कर्मचारीहरूलाई दुईदिने तालिम प्रदान गरिएको छ ।

2.176 बैंकका जिल्लास्थित कार्यालयहरूमा गठन भएका Computer Operation Core Group (COCG) लाई सुदृढीकरण गर्न ICT Infrastructure in NRB, Operating Systems, Banking System, Hardware and Troubleshooting, Utility S/W, Network, Client Server Concepts & Internet and Email आदि विषयवस्तु समावेश गरिएको कम्प्युटर तालिम जिल्लास्थित सबै कार्यालयमा सञ्चालन गरी ७० जना अधिकृत तथा कर्मचारीहरूलाई प्रशिक्षण दिइएको छ ।

2.177 बैंकका जिल्ला/केन्द्रीय कार्यालय/थापाथलीस्थित विभिन्न विभागका कार्मचारीहरूको कम्प्युटर सञ्चालनसम्बन्धी दक्षता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले ICT Infrastructure in NRB, Operating Systems, Banking System, Hardware and Troubleshooting, Utility S/W, Network, Client Server Concepts & Internet and Email आदि विषयवस्तु समावेश गरिएको कम्प्युटर तालिम केन्द्रीय कार्यालयमा सञ्चालन गरी १२ जना अधिकृत तथा कर्मचारीहरूलाई प्रशिक्षण दिइएको छ ।

2.178 बैंकले आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा स्वीकृत वार्षिक कार्ययोजना बमोजिम निम्नअनुसारको गोष्ठी तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न गरेको छ :

(क) वित्तीय संस्थामा लेखापरीक्षकहरूको भूमिका विषयक एकदिने कार्यशाला गोष्ठी;

(ख) वित्तीय संस्थाका सञ्चालकहरूको सहभागितामा Role of Directors in Financial Institutions विषयक एकदिने कार्यशाला गोष्ठी;

(ग) वित्त कम्पनी /विकास बैंकका अध्यक्ष/कार्यकारी प्रमुखहरूको सहभागितामा संस्थागत सुशासन विषयक एकदिने कार्यशाला गोष्ठी;

(घ) विभागका सुपरिवेक्षकहरूको सहभागितामा सुपरिवेक्षण निर्देशिका सम्बन्धी एकदिने दुईवटा गोष्ठी;

(ङ) पोखरा र वीरगञ्जमा राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन तथा सरकारी ऋणपत्र कारोवार सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम;

(च) शंकास्पद भारतीय रूपैयाँ तथा विदेशी मुद्रा पहिचान सम्बन्धी एक दिने गोष्ठी;

(छ) एच.एस.बी.सी. सिङ्गापुरबाट एक जना Counterfeit Note सम्बन्धी विज्ञ बोलाई विभिन्न बैंक तथा वित्तीय संस्था र मनीचेञ्जर प्रतिनिधिहरू सहभागिता रहेको Counterfeit Note पहिचान सम्बन्धी दुई दिने प्रयोगात्मक गोष्ठी;

(ज) सरकारी कारोवार सम्बन्धी तीन दिने क्षेत्रीय तालीम चार वटा र सरकारी कारोवार सम्बन्धी दुई दिने क्षेत्रीय गोष्ठी एक वटा ।

पारिवारिक बजेट सर्वेक्षण आयोजना, विशेष अध्ययन ⁄ अनुसन्धान, प्रकाशन र प्रसारण

2:179 देशको समग्र मूल्यस्थितिको प्रतिनिधिमूलक राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क निर्माण गर्ने, नेपाली घरपरिवारको आम्दानी तथा खर्चसम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन गरी विश्लेषण गर्ने, आर्थिक, सामाजिक परिसूचक पत्ता लगाउनेलगायतका उद्देश्यहरू प्राप्तिका लागि यस बैंकले २०६२ मंसिर १ देखि सुरू गरेको पारिवारिक बजेट सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्याङ्कहरूको आधारमा आर्थिक एवं सामाजिक परिसूचकहरू तयार गर्ने कार्य भइरहेको छ ।

2:180 चौथो पारिवारिक बजेट सर्वेक्षणको शहरी एवं ग्रामीण इलाका समेतको उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क निर्माण गर्ने उद्देश्य रहेको छ । यसै क्रममा सर्वेक्षणद्वारा ग्रामीण क्षेत्रका २८ र शहरी क्षेत्रका २४ वटा बजार केन्द्रहरूबाट आवश्यक तथ्याङ्क एवं सूचनाहरू सङ्कलन गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ । शहरी एवं ग्रामीण क्षेत्र गरी जम्मा ५२ वटा बजार केन्द्रका ५,०९५ घरपरिवारबाट प्राप्त आर्थिक एवं सामाजिक क्रियाकलापसँग सम्बन्धित सूचनाहरूको अध्ययन एवं विश्लेषण गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा पुगिसकेको छ । सर्वेक्षणबाट प्राप्त नतिजालाई अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डअनुरूप ढाँचामा प्रकाशन गर्न हाल प्रतिवेदन लेखन कार्य भइरहेको छ ।

2:181 बैंकका विभिन्न विभागहरूबाट नियमित रूपमा प्रकाशित हुने अनुसन्धानात्मक तथा तथ्याङ्कमूलक प्रकाशनहरू– Macroeconomic Indicators of Nepal, Quarterly Economic Bulletin, Economic Report, Economic Review, Banking and Financial Statistics, राष्ट्र ऋण खबरपत्र, बैंकिङ्ग खबरपत्र, बैंकिङ्ग प्रबर्द्धन, नेपाल राष्ट्र बैंक समाचार, प्रशिक्षण, मिर्मिरे र बैंकेश्वर समीक्षा वर्षमा पनि प्रकाशित गरिए । यस बैंकले प्रत्येक महिना देशको वर्तमान आर्थिक स्थिति नेपाली र अंग्रेजीमा सर्वसाधारणको जानकारीको लागि नियमित रूपमा प्रकाशन गर्दै आएको छ । यसका अतिरिक्त यस बैंकले मौद्रिक नीति र त्यसको अर्धवार्षिक समीक्षा प्रकाशन गरेको छ भने नीति निर्माणको लागि आवश्यक पर्ने समसामयिक विषयमा विशेष अध्ययन गर्ने गरेको छ । यस क्रममा बैंकबाट भारतबाट नेपाललाई प्राप्त हुने विप्रेषणसम्बन्धी अध्ययन सम्पन्न गरेको छ । यसका अतिरिक्त नेपालमा मुद्रास्फीति र "बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको स्थापनामा रोक लगाउने वा नियमन सुधारमा जाने" विषयक अध्ययन भई पुस्तकको रूपमा प्रकाशित गर्ने कार्य भएको छ ।

2:182 बैकिङ्ग प्रवर्द्धन समिति अन्तर्गत समीक्षा वर्षमा ५२ पटक बैंकिङ्ग कार्यक्रम नामक रेडियो कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण गरिएको छ । बैंकिङ्ग क्षेत्रसँग सम्बन्धित गतिविधि तथा अन्य जानकारी प्रचार प्रसार गर्न २०६३ साउनदेखि २०६४ असारसम्म नेपाल टेलिभिजनबाट बाह्रवटा र च्यानल नेपालबाट २४ वटा टेलिभिजन कार्यक्रमहरू प्रसारण गरिएको छ । साथै, अर्थसंसार, रेडियो, एफ.एम. कार्यक्रमको प्रत्येक महिना एउटा महिनाको कार्यक्रम प्रयोजन र संस्थापक शेयर बिक्री हस्तान्तरणसम्बन्धी एउटा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ । समितिका सम्पूर्ण सदस्य बैंकहरूको सूचना तथा जानकारीलाई एकीकृत गर्ने उद्देश्यले स्थापित बैंकिङ्ग प्रवर्द्धन समितिको वेवसाइट सञ्चालनलाई निरन्तरता दिइएको छ ।

सञ्चालक समितिको बैठक

2:183 आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा यस बैंकको सञ्चालक समितिको वैठक ३९ पटक बस्यो । अघिल्लो वर्ष यस्तो बैठक ३८ पटक बसेको थियो ।

तालिका १
बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई नेपाल राष्ट्र बैंकबाट उपलब्ध गराईएको पुनर्कर्जाको बक्यौता विवरण

(रू. करोडमा)

क्र.सं	संस्था	आर्थिक वर्ष २०६२।६३	आर्थिक वर्ष २०६३।६४
१.	वणिज्य बैंकहरू	३२.९	८.१
२.	कृषि विकास बैंक	११.१	०.०१
३.	नेपाल औद्योगिक विकास निगम	६१.९	४६.४
४.	ग्रामीण विकास बैंकहरू	१.०	१.०
५.	अन्य विकास बैंकहरू	२.७	०.७
	जम्मा	१०९.६	५६.२

तालिका २
चलनचल्तिमा रहेका विभिन्न दरका नोटहरू

(रू. करोडमा)

दर	असार मसान्त					
	२०६२		२०६३		२०६४	
	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	१७.७	०.२	१७.३	०.२	१६.९	०.२
२	२०.८	०.३	२०.३	०.२	१९.३	०.२
५	५८.७	०.८	६५.४	०.८	७१.९	०.८
१०	९२.२	१.२	९३.५	१.१	१११.२	१.२
२०	९१.४	१.२	१०६.४	१.३	१०२.६	१.१
२५	१५.४	०.२	१२.९	०.२	११.३	०.१
५०	१५०.३	२.०	१७१.७	२.०	२१०.९	२.३
१००	४५७.६	६.१	४८६.६	५.७	५६३.१	६.२
२५०	८.७	०.१	८.४	०.१	८.४	०.१
५००	१,७३१.०	२३.२	२,००९.४	२३.७	२१८५.२	२३.९
१०००	४,८०८.३	६४.५	५,४७१.१	६४.६	५८३०.२	६३.९
जम्मा	७,४५२.०	१००	८,४६३.०	१००.०	९१३१.०	१००.०

तालिका ३
नोटको सुरक्षण

(रू. करोडमा)

असार मसान्त	सुन	चाँदी	विदेशी मुद्रा र सिक्युरिटी	जम्मा	सरकारी ऋणपत्रहरू	निष्कासित नोटको सुरक्षण*	जम्मा सुरक्षणमा विदेशी मुद्रा तथा सुन चाँदीको प्रतिशत
				(१+२+३)			(४÷६) x १००
	(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
२०६१	८३.२	४५.९	६,२६८.७	६,३९७.८	४१७.२	६,८१५.०	९३.९
२०६२	७०.३	–	६,९६४.६	७,०३४.९	४१७.२	७,४५२.०	९४.४
२०६३	–	–	८,०४५.८	८,०४५.८	४१७.२	८,४६३.०	९५.१
२०६४	–	–	८,७१४.८	८,७१४.८	४१७.२	९,१३१.०	९५.४

तालिका ४
श्रेणी अनुसार दरबन्दी तथा बहालीमा रहेका कर्मचारीको संख्या

	स्थायी				अस्थायी/करार				जम्मा			
	२०६३ असार मसान्त		२०६४ असार मसान्त		२०६३ असार मसान्त		२०६४ असार मसान्त		२०६३ असार मसान्त		२०६४ असार मसान्त	
	दरबन्दी	कार्यरत	दरबन्दी	कार्यरत	दरबन्दी	कार्यरत	दरबन्दी	कार्यरत	दरबन्दी	कार्यरत	दरबन्दी	कार्यरत
अधिकृत विशिष्ट	१६	११	१६	११					१६	११	१६	११
अधिकृत प्रथम	३७	३३	३८	३६	-	१	-	२	३७	३४	३८	३८
अधिकृत द्वीतिय	१०६	९३	१०९	९८	१	२	१	३	१०७	९६	११०	१०१
अधिकृत तृतीय	३०७	२९२	३४१	११७	१	१	१	१	३०८	२९३	३४२	३१८
सहायक प्रथम	६६५	६००	६०३	६०२	०	०	-	-	६६५	६००	६०३	६०३
सहायक द्वीतिय	११९	१०१	१४२	५४	२	१	२	१	१२१	१०२	१४५	५५
सहायक तृतीय	९१	७९	८०	९३	१	१	१	१	९२	८०	८१	९४
सहायक चतुर्थ/पञ्चम	३५०	३४७	३५२	३२०	६९	६८	६९	६८	४१९	४१५	४२१	३८८
जम्मा	**१६९१**	**१५५६**	**१६८१**	**१५३१**	**७४**	**७४**	**७४**	**७६**	**१७६५**	**१६३१**	**१७५५**	**१६०७**

तालिका ५

स्वदेशमा सञ्चालित तालिम कार्यक्रम तथा गोष्ठीहरू**

क्रम संख्या	विषय	स्तर	सहभागी संख्या
१	National Income Account	Officer	२५
२	Bank Supervision Workshop (Office of the Superintendent of Financial Institutions)	"	३२
३	Inspection & Supervision - Basel-II	"	२०
४	Monetary & Fiscal Management	"	१६*
५	Risk Based Supervision	"	२०
६	Reasearch Methodology & Report Writing	"	१५*
७	Management Development Program	"	१०*
८	Information Security	"	२५
९	Computer Exposure	"	१४
१०	Central Banking	"	२०
११	Mind Management	"	४३
१२	Computer Exposure	Non Officer	१४
१३	Central Banking	"	२५
१४	Government Transaction	"	२*
१५	नगद कारोबार संचालन	"	२५
१६	Inspection & Supervision	"	२०
१७	Computer Operation (Advanced Level)	"	१४
१८	Computer Skills Upgrade	"	१२
१९	Public Debt Management	"	७*
२०	L/C Operation	"	४*
२१	Forex Operation	"	३*
२२	Micro Finance	"	२*
२३	BOP Statistics	"	१०*
२४	Payment & Settlement System	"	२*
२५	Customer Service	"	१*
२६	Workshop on Financial Reporting & News Writing	"	१९
२७	Price Data Collection: Economic & Behavioural Challenges	"	२५
२८	Signature Verification	"	२९
	Total		४५४

* Including other Participants from Banks and Financial Institutions.

** बैंकर्स प्रशिक्षकद्वारा प्रदान गरिएको तालिम, गोष्ठी आदि ।

तालिका ६
विदेशमा सञ्चालित तालिम, सेमिनार, बैठक तथा गोष्ठीहरू

	विषय	सहभागी संख्या	आयोजक संस्था	स्थान
1	ACU Technical Committee Meeting	1	ACU	Bangaladesh
2	Program on Development of Co-operatives and Rural Financing Institutions & Agencies.	2	CICTAB	Sri Lanka
3	12th SEACEN FSI Regional Seminar for Bank Supervisors & Regulators: The Role of Market Discipline (Pillar 3) in the Basel II Framework and Issues in the International Auditing of Banks	2	SEACEN Centre	Malaysia
4	Credit Risk Analysis School	2	FRTC	Washington D.C.
5	Familiarization Visit on Regulatory Framework & Licensing Policy of Financial System of CBSL	7	CBSL	Sri Lanka
6	Joint India- IMF Training Program (ITP) Financial Programing & Policies	2	IMF / RBI	Pune, India
7	Macroeconomic Management & Financial Sector Issues (MMF) ST 06.11	1	IMF	Singapore
8	Visit to Internal Audit Department / Finance Department of Bank	8	Bank Negara Malaysia	Malaysia
9	Secretarial Training of NRB Officers Under SAARC Finance Staff Exchange Program	3	State Bank of Pakistan	Pakistan
10	Market Risk Analysis Seminar	1	FRB, U.S.A.	Washington D.C.
11	Oracle 9i Developer Track	4	DMS Training Centre	Sri Lanka
12	8th SEACEN Conference of Directors of Supervision of Asia Pacific Economics and 2nd SEACEN/ABA/PECC Public-Private Dialogue for Asia Pacific Region	2	SEACEN Centre	Malaysia
13	Study Visit Program on Rural Banking	2	APRACA-CENTRAB	Philippines
14	Management of Rural Financing Institutions & Cooperatives for Rural Development	3	CICTAB	Haidrabad, India
15	SEACEN Seminar on Strategic Planning for Corporate Planners	3	SEACEN Centre	Malaysia
16	Designing Effective Legal Frameworks for Problem Banks and Resolving Banking Crisis	1	IMF	Singapore
17	Bank Management School	2	Federal Reserve Board, USA	Washington D.C.
18	Familiarization Tour to American Express Bank Tokyo Branch	1	American Express Bank	Japan
19	SAARCFINANCE Staff Exchange Program	3	CBSL	Sri Lanka
20	SEACEN-BIS Advance Seminar on Risk Management in Central Banks.	2	ADB	Bangkok, Thailand
21	APEC-Financial Regulator's Training Initiatives Invitation to Regional Seminar on Operational Risk.	3	ADB	Malaysia
22	Destruction of Rs.100/- Denomination Wastage Banknote.	2	Francois Charies Oberthur Fiduciaire	France
23	Central Banking Governance.	1	DEUTSCHE Bundesbank	Germany
24	Internal Audit and Accounting System सम्बन्धी अवलोकन भ्रमण	6	Reserve Bank of Australia	Australia
25	Observation Visit तथा KPMG का प्रस्तावित Consultant हरूसंग अन्तर्वार्ता लिन ।	4	CBSL	Sri-Lanka

26	Seminar on New Models and Tools for Up-Scaling SME Credit.	1	The World Bank, SIDBI/DFID	New Delhi
27	Issues in Exchange Rate Policy (ST06.15)	1	IMF	Singapore
28	X-12-ARIMA Seasonal Adjustment of Economic Data	1	DEUTSCHE Bundesbank	Germany
29	Asia-Pacific Microfinance Course-Sydney Sponsored by the Omidyar Network.	1	IDLO	Australia
30	रू.1000 दरको नोट छपाईको Wastages Destruction गर्न ।	2	Joh Enschede Security Print, The Netherlands	Netherland
31	IMF/World Bank Annual Meeting, 2006 को वार्षिक बैठक तथा मलेशिया स्थित IME को अवलोकन भ्रमण	2	IMF / IME	Singapore, Malaysia
32	45th SEACEN-Federal Reserve System Course on Banking Supervision: Asset Securitization.	3	SEACEN Centre	KulaLumpur, Malaysia
33	Discussion on Rural finance Sector Development Project	1	ADB	Manila, Philippine
34	Financial Programming & Policies	1	IMF	Washington DC
35	Instruments of Financial Markets	1	Study Centre Gerzensee	Switzerland
36	Seminar on Internal Audit	1	Deutsche Bundesbank	Frankfurt, Germany
37	Workshop on International and Inter-Sectoral Flow of Funds	2	SEACEN-BIS	Malaysia
38	Course on Consolidated Supervision of Banks	1	IMF	Singapore
39	Seminar on Role of Non-Bank Financial Intermediation: Challenges for Central Banks	2	SEACEN-BIS	Hanoi, Vietnam
40	Macroeconomic Management and Fiscal Issues	1	IMF/India	Pune, India
41	Observation Visit of Reserve Bank of India	7	RBI	Mumbai, India
42	Program on Development of Managerial Skills for Agricultural Cooperatives & Rural Financing Institutions	3	CICTAB	Gurgaon,India
43	Overview of Financial Sector Issues & Analysis Workshop	4	The World Bank	Washington
44	Seminar on Central Banking	1	Federal Reserve Bank of New York	New York
45	Observation Visit of Reserve Bank of India	7	RBI	Mumbai, India
46	Regional Seminar on Payment & Settlement	2	RBI	Hyderabad, India
47	6th SEACEN-Toronto Centre Leadership Seminar for Senior Bank Management of Central Banks on Financial System Oversight	3	SEACEN Centre	Taipei, Taiwan
48	MCSE with Security Specialization and CCNA	2	GATES IT Training and Certification	Mumbai, India
49	Macroeconomic Management and Financial Sector Issues	1	IMF/India	Pune, India
50	Financial Programming and Policies	1	IMF	Singapore
51	Workshop on Inflation Targeting and Macro Modeling	3	IMF	Chiang Mai, Thailand
52	Course on Financial Markets and New Financial Instruments	1	IMF	Singapore
53	28th Meeting of SEACEN Directors of Research and Training, and Observation of AIT	2	SEACEN Centre	Siem Reap, Cambodia, and Thailand
54	Global Micro Credit Summit, 2006	2	Micro Credit Summit Campaign	Halifax, NovoScotica, Canada
55	IS Audit & IT Risk Management	2	NIBM	Pune, India

56	Polymer Banknote Destruction and, Study of Note Counting and Sorting Mechanization at Bank of Thailand	2	Note Printing Australia, Bank of Thailand	Australia & Thailand
57	Study Visit Program on Promotion of Micro & Small Enterprises	3	APRACA CENTRAB	Manila, Philippines
58	Procurement of Goods and Services	1	SETYM	Tanzania
59	2nd International Conference on Migrant Remittances, Remittances and Access to Finance	1	The World Bank/ DFID	London, England
60	Strategic HR Issues	1	Bank of England, CCBS	London, England
61	Small & Medium Enterprise (SME) Finance	3	State bank of Pakistan	Islamabad, Pakistan
62	26th SEANZA Central Banking Course	1	SEANZA	Langkawi, Malaysia
63	4th MAS Regional Banking Supervisors Training Program	2	MAS	Singapore
64	FSI Seminar on using the core principles as a Road Map to Basel II Implementation	1	FSI	Basel, Switzerland
65	Programme on Restructuring and Strengthening Agricultural/Rural Financing Institutions	3	CICTAB	Pune, India
66	Citigroup Seminar 2006 on Credit & Structured Finance Opportunities for Financial Institutions	1	Citigroup	Phuket, Thailand
67	International Programme in Banking and Finance: Risk Management	1	NIBM	Pune, India
68	Banknote Destruction	2	Giesecke &Devrient GMBH	Germany
69	Observation visit of NRB officials to RBI on Foreign Exchange Management	2	RBI	Mumbai, India
70	2006 SEANZA Governor's Symposium and Meeting	1	SEANZA	Langkawi, Malaysia
71	SEACEN-CPSS Advanced Course on Payment and Settlement System for Emerging & 5th Meeting of Directors of Payment and Settlement Systems of Asia Pacific Central Banks	2	SEACEN Centre	Bangkok, Thailand
72	SEACEN-FSI Seminar on The Role of Banking Supervision in Financial Stability	2	SEACEN-FSI	Malaysia
73	51st APRACA EXCOM Meeting APRACA CEO Policy Forum and the APRACA Exhibition/ Technical Fair	2	APRACA	Jakarta, Bali, Indonesia
74	Course on Financial Fragility and Banking Crises	1	IMF	Singapore
75	Workshop on International Cooperation Related to AML/CFT	1	IMF	Singapore
76	5th Meeting of Directors of Payment and Settlement Systems of Asia Pacific Central Banks	1	SEACEN Center	Bangkok, Thailand
77	Seminar on Safeguards Assessment of Central Banks	1	IMF	Washington, USA
78	Observation Visit of RBNZ on Financial & Accounting System	5	Reserve Bank of New Zealand	New Zealand
79	Non-Performing Advances and Banking System Failure	6	CBS, Central Bank of Srilanka	Colombo SriLanka
80	Meeting on the Implementation of Basel II in Asia & Other regional supervisory Priorities	1	FSI-EMEAP	Hong Kong
81	MCSE with Security Specialization and CCNA	3	GATES IT Training and Certification	Mumbai, India
82	1st SEACEN Advanced Leadership course on Central Bank Management Policy	2	SEACEN Centre	Kuala Lumpur, Malaysia

83	Financial Programming and Policies	1	IMF	Washington DC, America
84	Program on Integrated Management Approach in the Development of Co-operatives & Rural Financing Institutions	3	CICTAB	Pune, India
85	Observation Visit to State Bank of Pakistan (SBP)	3	SBP	Karachi, Pakistan
86	Workshop on the Techniques of Stress Testing	1	IMF	Singapore
87	ने.रा.बैंकको आयोजनामा हुने नोट र क्वाईन बीरगंज Dry Port बाट ल्याउने सम्भाव्यता अध्ययनको लागि	3	NRB	India
88	International Seminar on Basel II	2	RBI	Chennai, India
89	Seminar on "On-Site Banking Supervision"	1	DEUTSCHE Bundesbank	Germany
90	Human Resource Management	20	AIT	Bangkok
91	Joint DNB & BSP Balance of Payments Seminar on Challenges to BOP Compilers	2	BSP	Manila, Philippines
92	Joint MAS-CCBS Regional Course on Financial Stability & Financial Markets: Issues & Challenges	1	MAS	Singapore
93	"Formal Inauguration of the ITP Facility and International Seminar on Capacity Building in Central Banks and NABARD को अवलोकन भ्रमण	2	IMF/RBI	Pune, Mumbai
94	SEACEN Advanced Seminar on Comparative Experience in Confronting Banking Sector Problems in the Asia-Pacific Countries	6	SEACEN Centre	Kathmandu, Nepal
95	Financial Programing & Policies (FPP) Joint India-IMF Training Program	1	IMF / RBI	Pune, India
96	5th SEACEN EXCO Meeting	1	SEACEN Centre	Brunai
97	भारतबाट हुने विप्रेषणसम्बन्धी विशेष अध्ययनको सिलसिलामा	2	NRB	Delhi, India
98	2nd IMF-SEACEN Course on Financial Markets and New Financial Instruments	2	SEACEN Centre	Kuala Lumpur, Malaysia
99	Expert Panel "Risk Management at Central Banks"	1	DEUTSCHE Bundesbank	Germany
100	Advanced Topics in Empirical Finance	1	Study Centre Gerzensee (Swiss National Bank)	Switzerland
101	D&B South Asia Credit Bureau Summit	1	Dun & Bradstreet SME Ltd.	Chennai, India
102	रू.५।- दरको Waste Note Destruction कार्यको निरीक्षण गर्न	2	De la Rue Co.	New Castle, London
103	रू.२०।- दरको Waste Note Destruction कार्यको निरीक्षण गर्न	2	De la Rue Co.	New Castle, London
104	रू. ५००।- दरको Waste Material Destruction कार्यको निरीक्षण गर्न	2	Joh Enschede' Security Print, The Netherlands	Netherlands
105	Banking Supervision Under Basel II	1	DEUTSCHE, Bundesbank	Germany
105	SAARCFINANCE Staff Exchange Programme अन्तर्गत Finance/Accountancy, Budget and Management Audit	3	NRB / CBSL	Colombo Sri-Lanka
106	टाटा मोटर्सको भारत पूना स्थित फेक्ट्री र मूम्बई अफिसको अवलोकन गर्न	2	सिप्रदी ट्रेडर्स	Pune, Mumbai
107	Second Research Workshop on Impact & Policy Responses to Volatile Oil Prices in The SEACEN Countries	1	SEACEN Center	Kuala Lumpur, Malaysia

108	6th Meeting of SEACEN Expert Group (SEG) on Capital Flows	1	SEACEN Center	Kuala Lumpur, Malaysia
109	सरकारी ऋणपत्रको प्रमाणपत्र, व्याज पूर्जाको छपाईसम्बन्धी प्रूफ रिडिगको लागि	2	NRB	New Delhi, India
110	Regulatory and Supervisory Framework	20	AIT	Bangkok, Thailand
111	Course on Monetary Policy at Central Banks	1	DEUTSCHE Bundesbank	Germany
112	Program on Financing Linkages of Self Help Groups	1	CICTAB	Lucknow, India
113	13th SEACEN-FSI Regional Seminar for Bank Supervisors & Regulators: Supervisory Review Process of Pillar 2 with Special Focus on Interest Rate Risk in Banking Book & 4th SEACEN Seminar on Preparations for Implementation of Basel II	2	SEACEN Centre	Manila, Philippines
114	रू.१।- Coin को Waste Destruction Witnessing Purpose को अवलोकनको लागि	2	China Bank Note Printing & Minting Corporation	China
115	Training Course on CCNA & RHCE	5	GATES	Mumbai, India
116	7th SAARCFINANCE Coordinators' Meeting	1	Bangladesh Bank	Dhaka, Bangladesh
117	SWIFT Training	1	SWIFT	La Hulpe, Belgium
118	Financial Management and Accounting	20	AIT	Bangkok, Thailand
119	Program on Financing & Development of Co-operative Agro-Processing Projects	2	CICTAB	Pune, India
120	38th International Central Banking Course	1	National Institute of Banking & Finance, State Bank of Pakistan	Pakistan
121	Cash Management and Combating Counterfeit Money	1	Deutsche Bundesbank	Frankfurt, Germany
122	Third Central Banks and Supranational Seminar	2	Dexia Bank	Paris, France
123	Visit of HSBC Office and Its Cash Processing Centre in Hong Kong	3	HSBC, Bank USA N.A. Singapore Branch	Hong Kong
124	Regional Seminar on Risk-Focused Supervision	3	ADB Manila	Bali, Indonesia
125	The Training Course in Procurement of Goods & Services	1	SETYM International	Kuala Lumpur, Malaysia
126	Trade in Services in South Asia: Opportunities & Risks in Liberalization	1	Institute of Policy Studies of Sri Lanka/Fredrich Ebert Foundation	Colombo, Sri Lanka
127	APRACA ECO Regional Policy Dialogue Forum on Creating Conducive Rural Finance Policy Environment and Regulatory Framework	1	APRACA	Kunming Li Jiang, China
128	रू.५००।-, र रू.१,०००।- दरको नोटहरूका छपाईको लागि	2	NRB	Perum Peruri Co., Indonesia
129	SEACEN-World Bank Regional Advance Workshop for Banking Supervisors on Anti-Money Laundering & Counter Financing of Terrorism	2	SEACEN Centre	Kaula Lampur, Malaysia
130	Procurement of Information System in World Bank-Funded Projects	2	ILO, International Training Centre	Italy, Turin
131	Payment Systems: Sound and Efficient National Payment & Settlement Infrastructure	1	IMF	Singapore

132	The Centre for Pacific Basin Monetary and Economic Studies of the Federal Reserve Bank of San Fransisco, The Bank of England and the Banque de France को संयूक्त आयोजनामा हुने Global Senior Policy Seminar on Capital Flow, Financial Integration & Stability	1	WB Institute	Paris, France
133	Financial Market Analysis	1	IMF	Singapore
134	2nd SEACEN-CeMcoA/BOJ-B1 Intermediate Course on Payment & Settlement Systems for Emerging Economies	2	SEACEN Centre	Cambodia
135	Course on Macroeconomic Forecasting	1	IMF	Singapor
136	Bank Management School	2	Board of Governors of the FRS	Atlanta, Georgia
137	Financial Journalism	2	Reuters Foundation	London, England
138	Capacity Enhance Program on Anti-Money Laundering & Combating the Financing of Terrorism: "Train The Trainers: Workshop	2	The World Bank	Colombo, Sri Lanka
139	SAARCFINANCE Staff Exchange Programme on HRM Related Policies	4	CBSL	Colombo, Sri Lanka
140	Balance of Payments Statistics	1	IMF	Washington D.C., America
141	Seminar on Safeguards Assessments of Central Bank	2	IMF	Singapore
142	5th MAS Regional Banking Supervisors Training Program	2	MAS	Singapore
143	RH133 Red Hat Linus System Administration and RH233 Red Hat Linux Networking & Security Administration	3	"Q" Linux Solutions Inc	Manila, Philippines
144	Banking Regulation & Supervision	1	Study Centre Gerzensee	Gerzensee, Switzerland
145	36th Meeting of the Board of Directors, Asian Clearing Union	1	Bangladesh Bank	Dhaka, Bangladesh
146	RETA 6333: Statistical Capacity Building (SCB) in the Asia and Pacific Region	1	Asian Development Bank	Manila, Philippines
147	6th Central Banking Study Program	1	Bank of Korea	Seoul, Korea
148	Office Management	20	AIT	Bangkok, Thailand
149	Macroeconomic Management for Senior Officials	1	IMF	Singapore
150	International Course on Central Banking	3	CBSL	Colombo, Sri-Lanka
151	Proposal for Developing a System for Workers' Remittances Between India & Nepal	2	RBI	Mumbai, India
152	SEACEN Train-the-Trainers Workshop for Facilitators	1	SEACEN Centre	Kaula Lampur, Malaysia
153	Bank of Thailand and Bank of Cambodia को अध्ययन भ्रमण	6	The World Bank	Thailand and Cambodia
154	Macroeconomics Diagnostics	1	IMF	Washington D.C., America
155	Bank Analysis & Examination School	2	Federal Reserve System	San Fransisco, USA
156	14th SEACEN-FSI Regional Seminar for Bank Supervisors & Regulators: The Revised Core Principles for Effective Banking Supervision	2	SEACEN centre	Kuala Lumpur, Malaysia
157	General Banking in Central Bank	20	AIT	Bangkok, Thailand
158	Programme on "Integrated Treasure Management"	2	RBI	Mumbai, India
159	Support Service Management	20	AIT	Bangkok, Thailand

160	2007 Financial Inclusion Conference	1	DFID	London, England
161	77th Annual General Meeting of the BIS	1	BIS	Basel, Switzerland
162	1st SEACEN Research Workshop on Comparison of Problem Bank Identification, Intervention and Resolution in the SEACEN Countries	1	SEACEN Centre	Kaula Lampur, Malaysia
163	SEACEN -Irving Fisher Committee-RBI Workshop on use of surveys by Central Bank	2	SEACEN Centre	Pune, India
164	Implementing a Balance Sheet Approach to Macroeconomic Surveillance	1	SEACEN Centre	Utlanbatar, Mongolia
165	ACU Technical Committee Meeting on Moving Towards a Multi Currency Settlement System	1	CBSL	Colombo, Sri Lanka
166	SAARC Finance Conference: Towards a Regional Payments Group	1	SAARC Finance	Colombo, Sri Lanka
167	Seminar on Central Bank Accounting: Strengthening Central Bank Independence Through Transparency and Efficiency (ST07.11)	2	IMF	Singapore
168	9th SEACEN Conference of Directors of Supervision /20th Meeting of SEACEN Directors of Supervision / 3rd SEACEN /ABAC / ABA / PECC	1	SEACEN Centre	Singapore
169	SEACEN Research Project on Understanding and Addressing the Pro-Cyclicality Impact of Basell II in The SEACEN Countries	1	SEACEN Centre	Kuala Lumpur, Malaysia
170	Study Visit Program on Credit Plus Approach	1	APRACA	Manila, Philippines
171	The Boulder Microfinance Training Programme	1	The International Training Centre of The ILO	Turin, Italy
172	Program on Development of Co-operatives and Rural Financing Institutions & Agencies	3	CICTAB / NCCSL	Colombo, Sri Lanka
		451		

तालिका ७
अध्ययन

क.सं.	विषय/उपाधी	संख्या	शिक्षण संस्था/मुलुक
१	Masters Degree in Business Administration (MBA)	१	University of Wales, Halborn College, UK
२	MS Computer Science	१	Keio University, Japan
३	ME Computer Science	१	South Dacota State University, USA

अनुसूची २.१

आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा वित्तीय विवरण प्रकाशित गर्न स्वीकृति प्रदान गर्दा वाणिज्य बैंकहरूलाई दिइएका निर्देशनहरू

नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लिमिटेड

१. आर्थिक वर्ष २०६१।६२ को वित्तीय विवरण प्रकाशनको लागि स्वीकृति प्रदान गर्दा विभिन्न ऋणीहरूको कर्जामा थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्न मिति २०६२।१२।१४ को पत्रबाट निर्देशन दिइएको भए तापनि बैंकले आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा समेत उक्त कर्जाहरूलाई पूर्ववत नै वर्गीकरण गरेको पाइएकोले रू. ३९ करोड ३५ लाख ५५ हजार थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्न ।

२. बैंकको वित्तीय स्वार्थ रहेका कम्पनीहरूको धितोपत्रमा लगानी गरेको रकम रू ३७ करोड ५० लाखलाई शेयर लगानीसम्बन्धी एकीकृत निर्देशन नं. ८ बमोजिम प्राथमिक पूँजी गणना गर्दा घटाउन ।

३. उक्त बैंकको आर्थिक वर्ष २०६२।६३ को प्रारम्भिक लेखापरीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भएअनुसार बैंकसँग वित्तीय स्वार्थ रहेका एन. बि. बैक, नेशनल हाइड्रोपावर, एन.बि. इन्स्युरेन्स आदिको शेयर धितोमा राखी प्रवाह गरिएको र धितो राखिएको शेयरको बजार मूल्य २०६३ असारमा बाँकी कर्जा रकमभन्दा रू ३ करोड ७३ लाख ८ हजार कम रहेकोले सो कर्जाको लागि बैकले व्यवस्था गरेको रकममा रू १ करोड ७० लाख १५ हजार थप व्यवस्था गर्न ।

४. बैंकको व्यवस्थापन तथा सुशासनको स्थिति ज्यादै नाजूक रहेको तथा संस्थापक समूहलाई प्रवाह गरिएका कर्जाको असूली स्थिति संतोषजनक नभएकोतर्फ ध्यानाकर्षण गराउँदै तोकिएबमोजिम असूली गर्न र सुशासनको अवस्थामा सुधार गर्न ।

५. बैंकको निष्क्रिय कर्जा रू. १ अर्ब २९ करोड (२१.८७ प्रतिशत) रही अत्याधिक रहेको देखिन आएकोले कर्जा व्यवस्थापन प्रणालीमा आवश्यक सुधार गरी निष्क्रिय कर्जा असूल उपर गर्न आवश्यक कारवाही अगि बढाउन ।

६. बैंकको प्राथमिक पूँजी तथा पूँजीकोष जोखिम भारित सम्पत्तिको ५.०५ प्रतिशत ऋणात्मक रहेको देखिन आएकोले पूँजीकोष पर्याप्त गराउन यथाशीघ्र आवश्यक कारवाही अगि बढाउन ।

७. २०६४ वैशाख ४ गतेको पत्रबाट दिइएका निर्देशनहरू परिपालना गर्न गराउन ।

बैंक अफ काठमाडौं लिमिटेड

८. हिमालयन डिष्ट्रिलरी प्रा.लि.ले प्रत्याभूति गरेको शेयर हालसम्म बिक्री नभई लगानीमा रहिरहेकोले यस बैंकको निर्देशन बमोजिम लगानी गरिए बराबरको रकम पूँजीकोष गणना गर्दा प्राथमिक पूँजीबाट घटाई पूँजीकोष कायम गर्नुपर्नेमा १० प्रतिशत रकम नोक्सानी व्यवस्था कायम गरेको पाइएकाले बाँकी ९० प्रतिशत रकम पूँजीकोष गणना गर्दा प्राथमिक पूँजीबाट घटाई पूँजीकोष कायम गर्न ।

९. Good for payment का चेकहरूको रकम, अन्य दायित्वभित्रको Good for payment account मा जम्मा गर्ने गरेकोले सो रकम निक्षेप रकमभित्र समावेश हुन नआएकोले निक्षेपभित्र समावेश गर्ने व्यवस्था गर्नुका साथै सोअनुसारको हरहिसाब मिलाउन ।

१०. वित्तीय विवरणमा देखिएका ढाँचागत त्रुटीहरूमा सुधार गर्न ।

एभरेष्ट बैंक लिमिटेड

११. बैंकको UTI बैंक लिमिटेडमा रहेको रू ३७ करोड २० लाखको लगानीको रकम अन्तर्राष्ट्रिय श्रेणीकृत बैंकमा रहेको लगानीअन्तर्गत देखाई २० प्रतिशत जोखिम भार प्रदान गरिएको तर उक्त बैंक बैंकर्स पत्रिकाको जुलाई २००५ को संस्करणमा top thousand banks मा नरहेकोले शतप्रतिशत जोखिम भार प्रदान गरी जोखिम भारित सम्पत्ति गणना गर्न ।

१२. बैंकले प्रत्याभूत गरेको तर बिक्री नभई बैंकले खरिद गरेको हिमालयन डिष्टीलरी लि.को शेयरमा रहेको खुद लगानीको रकम रू. १ करोड २६ लाख यस बैंकको निर्देशन अनुसार पूँजीकोष गणना गर्दा प्राथमिक पूँजीकोषबाट घटाई पूँजीकोष कायम गर्न ।

१३. गैरबैंकिङ्ग सम्पत्तिअन्तर्गत N.B. Garments को सकारेको सम्पत्तिमा ७५ प्रतिशत नोक्सानी व्यवस्था गर्नुपर्नेमा ५० प्रतिशत मात्र व्यवस्था गरेको पाइएकोले थप रू. २४ लाख ९४ हजार नोक्सानी व्यवस्था गर्न

१४. वित्तीय विवरणमा देखिएका ढाँचागत त्रुटीहरूमा सुधार गर्न ।

लक्ष्मी बैंक लिमिटेड

१५. पुनरसंरचना गरिएको रू. ८८ लाख १७ हजारको कर्जाबाट नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन विपरीत कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा समायोजन गरी आम्दानी जनाइएको रू. २४ लाख ४४ हजारलाई कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा थप गर्न ।

१६. बैंकबाट पेश भएको वित्तीय विवरणमा देखिएका ढाँचागत त्रुटीहरूलाई सुधार गर्न ।

माछापुच्छ्रे बैंक लिमिटेड

१७. यस बैंकको निर्देशन नं ३ मा तोकिएको प्रतिव्यक्ति सीमाभन्दा बढी प्रवाहित कर्जा तथा सापटमा सोही निर्देशन बमोजिम रू ५,८७,९७०।- थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्न ।

१८. नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशनले निर्धारण गरेका विभिन्न फर्मको ढाँचासँग मेल नखाएका फर्म तथा त्यस भित्रका शीर्षक, उप-शीर्षक निर्धारित ढाँचामा पेश गर्न ।

नबिल बैंक लिमिटेड

१९. सञ्चालनमा नरहेको परियोजनाको कर्जा रकम रू १ करोड ५८ लाखलाई यस बैंकको निर्देशन नं २ विपरीत असल कर्जामा वर्गीकरण गरिएको देखिन आएकोले उक्त कर्जालाइ खराब कर्जामा वर्गीकरण गर्न ।

२०. वित्तीय विवरणमा देखिएका ढाँचागत त्रुटीहरूमा सुधार गर्न ।

हिमालयन बैंक लिमिटेड

२१. वित्तीय विवरणमा देखिएका ढाँचागत त्रुटीहरूमा सुधार गर्न ।

२२. नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन विपरीत पुनरसंरचना वा पुनरतालिकीकरण गरिएका सम्पूर्ण कर्जाहरूको नोक्सानी व्यवस्था १२.५ प्रतिशत मात्र कायम गरी आम्दानी जनाएकाले ती कर्जाहरूको २०६२ चैत मसान्तमा रहेअनुसारको नोक्सानी व्यवस्था रू. २१४७८ हजार थप गर्न लगाई सोअनुसारको लेखा विवरण समायोजन गर्न ।

२३. लेखापरीक्षकले औंल्याएका अन्य कैफियतहरू सुधार गर्न ।

नेपाल इन्भेष्टमेण्ट बैंक लिमिटेड

२४. यस बैंकको निर्देशन नं २ अनुसार कायम राख्नुपर्ने कर्जा नोक्सानी व्यवस्था रू २,७२,८६,१२३।५० ले कमी देखिएकोमा सो व्यवस्था थप गर्न ।

२५. वित्तीय विवरणमा देखिएका ढाँचागत त्रुटीहरूमा सुधार गर्न ।

नेपाल इण्डस्ट्रियल एण्ड कमर्शियल बैंक लिमिटेड

२६. वित्तीय विवरणमा देखिएका ढाँचागत त्रुटीहरूमा सुधार गर्न ।

स्ट्याण्डर्ड चार्टर्ड बैंक नेपाल लिमिटेड

२७. वित्तीय विवरणमा देखिएका ढाँचागत त्रुटीहरूमा सुधार गर्न ।

सिद्धार्थ बैंक लिमिटेड

२८. पुनरसंरचना गरिएका रू ११७ लाख ६९ हजारका कर्जाहरूबाट नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन विपरीत कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा समायोजन गरी आम्दानी जनाइएको रू ४४ लाख १३ हजारलाई कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा थप गर्न ।

२९. बैंकबाट पेश भएको वित्तीय विवरणमा देखिएका केही ढाँचागत त्रुटीहरूलाई सुधार गर्न ।

नेपाल बैंक लिमिटेड

३०. नेपाल बैंक लिमिटेडले समूहगत आधारमा तयार गरेको कर्जा विवरणमा गोल्छा अर्गनाइजेशनसँग सम्बन्धित ८ वटा पार्टीहरूलाई अलग अलग समूहमा राखेको र बैंकको तर्फबाट ती सम्पूर्ण पार्टीहरू कानूनीरूपमा अलग्गै भएको भनिए तापनि प्राप्त सूचना तथा प्रमाणहरूको आधारमा ती कर्जाहरू अप्रत्यक्षरूपमा आपसी सम्बन्ध रहेको पाइएकोले ती ८ वटा कर्जामा केन्द्रीकृत जोखिम (Concentration Risk) अधिक देखिन्छ । अतः उल्लिखित कर्जाहरूको सम्बन्धमा कुनै पनि उपसमूहअन्तर्गतका कर्जाहरूको २०६३ असार मसान्तमा बाँकी रहेको साँवामा नबढाउन तथा त्रैमासिकरूपमा उक्त कर्जाहरू असूलीको प्रक्रिया तथा प्रगतिका सम्बन्धमा यस बैंकलाई जानकारी गराउन ।

नेपाल एस.बी.आई. बैंक लिमिटेड

३१. वित्तीय विवरणमा देखिएका ढाँचागत त्रुटीहरू सुधार गर्न ।

३२. लेखापरीक्षकले औंल्याएको अन्य कैफियतहरू सुधार गर्न ।

लुम्बिनी बैंक लिमिटेड

३३. नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन विपरित कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा समायोजन गरी आम्दानी जनाइएको रकम रू. १०,६५,१७९।- लाई कर्जा नोक्सानी व्यवस्थामा थप गर्न ।

३४. बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ४८ को उपदफा (१) को खण्ड (३) (घ) अनुसार संस्थापकहरू एवं निजसँग सम्बन्धित फर्म (वित्तीय विवरणको अनुसूची ४.२९ मा उल्लेखित) लाई कर्जा प्रदान गर्न बन्देज लगाइएकोले यस बैंकको निर्देशनअनुसार उपर्युक्त कर्जाहरू शीघ्र चुक्ता गराउन ।

३५. संस्थापक निर्मलप्रसाद श्रेष्ठलाई प्रदान गरेको कर्जा बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३ (तत्कालीन बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी अध्यादेश २०६०) उल्लंघन गरी प्रवाह भएको देखिएकोले उक्त कर्जाका सम्बन्धमा कर्जा स्वीकृत गर्ने पदाधिकारी र कर्जा लिने संस्थापक शेयरधनी दुवैलाई नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ र बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३ बमोजिम कारवाही अगि बढाउन ।

३६. लेखापरीक्षकले औंल्याएका कैफियतहरूलाई सुधान गर्न ।

कुमारी बैंक लिमिटेड

३७. नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशन बमोजिम कर्जा तथा गैरकोषमा आधारित *"सुविधा प्रदान गर्न बन्देज"* गरेको संस्थापक समूहका शेयरधनी र शेयरधनीले १५ प्रतिशतभन्दा बढी शेयर लिई मताधिकार लिएको फर्म, कम्पनी र संस्थालाई कर्जा प्रदान गरेकोले तत्कालका लागि प्रस्तावित नगद लाभांश वितरण तथा बोनस शेयर जारी गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ७४ को उपदफा (१) को खण्ड (३) तथा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा १०० को उपदफा (१) को खण्ड (ङ) को अधिकार प्रयोग गरी प्रतिवन्ध लगाउन ।

३८. २०६३ चैत मसान्तभित्र वित्तीय विवरणको अनुसुची ४.२९ मा उल्लिखित (रिलायन्स स्पिनीङ मिल्स, बलराम न्यौपाने, दि कम्फर्ट हाउजिङ्ग प्रा.लि. भाष्करनाथ रेग्मी, सावित्री अगरवत्ती उद्योग, कमल किशोर राठी, जीवन नेपाल र मारूती सिमेण्ट्स लि.) ऋणीहरूका असार मसान्तमा वक्यौता रहेको कोषमा आधारित रू. २८,७४,४४ हजार र गैरकोषमा आधारित रू. २,२०,१४ हजार गरी कुल रू. ३०,२४,५८ हजार कर्जा तथा सुविधा चुक्ता भई सोको जानकारी आएपछि र बैंकको साधारणसभाले पारित गरेमा बैंकले प्रस्ताव गरेबमोजिम आर्थिक वर्ष २०६२।६३ को हिसाबमार्फत शेयर होल्डरहरूलाई १.०५२६३ प्रतिशत नगद लाभांश तथा बीस प्रतिशत वोनस शेयर प्रस्ताव गरेको सन्दर्भमा २०६२।६३ को वार्षिक हिसाबको आधारमा उक्त बैंकको पूर्वसञ्चालन खर्च, अगिल्लो वर्षसम्मको नोक्सानी बाँकी नरहने देखिन्छ । बैंकले न्यूनतम पूँजीकोष कायम गरी जोखिम व्यहोर्ने कोष र साधारण जगेडा कोषको लागि छुट्याउनुपर्ने रकम छुट्याएकोले माथि निर्धारित रू. ३०९४५८ हजार कर्जा तथा सुविधा चुक्ता गर्ने शर्त पूरा गरेको अवस्थामा मात्र २०६३ चैत मसान्तभित्रमा वितरण गर्ने गरी प्रस्तावित नगद लाभांश तथा बोनस शेयर घोषणा तथा वितरणको लागि स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड

३९. बैंकले तोकिएको न्यूनतम पूँजीकोष कायम गर्न नसकेको, प्रतीतपत्रसम्बन्धी कारोवारको नियमित लेखापरीक्षण नगरेको, लगानीसम्बन्धी निर्देशनको पालना नगरेको तथा प्रतिव्यक्ति कर्जा सीमाभन्दा बढी कर्जा सुविधा प्रदान गरेको, संस्थागत सुशासनसम्बन्धी व्यवस्था विपरीत एन.वी. समूहसँग सम्बन्धित व्यक्ति, फर्म तथा कम्पनीहरूसँग २०६३ असार मसान्तमा कोषमा आधारित कर्जाअन्तर्गत रू. १ अर्ब ४१ करोड ६३ लाख साँवा र रू. ३० करोड २३ लाख ब्याज तथा गैरकोषमा आधारित सुविधाअन्तर्गत रू. ७ करोड ९० लाख बक्यौता लगायतका कैफियतहरूको सम्बन्धमा व्यवस्थापन समूहको टी.ओ.आर. समेतलाई आधार मानी सम्झौतामा उल्लिखित शर्तअनुसार आवश्यक सुधार तथा कार्यान्वयन गरी जानकारी दिन ।

कृषि विकास बैंक लिमिटेड

४०. यस बैंकबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन बमोजिम आर्थिक वर्ष २०६२।६३ को लागि प्राथमिक पूँजी ५.५ प्रतिशत र कुल पूँजीकोष ११ प्रतिशत कायम गर्नुपर्नेमा बैंकको प्राथमिक पूँजी रू. ८३ करोड ६० लाखले ऋणात्मक रहेको कारणले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशनको क्षेत्रगत कर्जा, प्रतिग्राहक कर्जा सीमा, लगानी सीमा, खुद वैदेशिक सम्पत्तिसम्बन्धी व्यवस्थालगायतका निर्देशनहरूको पालना हुन नसकेको सन्दर्भमा यस बैंकले तोकेअनुसारको पूँजीकोष कायम गर्न आवश्यक कारवाही अगि बढाउन ।

४१. यस बैंकबाट जारी गरिएको एकीकृत निर्देशनमा भएको व्यवस्थाबमोजिम बैंकले यस बैंकबाट इजाजत प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूद्वारा जारी गरिएको शेयर तथा डिवेञ्चरमा लगानी गर्न नपाउने एवम् निर्देशन जारी हुनु पूर्व गरिएका लगानी २०६१ असार मसान्तसम्म बिक्री गरी सक्नु पर्नेमा नेपाल एस.वि.आई. बैंक लि. तथा नेपाल आवास वित्त कम्पनीमा गरिएको लगानी क्रमशः रू. १९ करोड ६८ लाख र रू. १ करोड २७ लाख २०६३ असारसम्म पनि बिक्री नगरेको हुँदा उक्त लगानीलाई यथाशीघ्र यस बैंकको निर्देशनको दायराभित्र ल्याउन ।

४२. आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा रहेको गैरबैंकिङ्ग सम्पत्ति रू. १ अर्ब ५१ लाखको विस्तृत विवरण फाराम नं. ४.१५ अनुसार तयार गरी पेश गर्नुपर्नेमा उक्त सम्पूर्ण विवरण पेश गर्न व्यावहारिक रूपमा कठिन परेको जानकारी बैंकले गराएको सन्दर्भमा आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा रहेको गैरबैंकिङ्ग सम्पत्ति रू. १ अर्ब ५१ लाख तथा सोको लागि गरिएको नोक्सानी व्यवस्था एकमुष्ठरूपमा देखिने गरी वासलातको अनुसुची-१५ मा समावेश गरी प्रकाशन गर्न ।

४३. बैंकको सम्पत्ति तथा दायित्वलाई भुक्तानी अवधिको आधारमा विभिन्न समय अन्तरालमा वर्गीकरण गरी नियमितरूपमा आवश्यक अनुगमन गर्नु हुन तथा नेपाल राष्ट्र बैंकमा त्रैमासिक रूपमा पठाउनुपर्ने तरलता अनुगमनसम्बन्धी फाराम नं. ५.१ र वैदेशिक विनिमयसम्बन्धी जोखिम अनुगमन गर्ने फाराम नं. ५.३ लगायत अन्य आवश्यक तथ्यांकहरू नियमित र तोकिएको ढाँचामा पेश गर्न ।

अनुसूची २.२

आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा समष्टिगत स्थलगत निरीक्षण गरिएका वित्तीय संस्थाहरू

(क)	**विकास बैंक**	
	सहयोगी विकास बैंक	विराटलक्ष्मी विकास बैंक
	छिमेक विकास बैंक	डेभलपमेन्ट क्रेडिट बैंक
	युनाईटेड विकास बैंक	इन्फ्राक्स्चर डेभलपमेन्ट बैंक
	सुभेक्षा विकास बैंक	नारायणी औद्योगिक विकास बैंक
	मालिका विकास बैंक	अन्नपूर्ण विकास बैंक
	नेपाल विकास बैंक लि.	कर्णाली विकास बैंक
	नेपाल औद्योगिक विकास निगम	पशुपति विकास बैंक
(ख)	**वित्त कम्पनी**	
	पोखरा फाईनान्स	स्टाण्डर्ड फाईनान्स लि.
	मर्कन्टायल फाईनान्स लि.	नेपाल शेयर मार्केट्स लि.
	हिमालय फाईनान्स लि.	जनरल फाईनान्स लि.
	राजश्री फाईनान्स लि.	एल्पिक एभरेष्ट फाईनान्स कं.
	बुटवल फाईनान्स लि.	काठमाडौं फाईनान्स लि.
	मल्टिपरपस फाईनान्स लि.	क्यापिटल मर्चेन्ट बैकिंग लि.
	मर्चेन्ट फाईनान्स लि.	युनियन फाईनान्स लि.
	नेपाल हाउजिंग एण्ड मर्चेन्ट फाइनान्स लि.	प्रुडेन्सियल वित्तीय संस्था
	सिद्धार्थ फाईनान्स	पिपुल्स फाईनान्स लि.
	नारायणी फाईनान्स लि.	प्रिमियर फाईनान्स लि.
	एभरेष्ट फाईनान्स लि.	इन्भेष्टा फाईनान्स कम्पनी लि.
	रोयल मर्चेन्ट फाईनान्स	वीरगंज फाईनान्स लि.
	ललितपुर फाईनान्स लि.	
(ग)	**लघुवित्त विकास बैंक**	
	सुदूरपश्चिमान्चल ग्रामीण विकास बैंक	डिप्रोक्स विकास बैंक
(घ)	**गैरसरकारी संस्था**	
	धौलागिरी सामुदायिक स्रोत विकास केन्द्र	विकास आयोजना सेवा केन्द्र
	युनिक नेपाल	नेपाल सीकारा ग्रामीण विकास केन्द्र
(ङ)	**सहकारी संस्था**	
	महिला सहकारी संस्था	सेती वित्तीय संस्था
	विकु बचत तथा सहकारी संस्था	अमरावती बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था
	किसान बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था	

लक्षित निरीक्षण

(क) विकास बैंक

हिमचुली वित्तीय विकास बैंक	नेपाल डेभलपमेन्ट बैंक
अरूणीको विकास वित्तीय संस्था	तिनाउ विकास वित्तीय संस्था
मर्चेन्ट विकास वित्तीय संस्था	क्लिन इनर्जी डेभलपमेन्ट बैंक
मितेरी विकास बैंक	गैडाकोट विकास वित्तीय संस्था

(ख) वित्त कम्पनी

आई.एम.ई. वित्तीय संस्था	प्रभु फाईनान्स कम्पनी लि.
नेपाल एक्सप्रेस लि.	कुवेर मर्चेन्ट वित्तीय संस्था
सिभिल मर्चेन्ट वित्तीय संस्था	भ्याली वित्तीय संस्था
शिखर वित्तीय संस्था	इम्पेरियर फाईनान्स कम्पनी लि.
सगरमाथा मर्चेन्ट बैकिंग वित्तीय संस्था	हामा फाईनान्सियल ईन्स्टिच्युशन

अनुसूची २.३

आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा अनुगमन निरीक्षण र विशेष निरीक्षण गरिएका वित्तीय संस्था

(क) अनुगमन निरीक्षण

(१) **विकास बैंक**

गोरखा विकास बैंक

उद्यम विकास बैंक

नेपाल घरेलु तथा साना उद्योग विकास बैंक

पश्चिमान्चल ग्रामीण विकास बैंक

(२) **वित्त कम्पनी**

मर्चेन्ट फाईनान्स लि.

अरूण फाईनान्स कम्पनी लि.

कस्मिक मर्चेन्ट फाईनान्स

लुम्विनी फाईनान्स कम्पनी

आई.एम.ई. वित्तीय संस्था

अरूण फाईनान्स एण्ड सेभिङ्ग लि

(ख) विशेष निरीक्षण

(अ) **विकास बैंक**

१. इन्फ्रास्ट्रक्चर डेभलपमेन्ट बैंक

२. पशुपति विकास बैंक

३. गोरखा विकास बैंक

(आ) **वित्त कम्पनी**

१. पोखरा फाईनान्स कम्पनी लि.

२. हिमालय फाईनान्स लि.

३. प्रुडेन्सियल फाईनान्स लि.

४. नेपाल फाईनान्स लि.

५. सम्झना फाईनान्स लि.

६. नेपाल शेयर मार्केट्स लि.

(इ) **सहकारी संस्था**

१. उपकार बचत तथा ऋण सहकारी संस्था

२. युनाईटेड बचत तथा ऋण सहकारी संस्था

अनुसूची २.४

आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा स्थलगत तथा गैरस्थलगत निरीक्षण एवं सुपरिवेक्षणबाट औंल्याइएका कैफियतहरू कार्यान्वयनको क्रममा कारबाही गरिएका वित्तीय संस्थाहरू

युनाइटेड विकास बैंक

१. २०६३ असोजसम्मको वित्तीय विवरणको आधारमा गरिएको स्थलगत निरीक्षणको सुपरिवेक्षकीय विश्लेषणअनुसार प्राथमिक पूँजीकोष ३२.१ प्रतिशत र पूँजीकोष ३१.७ प्रतिशतले ऋणात्मक रहेको; यसबाट वित्तीय स्रोत सङ्कलन एवं एकलकर्जा सीमासम्बन्धी निर्देशनसमेत पालना हुने अवस्था नरहेको; असुरक्षित एवं खराब कर्जाको अंश कुल कर्जाको ६०.३ प्रतिशत रहेको; निक्षेप एकाग्रता जोखिम अत्यधिक रहेको र संस्था रू. ५ करोड ४१ लाख १९ हजारले घाटामा रहेकोले वित्तीय स्थिति ह्रासोन्मुख रहेको पाउनुका साथै व्यवस्थापनमा विवाद रहेको; र उच्च व्यवस्थापनमा व्यावसायिकताको अभाव, संस्थागत सुशासन एवं आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली फितलो र कमजोर रहनाले प्रचलित कानून एवं नेपाल राष्ट्र बैंकको निर्देशनको पालना स्थिति सन्तोषजनक नभएको पाइएकोले सर्वसाधारण निक्षेपकर्ताको हित संरक्षण गरी ठोस सुधारात्मक कदम चाल्न नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ८६ (ख) बमोजिम उक्त बैंकलाई २०६३ पुस ३ मा समस्याग्रस्त घोषणा गरिएको ।

नेपाल घरेलु तथा साना उद्योग विकास बैंक

२. २०६२ चैत्र मसान्तको वित्तीय विवरणको आधारमा गरिएको स्थलगत निरीक्षणबाट संस्थामा वित्तीय, व्यवस्थापकीय एवं संस्थागत सुशासनसम्बन्धी गम्भीर कैफियतहरू पाइएकोले यथास्थितिमा रहन दिंदा संस्थाको वित्तीय स्थिति झन खराब भई निक्षेपकर्ताको हित संरक्षण नहुने देखेर नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ८६ (ख) बमोजिम उक्त बैंकलाई २०६३ पुस ३ मा समस्याग्रस्त घोषणा गरिएको ।

नेपाल विकास बैंक

३. २०६३ साउन २८ देखि २०६३ भदौ १५ सम्म गरिएको स्थलगत निरीक्षणको क्रममा माग भएका कागजात उपलब्ध नगराएकोले बैंकका अध्यक्ष श्री उत्तमबहादुर पुनलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ७४ को उपदफा ४ को खण्ड (ग) बमोजिम २०६४ जेठ १० मा रू. ५ लाख नगद जरिवाना गरिएको । सोही ऐनको दफा ७४ को उपदफा ४ को खण्ड (ङ) बमोजिम निजलाई सञ्चालक समितिको अध्यक्ष पदबाट हटाउन २०६४ जेठ १० मा सञ्चालक समितिलाई आदेश दिइएको ।

जरिवाना तथा सजाँय

४. आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा निम्न वित्तीय संस्थाहरूलाई निम्नानुसार नगद जरिवाना तथा सजाँय गरिएको छ ।

(क) गोरखा विकास बैंकलाई पूर्वसञ्चालन खर्च रू. १ करोड ४४ लाखमध्ये अनियमित देखिएको रू.४३ लाख ८९ हजार जरिवाना गरिएको छ । साथै, सञ्चालक समितिलाई यस प्रकारको अनियमितता रोक्न २०६३ भदौ १८ मा सचेत गराइएको ।

(ख) विराटलक्ष्मी विकास बैंकलाई २०६४ वैशाख ९ को पत्रबाट वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन २०६३ को दफा ४४ बमोजिम खुद मुनाफाको २० प्रतिशतले हुने रकम साधारण जगेडा कोषमा विनियोजन गर्नुपर्नेमा सो नगरेकोले नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा १०० खण्ड (ग) बमोजिम प्रत्येक सञ्चालकलाई रू. ५,०००।- नगद जरिवाना गर्ने तथा ऐनअनुसार साधारण जगेडा कोषमा रकम विनियोजन नगरी वित्तीय विवरण प्रमाणित गरेकोले बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ६०, उपदफा ४ अनुसार लेखापरीक्षक श्री अश्विनीकुमार वंशल एण्ड एशोसिएट्सलाई लेखापरीक्षकको सूचिबाट हटाउन सिफारिस गरिएको ।

(ग) मर्चेण्ट फाइनान्स लिमिटेडले सञ्चालकहरूलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी अध्यादेश २०६२ को दफा २१ को उपदफा १ र २ को विपरीत मासिक पारिश्रमिक उपलब्ध गराए बापत २०६३ असोज २२ को निर्णयानुसार लगाइएको हर्जाना रकम रू. १,२२,४००।०० संस्थाले २०६३ कात्तिक २८ मा दाखिला गरेको ।

(घ) पोखरा फाइनान्स कम्पनीका कार्यकारी सञ्चालक श्री दिनेशशङ्कर पालिखेले संस्थामा जम्मा हुन आएको बचत हिनामिना गरेको देखिएकोले २०६३ मंसिर १९ को पत्रद्वारा निजबाट भएको हानी बापत कुल रू. १२,०२,८५७।७२ असूल गर्न लगाइएको । साथै, निजले पदबाट राजीनामा दिएको ।

अनुसूची २.५

आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा अनिवार्य नगद मौज्दात कायम नगरे बापत हर्जाना लगाइएका वित्तीय संस्थाहरू

सि.नं.	वित्तीय संस्थाहरूको नाम	हर्जाना रकम
१.	नेपाल औद्योगिक विकास निगम	रू. ३,७०,३४१।२५
२.	नेपाल डेभलपभेण्ट एण्ड इम्प्लोइमेण्ट प्रोमोशन बैंक लि.	रू. ८७,६५०।००
३.	सिद्धार्थ फाइनान्स लिमिटेड	रू. १५८।७५
४.	पाटन फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड	रू. ३०७।००
५.	इम्पेरियल फाइनान्स लिमिटेड	रू. ४१।७३
६.	भ्याली फाइनान्स लिमिटेड	रू. १,६८२।०८

अनुसूची २.६

सञ्चालक समिति

(२०६४ असार मसान्त)

श्री कृष्णबहादुर मानन्धर, का.मु. गभर्नर	अध्यक्ष
श्री विद्याधर मल्लिक, सचिव, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
श्री वीरविक्रम रायमाझी, डेपुटी गभर्नर	सदस्य
प्रो. डा. पार्थिवेश्वरप्रसाद तिमिल्सिना	सदस्य
प्रो. डा. विश्वम्भर प्याकुऱ्याल	सदस्य

अनुसूची २.७

अधिकृत विशिष्ट र अधिकृत प्रथमको नामावली

(२०६४ असार मसान्त)

अधिकृत विशिष्ट		
१.	श्री गणेशकुमार श्रेष्ठ	कार्यकारी निर्देशक, काठमाडौं बैंकिङ्ग कार्यालय
२.	श्री सुशिलराम माथेमा	कार्यकारी निर्देशक, लघुवित्त विभाग
३.	श्री रामप्रसाद अधिकारी	कार्यकारी निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
४.	श्री भोलाराम श्रेष्ठ	कार्यकारी निर्देशक, वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग
५.	श्री गोपालप्रसाद काफ्ले	कार्यकारी निर्देशक, राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग
६.	श्री रविन्द्रप्रसाद पाण्डे	कार्यकारी निर्देशक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
७.	श्री लिलाप्रकाश सिटौला	कार्यकारी निर्देशक, जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग
८.	श्री अश्वीनीकुमार ठाकुर	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, वित्त व्यवस्थापन विभाग
९.	श्री विष्णु नेपाल	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, आन्तरिक लेखापरीक्षण विभाग
१०.	श्री गोकुलराम थापा	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, संस्थागत योजना विभाग
११.	श्री रामजी रेग्मी	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग
१२.	श्री भाष्करमणि ज्ञवाली	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, सामान्य सेवा विभाग
१३.	श्री मनमोहनकुमार श्रेष्ठ	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, मुद्रा व्यवस्थापन विभाग
अधिकृत प्रथम		
१.	श्री त्रिलोचन पगेनी	निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
२.	श्री लोकबहादुर खड्का	निर्देशक, वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग
३.	श्री प्रदिपराज पाण्डे	निर्देशक, जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग
४.	श्री हरिप्रसाद काफ्ले	निर्देशक, आन्तरिक लेखापरीक्षण विभाग
५.	श्री सिद्धिकृष्ण जोशी	निर्देशक, आन्तरिक लेखापरीक्षण विभाग
६.	श्री महाप्रसाद अधिकारी	निर्देशक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग

७.	श्री साधना उपाध्याय	निर्देशक, गभर्नरको कार्यालय
८.	श्री महेश भट्टराई	मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बेंक, विराटनगर कार्यालय
९.	श्री शम्भु थापा	निर्देशक, जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग
१०.	श्री रामेश्वरी पन्त	निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
११.	श्री शिवराज श्रेष्ठ	निर्देशक, वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग
१२.	श्री नरेश ढकाल	निर्देशक, मुद्रा व्यवस्थापन विभाग
१३.	श्री नारायणप्रसाद पौडेल	निर्देशक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
१४.	श्री नरबहादुर थापा	निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
१५.	डा. विनोद आत्रेय	निर्देशक, संस्थागत योजना विभाग
१६.	श्री जनकबहादुर अधिकारी	निर्देशक, वित्त व्यवस्थापन विभाग
१७.	श्री पूर्णबहादुर खत्री	निर्देशक, वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग
१८.	श्री राधेश्याम श्रेष्ठ	निर्देशक, वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम
१९.	श्री भिष्मराज ढुंगाना	निर्देशक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
२०.	श्री चिन्तामणि सिवाकोटी	निर्देशक, राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग
२१.	श्री शिवादेवी काफ्ले	निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
२२.	श्री लक्ष्मीप्रपन्न निरौला	मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, बीरगञ्ज कार्यालय
२३.	श्री शंकरप्रसाद आचार्य	निर्देशक, विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग
२४.	श्री केशवराज आचार्य	निर्देशक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
२५.	श्री कृष्णबहादुर थापा	मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, नेपालगञ्ज कार्यालय
२६.	श्री धर्मराज सापकोटा	निर्देशक, कानून विभाग
२७.	श्री राजनविक्रम शाह	निर्देशक, काठमाडौं बैंकिङ्ग कार्यालय
२८.	श्री ज्ञानेन्द्रप्रसाद ढुंगाना	निर्देशक, लघु वित्त विभाग
२९.	श्री जगदिश्वरप्रसाद अधिकारी	निर्देशक, पारिवारिक बजेट सर्वेक्षण आयोजना
३०.	श्री दिपकबहादुर थापा	का.मु. मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, जनकपुर कार्यालय
३१.	श्री शिवनाथ पाण्डे	का.मु. निर्देशक, वित्त व्यवस्थापन विभाग
३२.	श्री मिट्ठा पराजुली	का.मु. निर्देशक, काठमाडौं बैंकिङ्ग कार्यालय
३३.	श्री प्रद्युम्नकुमार भट्टराई	का.मु. निर्देशक, सामान्य सेवा विभाग
३४.	श्री बासुदेव आचार्य	का.मु. मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, पोखरा कार्यालय
३५.	श्री अर्जुनबहादुर अधिकारी	का.मु. निर्देशक, बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्र
३६.	श्री ख्यामनारायण ढकाल	का.मु. मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, सिद्धार्थनगर कार्यालय
३७.	श्री नारायण धमला	का.मु. निर्देशक, टक्सार महाशाखा
३८.	श्री पर्वतकुमार कार्की	का.मु. निर्देशक, सूचना प्रविधि विभाग

विदा, काज तथा अन्य कारण २०६४ असार मसान्तमा बैंकमा नरहेका अधिकृतहरु		
१.	का.नि. श्री केशवप्रसाद आचार्य	आई.एम.एफ. (बेतलबी काज)
२.	का.नि. श्री टुलराज बस्याल	अर्थ मन्त्रालय काज
३.	का.नि. डा. युवराज खतिवडा	गभर्नरको कार्यालय (विदामा)
४.	नि. डा. मीनबहादुर श्रेष्ठ	सियासन (बेतलबी काज)

भाग

३

नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय विवरण

- सम्पत्ति तथा दायित्व १०५
- आय विवरण १०६

भाग

३

नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय विवरण

सम्पत्ति तथा दायित्व

३.१ २०६४ असार मसान्तको परिष्कृत वासलातअनुसार नेपाल राष्ट्र बैंकको सम्पत्ति तथा दायित्व २०६३ असार मसान्तको तुलनामा ३.१ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १ खर्ब ७१ अर्ब ५५ करोड ५८ लाख पुगेको छ। कुल सम्पत्तिमध्ये विदेशी सम्पत्ति (सुन, मौज्दात समेत) को अंश ७७.६ प्रतिशत र स्वदेशी सम्पत्तिको अंश २२.४ प्रतिशत रहेको छ। कुल दायित्व तथा इक्विटीमा स्वदेशी मुद्रा दायित्वको अंश ८२.९ प्रतिशत, इक्विटीको अंश १४.२ प्रतिशत तथा विदेशी मुद्रा दायित्वको अंश २.९ प्रतिशत रहेको छ।

चार्ट ३.१

नेपाल राष्ट्र बैंकको सम्पत्ति संरचना

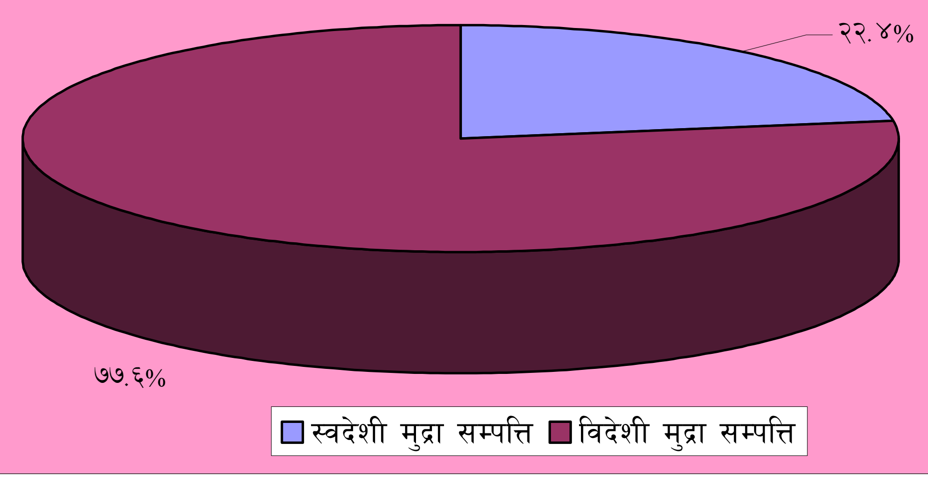

३.२ २०६४ असार मसान्तमा विदेशी सम्पत्तिमा नगद तथा बैंक मौज्दातको अंश ५०.७ प्रतिशत रहेको छ भने विदेशी मुद्रामा लगानी, अन्य पाउनुपर्ने र अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषसँग एस.डि.आर. सञ्चितिको अंश क्रमशः ४६.३ प्रतिशत, ०.६ प्रतिशत र ०.४ प्रतिशत रहेको छ। २०६३ असारको तुलनामा २०६४ असार मसान्तमा विदेशी नगद तथा बैंक मौज्दातमा २९.२ प्रतिशतले कमी आएको छ भने विदेशी मुद्रा लगानीमा ६७.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। विदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिअन्तर्गत अन्य पाउनु पर्ने रकम २०६३ को तुलनामा १.९ प्रतिशतले बढेको छ। यसैगरी अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषसँग एस.डि.आर. सञ्चिति अघिल्लो वर्षको तुलनामा ११.७ प्रतिशतले घटेको छ। अन्य विदेशी सम्पत्तिअन्तर्गतको सुनमा २०६३ असारको तुलनामा २०६४ असारमा ९.९ प्रतिशतले कमी आएको छ। समग्रमा २०६३ असार मसान्तको तुलनामा २०६४ असार मसान्तमा विदेशी सम्पत्ति १.९ प्रतिशतले कमी भई रु १ खर्ब ३३ अर्ब ६ करोड ९७ लाख पुगेको छ।

३.३ स्वदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिमध्ये सरकारी सुरक्षण पत्रमा लगानीको अंश ५२.२ प्रतिशत, कर्जा तथा पुनर्कजाको अंश १०.७ प्रतिशत र अन्य पाउनुपर्नेको अंश १८.८ प्रतिशत रहेको छ । यसैगरी अन्य लगानी, नगद मौज्दात तथा वित्तीय तथा अन्य संस्थाहरूमा लगानीको अंश क्रमशः ८.६ प्रतिशत, ३.४ प्रतिशत र ०.९ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्षको तुलनामा कर्जा तथा पुनर्कर्जा १३.३ प्रतिशत र अन्य लगानी ४.१ प्रतिशतले बढेको छ । वित्तीय तथा अन्य संस्थाहरूमा लगानी १२.४ प्रतिशतले र नगद मौज्दात १९.८ प्रतिशतले घटेको छ भने अन्य पाउनुपर्ने ११९.५ प्रतिशतले र सरकारी सुरक्षण पत्रमा लगानी २७.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अन्य सम्पत्तितर्फ सुन र चाँदीको अंश १७.४ प्रतिशत, अन्य मौज्दातको अंश २८.१ प्रतिशत; तथा जायजेथा, मेशिनरी तथा उपकरणको अंश २७.५ प्रतिशत रहेको छ । जायजेथा, मेशिनरी तथा उपकरणमा २०६३ असार मसान्तको तुलनामा ९.७ प्रतिशतले वृद्धि आएको छ भने अन्य मौज्दातमा २८.५ प्रतिशतले ह्रास र सुन र चाँदीमा १५.३ प्रतिशतले न्हास आएको छ । समग्रमा २०६३ असार मसान्तको तुलनामा २०६४ असार मसान्तमा स्वदेशी मुद्रा सम्पत्ति २५.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ३८ अर्ब ४८ करोड ६१ लाख कायम भएको छ ।

३.४ विदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वमा अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषसँग सम्बन्धित दायित्व, बैंक तथा अन्य संस्थाहरूको निक्षेप र अन्य दायित्वको अंश क्रमशः ९४.८ प्रतिशत, ४.३ प्रतिशत र ०.९ प्रतिशत रहेको छ । अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषसँग सम्बन्धित दायित्वमा २०६३ असार मसान्तको तुलनामा २०६४ असार मसान्तमा ९३.० प्रतिशतले र अन्य दायित्वमा ४९३.४ (झण्डै पाँच गुणाले वृद्धि भएको छ) प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने निक्षेप दायित्वमा २३.६ प्रतिशतले न्हास आएको छ । २०६३ असार मसान्तको तुलनामा विदेशी मुद्रा दायित्व ८२.० प्रतिशते वृद्धि भई २०६४ असार मसान्तमा रू ४ अर्ब ९८ करोड ३९ लाख कायम भएको छ ।

३.५ स्वदेशी मुद्रा दायित्वको सबैभन्दा ठूलो अंश ओगट्ने अन्य दायित्वमा चलनचल्तीमा रहेको नोटको अंश ९५.१ प्रतिशत रहेको छ भने विविध दायित्वको अंश ०.७ प्रतिशत रहेको छ । २०६३ असारको तुलनामा चलनचल्तीमा रहेको नोट ७.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ९१ अर्ब ३१ करोड पुगेको छ भने विविध दायित्वमा ३५.६ प्रतिशत न्हास आएको छ । २०६३ असार मसान्तको तुलनामा अन्य दायित्व ७.७ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६४ असार मसान्तमा रू ९५ अर्ब ९७ करोड ९३ लाख पुगेको छ ।

३.६ स्वदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वमा निक्षेप तथा अन्य दायित्वको अंश ८१.४ प्रतिशत, भुक्तानी दिनुपर्ने बिलको अंश १२.७ प्रतिशत, कर्मचारी सम्बन्धी दायित्वको अंश ५.४ प्रतिशत र अन्य भुक्तानी दिनुपर्नेको अंश ०.५ प्रतिशत रहेको छ । २०६३ असार मसान्तको तुलनामा २०६४ असार मसान्तमा निक्षेप तथा अन्य जम्मा दायित्वमा ७.३ प्रतिशत वृद्धि, कर्मचारी सम्बन्धी दायित्वमा २.७ प्रतिशत र अन्य भुक्तानी दिनुपर्नेमा ५९.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । भुक्तानी दिनुपर्ने बिल्समा उल्लेख्य वृद्धि (२६६.१ प्रतिशत) भई २०६४ असार मसान्तमा रु ५ अर्ब ८७ करोड ५२ लाख पुगेको छ । समग्रमा २०६३ असार मसान्तको तुलनामा २०६४ असार मसान्तमा स्वदेशी मुद्रा दायित्व १०.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १ खर्ब ४२ अर्ब १४ करोड ७० लाख पुगेको छ ।

चार्ट ३.२

नेपाल राष्ट्र बैंकको दायित्व संरचना

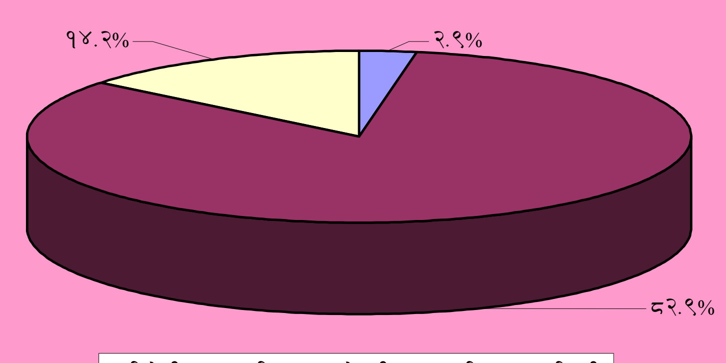

३.७ इक्विटीमा ८७.७ प्रतिशत अंश जगेडाको रहेको छ भने बाँकी अंश १२.३ प्रतिशत शेयर पूँजीको रहेको छ । २०६३ असार मसान्तको तुलनामा २०६४ असार मसान्तमा शेयर पूँजीमा कुनै पनि परिवर्तन नभए तापनि जगेडा कोषमा ३३.८ प्रतिशतले कमी आई समग्रमा कुल इक्विटी रु २४ अर्ब ४२ करोड ४८ लाख रहेको छ ।

आय विवरण

३.८ २०६३ साउन १ गतेदेखि २०६४ असार ३२ गतेसम्मको परिष्कृत आय विवरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा नेपाल राष्ट्र बैंकको जम्मा खुद सञ्चालन आम्दानी रू ७ अर्ब ९६ करोड ८१ लाख भएको छ ।

३.९ आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा पनि आर्थिक वर्ष २०६२।६३ जस्तै स्वदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट आर्जित आम्दानीको तुलनामा विदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट आर्जित आम्दानी अधिक रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा पनि आम्दानीमा व्याज आम्दानीको योगदान अग्रस्थानमा रहेको छ ।

३.१० आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा विदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट आम्दानीमा व्याज आम्दानीको अंश ९६.९ प्रतिशत र कमिशन आम्दानीको अंश ३.१ प्रतिशत रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा व्याज आम्दानी र कमिशन आम्दानीको अंश क्रमशः ९५.१ प्रतिशत र ४.९ प्रतिशत रहेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६२।६३ को तुलनामा समीक्षा वर्षमा व्याज आम्दानी ४३.९ प्रतिशतले बढेको छ भने कमिशन आम्दानी ८.९ प्रतिशतले घटेको छ ।

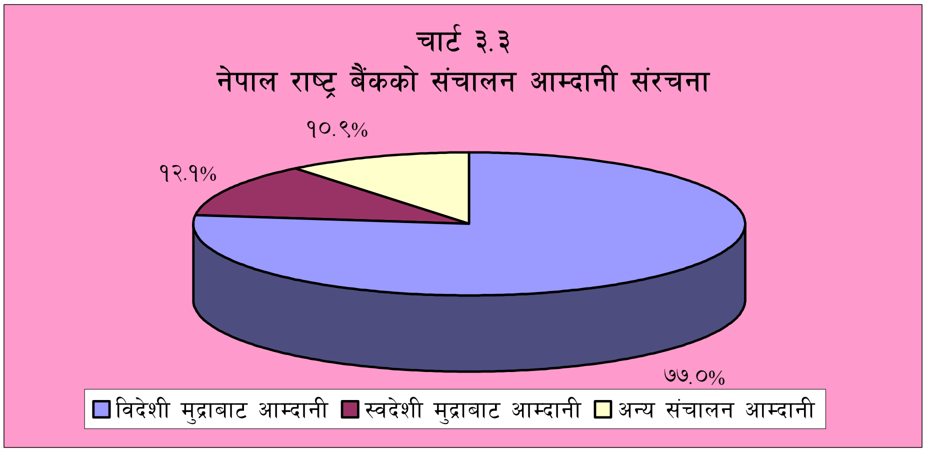

३.११ आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा स्वदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट भएको आम्दानीमा व्याज आम्दानीले ९५.० प्रतिशत र कमिशन आम्दानीले ५.० प्रतिशत अंश ओगटेका छन् । आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा व्याज आम्दानी र कमिशन आम्दानीको योगदान क्रमशः ९५.८ प्रतिशत र ४.२ प्रतिशत रहेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६२।६३ को तुलनामा व्याज आम्दानीमा ८.० प्रतिशतले ह्रास आएको छ भने कमिशन आम्दानीमा ९.५ प्रतिशत वृद्धि भएको छ ।

३.१२ आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा विदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्व अन्तर्गतको खर्चतर्फ व्याज खर्चको ९०.५ प्रतिशत र एजेन्सी तथा सेवा शुल्कको ९.५ प्रतिशत योगदान रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६२।६३ को व्याज खर्च र एजेन्सी तथा सेवा शुल्कको क्रमशः ८६.९ प्रतिशत र १३.१ प्रतिशत अंश रहेको थियो । व्याज खर्चमा अघिल्लो वर्षको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा ४३.७ प्रतिशत वृद्धि भएको छ भने एजेन्सी तथा सेवा शुल्कमा ०.३ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भएको छ ।

३.१३ आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा स्वदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वअन्तर्गतको खर्चतर्फ व्याज खर्च र एजेन्सी तथा सेवा शुल्क खर्चमा व्याज खर्चको अंश ५३.३ प्रतिशत र एजेन्सी तथा सेवा शुल्कको अंश ४६.७ प्रतिशत रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६२।६३ मा व्याज खर्चको अंश ४१.७ प्रतिशत र एजेन्सी तथा सेवा शुल्कको अंश ५८.३ प्रतिशत रहेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा व्याज खर्चमा अघिल्लो वर्षको तुलनामा ५८.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने एजेन्सी तथा सेवा शुल्कमा ०.५ प्रतिशतले ह्रास आएको छ ।

३.१४ विदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट भएको आम्दानी आर्थिक वर्ष २०६२।६३ को तुलनामा ४१.४ प्रतिशतले वृद्धि भई आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा रू ६ अर्ब ६३ करोड ८२ लाख र विदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वमा खर्च अघिल्लो वर्षको तुलनामा ३८.० प्रतिशतले वृद्धि भई रू ५ करोड ८४ लाख पुगेको छ । फलस्वरूप, विदेशी मुद्राबाट खुद आम्दानी आर्थिक वर्ष २०६२।६३ को तुलनामा ४१.४ प्रतिशतले वृद्धि भई आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा रू ६ अर्ब ५७ करोड ९७ लाख पुगेको छ ।

३.१५ स्वदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट भएको आम्दानी आर्थिक वर्ष २०६२।६३ को तुलनामा समीक्षा वर्ष ७.३ प्रतिशतले ह्रास आई रू १ अर्ब ४ करोड ९ लाख र स्वदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वमा खर्च अघिल्लो बर्षको तुलनामा २४.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ५९ करोड ६५ लाख कायम भएको छ । फलस्वरूप, स्वदेशी मुद्राबाट खुद आम्दानी अघिल्लो वर्षको तुलनामा ३०.८ प्रतिशतले ह्रास आई रू ४४ करोड ४४ लाखमा झरेको छ ।

३.१६ अन्य सञ्चालन आम्दानी अघिल्लो बर्षको तुलनामा २५.१ प्रतिशतले ह्रास आई आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा रू ९४ करोड ३९ लाख कायम भएको छ । त्यसैगरी जम्मा खुद सञ्चालन आम्दानी अघिल्लो वर्षको तुलनामा २१.५

प्रतिशतले वृद्धि भई रू ७ अर्ब ९६ करोड ८१ लाख पुगेको छ । सामान्य प्रशासनिक खर्च तथा व्यवस्था अघिल्लो वर्षको तुलनामा १३.६ प्रतिशतले वृद्धि भई आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा रू २ अर्ब २९ करोड २४ लाख कायम भएको छ । यसरी विदेशी मुद्रा पुनरमूल्यांकन लाभ ⁄ हानी र सुन तथा चाँदी पुनरमूल्यांकन लाभ ⁄ हानी तथा अघिल्लो वर्षको समायोजन अघि आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को मुनाफा अघिल्लो वर्षको तुलनामा २५.१ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ५ अर्ब ६७ करोड ५६ लाख पुगेको छ ।

NEPAL RASTRA BANK
BALANCE SHEET AS ON 32nd ASHADH, 2064 (16th JULY, 2007)

Particulars	Note	As on 32-3-2064 NRs.	As on 32-3-2063 NRs.
ASSETS			
Foreign Currency Financial Assets			
Cash and Bank Balances	3	67,404,058,408	95,226,572,227
SDR Holdings - with IMF		587,487,220	665,576,486
Investments	3a	61,562,954,145	36,739,045,175
Loan	3b	687,410,000	-
Other Receivables		804,463,349	789,314,112
Sub-Total		**131,046,373,122**	**133,420,508,000**
Other Assets			
Gold		2,023,389,329	2,245,176,837
Sub-Total		**2,023,389,329**	**2,245,176,837**
Total Foreign Currency Assets		**133,069,762,451**	**135,665,684,837**
Local Currency Financial Assets			
Cash in Hand		1,307,083,855	1,629,233,535
Investments in Government Securities	4	20,088,315,734	15,752,023,688
GON Overdraft		-	1,071,000,511
Investments in Financial and Other Institutions	5	357,349,555	407,772,500
Other Investments	6	3,296,886,000	3,166,536,000
Refinance & Loans	7	4,129,888,300	3,643,526,596
Other Receivables	8	7,218,402,607	3,288,542,716
Sub-Total		**36,397,926,051**	**28,958,635,546**
Other Assets			
Gold and Silver	9	362,758,019	428,324,429
Other Inventories	10	587,801,686	822,264,298
Property, Plant & Equipment	11	573,403,406	522,758,748
Project Assets	12	564,220,288	-
Sub-Total		**2,088,183,399**	**1,773,347,474**
Total Local Currency Assets		**38,486,109,450**	**30,731,983,020**
Total Assets		**171,555,871,901**	**166,397,667,857**

The above statement is to be read in conjuction with the notes 1 to 31.

.. ..
(Ashwini Kumar Thakur)
Executive Director

.. ..
(Krishna Bahadur Manandhar)
Acting Governor

.. ..
(...............................)
Auditor General
As per our report of the even date

Board of Directors :-

Vidhyadhar Mallik

Dr. Parthibeshwar Prasad Timilsina

Dr. Bishwambher Pyakuryal

Shambu Sharan Prasad Kayastha

Bir Bikram Rayamajhi (Dy. Governor)

.. ..
(Sundar Man Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

.. ..
(Pradeep Kumar Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

Date : 2064.09.13
Place : Kathmandu

NEPAL RASTRA BANK
BALANCE SHEET AS ON 32nd ASHADH, 2064 (16th JULY, 2007)

Particulars	Note	As on 32-3-2064 NRs.	As on 32-3-2063 NRs.
LIABILITIES			
Foreign Currency Financial Liabilities			
Deposit from Banks and Other Agencies	13	216,050,629	282,826,937
IMF Related Liabilities	14	4,725,480,484	2,448,475,939
Other Liabilities	15	42,463,655	7,155,707
Total Foreign Currency Liabilities		**4,983,994,768**	**2,738,458,583**
Local Currency Financial Liabilities			
Deposit and Other Balances	16	37,577,863,043	35,027,226,789
Bills Payable		5,875,198,391	1,604,799,616
Staff Liabilities	17	2,498,048,656	2,432,269,401
Other Payables	18	216,616,002	135,805,825
Sub-Total		**46,167,726,092**	**39,200,101,631**
Other Liabilities			
Currency in Circulation	19	91,310,000,000	84,630,000,000
Surplus Payable to GON		3,437,999,825	3,419,267,177
Sundry Liabilities	20	667,082,022	1,035,768,673
Project Liability	21	564,220,288	-
Sub-Total		**95,979,302,135**	**89,085,035,850**
Total Local Currency Liabilities		**142,147,028,227**	**128,285,137,481**
EQUITY			
Share Capital		3,000,000,000	3,000,000,000
Reserves	22	21,424,848,906	32,374,071,792
Total Equity		**24,424,848,906**	**35,374,071,792**
Total Liabilities and Equity		**171,555,871,901**	**166,397,667,857**
Contingent Liabilities	**23**		

The above statement is to be read in conjuction with the notes 1 to 31.

.. ..	.. ..	.. ..
(Ashwini Kumar Thakur)	(Krishna Bahadur Manandhar)	(...............................)
Executive Director	Acting Governor	Auditor General

Board of Directors :-

As per our report of the even date

Vidhyadhar Mallik

Dr. Parthibeshwar Prasad Timilsina

Dr. Bishwambher Pyakuryal

Shambu Sharan Prasad Kayastha

Bir Bikram Rayamajhi (Dy. Governor)

.. ..	.. ..
(Sundar Man Shrestha)	(Pradeep Kumar Shrestha)
Chartered Accountant	Chartered Accountant
Kathmandu	Kathmandu

Date : 2064.09.13
Place : Kathmandu

NEPAL RASTRA BANK
INCOME STATEMENT
FOR THE YEAR ENDED 32nd ASHADH, 2064 (16th JULY, 2007)

Particulars	Note	2063-64 NRs.	2062-63 NRs.
Operating Income:			
Income from Foreign Currency Financial Assets			
Interest Income	24	6,429,637,268	4,466,725,818
Commission Income	25	208,576,375	228,951,042
		6,638,213,643	**4,695,676,860**
Expenses on Foreign Currency Financial Liabilities			
Interest Expenses	26	52,893,347	36,801,802
Agency and Service Charge	27	5,564,485	5,547,468
		58,457,832	**42,349,270**
Net Income from Foreign Currency		**6,579,755,811**	**4,653,327,590**
Income from Local Currency Financial Assets			
Interest Income	24	989,232,040	1,075,744,890
Commission Income	25	51,700,209	47,193,429
		1,040,932,249	**1,122,938,319**
Expenses on Local Currency Financial Liabilities			
Interest Expenses	26	317,923,891	200,468,290
Agency and Service Charge	27	278,590,393	279,949,225
		596,514,284	**480,417,515**
Net Income from Local Currency Financial assets		**444,417,965**	**642,520,804**
Other Operating Income	28	943,934,208	1,259,772,123
Total Net Operating Income		**7,968,107,984**	**6,555,620,517**
General, Administrative Expenses & Provisions	29	2,292,458,493	2,018,435,718
Profit for the year before Foreign Exchange, Gold and Silver Revaluation Gain/(Loss) and prior year adjustment		**5,675,649,491**	**4,537,184,800**
Foreign Exchange Gain/(Loss) (Net)		(12,960,007,190)	6,233,648,145
Gold and Silver Revaluation Gain/(Loss) (Net)			
- Adjustment on Transfer of Gold and Silver to Inventory		-	-
- Amount Transferred from Gold & Silver Equalisation Reserve		-	-
- Other	31(XV)(i)	(221,787,508)	847,984,185
Securities Revaluation		21,231,168	-
Prior Year Adjustment		(26,309,022)	2,206,247
Net Profit/(Loss) for the year		**(7,511,223,061)**	**11,621,023,376**
Net Profit/(Loss) for Appropriation			
Net Profit/(Loss) for the year		(7,511,223,061)	11,621,023,376
Amount Transferred (to)/from Exchange Equalisation Fund (EEF)		11,584,053,828	(6,233,648,145)
Amount Transferred (to)/from Gold & Silver Equalisation Reserve	31(XV)(i)	221,787,508	(847,984,185)
Amount Transferred to Gold Replacement Fund	31(XV)(ii)	(64,651,980)	(265,307,075)
Securities Revaluation Fund		(21,231,168)	-
Profit available for distribution		**4,208,735,127**	**4,274,083,972**
General Reserve		423,400,000	432,900,000
Monetary Liability Reserve		210,500,000	213,800,000
Development Fund		130,000,000	200,010,744
Dev. Fin. Projects Mob. Fund		6,835,302	8,106,050
Surplus transferred to GON		3,437,999,825	3,419,267,177
Total		**4,208,735,127**	**4,274,083,972**

The above statement is to be read in conjuction with the notes 1 to 31.

.. ..
(Ashwini Kumar Thakur)
Executive Director

.. ..
(Krishna Bahadur Manandhar)
Acting Governor

.. ..
(..............................)
Auditor General

As per our report of the even date

Board of Directors :-

Vidhyadhar Mallik

Dr. Parthibeshwar Prasad Timilsina

Dr. Bishwambher Pyakuryal

Shambu Sharan Prasad Kayastha

Bir Bikram Rayamajhi (Dy. Governor)

.. ..
(Sundar Man Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

.. ..
(Pradeep Kumar Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

Date : 2064.09.13
Place : Kathmandu

NEPAL RASTRA BANK

CASH FLOW STATEMENT

FOR THE YEAR ENDED 32nd ASHADH, 2064 (16th JULY, 2007)

Particulars		2063-64 (NRs.)	2062-63 (NRs.)
Cash flow from operating activities:			
Profit for the Year		(7,511,223,061)	11,621,023,376
Adjustments			
Gold and Silver revaluation gain/(loss) (Net)		-	
- Other		221,787,508	(847,984,185)
- Revaluation adjustment for gold / silver reserves sold during the year		-	-
Securities Revaluation		(21,231,168)	-
Depreciation		62,002,523	66,749,204
Prior period adjustment		(26,309,022)	(2,206,247)
Note printing expenses		396,629,897	385,832,965
Dividend Income		(3,083,995)	(4,445,900)
Profit from sale of share investment		(174,474,298)	-
Sundry balances written off		-	14,976
Interest paid on PRGF Loan & ACU		51,665,037	32,888,593
Provision for :			
Loan and advances		(175,641,069)	(88,609,180)
Diminution in value of investment		(5,815,000)	16,000,000
Doubtful of recovery on sundry accrued		(36,413,210)	-
Provision for inventory & spare parts		17,010	-
Cash flow from operation before inc / dec in operating assets		**(7,222,088,848)**	**11,179,263,602**
(Increase)/Decrease in operating assets		**(3,932,343,929)**	**1,470,868,443**
GON overdraft		1,071,000,511	1,552,008,579
Refinance & loans		(998,130,634)	81,781,455
Other receivable		(3,908,595,917)	(161,240,076)
Gold & silver		65,566,410	650,556,144
Inventories		(162,184,299)	(652,237,660)
Increase/(Decrease) in operating liabilities		**6,455,536,726**	**4,855,397,709**
SDR Allocation		(77,853,087)	55,477,356
Deposit liabilities		2,483,859,946	5,105,087,042
Bills payable		4,270,398,775	(996,906,433)
Deferred staff liabilities		65,779,255	233,849,678
Other liabilities		82,038,488	10,820,822
Sundry liabilities		(368,686,651)	447,069,245
Operating cash flow before prior period adjustment		**(4,698,896,051)**	**17,505,529,754**
Prior period adjustment		26,309,022	2,206,247
Cash flow from operating activities	**Total (A)**	**(4,672,587,029)**	**17,507,736,001**
Cash flow from investing activities:			
Net Decrease in Government Securities and Bank Deposits		(4,211,860,541)	11,821,246,669
Sale of Investment in Financial Institutions		230,712,243	47,445,000
Purchase of Investments-other		(6,480,592,227)	-
Fixed assets including WIP		(112,647,181)	(69,721,710)
Dividend income		3,083,995	4,445,900
	Total (B)	**(10,571,303,711)**	**11,803,415,860**
Cash flow from financing activities:			
Bank note issued		6,680,000,000	10,110,000,000
Increase in PRGF Loan & ACU		2,394,511,058	94,528,002
Interest paid on PRGF Loan & ACU		(51,665,037)	(32,888,593)
Surplus transferred to GON		(3,419,267,177)	(1,611,281,788)
	Total (C)	**5,603,578,844**	**8,560,357,620**
Net cash flow for the year (A+B+C)		**(9,640,311,896)**	**37,871,509,481**
Cash and cash equivalent at the beginning of the year		134,000,072,129	96,128,562,648
Cash and cash equivalent at the end of the year (Note - 30)		**124,359,760,233**	**134,000,072,129**

The above statement is to be read in conjuction with the notes 1 to 31.

.. ..
(Ashwini Kumar Thakur)
Executive Director

.. ..
(Krishna Bahadur Manandhar)
Acting Governor

.. ..
(…………………………)
Auditor General
As per our report of the even date

Board of Directors :-

Vidhyadhar Mallik

Dr. Parthibeshwar Prasad Timilsina

Dr. Bishwambher Pyakuryal

Shambu Sharan Prasad Kayastha

Bir Bikram Rayamajhi (Dy. Governor)

.. ..
(Sundar Man Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

.. ..
(Pradeep Kumar Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

Date : 2064.09.13
Place : Kathmandu

NEPAL RASTRA BANK
STATEMENT OF CHANGES IN EQUITY
FOR THE YEAR ENDED 32nd ASHADH, 2064 (16th JULY, 2007)

(Amount in NRs.

Particulars	Balance as at 32.03.2063	Amt.transferred from/(to) profit	Inter fund transfer	Balance as at 32.03.2064
Capital	3,000,000,000	-	-	3,000,000,000
General Reserve	10,920,300,000	423,400,000	-	11,343,700,000
Monetary Liability Reserve	778,100,000	210,500,000	-	988,600,000
Exchange Equilisation Fund	11,584,053,828	(11,584,053,828)	-	-
Gold & Silver Equilisation Reserve	2,223,122,598	(221,787,508)	-	2,001,335,090
Employees Welfare Fund	234,027,004	-	-	234,027,004
Grameen Swabalamban Kosh	253,400,000	-	-	253,400,000
Other Reserve Funds	6,381,068,362	201,487,282	-	6,582,555,644
Secutiry Revaluation Fund	-	21,231,168	-	21,231,168
Total	**35,374,071,792**	**(10,949,222,886)**	**-**	**24,424,848,906**

STATEMENT OF CHANGES IN EQUITY
FOR THE YEAR ENDED 32nd ASHADH, 2063 (16th JULY, 2006)

(Amount in NRs.

Particulars	Balance as at 01.04.2062	Amt.transferred from/(to) profit	Inter fund transfer	Balance as at 32.03.2063
Capital	3,000,000,000	-	-	3,000,000,000
General Reserve	10,487,400,000	432,900,000	-	10,920,300,000
Monetary Liability Reserve	564,300,000	213,800,000	-	778,100,000
Exchange Equilisation Fund	5,350,405,683	6,233,648,145	-	11,584,053,828
Gold & Silver Equilisation Reserve	1,375,138,413	847,984,185	-	2,223,122,598
Employees Welfare Fund	234,027,004	-	-	234,027,004
Grameen Swabalamban Kosh	253,400,000	-	-	253,400,000
Other Reserve Funds	5,907,644,493	473,423,869	-	6,381,068,362
Total	**27,172,315,593**	**8,201,756,199**	**-**	**35,374,071,792**

The above statement is to be read in conjuction with the notes 1 to 31 .

.. ..
(Ashwini Kumar Thakur)
Executive Director

.. ..
(Krishna Bahadur Manandhar)
Acting Governor

.. ..
(..............................)
Auditor General

Board of Directors :-

As per our report of the even date

Vidhyadhar Mallik

Dr. Parthibeshwar Prasad Timilsina

Dr. Bishwambher Pyakuryal

Shambu Sharan Prasad Kayastha

Bir Bikram Rayamajhi (Dy. Governor)

.. ..
(Sundar Man Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

.. ..
(Pradeep Kumar Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

Date : 2064.09.13
Place : Kathmandu

Notes to be read as part of the Financial Statements

1. General information

These are the financial statements of Nepal Rastra Bank, the central bank of Nepal, incorporated under the NRB Act, 2012 repealed by NRB Act 2058 (2002 AD). In these financial statements Nepal Rastra Bank has been referred as "NRB" or the "Bank".

The central office of the NRB is located at Baluwatar, Kathmandu, Nepal and the Bank's jurisdiction is spread throughout Nepal.

The main activities of the Bank include:
- Formulating necessary monetary and foreign exchange policies.
- Issuing of currency.
- Promoting stability and liquidity required in banking and financial sector.
- Developing a secure, healthy and efficient system of payment.
- Regulating, inspecting, supervising and monitoring the banking and financial system.
- Promoting entire banking and financial system of the kingdom of Nepal.

These financial statements apply to the financial year ended 32nd Ashadh, 2064 (16th July, 2007).

The Board of Directors of the Bank has approved these financial statements on 13th Poush 2064 (28th December 2007).

2. Summary of significant Accounting Policies

2.1 Basis of preparation

These financial statements have been prepared in accordance with the Nepal Accounting Standards (NAS) as well as International Financial Reporting Standards (IFRS)/International Accounting Standards (IAS), with the exception of following:
Standards partly complied (pending certain improvements and refinements given hereinafter under respective paras):

IAS 7:	Cash Flow Statements
IAS 19:	Employee Benefits
IAS 24:	Related Party Disclosures – partly complied as practicable
IAS 32:	Financial Instruments: Disclosure and Presentation
IAS 39:	Financial Instruments: Recognition and Measurement

2.2 Accounting Convention

These financial statements have been prepared under historical cost except for certain items e.g. gold (other than inventory), certain investments shown hereunder specifically, which have been carried at revalued/fair value.

2.3 Currency in circulation

Currency notes issued by the Bank are legal tender under the NRB Act 2058. This represents the liability of the Bank towards the holder of the currency at its face value. The assets stated in Note 19 of these financial statements back these liabilities.

The Bank also issues coins of different denomination for circulation. These coins are recorded at cost.

2.4 Financial assets / Instruments

Financial assets/instruments are segregated between foreign currency and local currency items to reflect more objective presentation of the bank's financial position and performance.

2.4.1 Classification

Held for trading

A financial instrument is considered as held for trading if acquired or originated principally for the purpose of generating a profit from short-term fluctuations in price or if it is part of a portfolio of identified instruments that are managed together and for which there is evidence of a recent actual pattern of short-term profit-taking. Trading assets include debt and equity securities and loans and receivables acquired by the Bank with the intention of making a short-term profit.

Loans and receivables

Loans and receivables are non-derivative financial assets with fixed or determinable payments that are not quoted in an active market. They typically arise when the Bank provides money; goods or services directly to a debtor with no intention of trading the receivable or making short-term profit and comprise loans and advances including bonds purchased at original issuance.

Held-to-maturity investments

Held-to-maturity asset are financial assets with fixed or determinable payments and fixed maturity (e.g., debt securities) that the Bank has the positive intent and ability to hold till maturity. These include certain purchased loans and advances, certain debt instruments, and foreign treasury bills.

Available-for-sale financial assets

All financial assets that are not classified in another category are classified as available-for-sale. These include investment in certain saving certificates, and investment in financial and other institutions.

2.4.2 Recognition

The Bank recognizes financial assets held for trading and available-for-sale assets on the date the asset is transferred to the Bank. From this date, any gains and losses arising from changes in fair value of the assets are recognized.

Held-to-maturity assets and originated loans and receivables are recognized on the day the asset is acquired.

2.4.3 Measurement

All financial assets are initially recognized at cost, being the fair value of the consideration given and including acquisition charges. After initial recognition, subsequent measurement bases are described below.

Subsequent to initial recognition all trading instruments and all available-for-sale assets are measured at fair value, except that instruments that do not have a quoted market price in an active market or fair value cannot be reliably measured are stated at cost, including transaction costs, less impairment losses. Gains and losses arising from a change in the fair value of available for sale assets are recognized directly in equity and when the financial assets are sold/disposed-off the cumulative gain or loss recognized in equity is transferred to Profit & Loss Account. Gains and losses arising from a change in the fair value of trading instruments are recognized in the Income Statement. Investments in subsidiaries, associates and other entities made under the specific directives or policies of the government and other relevant statutes are also valued at cost less impairment loss.

All non-trading financial liabilities, loans and receivables including those originated by the Bank and held-to-maturity assets are measured at amortized cost less impairment losses. Amortized cost is calculated on the original effective interest method.

2.4.4 Fair value

The fair value of a financial instrument is the amount for which an asset could be exchanged, or a liability settled, between knowledgeable, willing parties at an arm's length transaction.

Quoted market values represent fair value when a financial instrument is traded in an organized and liquid market. Where quoted market values are not available, the fair values are estimated by other techniques such as discounted cash flows etc.

2.4.5 De-recognition

A financial asset is de-recognized when the Bank looses control over the contractual rights that comprise the asset. This occurs when the rights are realized, expire or surrendered. Financial liabilities are de-recognized when extinguished.

Available-for-sale assets and assets held for trading are de-recognized when sold and corresponding receivables from the buyer for the payment are recognized when the asset is transferred to the buyer.

Held-to-maturity instruments and originated loans and receivables are de-recognized on receipt of money or money's worth there against.

2.5 Transactions on repurchase obligations (Repo) and reverse repo

The Bank enters into transaction of repurchase (Repo) and reverse repo of securities at agreed rates for specified periods of time. These are recorded as follows:

i) Securities sold under arrangements to repurchase recorded as investment in government securities. The obligation to repurchase is shown as liabilities for securities sold under agreement to repurchase and the difference between the sale and repurchase value is accrued on a pro rata basis and recorded as expense.

ii) In case of purchase under resale obligations, the securities are recorded as loans at the purchase price and the difference between the purchase and resale price is accrued over the period and recorded as income.

2.6 Foreign Currency Transactions

Income and expenditure denominated in foreign currency are translated into Nepalese Rupees on the basis of exchange rates prevailing on the value date. Assets and liabilities in foreign currency as at the year-end are converted into Nepalese Rupees on exchange rate prevailing on the balance sheet date. Exchange differences are taken to the Income Statement. An amount equivalent to the net exchange gain /loss during the year is transferred to/from 'Exchange Equalization Fund' through Income Statement.

2.7 Gold and Silver (other than inventory)

Gold and Silver other than those held as inventory is stated at market value and any appreciation or depreciation with respect to the cost is taken to/from "Gold and Silver Equalization Reserve" through Income statement.

2.8 Gold and silver stock and other inventories

Gold and silver stock and other inventories are carried at cost or net realizable value whichever is less. Cost for Gold and Silver is determined on specific basis where as for other inventories is determined under the First In First Out (FIFO) method.

2.9 Property, Plant & Equipment

Fixed assets are stated at cost less accumulated depreciation wherever applicable.

Depreciation is calculated using the straight-line method so as to "write off" these assets over their expected useful life.

Depreciation on additions is charged for the whole year, if the asset is put to use within first nine months of the accounting year. No depreciation is charged on the assets purchased and/or put to use in the later three months of the year. Similarly, no depreciation is charged in the year in which assets are deleted.

Fixed assets having value of NRs. one thousand or less are charged directly to Profit and Loss Account.

2.10 Assets received in grant

Grants or donation received on account of capital expenditure are recorded as "grant assets" with corresponding credit to "grant assets reserve" under the head Capital Reserve. These are amortized over the useful life of the relevant assets.

2.11 Employee benefits

Contributory Retirement Fund

All permanent employees are entitled for participation in employee’s provident fund (now Retirement Fund) wherein the employees contribute at various rates of their current drawn salaries. The bank contributes 10% of salary to this fund, which is separately administered as a defined contribution plan. The Bank's obligations for contributions to the above Fund are recognized as an expense in the income statement as incurred.

Gratuity and Pension Scheme

Employees who have worked for five years or more but less than twenty years are eligible for gratuity, which is based on last drawn salary and completed years of service. Similarly employees having service period of twenty years or more are eligible for pension, which is based on last drawn salary and completed years of service.

Up to 15th July 2005 the bank had calculated Pension and Gratuity liability on reasonable estimates basis and recognized expense based on the same. Effective from that date the bank has actuarially valued its pension and gratuity liability for the first time. The defined benefit liability arising from such actuarial valuation after adjusting the liability charged under the existing system had been recognized as expense. This however has been amortised on a straight-line basis over five years commencing from financial year 2004/2005 in accordance with the transitional provisions. This year a third installment has been charged to the income Statement.

When the benefits of a plan are improved, the portion of the increased benefit relating to past service by employees is recognized as an expense in the Income Statement on straight-line basis over the average period until the benefits become vested. To the extent that the benefits vest immediately, the expense is recognized immediately in the Income Statement.

Welfare Provident Fund

Certain amounts as prescribed by the Board are transferred to this fund, which is meant to be a defined benefit scheme for the welfare of the employees. Contributions by the Bank are expensed on actual incurrence.

Staff Medical Fund

Employees are eligible for medical benefits based on the specified slabs as per medical rules, last drawn salary and completed years of service. Contributions by the Bank are expensed on actual incurrence.

Staff Security Fund

Staff security fund is a defined benefit plan and accounted for based on reasonable estimates.

Leave encashment

The Bank makes annual provision in respect of liability for employee's leave based on reasonable estimates.

2.12 Revenue recognition

Incomes and expenses are recognized on accrual basis.

2.13 Taxation

Income of the NRB is exempted from taxes under section 8 of the NRB Act, 2058 as well as Income Tax Act, 2058 and as such no provision in this respect has been made.

2.14 Cash and cash equivalents

Cash includes cash at vault and agency bank account balances. Similarly cash equivalents include short-term, highly liquid investments that are readily convertible to cash, and are subject to an insignificant risk of changes in value.

2.15 Impairment

The carrying amounts of the Bank's assets are reviewed at each balance sheet date to determine whether there is any indication of impairment of any asset or a group of assets. If such indication exists, the recoverable amount of such assets is estimated. An impairment loss is recognized whenever the carrying amount of an asset or a group of assets exceeds its recoverable amount. Provisions for possible losses on loans and advances have been provided on the basis of financials of borrower and appropriate estimation made by the management. Receivables considered as bad and irrecoverable are written off from the books of account and directly charged to the Profit and Loss Account. Provisions against impairment are reviewed at each balance sheet date and adjusted to reflect the current best estimates. Changes in the provisions are recognized as income/expense in the Profit and Loss Account.

2.16 Segment reporting

The Bank presents assets and liabilities, and their associated income and expense streams, by distinguishing between foreign currency and local currency. The Bank considers that this reporting approach provide appropriate segmental reporting of the Bank's activities which are more fully described in Note 1.

2.17 Directors' responsibility statement

The Board of Directors of the Bank is responsible for preparation of the annual financial statements and for the estimates and judgments used in them.

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet.

NOTE - 3: CASH AND BANK BALANCES	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Cash in Hand	2,819,993,731	3,661,184,023
Balance with Banks in Demand Deposits	12,921,391,085	38,891,126,422
Balance with Banks in Time Deposits	51,662,673,592	52,674,261,782
Total	**67,404,058,408**	**95,226,572,227**

Interest on time deposit and demand deposit (where ever applicable) were earned at various rates ranging from 0.50% to 6.31% per annum (P.Y. 0.22%% to 5.75% per annum).

NOTE - 3 a: INVESTMENTS	As on 32.3.2064	As on 32.3.2063
i. Treasury Bills	**NRs.**	**NRs.**
US Government Treasury Bills	52,289,830,227	32,363,794,991
GOI Treasury Bills	2,771,300,523	4,375,250,184
	-	-
Sub -Total	**55,061,130,750**	**36,739,045,175**
ii. Other		
BIS investment pool series 'C'	3,263,731,168	-
US Government Treasury Notes/Bond	3,238,092,227	-
Sub -Total	**6,501,823,395**	**-**
Total	**61,562,954,145**	**36,739,045,175**

Investments in US Treasury Bill and Government Of India Treasury Bill have been recognised and classified as "Held to maturity".

	As on 32.3.2064	As on 32.3.2063
NOTE - 3 b: LOAN	**NRs.**	**NRs.**
Repurchase Agreement	687,410,000	-
Total	**687,410,000**	**-**

NOTE - 4: INVESTMENTS IN GOVERNMENT SECURITIES	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Government Treasury Bills	13,749,485,669	9,167,936,680
Saving Certificates	348,058,400	309,706,700
IMF Bonds	4,472,150,294	4,755,758,937
Other Bonds and securities	1,518,621,371	1,518,621,371
Total	**20,088,315,734**	**15,752,023,688**

Above investments are classified as follows:

Originated Loans	15,268,107,040	10,686,558,051
Held-to-maturity	4,472,150,294	4,755,758,937
Available-for-sale	348,058,400	309,706,700
Total	**20,088,315,734**	**15,752,023,688**

1. IMF Bonds represent the bonds issued by GON in favour of Nepal Rastra Bank for the discharge of GON obligation to the IMF, which has been recognised by the Bank. These bonds are non- interest bearing.

2. According to NRB Act 2058, NRB is not eligible to hold investment in GON securities more than 10% of Government's previous years revenue. Steps are being taken to bring the above investments, within the limit prescribed byNRB Act 2058.

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet.

NOTE - 5: INVESTMENTS IN FINANCIAL AND OTHER INSTITUTIONS	% of holding	As on 32.3.2064 NRs.	As on 31.3.2063 NRs.
(a) Investment in shares of Subsidiaries			
Madhyamanchal GBB	74.00	44,400,000	44,400,000
Sudur Pashchimanchal GBB	68.46	40,050,000	40,050,000
Madhya Pashchimanchal GBB	63.17	37,900,000	37,900,000
Agricultural Project Services Center	62.50	5,000,000	5,000,000
Rastriya Beema Sansthan - Life Insurance	55.56	1,000,000	1,000,000
Purwanchal GBB		-	40,050,000
Sub-Total		**128,350,000**	**168,400,000**
(b) Investment in shares of Associates			
Deposit & Credit Guarantee Corporation	47.13	20,500,000	20,500,000
Rastriya Beema Sansthan-Non-Life Insurance	22.05	602,055	800,000
Nepal Stock Exchange Ltd.	34.61	12,080,500	12,080,500
National Productivity and Economic Development	31.65	2,500,000	2,500,000
Sub-Total		**35,682,555**	**35,880,500**
(c) Other Investments			
Shares:			
CSI Development Bank	14.29	16,000,000	16,000,000
Rural Microfinance Development Centre	8.42	21,045,000	21,045,000
Pashchimanchal GBB	10.00	6,000,000	6,000,000
Nepal Development Bank	6.50	16,000,000	16,000,000
Credit Information Bereau	10.00	1,000,000	1,000,000
Citizen Investment Trust	0.03	10,000	16,000,000
Rural Self Reliance Fund (Seed Capital)		253,400,000	253,400,000
Sub-Total		**313,455,000**	**329,445,000**
Total		**477,487,555**	**533,725,500**
Less: Provision for diminution in the value		120,138,000	125,953,000
		357,349,555	**407,772,500**

Investment in shares of all the above institutions have been recognised as "Available-for-sale".

1. According to NRB Act 2058, NRB is not eligible to hold investment in share in excess of 10 percent of their share capital.
2. The Bank has already offloaded the investments in Rastriya Beema Sansthan-Non-Life Insurance,Citizen Investment Trust,Madhyamanchal Gramin Bikas Bank (GBB) and Purbanchal GBB and is still offloading all those investments/ loans that are in excess of limit prescribed by section 7(2)(a) of NRB Ac
3. The investment in Grameen Bikas Banks (GBB) were initially made for the development of rural banking and now the bank has off loaded the holding in these institutions except in Sudur Pashchimanchal GBB and Madhya Pashchimanchal GBB.
4. Investment in Rastriya Beema Sansthan (Life-Insurance): NRB has received 41,667 Bonus Shares of Rs. 100 each in this investment which makes total shareholding of NRB 51,667 shares.
5. The details of the quoted investment and the market values prevailing as on the date of the balance sheet are as follows:

	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Citizen Investment Trust @ Rs. 352 per share (P.Y. Rs. 266)	35,200	42,560,000
Rastriya Beema Sansthan-Non-Life Insurance total 219013 shares @ Rs. 2150 per share (including 282,993 Bonus Shares of Rs. 100/- each less 71,980 shares sold in F.Y 2063/64 (P.Y. Rs. 1750)	470,877,950	424,364,500
Nepal Development Bank @ Rs. 153 per share (P.Y. Rs. 102)	24,480,000	16,320,000

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet.

NOTE - 6: OTHER INVESTMENTS	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Investment of funds		
Saving Certificates	-	7,805,000
Other Bonds and securities	-	1,418,407,000
Fixed deposits with commercial banks	3,296,886,000	1,740,324,000
Total	**3,296,886,000**	**3,166,536,000**

The above investments have been recognised and valued as "Held-to-maturity".

The above investements are earmarked against employees funds, development related and other funds of the bank.

Interest earned on investments related to the employees funds(other than gratuity, pension and staff security fund) are credited to the respective funds.

NOTE - 7: REFINANCE AND LOANS	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Refinance to Commercial Banks	80,810,000	329,165,000
Securities purchased under resale agreement	1,790,000,000	1,570,000,000
Refinance to Financial Institutions	481,124,510	766,627,510
Loans to Employees	2,251,979,300	1,627,400,666
	4,603,913,810	**4,293,193,176**
Less: Provision for doubtful Loans	474,025,510	649,666,580
Total	**4,129,888,300**	**3,643,526,596**

Interest on refinance and loans were earned at various rates ranging from1.5% to 6.5% per annum (P.Y. 1.50% to 9% per annum).

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet.

NOTE - 8: OTHER RECEIVABLE		**As on 32.3.2064 NRs.**	**As on 32.3.2063 NRs.**
Interest Accrued	532,972,044		
Less: Provision for doubtful amounts	50,939,158	482,032,886	744,351,942
Deposits		1,886,650	1,899,824
Advances Recoverable	919,384,394		
Less: Provision for doubtful amounts	70,600,000	848,784,394	939,535,415
Other recoverable		14,910,605	8,075,303
Bills Purchased		5,870,788,072	1,594,680,232
Total		**7,218,402,607**	**3,288,542,716**

NOTE - 9: GOLD & SILVER STOCK	**As on 32.3.2064 NRs.**	**As on 32.3.2063 NRs.**
Gold held in Stock	305,145,536	394,504,948
Silver held in Stock	57,612,483	33,819,481
Total Gold and silver stock	**362,758,019**	**428,324,429**

NOTE - 10: OTHER INVENTORIES		**As on 32.3.2064 NRs.**	**As on 32.3.2063 NRs.**
Security Note Stock		258,095,988	646,810,463
Coin Stock		281,571,462	122,135,794
Numismatic and Medallion coins	62,306,218		
Less: Provision for non-moving coins	22,465,540	39,840,678	42,813,435
Other Metal Stock	11,757,157		
Less: Provision for non-moving stock	8,716,000	3,041,157	3,256,243
Stationary and other sundry items	8,097,673		
Less: Provision for non-moving items	2,845,272	5,252,401	7,248,363
Total Inventories		**587,801,686**	**822,264,298**

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet.

NOTE - 5: INVESTMENTS IN FINANCIAL AND OTHER INSTITUTIONS	% of holding	As on 32.3.2064 NRs.	As on 31.3.2063 NRs.
(a) Investment in shares of Subsidiaries			
Madhyamanchal GBB	74.00	44,400,000	44,400,000
Sudur Pashchimanchal GBB	68.46	40,050,000	40,050,000
Madhya Pashchimanchal GBB	63.17	37,900,000	37,900,000
Agricultural Project Services Center	62.50	5,000,000	5,000,000
Rastriya Beema Sansthan - Life Insurance	55.56	1,000,000	1,000,000
Purwanchal GBB		-	40,050,000
Sub-Total		**128,350,000**	**168,400,000**
(b) Investment in shares of Associates			
Deposit & Credit Guarantee Corporation	47.13	20,500,000	20,500,000
Rastriya Beema Sansthan-Non-Life Insurance	22.05	602,055	800,000
Nepal Stock Exchange Ltd.	34.61	12,080,500	12,080,500
National Productivity and Economic Development	31.65	2,500,000	2,500,000
Sub-Total		**35,682,555**	**35,880,500**
(c) Other Investments			
Shares:			
CSI Development Bank	14.29	16,000,000	16,000,000
Rural Microfinance Development Centre	8.42	21,045,000	21,045,000
Pashchimanchal GBB	10.00	6,000,000	6,000,000
Nepal Development Bank	6.50	16,000,000	16,000,000
Credit Information Bereau	10.00	1,000,000	1,000,000
Citizen Investment Trust	0.03	10,000	16,000,000
Rural Self Reliance Fund (Seed Capital)		253,400,000	253,400,000
Sub-Total		**313,455,000**	**329,445,000**
Total		**477,487,555**	**533,725,500**
Less: Provision for diminution in the value		120,138,000	125,953,000
		357,349,555	**407,772,500**

Investment in shares of all the above institutions have been recognised as "Available-for-sale".

1. According to NRB Act 2058, NRB is not eligible to hold investment in share in excess of 10 percent of their share capital.
2. The Bank has already offloaded the investments in Rastriya Beema Sansthan-Non-Life Insurance,Citizen Investment Trust,Madhyamanchal Gramin Bikas Bank (GBB) and Purbanchal GBB and is still offloading all those investments/ loans that are in excess of limit prescribed by section 7(2)(a) of NRB Ac
3. The investment in Grameen Bikas Banks (GBB) were initially made for the development of rural banking and now the bank has off loaded the holding in these institutions except in Sudur Pashchimanchal GBB and Madhya Pashchimanchal GBB.
4. Investment in Rastriya Beema Sansthan (Life-Insurance): NRB has received 41,667 Bonus Shares of Rs. 100 each in this investment which makes total shareholding of NRB 51,667 shares.
5. The details of the quoted investment and the market values prevailing as on the date of the balance sheet are as follows:

	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Citizen Investment Trust @ Rs. 352 per share (P.Y. Rs. 266)	35,200	42,560,000
Rastriya Beema Sansthan-Non-Life Insurance total 219013 shares @ Rs. 2150 per share (including 282,993 Bonus Shares of Rs. 100/- each less 71,980 shares sold in F.Y 2063/64 (P.Y. Rs. 1750)	470,877,950	424,364,500
Nepal Development Bank @ Rs. 153 per share (P.Y. Rs. 102)	24,480,000	16,320,000

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet.

NOTE - 6: OTHER INVESTMENTS	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Investment of funds		
Saving Certificates	-	7,805,000
Other Bonds and securities	-	1,418,407,000
Fixed deposits with commercial banks	3,296,886,000	1,740,324,000
Total	**3,296,886,000**	**3,166,536,000**

The above investments have been recognised and valued as "Held-to-maturity".

The above investements are earmarked against employees funds, development related and other funds of the bank.

Interest earned on investments related to the employees funds(other than gratuity, pension and staff security fund) are credited to the respective funds.

NOTE - 7: REFINANCE AND LOANS	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Refinance to Commercial Banks	80,810,000	329,165,000
Securities purchased under resale agreement	1,790,000,000	1,570,000,000
Refinance to Financial Institutions	481,124,510	766,627,510
Loans to Employees	2,251,979,300	1,627,400,666
	4,603,913,810	**4,293,193,176**
Less: Provision for doubtful Loans	474,025,510	649,666,580
Total	**4,129,888,300**	**3,643,526,596**

Interest on refinance and loans were earned at various rates ranging from1.5% to 6.5% per annum (P.Y. 1.50% to 9% per annum).

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet.

NOTE - 8: OTHER RECEIVABLE		**As on 32.3.2064**	**As on 32.3.2063**
		NRs.	**NRs.**
Interest Accrued	532,972,044		
Less: Provision for doubtful amounts	50,939,158	482,032,886	744,351,942
Deposits		1,886,650	1,899,824
Advances Recoverable	919,384,394		
Less: Provision for doubtful amounts	70,600,000	848,784,394	939,535,415
Other recoverable		14,910,605	8,075,303
Bills Purchased		5,870,788,072	1,594,680,232
Total		**7,218,402,607**	**3,288,542,716**

NOTE - 9: GOLD & SILVER STOCK	**As on 32.3.2064**	**As on 32.3.2063**
	NRs.	**NRs.**
Gold held in Stock	305,145,536	394,504,948
Silver held in Stock	57,612,483	33,819,481
Total Gold and silver stock	**362,758,019**	**428,324,429**

NOTE - 10: OTHER INVENTORIES		**As on 32.3.2064**	**As on 32.3.2063**
		NRs.	**NRs.**
Security Note Stock		258,095,988	646,810,463
Coin Stock		281,571,462	122,135,794
Numismatic and Medallion coins	62,306,218		
Less: Provision for non-moving coins	22,465,540	39,840,678	42,813,435
Other Metal Stock	11,757,157		
Less: Provision for non-moving stock	8,716,000	3,041,157	3,256,243
Stationary and other sundry items	8,097,673		
Less: Provision for non-moving items	2,845,272	5,252,401	7,248,363
Total Inventories		**587,801,686**	**822,264,298**

NEPAL RASTRA BANK
Notes forming part of the Balance Sheet

NOTE - 11: STATEMENT OF PROPERTY, PLANT & EQUIPMENT

(NRs.)

Particulars	**Rate**	**Cost**					**Depreciation**					**Net Block**	
		As at 31 Ashadh 2063	Transfer from other Office	Addition during the year	Adjustment / Transfer	As at 32 Ashadh 2064	Upto 31 Ashadh 2063	Transfer from other Office	Current Year Depreciation	Adjustment / Transfer	Upto 32 Ashadh 2064	As at 32 Ashadh 2064	As at 31 Ashadh 2063
Land		13,291,197	-	18,068,201	-	31,359,398	-	-	-	-	-	**31,359,398**	**13,291,197**
Building	3	480,693,427	-	22,012,176	32,149	502,673,454	108,145,396	-	14,847,412	-	122,992,808	**379,680,646**	**376,451,744**
Furniture and Fixture	10	89,468,486	7,807	4,700,622	597,170	93,579,745	61,649,013	6,686	6,071,059	566,857	67,159,901	**26,419,844**	**29,224,130**
Office Equipment	20	82,486,471	273,072	5,344,096	406,280	87,697,359	64,257,115	273,070	7,569,028	359,584	71,739,629	**15,957,730**	**17,810,285**
Vehicles	20	139,695,807	-	42,084,012	8,583,484	173,196,335	119,279,693	-	19,777,889	8,494,115	130,563,467	**42,632,868**	**20,416,114**
Machinery Equipment	15	59,458,821	-	5,093,902	-	64,552,723	53,460,524	-	3,216,167	-	56,676,691	**7,876,032**	**6,053,537**
Computer Equipments	20	99,239,353	59,345	8,402,145	839,371	106,861,472	77,269,264	59,344	9,939,862	803,521	86,464,949	**20,396,523**	**22,006,290**
Miscellaneous	15	7,774,026	-	1,741,775	107,790	9,408,011	6,333,548	-	581,106	107,771	6,806,883	**2,601,128**	**1,385,454**
Total		**972,107,588**	**340,224**	**107,446,929**	**10,566,244**	**1,069,328,497**	**490,394,553**	**339,100**	**62,002,523**	**10,331,848**	**542,404,328**	**526,924,169**	**486,638,750**
Capital Work-in-Progress		36,119,998	-	30,361,750	20,002,511	46,479,237	-	-		-	-	**46,479,237**	**36,119,998**
Grand Total		**1,008,227,586**	**340,224**	**137,808,679**	**30,568,754**	**1,115,807,734**	**490,394,553**	**339,100**	**62,002,523**	**10,331,848**	**542,404,328**	**573,403,406**	**522,758,748**
Previous Year		**969,280,100**	**2,769,881**	**68,183,944**	**30,524,844**	**1,009,709,080**	**444,314,823**	**151,506**	**66,749,204**	**24,265,200**	**486,950,332**	**522,758,748**	

NOTE - 12: PROJECTS ASSTES: *

(Amount in NRs.)

Assets	MCPW	TLDP	PCRW	PAPWT	RMP	TOTAL
Current account	6,788,736	43,417,247	19,489,355	8,937,211	-	78,632,550
Imprest Account	-	-	-	-	-	-
Investment in fixed deposit	144,534,918	91,307,200	30,000,000	45,776,000	-	311,618,118
Investment in GON bonds						-
Loans to Banks, FIs, and NGOs	425,000	18,274,080	86,585,251	64,350,712	-	169,635,043
Fixed assets	-	-	-	-	42,280	42,280
Interest receivables	801,854	2,187,854	447,917	854,672	-	4,292,297
Principal (Instalment) receivables	-	-	-	-	-	-
Other receivables	-	-	-	-	-	-
Current Year Total	**152,550,508**	**155,186,381**	**136,522,523**	**119,918,596**	**42,280**	**564,220,288**
Previous Year Total	**(156,102,833)**	**(159,387,481)**	**(155,103,351)**	**(125,647,066)**	**(105,700)**	**(596,346,431)**

*These figures have been taken from financial statements of the projects.These projects are run by NRB under separate subsidiary loan agreements signed by the NRB with GON.

Figures in brackets represent the corresponding figures of the previous year.

MCPW = Micro Credit Project for Women

TLDP = Third Livestock Development Project

PCRW = Production Credit for Rural Women

PAPWT = Poverty Alleviation Project for Western Tarai

RMP = Rural Microcredit Project

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet

NOTE - 13: DEPOSIT FROM BANKS AND OTHER AGENCIES	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Deposit from Banks	203,736,713	272,916,772
Foreign Diplomatic Missions and other agencies	12,313,916	9,910,165
Total	**216,050,629**	**282,826,937**

NOTE - 14: IMF RELATED LIABILITIES	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
SDR Allocation	809,452,312	887,305,399
Loan under Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF)	3,916,028,172	1,561,170,540
Total	**4,725,480,484**	**2,448,475,939**

The Bank transacts with IMF as an agent of the government in respect of quota where in case of SDRs, Loans etc from them it transacts in its own right. The IMF revalues quota at the end of April every year and gains or losses arising from such revaluation relating to quota are borne by government. In case of other transactions such gain/losses are borne by NRB. The Basic policies followed by the NRB on such accounts are as follows:

(1) country's quota with the IMF is recorded by the NRB as depository of the Government and exchange gain/loss arising on quota are borne by government.

(2) exchange gains or losses in respect of borrowings under PRGF and other facilities of the IMF, allocation of SDRs and holding of SDRs are recognized in the Profit and Loss account.

THE POSITION OF THE IMFASSETS AND LIABILITIES

SUMMARY STATEMENT OF POSITION AS ON APRIL 30, 2007

Particlars	Local Currency	SDR Equivalents
Currency Holding		
Securities (Quota subscription by GON)	2,318,061,941.12	23,150,230
No. 1 Account	5,354,387,929.80	53,473,683
No. 2 Account	1,170,185.99	11,687
Valuation adjustments:		
Securities and No. 1 Account	(533,090,231.35)	(5,323,913)
No. 2 Account	(81,292.69)	(812)
Total Currency Holdings	7,140,448,532.87	71,310,875
	Per cent	Per cent
Other Information	of Quota	of Quota
Quota	100.00	71,300,000
Currency Holding	100.02	71,310,875
Reserve Tranche Position	-	-
1. Converted into SDR at the rate of SDR .00998689 per currency unit as on April 30, 2007		

COMPARATIVE FIGURE AS ON APRIL 30, 2006

Particlars	Local Currency	SDR Equivalents
Currency Holding		
Securities (Quota subscription by GON)	2,318,061,941.12	21,719,846
No. 1 Account	5,354,387,929.80	50,169,705
No. 2 Account	1,170,185.99	10,964
Valuation adjustments:		
Securities and No. 1 Account	(62,920,138.36)	(589,551)
No. 2 Account	(9,498.57)	(89)
Total Currency Holdings	7,610,690,419.98	71,310,875
	Per cent	Per cent
Other Information	of Quota	of Quota
Quota	100.00	71,300,000
Currency Holding	100.02	71,310,875
Reserve Tranche Position	-	-
1. Converted into SDR at the rate of SDR .00936983 per currency unit as on April 30, 2005		

SUMMARY STATEMENT OF POSITION AS ON JULY 16, 2007

Particlars	Local Currency	SDR Equivalents
Currency Holding		
Securities (Quota subscription by GON)	2,318,061,941.12	23,150,230
No. 1 Account	4,821,297,698.45	48,149,770
No. 2 Account	1,088,893.30	10,875
Valuation adjustments:		
Securities and No. 1 Account	-	-
No. 2 Account	-	-
Total Currency Holdings	7,140,448,532.87	71,310,875
	Per cent	Per cent
Other Information	of Quota	of Quota
Quota	100.00	71,300,000
Currency Holding	100.02	71,310,875
Reserve Tranche Position	-	-
1. Converted into SDR at the rate of SDR 0.0100127 per currency unit as on July 16, 2007		

COMPARATIVE FIGURE AS ON JULY 16, 2006

Particlars	Local Currency	SDR Equivalents
Currency Holding		
Securities (Quota subscription by GON)	2,318,061,941.12	21,719,846
No. 1 Account	5,354,387,929.80	50,169,705
No. 2 Account	1,170,185.99	10,964
Valuation adjustments:		
Securities and No. 1 Account	(62,920,138.36)	(589,551)
No. 2 Account	(9,498.57)	(89)
Total Currency Holdings	7,610,690,419.98	71,310,875
	Per cent	Per cent
Other Information	of Quota	of Quota
Quota	100.00	71,300,000
Currency Holding	100.02	71,310,875
Reserve Tranche Position	-	-
1. Converted into SDR at the rate of SDR .00936983 per currency unit as on July 16, 2006		

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet

NOTE - 15: OTHER LIABILITIES	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Accrued Interest	8,384,017	7,155,707
Asian Clearing Union	34,079,638	-
Total	**42,463,655**	**7,155,707**

NOTE -16: DEPOSIT AND OTHER BALANCES	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Balances of GON	3,122,531,203	-
Deposits from Banks and Financial Insitutions	25,478,831,833	24,717,629,047
Balances of Other Insitutions	2,673,684,664	2,072,669,477
IMF Account No 1	4,821,283,448	5,354,373,680
IMF Account No 2	1,103,143	1,184,436
Earnest Money	5,250,214	3,300,369
Money Changer	6,060,000	5,000,000
Margin against LCs	1,469,118,538	2,873,069,779
Total	**37,577,863,043**	**35,027,226,789**

Balances of Banks and Financial institutions also include the Cash Reserve Ratio (CRR) required to be maintained by commercial banks. Balances of Other Institutions include deposit of government corporations, companies and local authorities etc.

NOTE - 17: STAFF LIABILITIES	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Medical Fund	249,533,456	532,687,803
Welfare Provident Fund	214,698,271	161,676,250
Gratuity and Pension Fund	1,402,101,436	1,244,832,747
Staff Security Fund	322,197,131	251,739,091
Liability for Staff Leave Encashment	202,143,825	124,418,704
Liability for Retired staff insurance premium	107,374,537	116,914,806
Total	**2,498,048,656**	**2,432,269,401**

NOTE - 18: OTHER PAYABLES	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Insurance Premium collected from Staff	1,060,206,163	888,097,967
Less: Advance Insurance Premium paid on behalf of Staff	(843,590,161)	(752,292,142)
Total	**216,616,002**	**135,805,825**

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet

NOTE -19: CURRENCY IN CIRCULATION	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Currency in Circulation	91,310,000,000	84,630,000,000

Currency in circulation represents notes issued by NRB, as a sole currency issuing authority in Nepal, which includes cash in hand NRs. 1,307,083,855 (P.Y. NRs. 1,629,233,535).

The liability for notes in circulation is recorded at face value in the balance sheet. These liabilities are supported by assets including foreign currency, foreign securities and government securities as follows :

	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Foreign currency balance held abroad	61,530,568,000	54,850,568,000
Foreign Securities	25,607,732,000	25,607,732,000
Government Securities	4,171,700,000	4,171,700,000
	91,310,000,000	**84,630,000,000**

The amount of currency issued by the bank and in circulation at the balance sheet date are as follows:

Denomination Notes	As on 32.3.2064 Face Value (NRs.)	As on 32.3.2063 Face Value (NRs.)
1	169,094,574	173,110,553
2	193,482,176	202,419,892
5	719,268,340	654,095,410
10	1,111,836,260	935,244,140
20	1,026,139,200	1,064,349,780
25	112,977,825	129,354,350
50	2,109,080,700	1,716,629,000
100	5,630,752,800	4,865,519,000
250	82,559,375	83,859,625
500	21,852,115,750	20,094,193,250
1000	58,302,693,000	54,711,225,000
	91,310,000,000	**84,630,000,000**

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet

NOTE - 20: SUNDRY LIABILITIES			As on 32.3.2064 NRs.		As on 32.3.2063 NRs.
Projects run by Micro Finance Department - Liabilities		-		596,346,431	
Less: - Assets		-	-	(596,346,431)	-
Sundry creditors			681,188,167		245,550,608
Unclaimed			77,455,625		88,139,131
Bills Collection		90,040,713		26,527,628	
Less: Bills Lodged		(90,040,713)	-	(26,527,628)	-
Pension Payable to NRB Ex-Staff			16,510,633		15,292,185
General Account	**19b**		(108,072,403)		686,786,749
Total			**667,082,022**		**1,035,768,673**

NOTE - 21: PROJECTS LIABILITIES: * **(Amount in NRs.)**

Liabilities	MCPW	TLDP	PCRW	PAPWT	RMP	TOTAL
Loans from IFAD/ADB	146,406,868	152,550,000	129,026,118	116,800,000	-	544,782,986
ADB grants	-	-	-	-	42,280	42,280
Exchange fluctuation account	-	-	-	-	-	-
Split interest reserve	-	-	4,233,489	-	-	4,233,489
Sundry Payables	740,534	7,000	868,674	7,000	-	1,623,208
Profit transferred to NRB	5,403,105	2,629,381	2,394,242	3,111,596	-	13,538,324
Current Year Total	**152,550,508**	**155,186,381**	**136,522,523**	**119,918,596**	**42,280**	**564,220,288**
Previous Year Total	**(156,102,833)**	**(159,387,481)**	**(155,103,351)**	**(125,647,066)**	**(105,700)**	**(596,346,431)**

*These figures have been taken from financial statements of the projects.These projects are run by NRB under separate subsidiary loan agreements signed by the NRB with GON.

Figures in brackets represent the corresponding figures of the previous year.

MCPW = Micro Credit Project for Women

TLDP = Third Livestock Development Project

PCRW = Production Credit for Rural Women

PAPWT = Poverty Alleviation Project for Western Tarai

RMP = Rural Microcredit Project

19b. NRB general account represents NRB inter-office transactions, and the year end balances are under reconciliation. No material adjustments, in this respect, are expected to arise.

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet

NOTE - 22: RESERVES	As on 32.3.2064 NRs.	As on 32.3.2063 NRs.
Capital Reserve		
Gold and Silver Equalization Reserve	2,001,335,090	2,223,122,598
Statutory Reserve		
General Reserve	11,343,700,000	10,920,300,000
Monetary Liabilites Reserve	988,600,000	778,100,000
Exchange Equalization Fund	-	11,584,053,828
Other Reserves and Funds		
Development Fund	4,336,897,806	4,206,897,806
Banking Development Fund	527,087,319	527,087,319
Development Finance Project Mob. Fund	87,287,242	80,451,940
Mechanisation Fund	91,316,414	91,316,414
Scholarship Fund	61,594,504	61,594,504
Mint Development Fund	547,712,943	547,712,943
Employees Welfare Fund	234,027,004	234,027,004
Gold Replacement Fund	930,659,416	866,007,436
Rural Self Reliance Fund (GS Kosh)	253,400,000	253,400,000
Securities Revaluation Fund	21,231,168	-
Total Reserves and Funds	**21,424,848,906**	**32,374,071,792**

1 Reserves/ Funds other than capital reserve (gold and silver equilization reserve) represent appropriation out of the profits, which are statutory or specific in nature. All the specific funds / reserve are created with the approval of the Board.

2 **Gold and Silver Equalization Reserve**

This represents the gain or loss on the revaluation of gold and silver. Any appreciatiion or depreciaton on revaluation of gold and silver is taken to/from this reserve through income statement.

3 **Exchange Equilization Fund**

Represents net exchange gains on various foreign currency assets and liabilities. An amount equivalent to net exchange gain/loss is appropriated from/to Profit and Loss Account and adjusted in the opening balance of such reserve.

4 **General reserve**

Under Section 41 (kha) of the NRB Act, 2058, the NRB has to transfer to the general reserve fund not less than 10 percent of the net profit every year. Accordingly, 10 percent of the net profit is transferred to this reserve.

5 **Monetary Liabilites Reserve**

Under Section 41 (ka) of the NRB Act, 2058, the Bank is required to maintain a monetary liability reserve to meet its financial liability. Accordingly, five percent of the net profit is transferred to this reserve.

6 **Development Fund**

Specific fund created in order to provide support for loans and refinances to banks and FIs as well as to make investment in the shares and debentures of these Institutions.

7 **Banking Development Fund:**

This fund was created to meet the expenses relating to feasibility survey to open new banks in the priority area, to provide interest free loans to such banks, to compensate the losses incurred by those banks for specified period and expenses relating to banking promotion, work-shops and seminars.

8 **Development Finance Project Mobilization Fund**

This fund was created as a cushion to meet the probable loss on project loan. An amount equivalent to the projects' profits are appropriated and transferred to this fund.

9 **Mechanization Fund**

This fund was created to meet the amount required to develop and install modern software, hardware and allied mechanization system.

10 **Scholarship Fund**

This fund was created to meet the amount required for the development of skilled manpower by way of providing training and higher studies to the employees of the Bank.

11 **Mint Development Fund**

This fund was created to meet the heavy capital expenditure required for construction of factory building and installation of machinery for minting activities.

12 **Employees welfare fund**

This fund was created on FY 2015/16 for the welfare of the employees who have suffered financial and other losses due to unprecedented events and any other reasons.

13 **Gold Replacement Fund**

This fund has been created for replacing the gold / silver (earlier held as reserves) sold during the year.

14 **Rural Self Reliance Fund (GS Kosh)**

This fund was created as per the NRB Monetary Policy to meet the fund required for long term refinancing in tea, cardamom plantation and production as well as construction of cold storage etc.

15 **Securities Revaluation Fund**

This fund was created on FY 2063/64.It represents unrealized gain on fair valuation of investment in securities.Any gain/loss on fair investment in securities is taken to/from this fund through profit and loss account.

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet

NOTE - 23: Contingent Liabilities	**As on 32.3.2064**	**As on 32.3.2063**
	NRs.	**NRs.**
Letters of Credit	186,570,309	-
Guarantees Issued	-	649,663
Claims not acknowledged as debt	729,750	-
Other	14,132,339	-
Total	**201,432,398**	**649,663**

1 Contingent liabilities in respect of Letter of Credit (L/C) are determined on the basis of LCs remaining unexpired at the Balance sheet date after adjusting therefrom the margin retained by the bank.

2 Claims not acknowledged as debt consist of legal and other claims pending against the Bank as at 32nd Ashadh, 2064. No provision on such claims have been made, as the Bank is of the opinion that it is unlikely that any significant liabilities with respect to these will arise.

3 Guarantees issued are backed by counter guarantees from corresponding banks.

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Income Statement

NOTE - 24: INTEREST INCOME	2063-64	2062-63
	NRs.	NRs.
Foreign Currency Financial Assets		
Treasury bills & Deposits	6,403,900,797	4,446,092,020
SDR Holding	25,736,471	20,633,798
Interest income from Foreign Currency Financial Assets	**6,429,637,268**	**4,466,725,818**
Local Currency Financial Assets		
Government Securities	753,991,639	769,621,312
Investment in financial and other institutions	171,201,207	194,957,934
Overdraft to Government	3,161,388	55,032,249
Loans and Refinance	60,877,806	56,133,395
Interest income from Local Currency Financial Assets	**989,232,040**	**1,075,744,890**
Total interest income from financial assets	**7,418,869,308**	**5,542,470,708**

NOTE - 25: COMMISSION INCOME	2063-64	2062-63
	NRs.	NRs.
Foreign Currency Financial Assets		
On Currency exchange	**208,576,375**	**228,951,042**
Local Currency Financial Assets		
Government transaction & Other services	**51,700,209**	**47,193,429**
Total Commission income from financial assets	**260,276,584**	**276,144,471**

NOTE - 26: INTEREST EXPENSES	2063-64	2062-63
	NRs.	NRs.
Foreign Currency Financial Liabilities		
SDR Allocation & PRGF Loan	51,719,807	35,120,426
Others	1,173,540	1,681,376
Sub Total	**52,893,347**	**36,801,802**
Local Currency Financial Liabilities		
Government Securities	317,923,891	200,468,290
Sub Total	**317,923,891**	**200,468,290**
Total Interest Expense on Financial Liabilities	**370,817,238**	**237,270,092**

NOTE - 27: AGENCY AND SERVICE CHARGE	2063-64	2062-63
	NRs.	NRs.
Foreign Currency Liabilities		
Service Charge	-	-
Commission	5,564,485	5,547,468
Sub Total	**5,564,485**	**5,547,468**
Local Currency Liabilities		
Agency Expenses	278,590,393	279,949,225
Sub Total	**278,590,393**	**279,949,225**
Total Agency and Service Charge	**284,154,878**	**285,496,693**

Agency Expenses includes agency commission paid to the following banks for operating government accounts.

	2063-64	2062-63
	NRs.	NRs.
Nepal Bank Ltd.	64,979,245	92,216,637
Rastriya Banijya Bank	108,661,338	148,843,525
Nepal Bangladesh Bank	3,193,134	3,842,006
Everest Bank Ltd	2,505,970	
Total	**179,339,687**	**244,902,168**

Notes forming part of the Income Instatement

NOTE - 28: OTHER OPERATING INCOME		**2063-64**	**2062-63**
		NRs.	**NRs.**
Income from Mint (Sale of coin)		169,397,121	31,408,920
Gain from sale of precious metals and coins		283,059,155	1,048,863,694
Fine/Penalty charge		2,472,259	5,404,027
Profit from sale of investments		174,474,298	4,445,900
Dividend Income		3,083,995	4,445,900
Provision on Investment wtitten back (Net)		5,815,000	-
Provision on Loans & Advances wtitten back (Net)		175,641,069	88,609,180
Doubtful on sundry accrued written back (Net)		36,413,210	-
Profit from Projects		-	8,106,050
Project income	**28a**	21,923,732	-
Liabilities no longer required written back		-	724,309
Miscellaneous		71,654,369	67,764,142
Total		**943,934,208**	**1,259,772,123**

28 a. Income from Projects account run by Micro Finance Department are as follows:

(Amount in NRs.)

Income	**MCPW**	**TLDP**	**PCRW**	**PAPWT**	**RMP**	**TOTAL**
Interest income	4,796,465	7,757,760	4,039,717	5,266,369	-	**21,860,312**
Other income					63,420	**63,420**
Current Year Total	**4,796,465**	**7,757,760**	**4,039,717**	**5,266,369**	**63,420**	**21,923,732**
Previous Year Total	**(8,021,178)**	**(8,061,038)**	**(5,492,303)**	**(5,434,501)**	**(991,978)**	**(28,000,998)**

Figures in brackets represent the corresponding figures of the provious year.

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Income Statement

NOTE - 29: GENERAL, ADMINISTRATIVE EXPENSES & PROVISIONS		2063-64	2062-63
		NRs.	NRs.
Staff Costs	**29a**	1,298,309,650	1,192,105,329
Depreciation		62,002,523	66,749,204
Directors Fees and Expenses		1,424,389	1,179,256
Note Printing charges	**29b**	396,629,900	385,832,965
Mint Expenses		161,154,222	22,553,767
Security charges		18,503,842	18,503,842
Remittance charges		74,406,289	87,968,355
Travelling expenses		48,235,576	43,456,150
Insurance charges		41,146,169	28,807,686
Repair & Maintenance		9,904,000	8,522,096
Provisions on loans & advances, Investments, etc.	**29c**	17,010	16,000,000
Project expenses	**29e**	15,088,430	-
Miscellaneous	**29d**	165,636,493	146,757,069
Total		**2,292,458,493**	**2,018,435,718**

29a Staff Costs	2063-64	2062-63
	NRs.	NRs.
Salary	238,510,616	282,924,260
Allowances	305,449,628	179,522,782
VRS Incentive	-	-
Provident Fund Contribution	19,217,480	19,384,814
Staff Welfare (Including Medical fund contribution)	81,905,622	111,754,019
Staff Welfare Provident Fund	190,000,000	161,200,000
Pension & Gratuity Fund	320,803,476	320,803,476
Staff Security Fund	89,203,004	60,364,202
Others	53,219,824	56,151,775
Total	**1,298,309,650**	**1,192,105,329**

All leave compensations are included in the allowances.

29b Unissued currency stocks are recorded as inventory at the cost of acquisition and expensed when issued.

29c Provision on loans & advances, Investments, etc.	2063-64	2062-63
	NRs.	NRs.
Provision for doubtful Loans & Advances	-	-
Provision for Diminution in the value of Investments	-	16,000,000
Provision for Looted Notes	-	-
Provision for retired Staff Insurance Premium	-	-
Provision for Inventory & Spare Parts	17,010	-
Provision for sundry Accrued	-	-
Total	**17,010**	**16,000,000**

29d Miscellaneous Expenses	2063-64	2062-63
	NRs.	NRs.
Banking Promotion	42,661,834	38,735,274
Audit Fees and Expenses	6,151,613	783,368
Sundry balances written off	-	14,976
Others	116,823,046	107,223,450
Total	**165,636,493**	**146,757,069**

29e Expenses from Projects account run by Micro Finance Department are as follows: **(Amount in NRs.)**

Expenses	MCPW	TLDP	PCRW	PAPWT	RMP	TOTAL
Interest IFAD	-	-	2,678,269	3,668,250	-	**6,346,519**
Interest ADB	2,257,106	6,271,500	-	-	-	**8,528,606**
Audit Fee	3,955	3,955	3,955	1,500	-	**13,365**
Meeting, training and others	22,875	30,755	60,300	22,590	63,420	**199,940**
Depreciation	-	-	-	-	-	-
Profit transferred to NRB Central Office	2,512,529	1,451,550	1,297,193	1,574,029	-	**6,835,302**
(Loss transferred to ADB grants)	-	-	-	-	-	-
Current Year Total	**4,796,465**	**7,757,760**	**4,039,717**	**5,266,369**	**63,420**	**21,923,731**
Previous Year Total	**(8,021,178)**	**(8,061,038)**	**(5,492,303)**	**(5,434,501)**	**(991,978)**	**(28,000,998)**

Figures in brackets represent the corresponding figures of the provious year.

NOTE - 30: CASH AND CASH EQUIVALENT	**2063-64 NRs.**	**2062-63 NRs.**
Foreign currency cash and bank balance	67,404,058,408	94,966,216,933
Investment in Treasury Bills	55,061,130,750	36,739,045,175
SDR holdings	587,487,220	665,576,486
Local currency in hand	1,307,083,855	1,629,233,535
Total	**124,359,760,233**	**134,000,072,129**

NOTE - 31: OTHER NOTES

I. Financial Year

The financial statements relate to the financial year Bikram Sambat 2063-64 corresponding to Gregorian calendar Mid July 2006-07. The previous year was 2062-63 (Mid July 2005-06).
The corresponding information presented in the financial statements for the previous year has been rearranged and reclassified, wherever necessary, in order to facilitate comparison.

II. Currency of Presentation

All amounts in Nepalese Rupees (NRs.) are rounded to nearest rupees, unless otherwise stated.

III. Capital

Capital includes NRs. 2,990 million transferred from General Reserve.

IV. Bills payable and Bills Receivable

The Bank carries out the function of repayment of government securities and interest thereon on behalf of the GON. Bills Payable primarily represents the year-end un-disbursed or unadjusted amount of payments received from GON in respect of interest / repayment liabilities of such securities. The year-end balance of Bills Purchased represents the amounts paid by the Bank to the security holders but the corresponding claim adjustment with Bills Payable is pending.

V. Quantity and market value of gold and silver

The quantity and market value of gold and silver including those held as inventory are as follows (market value based on closing rate prevailing on last working day of the bank's financial year in London Market):

Particulars	Weight (kg, gm, mg)	Market Price (NRs.) Per Grams.	Total Market Value (NRs.)
Gold	1,456.057.075	1,389.636	2,023,389,329
	(1,455.894.310)	(1,542.129)	(2,245,176,836)
Gold held in Stock	3,002.994.346	1,389.636	4,173,069,051
	(3,282.098.640)	(1,542.129)	(5,061,419,494)
Silver held in Stock	137,489.628.300	27.271	3,749,479,653
	(138,509.285.900)	(27.542)	(3,814,822,752)
Current Year Total			**9,945,592,196**
Previous Year Total			**(11,121,419,082)**

Figures in bracket represent the corresponding figures of the previous year.

VI. Year end exchange rates

The year-end exchange rates for major currencies considered for realignment of foreign currency assets and liabilities were as follows:

(Amount in NRs.)

S.No.	Currency	32nd Ashadh 2064	32nd Ashadh 2063
1	US Dollar	64.85	74.10
2	Sterling Pound	131.43	136.17
3	Euro	89.27	93.82
4	Swiss Frank	53.80	60.09
5	Australian Dollar	56.26	55.57
6	SDR	99.413	109.479

VII. NRB general account

NRB general account represents NRB inter-office transactions and balances under reconciliation of the entries in progress.

VIII. Consolidation of Subsidiaries

The Bank's investments in five entities as mentioned in Note 5 (a) are in excess of 50% of the capital of those entities. These investments have been made under the specific directives or policies of the Government and other relevant statutes. The management of the Bank as such does not exercise significant influence or control over these entities except for any regulatory purposes. In view of the Bank's management, consolidation of these subsidiaries will not reflect the true nature and substance of the central banking operations and objectives.

IX. Related Parties

In the normal course of its operations, the Bank enters into transactions with related parties. Related Parties include GON; as ultimate owner of the Bank, various Government Departments and state controlled enterprises/entities.

Transactions entered into with GON include:

(a) Acting as the fiscal agent and financial advisor of the government;
(b) Acting as the agent of government or its agencies and institutions, provide guarantees, participate in loans to government and related institutions;
(c) Acting as agent of government, the Bank issues securities of government, purchases unsubscribed portion of any issue and amounts set aside for the Bank;
(d) Acting as the agent of government, the Bank manages public debt and foreign reserves.

The Bank doesn't ordinarily collect any commission, fees or other charges for services, which it renders, to the government or related entities except where agreement has stated otherwise.

The Bank does not exercise significant influence or control over its subsidiaries and other entities except for any regulatory purposes where substantial investments have been made.
These investments have been made under the specific directives or policies of the Government and other relevant statutes. Investments made in these entities along with percentage of holdings have been disclosed in Note 5.

The bank has contributed NRs. 19,221,834.16 on account of employees provident Fund to the retirement fund where it has significant influence, as the key management personnel are the trustees of the said Fund.

Name of the Key Management Personnel:

S.No.	Name of the Key Management Personnel	Designation
1.	Mr. Krishna Bahadur Manandhar	Acting Governor
2.	Mr. Bir Bikram Rayamajhi	Deputy Governor
3.	Mr. Keshav Prasad Acharya	Executive Director
4.	Mr. Tul Raj Basyal	Executive Director
5.	Mr. Ganesh Kumar Shrestha	Executive Director
6.	Mr. Surendra Man Pradhan	Executive Director
7.	Dr. Yub Raj Khatiwada	Executive Director
8.	Mr. Sushil Ram Mathema	Executive Director
9.	Mr. Ram Prasad Adhikari	Executive Director
10.	Mr. Bhola Ram Shrestha	Executive Director
11.	Mr. Gopal Prasad Kafle	Executive Director
12.	Mr. Rabindra Prasad Pandey	Executive Director
13.	Mr. Lila Prakash Sitaula	Executive Director
14.	Mr. Ashwini Kumar Thakur	Executive Director
15.	Mr. Bishnu Nepal	Executive Director
16.	Mr. Gokul Ram Thapa	Executive Director
17.	Mr. Ramjee Regmi	Executive Director

Salary and related expenses to key management personnel are NRs. 15,105,300 (previous year – NRs. 7,340,694). As at 16th July 2007 an amount of NRs. 17,474,169 (Previous year – NRs. 6,908,000) was receivable from key managerial personnel as approved loan and advances made by the Bank at the same standard rate of interest with that of other loan and advances provided to employees.

There were no other related-party transactions with Board members and Key Management Personnel; transactions, if any, with director-related or key management personnel –related entities which occurred in the normal course of NRB's operations were conducted on terms no more favorable than similar transactions with other customers.

The above information has been complied to the extent ascertainable and available from the records of the Bank.

X. Prior Year Adjustment

This includes adjustments relating to amount reversed from liabilities towards some ex-employees and other revenue expenses not booked in previous years.

XI. Risk Management

The Bank is primarily subject to interest rate risk, credit risk, foreign currency risk and liquidity risk. Nepal Rastra Bank, being the central bank of the country, is largely instrumental in policy related matters, and accordingly the risk management framework differs from the risk management framework for most other financial institutions. The key risk from the Bank's prospective includes risk on foreign currency assets and interest rate risk on the foreign and local currency assets.

Interest Rate Risk: Interest rate risk is the risk that the value of financial assets will fluctuate due to change in market interest rate. The Bank's exposure to interest rate risks and the maturities of assets and liabilities are provided in **Table 1** annexed. The Bank has kept substantial investments on short-term loans thereby controlling the interest rate risk to significant extent.

Credit Risk: Credit risks in relation to a financial instrument is the risk that one party fails to discharge an obligation in accordance with agreed terms and cause the other party to incur a financial loss. The credit risk in the bank's foreign exchange reserve is monitored and reviewed by using credit limits based on credit ratings by international rating agency viz. Standard & Poor credit ratings. Under Standard & Poor credit ratings, AAA is the highest quality rating possible and indicates that the entity has an extremely strong capacity to pay interest and principal; AA is the high grade rating, indicating a strong capacity, and A is an upper medium grade indicating a strong capacity; BBB is the lowest investment grade, indicating a medium capacity to pay interest and principal. Ratings lower than AAA can be modified by + or – signs to indicate relative standing within the major categories. NR indicates the entity/issuer has not been rated. The concentration of credit risk of the Bank's foreign exchange reserve is provided in **Table 2** annexed.

Foreign Currency Risk: Currency risk is the risk, where the value of financial instruments will fluctuate due to changes in foreign exchange rates. Foreign currency activities result mainly from the Bank's holding of foreign currency assets under its foreign exchange reserves management function. The investment committee reviews the currency composition of the reserve and monitors the Bank's compliance with the limits established for foreign currency positions by the board.

Liquidity Risk: Liquidity risks are the risks that the Bank will encounter difficulty in raising funds to meet commitments associated with the financial instruments. In order to control liquidity risk, the bank has maintained sufficient balance in the current account with the other central banks and investment in very high liquid securities.

XII. Concentration of funding

The details of year-end concentration of funding are provided in **Table 3** annexed.

XIII. Fair values

The carrying value of agency bank balances, investments in foreign currency Treasury bills, other held for trading/available for sale investments, Deposits and other balances are considered to approximate their fair value. BIS investment pool series 'C' has been measured in fair value at balance sheet date thereby transferring unrealized gain of Rs 212.31 lacs to securities revaluation fund through profit and loss account. The cost of investment in US Government Treasury Notes/Bonds and US Treasury Bills along with its' fair value as on 32 Ashad 2064 are given below.

(Amount in NRs.)

Name of Instruments	Cost of Investment	Fair Value
US Government Treasury Notes/Bond	3,238,092,227	3,285,789,861
US Government Treasury Bills	52,289,830,227	52,587,694,114

Investments in Government Treasury Notes/Bonds were treated as cash and cash equivalent in previous year. However, this year, the same has been presented under investing activities of cash flow statement.

XIV. Disclosure of obligation under pension and gratuity.

Before 2004/05, liability under pension and gratuity of employees would be provided for on the basis of best estimation made by management. During the financial year 2004/05 the liability was determined on the basis of actuarial valuation. The differential amount of obligation in respect of actuarial valuation and management best estimation is being provided for on straight-line basis over the period of 5 years commencing from fiscal year 2004/05. The status is reflected from under mentioned table.

(Amount in NRs.)

Present value of liability as on 15th July 2005	Liability as per books as on 15th July 2005	Total Deficit	Recognized up to 16th July 2007	Balance to be recognized in future years
2,269,949,049	791,995,665	1,477,953,384	937,197,628	540,755,756

XV. Gold and Silver

i. Gold (other than inventory) till the financial year 2060/61 was valued at a price revalued in year 2043. In terms of the board resolution dated 2062/09/18 the said gold has been valued at price prevailing in London Gold Market at the close of the year. Decrease in value thereof amounting to Rs. 2217.87 lacs has been taken to "Gold and Silver Equalizations Reserve" through profit and loss account.

ii. An amount of Rs 646 lacs has been appropriated from the profit and loss account and kept in Gold Replacement Fund" for replacing the Gold/Silver sold during the year (out of reserves).

XVI. Projects' Asset and Liability

The total Asset and Liability of projects run by Nepal Rastra Bank (NRB) under separate subsidiary loan agreement signed by the NRB with Nepal Government would be netted off under Note.20 Sundry Liabilities. Likewise, income and expenses of projects would be incorporated in financial statement on net basis. During this year, the asset, liability, income and expenses of projects are incorporated in financial statement without netting it off. However, the corresponding previous year figure has not been presented retrospectively. Separate disclosure of individual asset, liability, income and expenses of projects are made in notes to the account.

XVII.

Number of employees

2064 Ashadh	2063 Ashadh
1531	1555

XVIII. Events occurring after Balance Sheet Date

i. Entire share investment in Madhyamanchal Gramin Bikas Bank (GBB) and Rastriya Beema Sansthan -Non-Life Insurance has been disposed of at the rate of Rs 61 and Rs 1450 per share respectively after balance sheet date. The provision for diminution in value of share for GBB has been provided for.

ii. There was no other material events occurred subsequent to the balance sheet date that required adjustments or disclosure in the financial statements.

NEPAL RASTRA BANK

Table 1 : Interest Rate Risk and Maturity Profile (Foreign Currency)

Particulars	Weighted Average Interest Rate %	2006-07 Total NRs.	Upto 6 Months NRs.	6 to 12 Months NRs.	Above 12 Months NRs.
Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets					
Cash and Bank Balance	4.80	67,404,058,408	67,404,058,408	-	-
Investment in Foreign Currency	4.79	58,299,222,977	56,354,052,251	646,929,414	1,298,241,312
IMF Related Assets	4.25	587,487,220	587,487,220	-	-
Total Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets	**A**	**126,290,768,605**	**124,345,597,879**	**646,929,414**	**1,298,241,312**
Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets					
Other Receivable		804,463,349	804,463,349	-	-
Other Securities		3,951,141,168	687,410,000	-	3,263,731,168
Total Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets		**4,755,604,517**	**1,491,873,349**	-	**3,263,731,168**
Total Foreign Currecny Financial Assets	**B**	**131,046,373,122**	**125,837,471,228**	**646,929,414**	**4,561,972,480**
Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities					
IMF Related Liabilities	1.14	4,725,480,484	809,452,312	-	3,916,028,172
Asian Clearing Union		34,079,638	34,079,638	-	-
Total Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities	**C**	**4,759,560,122**	**843,531,950**	-	**3,916,028,172**
Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities					
Deposit from banks and other agencies		216,050,629	216,050,629	-	-
IMF Related Liabilities		-	-	-	-
Other Liabilities		8,384,017	8,384,017	-	-
Total Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities		**224,434,646**	**224,434,646**	-	-
Total Foreign Currecny Financial Liabilities	**D**	**4,983,994,768**	**1,067,966,596**	-	**3,916,028,172**
Foreign Currency Interest Rate Sensitivity Gap (A-C)		**121,531,208,483**	**123,502,065,929**	**646,929,414**	**(2,617,786,860)**
Total Gap (B-D)		**126,062,378,354**	**124,769,504,632**	**646,929,414**	**645,944,308**

Comparative Figure as on 16 July 2006 of Table 1 : Interest Rate Risk and Maturity Profile (Foreign Currency)

Particulars	Weighted Average Interest Rate %	2005-06 Total NRs.	Upto 6 Months NRs.	6 to 12 Months NRs.	Above 12 Months NRs.
Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets					
Cash and Bank Balance	4.62	95,226,572,227	95,226,572,227	-	-
Investment in Treasury Bills	4.81	36,739,045,175	34,522,499,979	2,216,545,195.69	-
IMF Related Assets	3.64	665,576,486	665,576,486	-	-
Total Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets	**A**	**132,631,193,888**	**130,414,648,692**	**2,216,545,195.69**	**-**
Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets					
Other Receivable		789,314,112	763,647,053	253,466	25,413,594
Total Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets		**789,314,112**	**763,647,053**	**253,466**	**25,413,594**
Total Foreign Currecny Financial Assets	**B**	**133,420,508,000**	**131,178,295,745**	**2,216,798,661**	**25,413,594**
Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities					
IMF Related Liabilities	1.64	2,448,475,939	887,305,399	-	1,561,170,540
Asian Clearing Union		-	-	-	-
Total Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities	**C**	**2,448,475,939**	**887,305,399**	**-**	**1,561,170,540**
Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities					
Deposit from banks and other agencies		282,826,937	282,826,937	-	-
IMF Related Liabilities		-	-	-	-
Other Liabilities		7,155,707	7,155,707	-	-
Total Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities		**289,982,644**	**289,982,644**	**-**	**-**
Total Foreign Currecny Financial Liabilities	**D**	**2,738,458,583**	**1,177,288,043**	**-**	**1,561,170,540**
Foreign Currency Interest Rate Sensitivity Gap (A-C)		**130,182,717,949**	**129,527,343,293**	**2,216,545,196**	**(1,561,170,540)**
Total Gap (B-D)		**130,682,049,417**	**130,001,007,702**	**2,216,798,661**	**(1,535,756,946)**

Table 1: Interest Rate Risk and Maturity Profile (Local Currency)

Particulars	Weighted Average Interest Rate %	2006-07 Total NRs.	Upto 6 Months NRs.	6 to 12 Months NRs.	Above 12 Months NRs.
Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets					
Investment in Government Securities	3.49	15,616,165,440	11,479,621,206	3,760,396,025	376,148,209
GON Overdraft		-	-	-	-
Other Investments	4.80	3,296,886,000	143,932,000	3,131,952,000	21,002,000
Refinance & Loans	6.47	1,877,909,000	1,877,909,000	-	-
Total Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets	**E**	**20,790,960,440**	**13,501,462,206**	**6,892,348,025**	**397,150,209**
Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets					
Cash in Hand		1,307,083,855	1,307,083,855	-	-
Investment in Government Securities		4,472,150,294	-		4,472,150,294
Investment in Financial & Other Institutions		357,349,555	-	-	357,349,555
Refinance & Loans (Loans to employees)		2,251,979,300	-	-	2,251,979,300
Other Receivables		7,218,402,607	7,218,402,607	-	-
Total Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets		**15,606,965,611**	**8,525,486,462**	**-**	**7,081,479,149**
Total Local Currecny Financial Assets	**F**	**36,397,926,051**	**22,026,948,668**	**6,892,348,025**	**7,478,629,358**
Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities		-	-	-	-
Total Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities	**G**	**-**	**-**	**-**	**-**
Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities					
Deposit and Other Balances		37,577,863,043	37,577,863,043	-	-
Bills Payable		5,875,198,391	5,875,198,391	-	-
Staff Liabilities		2,498,048,656	-	-	2,498,048,656
Other Payables		216,616,002	216,616,002	-	-
Total Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities		**46,167,726,092**	**43,669,677,436**	**-**	**2,498,048,656**
Total Local Currecny Financial Liabilities	**H**	**46,167,726,092**	**43,669,677,436**	**-**	**2,498,048,656**
Local Currency Interest Rate Sensitivity Gap (E-G)		**20,790,960,440**	**13,501,462,206**	**6,892,348,025**	**397,150,209**
Total Gap (F-H)		**(9,769,800,041)**	**(21,642,728,768)**	**6,892,348,025**	**4,980,580,702**

Comparative Figure as on 16 July 2006 of Table 1: Interest Rate Risk and Maturity Profile (Local Currency)

Particulars	Weighted Average Interest Rate %	2005-06 Total NRs.	Upto 6 Months NRs.	6 to 12 Months NRs.	Above 12 Months NRs.
Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets					
Investment in Government Securities	3.70	10,996,264,751	3,861,127,000	5,351,828,000	1,783,309,751
GON Overdraft	2.86	1,071,000,511	1,071,000,511	-	-
Other Investments	5.49	3,166,536,000	100,418,000	3,066,118,000	-
Refinance & Loans	4.21	2,016,125,930	2,016,125,930	-	-
Total Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets	**E**	**17,249,927,192**	**7,048,671,441**	**8,417,946,000**	**1,783,309,751**
Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets					
Cash in Hand		1,629,233,535	1,629,233,535	-	-
Investment in Government Securities		4,755,758,937	-	-	4,755,758,937
Investment in Financial & Other Institutions		407,772,500	-	-	407,772,500
Refinance & Loans (Loans to employees)		1,627,400,666	-	-	1,627,400,666
Other Receivables		3,288,542,716	3,288,542,716	-	-
Total Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets		**11,708,708,354**	**4,917,776,251**	**-**	**6,790,932,103**
Total Local Currecny Financial Assets	**F**	**28,958,635,546**	**11,966,447,692**	**8,417,946,000**	**8,574,241,854**
Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities		-	-	-	-
Total Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities	**G**	**-**	**-**	**-**	**-**
Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities					
Deposit and Other Balances		35,027,226,789	35,027,226,789	-	-
Bills Payable		1,604,799,616	1,604,799,616	-	-
Staff Liabilities		2,432,269,401	-	-	2,432,269,401
Other Payables		135,805,825	135,805,825	-	-
Total Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities		**39,200,101,631**	**36,767,832,230**	**-**	**2,432,269,401**
Total Local Currecny Financial Liabilities	**H**	**39,200,101,631**	**36,767,832,230**	**-**	**2,432,269,401**
Local Currency Interest Rate Sensitivity Gap (E-G)		**20,251,019,261**	**8,619,452,994**	**7,262,331,446**	**4,369,234,821**
Total Gap (F-H)		**(10,241,466,085)**	**(24,801,384,538)**	**8,417,946,000**	**6,141,972,453**

NEPAL RASTRA BANK

Table 2 : Credit Exposure by Credit Rating

Particulars	Credit Rating	2006/07		2005/06	
		NRs.	% Financial Assets	NRs.	% Financial Assets
Foreign Currency Financial Assets					
	A-	2,380,552,775	1.42%	1,982,369,861	1.22%
	A+	2,051,294,880	1.23%	656,761,984	0.40%
	A	3,255,195,210	1.94%	6,925,852,184	4.27%
	AA	1,980,491,730	1.18%	4,474,337,603	2.76%
	AA+	2,711,891,118	1.62%	92,201,514	0.06%
	AA-	11,893,613,938	7.10%	14,654,384,129	9.02%
	AAA	97,214,210,389	58.06%	95,927,226,249	59.08%
	BB	2,771,300,523	1.66%	4,375,250,184	2.69%
	BBB	26,889,734	0.02%	57,987,145	0.04%
	NR *	6,760,932,825	4.04%	4,274,137,147	2.63%
Total Foreign Currency Financial Assets		**131,046,373,122**	**78.26%**	**133,420,508,000**	**82.17%**
Local Currency Financial Assets	NR *	36,397,926,051	21.74%	28,958,635,546	17.83%
Total Local Currency Financial Assets		**36,397,926,051**	**21.74%**	**28,958,635,546**	**17.83%**
Total Financial Assets		**167,444,299,173**	**100.00%**	**162,379,143,546**	**100.00%**

* NR represents not rated.

NEPAL RASTRA BANK

Table 3a : Concentrations of Funding

The Bank's significant end-of-year concentrations of funding as at 16th July, 2007 were as follows:

	Total NRs.	GON NRs.	Domestic Bills NRs.	Employees NRs.	Banks & F.I. NRs.	Foreign Bank NRs.	Foreign Govt. NRs.	Supernational F.I. NRs.	Others NRs.
Foreign Currency									
Financial Assets									
Cash and Bank Balances	67,404,058,408	-	-	-	64,584,064,677	-	-	-	2,819,993,731
SDR holdings - with IMF	587,487,220	-	-	-	-	-	-	587,487,220	-
Investments in Foreign Currency	62,250,364,145	-	-	-	-	3,951,141,168	58,299,222,977	-	-
Other receivables	804,463,349	-	-	-	-	-	-	-	804,463,349
Sub-Total	**131,046,373,122**	**-**	**-**	**-**	**64,584,064,677**	**3,951,141,168**	**58,299,222,977**	**587,487,220**	**3,624,457,080**
Other Assets									
Gold	2,023,389,329	-	-	-	-	2,023,389,329	-	-	-
Sub-Total	**2,023,389,329**	**-**	**-**	**-**	**-**	**2,023,389,329**	**-**	**-**	**-**
Total Foreign Currency Assets	**133,069,762,451**	**-**	**-**	**-**	**64,584,064,677**	**5,974,530,497**	**58,299,222,977**	**587,487,220**	**3,624,457,080**
Local Currency									
Financial Assets									
Cash in hand	1,307,083,855	-	-	-	-	-	-	-	1,307,083,855
Investments in Government Securities	20,088,315,734	20,088,315,734	-	-	-	-	-	-	-
GON Overdraft	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Investments in Financial and Other Ins.	357,349,555	-	-	-	357,349,555	-	-	-	-
Other Investments	3,296,886,000		-	-	3,296,886,000	-	-	-	-
Refinance & Loans	4,129,888,300	-	-	2,251,979,300	1,877,909,000	-	-	-	-
Other Receivables	7,218,402,607	-	5,870,788,072	-	-	-	-	-	1,347,614,535
Sub-Total	**36,397,926,051**	**20,088,315,734**	**5,870,788,072**	**2,251,979,300**	**5,532,144,555**	**-**	**-**	**-**	**2,654,698,390**
Other Assets									
Gold & Silver	362,758,019	-	-	-	-	-	-	-	362,758,019
Other Inventories	587,801,686	-	-	-	-	-	-	-	587,801,686
Property, Plant & Equipment	573,403,406	-	-	-	-	-	-	-	573,403,406
Project Asset	564,220,288								564,220,288
Sub-Total	**2,088,183,399**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**2,088,183,399**
Total Local Currency Assets	**38,486,109,450**	**20,088,315,734**	**5,870,788,072**	**2,251,979,300**	**5,532,144,555**	**-**	**-**	**-**	**4,742,881,789**
Total Assets	**171,555,871,901**	**20,088,315,734**	**5,870,788,072**	**2,251,979,300**	**70,116,209,232**	**5,974,530,497**	**58,299,222,977**	**587,487,220**	**8,367,338,869**

Comparative figures as at 16th July, 2006 for significant end-of-year concentration of funding were as follows:

	Total NRs.	GON NRs.	Domestic Bills NRs.	Employees NRs.	Banks & F.I. NRs.	Foreign Bank NRs.	Foreign Govt. NRs.	Supernational F.I. NRs.	Others NRs.
Foreign Currency									
Financial Assets									
Cash and Bank Balances	95,226,572,227	-	-	-	91,565,388,204	-	-	-	3,661,184,023
SDR holdings - with IMF	665,576,486	-	-	-	-	-	-	665,576,486	-
Investments in Treasury Bills	36,739,045,175	-	-	-	-	-	36,739,045,175	-	-
Other receivables	789,314,112	-	-	-	-	-	-	-	789,314,112
Sub-Total	**133,420,508,000**	**-**	**-**	**-**	**91,565,388,204**	**-**	**36,739,045,175**	**665,576,486**	**4,450,498,135**
Other Assets									
Gold	2,245,176,837	-	-	-	-	2,245,176,837	-	-	-
Sub-Total	**2,245,176,837**	**-**	**-**	**-**	**-**	**2,245,176,837**	**-**	**-**	**-**
Total Foreign Currency Assets	**135,665,684,837**	**-**	**-**	**-**	**91,565,388,204**	**2,245,176,837**	**36,739,045,175**	**665,576,486**	**4,450,498,135**
Local Currency									
Financial Assets									
Cash in hand	1,629,233,535	-	-	-	-	-	-	-	1,629,233,535
Investments in Government Securities	15,752,023,688	15,752,023,688	-	-	-	-	-	-	-
GON Overdraft	1,071,000,511	1,071,000,511	-	-	-	-	-	-	-
Investments in Financial and Other Ins.	407,772,500	-	-	-	407,772,500	-	-	-	-
Other Investments	3,166,536,000	1,426,212,000	-	-	1,740,324,000	-	-	-	-
Refinance & Loans	3,643,526,596	-	-	1,627,400,666	2,016,125,930	-	-	-	-
Other Receivables	3,288,542,716	-	1,594,680,232	-	-	-	-	-	1,693,862,484
Sub-Total	**28,958,635,546**	**18,249,236,199**	**1,594,680,232**	**1,627,400,666**	**4,164,222,430**	**-**	**-**	**-**	**3,323,096,019**
Other Assets									
Gold & Silver	428,324,429	-	-	-	-	-	-	-	428,324,429
Other Inventories	822,264,298	-	-	-	-	-	-	-	822,264,298
Property, Plant & Equipment	522,758,748	-	-	-	-	-	-	-	522,758,748
Sub-Total	**1,773,347,475**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**1,773,347,475**
Total Local Currency Assets	**30,731,983,021**	**18,249,236,199**	**1,594,680,232**	**1,627,400,666**	**4,164,222,430**	**-**	**-**	**-**	**5,096,443,494**
Total Assets	**166,397,667,858**	**18,249,236,199**	**1,594,680,232**	**1,627,400,666**	**95,729,610,634**	**2,245,176,837**	**36,739,045,175**	**665,576,486**	**9,546,941,629**

NEPAL RASTRA BANK

Table 3b : Concentrations of Funding

The Bank's significant end-of-year concentrations of funding as at 16th July 2007 were as follows:

	Total NRs.	GON NRs.	Public NRs.	Comm.Banks & FI NRs.	Supernational F.I. NRs.	Others NRs.
Foreign currency						
Financial Liabilities						
Deposit from banks and other agencies	216,050,629	-	-	203,736,713	-	12,313,916
IMF Related Liabilities	4,725,480,484	-	-	-	4,725,480,484	-
Others	42,463,655	-	-	-	42,463,655	-
Total Foreign Currency Financial Liabilities	**4,983,994,768**	**-**	**-**	**203,736,713**	**4,767,944,139**	**12,313,916**
Local Currency Financial Liabilities						
Deposit and other balances	37,577,863,043		-	25,478,831,833	4,822,386,591	7,276,644,619
Bills payables	5,875,198,391	-	5,875,198,391	-	-	-
Staff Liabilities	2,498,048,656	-	-	-	-	2,498,048,656
Other payables	216,616,002	-	-	-	-	216,616,002
Total Local Currency Financial Liabilities	**46,167,726,092**	**-**	**5,875,198,391**	**25,478,831,833**	**4,822,386,591**	**9,991,309,277**
Total Financial Liabilities	**51,151,720,860**	**-**	**5,875,198,391**	**25,682,568,546**	**9,590,330,730**	**10,003,623,193**
Other Liabilities						
Currency in circulation	91,310,000,000	-	90,002,916,145	-	-	1,307,083,855
Surplus payable to GON	3,437,999,825	3,437,999,825	-	-	-	-
Sundry Liabilities	667,082,022	-	-	-	-	667,082,022
Project liability	564,220,288					564,220,288
Total Other Liabilities	**95,979,302,135**	**3,437,999,825**	**90,002,916,145**	**-**	**-**	**2,538,386,165**
Total Liabilities	**147,131,022,995**	**3,437,999,825**	**95,878,114,536**	**25,682,568,546**	**9,590,330,730**	**12,542,009,358**

Comparative figures as at 16th July 2006 for significant end-of-year concentration of funding were as follows:

	Total NRs.	GON NRs.	Public NRs.	Com. Banks & F.I. NRs.	Supernational F.I. NRs.	Others NRs.
Foreign currency						
Financial Liabilities						
Deposit from banks and other agencies	282,826,937	-	-	272,916,772	-	9,910,165
IMF Related Liabilities	2,448,475,939	-	-	-	2,448,475,939	-
Others	7,155,707	-	-	-	7,155,707	-
Total Foreign Currency Financial Liabilities	**2,738,458,583**	**-**	**-**	**272,916,772**	**2,455,631,646**	**9,910,165**
Local Currency Financial Liabilities						
Deposit and other balances	35,027,226,789	-	-	24,717,629,047	5,355,558,116	4,954,039,626
Bills payables	1,604,799,616	-	1,604,799,616	-	-	-
Staff Liabilities	2,432,269,401	-	-	-	-	2,432,269,401
Other payables	135,805,825	-	-	-	-	135,805,825
Total Local Currency Financial Liabilities	**39,200,101,631**	**-**	**1,604,799,616**	**24,717,629,047**	**5,355,558,116**	**7,522,114,852**
Total Financial Liabilities	**41,938,560,214**	**-**	**1,604,799,616**	**24,990,545,819**	**7,811,189,762**	**7,532,025,017**
Other Liabilities						
Currency in circulation	84,630,000,000	-	83,000,766,465	-	-	1,629,233,535
Surplus payable to GON	3,419,267,176	3,419,267,176	-	-	-	-
Sundry Liabilities	1,035,768,674	-	-	-	-	1,035,768,674
Project liabilities	-					-
Total Other Liabilities	**89,085,035,850**	**3,419,267,176**	**83,000,766,465**	**-**	**-**	**2,665,002,209**
Total Liabilities	**131,023,596,064**	**3,419,267,176**	**84,605,566,081**	**24,990,545,819**	**7,811,189,762**	**10,197,027,226**